

บทที่ 4

ผลและวิจารณ์ผลการวิจัย

ผลการศึกษาบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ประกอบด้วย 4 ส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มสตรีตัวอย่างบนพื้นที่สูงนาร่อง ส่วนที่ 2 มิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต ส่วนที่ 3 ผลการศึกษาในพื้นที่โครงการหลวงนาร่อง และส่วนที่ 4 ผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. นาร่อง

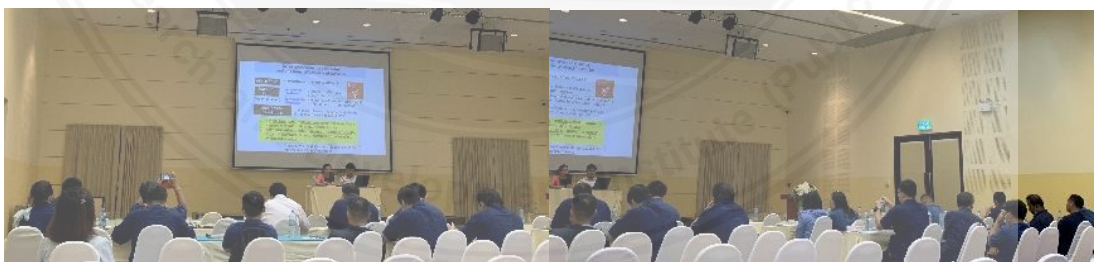
4.1 พื้นที่ศึกษาและกลุ่มสตรีตัวอย่างบนพื้นที่สูงนาร่อง

การศึกษาบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ดำเนินงานในพื้นที่โครงการหลวง และ สวพส. โดยคัดเลือกพื้นที่ศึกษาและกลุ่มตัวอย่างสตรีร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องดังนี้

4.1.1 พื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง

(1) สํารวจข้อมูลกลุ่มสตรีร่วมกับหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 39 แห่ง ดังตารางภาคผนวกที่ 1 นำข้อมูลมาประกอบการคัดเลือกพื้นที่ศึกษาตามเกณฑ์ 3 ข้อ ได้แก่ (1) มีกลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มีอาหารและรายได้เพียงพอตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป (2) เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และ (3) ขนาดกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ พบพื้นที่ศึกษา 12 แห่ง ครอบคลุม 7 ชาติพันธุ์ ดังตารางที่ 3

(2) สํารวจจำนวนเกษตรกรที่เข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงในพื้นที่ศึกษาแต่ละแห่ง ดังตารางภาคผนวกที่ 2 นำมาคำนวณจำนวนตัวอย่างการเก็บข้อมูลจากทฤษฎี Taro Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ของจำนวนสมาชิกเกษตรกรโครงการหลวงในพื้นที่ศึกษาแต่ละแห่ง พบจำนวนตัวอย่างการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 2,199 ราย ดังตารางที่ 3 โดยครอบคลุมสตรี 3 กลุ่ม คือ (1) สตรีที่มีรายชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวงหรือมีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกโครงการหลวงและตนเองมีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้น (2) สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น หัตถกรรม แปรรูป ออมทรัพย์ และ (3) สตรีที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใดแต่มีความเป็นผู้นำที่โดดเด่น

ภาพที่ 3 ประชุมชี้แจงรายละเอียดโครงการและสำรวจข้อมูลกลุ่มสตรีในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวงร่วมกับหัวหน้าศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ตารางที่ 3 พื้นที่ศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ และจำนวนสตรีตัวอย่าง ในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง

ลำดับ	พื้นที่	ชาติพันธุ์	จำนวนสมาชิกโครงการหลวง (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
1.	สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่	กะเหรี่ยง	572	235
2.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่	กะเหรี่ยง ม้ง	709	256
3.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ ตำบลแม่นาจร อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่	กะเหรี่ยง	269 เฉพาะชาติพันธุ์กะเหรี่ยง	160
4.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่	คนไทยพื้นเมือง	532	228
5.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่	ม้ง	87	80
6.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่	ม้ง คนไทยพื้นเมือง	270	160
7.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง ตำบลเทพเสด็จ อำเภอฮอด จังหวัดเชียงใหม่	คนไทยพื้นเมือง	509	230
8.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม ตำบลนาทราย อำเภอลี้ จังหวัดลำพูน	กะเหรี่ยง	131	100
9.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย	ลาหู่ คนไทยพื้นเมือง	942	290
10.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย	ลาหู่ อาข่า	490	220

ลำดับ	พื้นที่	ชาติพันธุ์	จำนวนสมาชิก โครงการหลวง (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
11.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้ง ตำบลปอ อำเภอเวียงแก่น จังหวัดเชียงราย	จีนยูนนาน ม้ง	165	120
12.	ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปึงคำ ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา	เมี่ยน ม้ง	285	120
รวมทั้งสิ้น (ราย)			4,961	2,199

4.1.2 พื้นที่ดำเนินงานของ สวพส.

ดำเนินงานในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงจังหวัดน่าน จำนวน 3 แห่ง ได้แก่ วังไผ่ น้ำแม่ และถ้ำเวียงแก้ว ซึ่งเป็นกลุ่มเครือข่ายพื้นที่ (Growth Pole) เดียวกันและเป็นกลุ่มพื้นที่ที่มี 5 ชาติพันธุ์ (เมี่ยน ขมุ ไทลื้อ ม้ง คนไทยพื้นเมือง) คำนวณจำนวนตัวอย่างที่เก็บข้อมูลจากทฤษฎี Taro Tayamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ของจำนวนเกษตรกรในกลุ่มบ้านเป้าหมายที่เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกับ สวพส. พบจำนวนตัวอย่างการเก็บข้อมูลทั้งสิ้น 112 ราย ดังตารางที่ 4 โดยครอบคลุมสตรีที่เข้าร่วมงานส่งเสริมทั้งในและนอกภาคการเกษตรกับ สวพส. และสตรีที่ไม่ได้เข้าร่วมฯ แต่มีความเป็นผู้หน้าที่โดดเด่น

ตารางที่ 4 พื้นที่ศึกษา กลุ่มชาติพันธุ์ และจำนวนสตรีตัวอย่าง ในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส.

ลำดับ	พื้นที่	ชาติพันธุ์	จำนวนเกษตรกร ที่เข้าร่วมงาน ส่งเสริม (ราย)	จำนวนตัวอย่าง (ราย)
1.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงวังไผ่ ตำบล นาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน	เมี่ยน ขมุ ไทลื้อ	32	30
2.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงถ้ำเวียงแก้ว ตำบลนาไร่หลวง อำเภอ สองแคว จังหวัดน่าน	ม้ง เมี่ยน ไทลื้อ	30	28
3.	โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบ โครงการหลวงน้ำแม่ ตำบล ผาทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัด น่าน	เมี่ยน ขมุ คนไทยพื้นเมือง	63	54
รวมทั้งสิ้น (ราย)			125	112

4.2 มิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต

รวบรวมข้อมูลตัวชี้วัดการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิตและตัวชี้วัดความสุขทั้งจากเอกสารและรายงานผลการศึกษาที่ผ่านมา รวมถึงตัวชี้วัดเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ (SDGs) ลำดับที่ 5 หรือ SDG # 5 นำข้อมูลมาประมวลและจัดทำแบบสอบถาม ดังภาคผนวก ข และภาคผนวก ค ซึ่งประกอบด้วย

(1) ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มสตรีตัวอย่าง ได้แก่ ชื่อ-นามสกุล ว/ด/ป เกิด ที่อยู่ ศาสนา การศึกษา สมาชิกในครอบครัว การใช้โทรศัพท์มือถือ การใช้ประโยชน์และผู้มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร รวมถึงการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง หรือ สวพส. เป็นต้น

ทั้งนี้การเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง แบ่งเป็น 2 กลุ่มตามกิจกรรมการเข้าร่วม คือ กลุ่มที่ส่งผลผลิตภาคการเกษตรให้ฝ่ายตลาดโครงการหลวงโดยมีรหัสสมาชิก ซึ่งต่อไปนี้อธิบายว่า “กลุ่มสมาชิก” และกลุ่มที่เข้าร่วมงานส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรและกิจกรรมอื่นๆ กับโครงการหลวง ไม่มีรหัสสมาชิก ซึ่งต่อไปนี้อธิบายว่า “กลุ่มส่งเสริมด้านอื่น”

(2) มิติการประเมินการเปลี่ยนแปลงคุณภาพชีวิต 3 มิติ ดังนี้

2.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน ได้แก่ ความมั่นคงด้านอาหาร การมีส่วนร่วมในตัดสินใจด้านการประกอบอาชีพ รายได้ เป็นต้น

2.2 มิติด้านครอบครัว ได้แก่ ความรักความอบอุ่นในครอบครัว บทบาทการวางแผนอนาคตของครัวเรือน การดูแลสุขภาพอนามัย การศึกษาบุตร ที่อยู่อาศัย เป็นต้น

2.3 มิติด้านสังคมและชุมชน ได้แก่ การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ การดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น การรวมกลุ่ม บทบาทการร่วมพัฒนาชุมชน การมีส่วนร่วม เป็นต้น

(3) ข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ การยอมรับของชุมชน ความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG) ลำดับที่ 5 ข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรี เป็นต้น

4.3 ผลการศึกษาในพื้นที่โครงการหลวงนาร่อง

4.3.1 ผลการศึกษาโดยภาพรวม

การศึกษาบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ด้วยแบบสอบถามโดยผู้เก็บข้อมูลในท้องถิ่นที่สามารถสื่อสารภาษาชาติพันธุ์ได้ ในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 12 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างสตรี 7 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ เมียน คนไทยพื้นเมือง อาข่า และจีนยูนนาน จำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้ 2,199 ราย แต่มีจำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์และประมวลผลได้จริง 1,823 ราย ซึ่งคลาดเคลื่อนไปจากแผนที่กำหนดไว้ 17% ทั้งนี้เนื่องจากจำนวนสมาชิกเกษตรกรโครงการหลวงแต่ละปีไม่เท่ากัน ข้อมูลบางส่วนไม่ครบถ้วนหรือไม่สอดคล้องกัน ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน รวมถึงสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระลอกเดือนเมษายน 2564 ทำให้บางชุมชนในศูนย์ฯ ขุนวางและศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ปิดหมู่บ้าน ไม่สามารถเก็บข้อมูลได้

ผลการเก็บข้อมูลพบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี (26%) รองลงมา คือ อายุ 31-40 ปี (25%) และอายุ 51-60 ปี (23%) โดย 74% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 65% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษา (44%) และประถมศึกษา (43%) ดังตารางที่ 5 ทั้งนี้พื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างที่ได้รับการศึกษามากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง (93%) ศูนย์ฯ แม่แพะและศูนย์ฯ ห้วยโป่ง (86% เท่ากัน) และพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วน

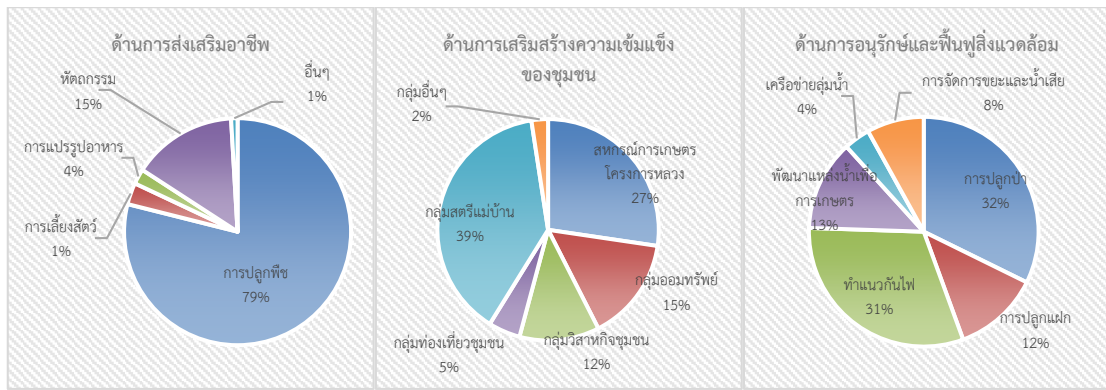
สตรีตัวอย่างที่ได้รับการศึกษาน้อยที่สุด คือ ศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น (18%) ทั้งนี้เนื่องจากปัจจัยเรื่องชาติพันธุ์ รายได้ และการคมนาคม นอกจากนี้ยังพบสตรีตัวอย่างที่สำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาโท 2 แห่ง คือ ศูนย์ฯ ปิงค่า (3%) และศูนย์ฯ แม่แฮ (1%)

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 80% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 41% ซึ่งพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 50% ขึ้นไป 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ ผาตั้ง (80%) ศูนย์ฯ ปิงค่า (66%) ศูนย์ฯ ห้วยโป่ง (50%) และพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวงน้อยที่สุด คือ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ (18%) ทั้งนี้ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (42%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (27%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 97% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (34%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (28%) ดังตารางที่ 5

สำหรับงานส่งเสริมของโครงการหลวงที่กลุ่มสตรีตัวอย่างเข้าร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ประกอบด้วย การปลูกพืช 79% การเลี้ยงสัตว์ 1% การแปรรูปอาหาร 4% งานหัตถกรรม 15% อื่นๆ 1% (การออมเงินร่วมกับกลุ่มที่โครงการส่งเสริม) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตรโครงการหลวง 27% กลุ่มออมทรัพย์ 15% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 12% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 5% กลุ่มสตรีแม่บ้าน 39% อื่นๆ 2% (สหกรณ์เครดิตยูเนียน สมาชิกสหกรณ์หอมใหญ่ผาตั้ง) ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การปลูกป่า 32% การปลูกแฝก 12% การทำแนวกันไฟ 31% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 13% เครือข่ายลุ่มน้ำ 4% การจัดการขยะและน้ำเสีย 8% ดังภาพที่ 4

ตารางที่ 5 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นกับโครงการหลวงของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	35	42	28	1-5 ปี
21-30 ปี	12	ได้รับการศึกษา	65	27	34	6-10 ปี
31-40 ปี	25	- ประถมศึกษา	43	9	12	11-15 ปี
41-50 ปี	26	- มัธยมศึกษา	44	7	12	16-20 ปี
51-60 ปี	23	- ปวช.	3	15	14	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	13	- ปวส.	2			
		- ปริญญาตรี	7			
		- ปริญญาโท	1			

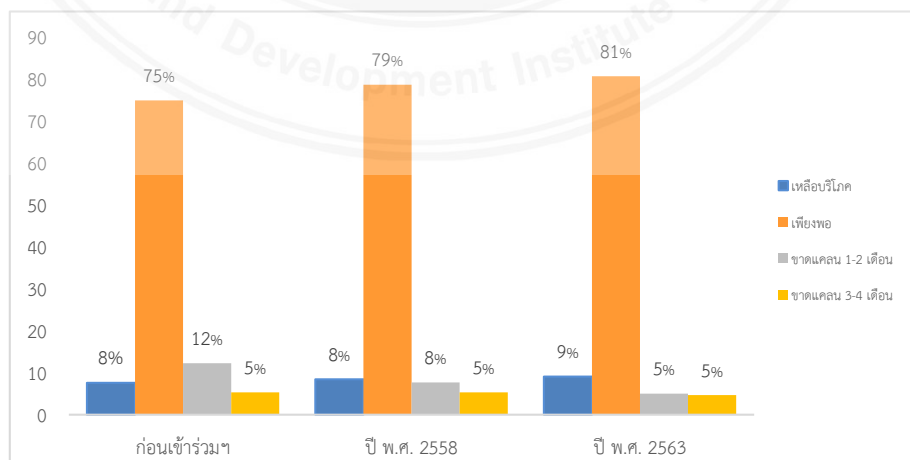

ภาพที่ 4 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวงของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง ครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ในครั้งนี้เน้นผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน การร่วมพัฒนาชุมชน และความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งพบว่าผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการหลวงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

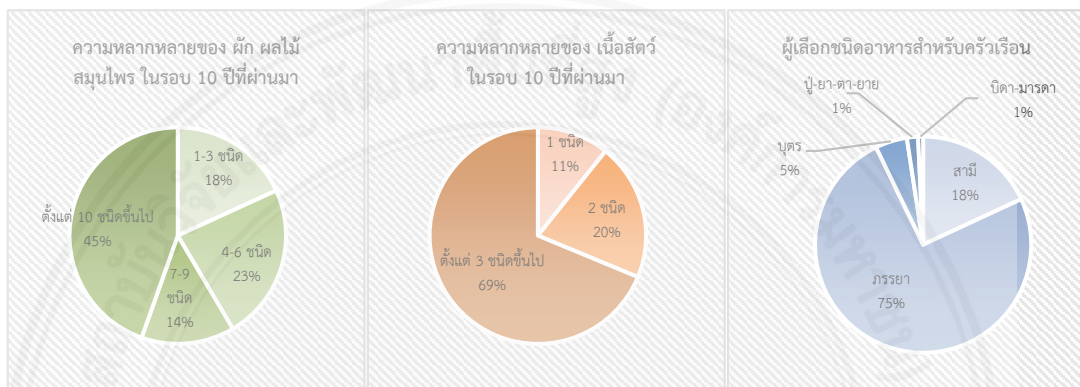
1. มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 75% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 8% มีข้าวเหลือบริโภค และอีก 17% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 4% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 13% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 อีกจำนวน 3% ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 10% ดังภาพที่ 5 ยกเว้นครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ซึ่งมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคทุกครัวเรือนตั้งแต่ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าวพบว่าสามี (55%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ ยกเว้น 3 ศูนย์ฯ ได้แก่ ปิงค่า ขุนวาง และห้วยลึก ซึ่งสามีและภรรยา มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน รวมถึงอีก 2 ศูนย์ฯ คือ ห้วยน้ำขุ่นและแม่แฮ ซึ่งภรรยาเป็นผู้ตัดสินใจหลัก

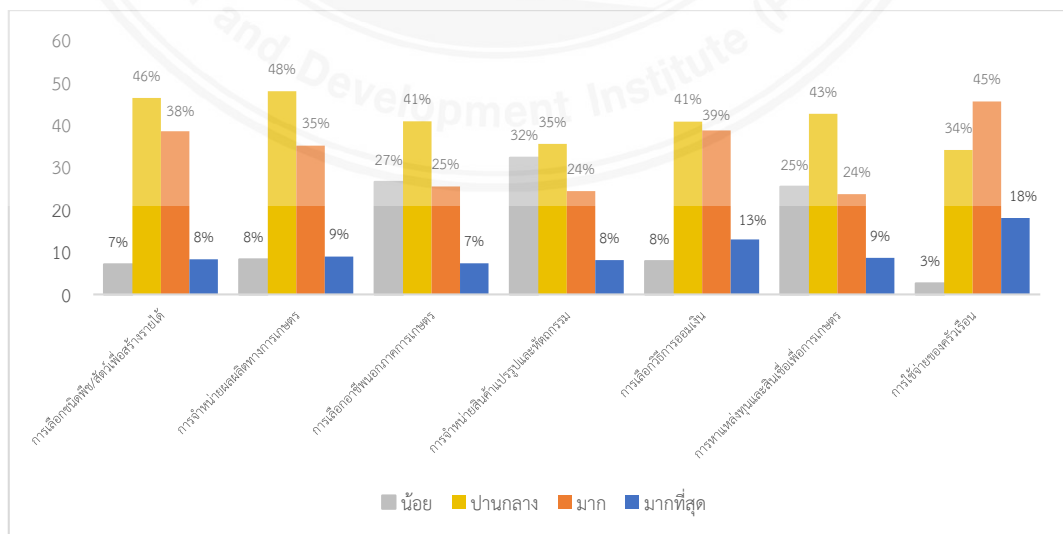
ภาพที่ 5 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 45% และเนื้อสัตว์ ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 69% ยกเว้นศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ที่มีการเข้าถึงเนื้อสัตว์บริโภค 2 ชนิด คิดเป็น 51 % เนื่องจากในอดีตเป็นชุมชนที่บริโภคอาหารมังสวิรัต แต่ปัจจุบันมีรายได้เพิ่มขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาหรือทำงานภายนอกชุมชนมากขึ้น จึงมีการบริโภคเนื้อสัตว์บ้างเมื่ออยู่นอกชุมชน บางชุมชนเริ่มบริโภคเนื้อสัตว์ (ปลา) แต่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น ในส่วนของผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน คือ ภรรยา (75%) ดังภาพที่ 6 ยกเว้นศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ซึ่งที่ภรรยาและสามี มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน

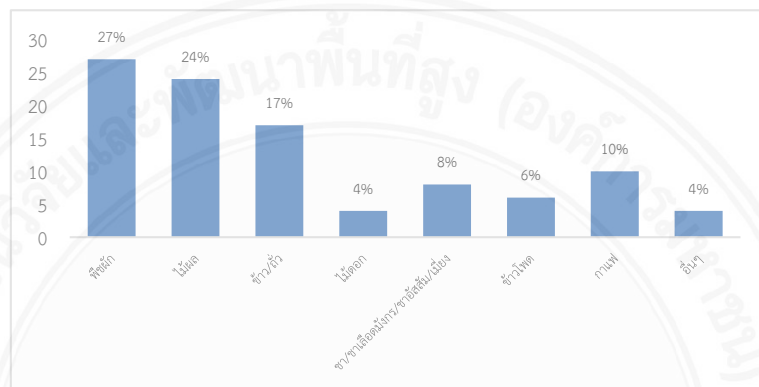
ภาพที่ 6 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน รวมถึงการหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง (35-48%) แต่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับมาก (45%) ดังภาพที่ 7

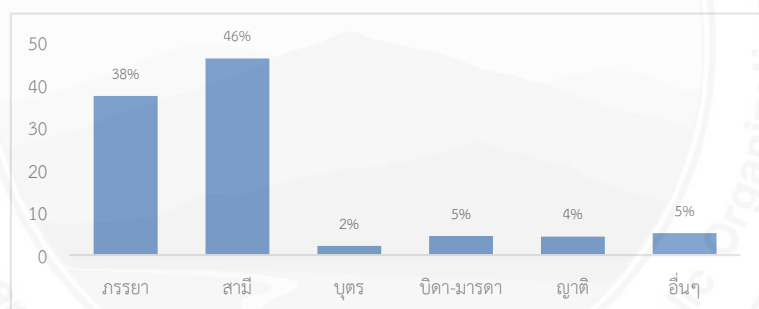

ภาพที่ 7 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร คราวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 49% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว กาแฟ ชา/ชาเล็ดมิงกร/ชาอัสสัม/เมี่ยง ข้าวโพด ไม้ดอก อื่นๆ (เห็ด ยางพารา ลิ้นจี่ การเลี้ยงสัตว์ สมุนไพรต่างประเทศ/โรสแมรี่ งา ขิง/ข่า/ขมิ้น กัญชง ไม้สัก มัณฑะแพะ ฝ้าย โกโก้) ตามลำดับ ดังภาพที่ 8 โดยภรรยา 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 9 ทั้งนี้พื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร 50% ขึ้นไปมี 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ ผาตั้ง (58%) ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม (53%) ศูนย์ฯ ขุนวาง (50%) และพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรน้อยที่สุด คือ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ (5%)

ภาพที่ 8 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูกของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

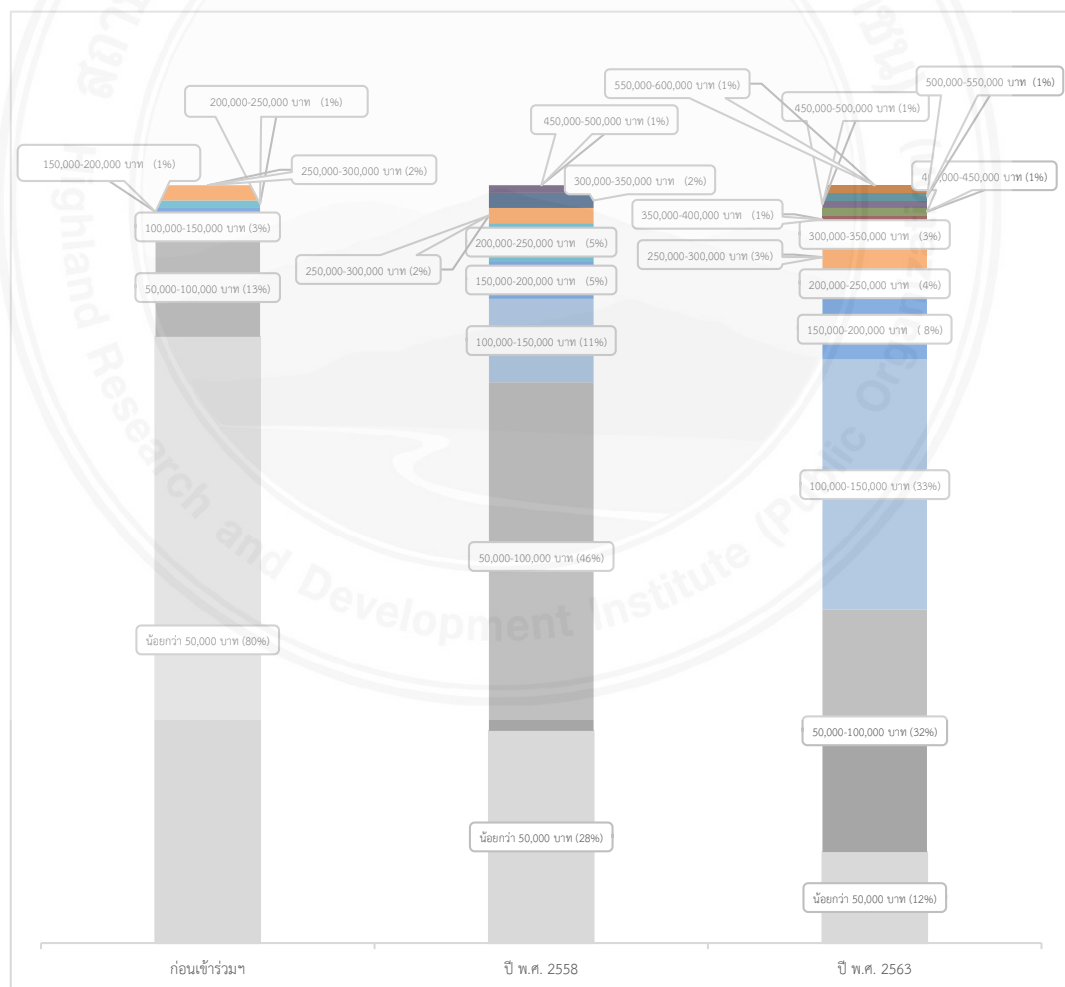

ภาพที่ 9 สัดส่วนสตรีตัวอย่างที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

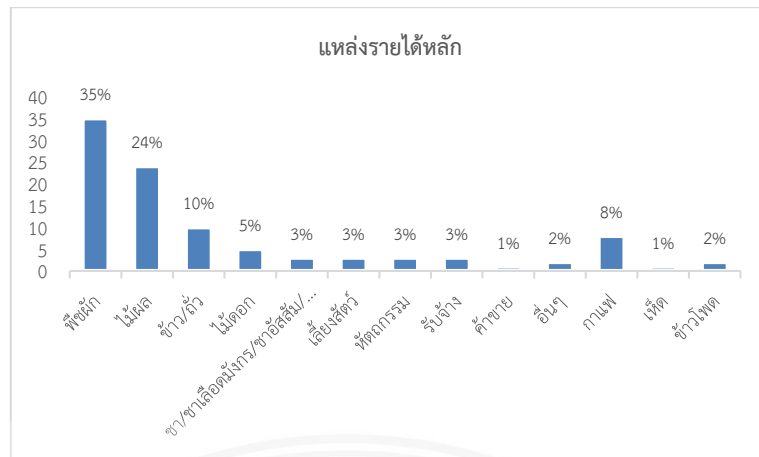
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 28% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 46% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 12% รายได้สูงสุด 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 65% ดังภาพที่ 10 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/

ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น แต่ทั้งนี้รายได้จากการเก็บข้อมูลบางชุมชนก็อาจยังไม่ใช่ว่ารายได้จริงของเกษตรกร เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลเมื่อถูกถามถึงข้อมูลย้อนหลังจึงจำไม่ค่อยได้ บางชุมชนกล่าวว่าผู้ถามข้อมูลจะทราบรายได้ของตนเองจึงไม่บอกความจริง

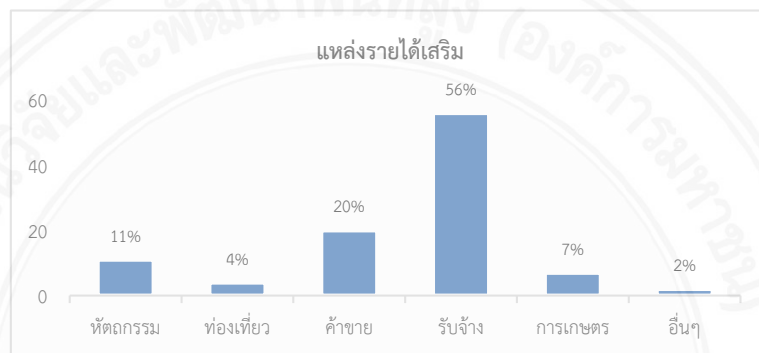
สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว กาแฟ ไม้ดอก ชา/ชาเล็ดมังกร/ชาอัสสัม/เมี่ยง การเลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม รับจ้าง ข้าวโพด อื่นๆ (สมุนไพรต่างประเทศ/โรสแมรี่ เงินเดือน บุตรส่งให้ เบี้ยผู้สูงอายุ) เห็ด ค่าขาย ตามลำดับ ดังภาพที่ 11 และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย งานหัตถกรรม การเกษตร การท่องเที่ยว อื่นๆ (เห็ด น้ำผึ้ง พืชท้องถิ่น) ตามลำดับ ดังภาพที่ 12 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 73% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 75% ระดับมากที่สุด 11% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 35% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 23%

ภาพที่ 10 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง

ภาพที่ 11 แหล่งรายได้หลักของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

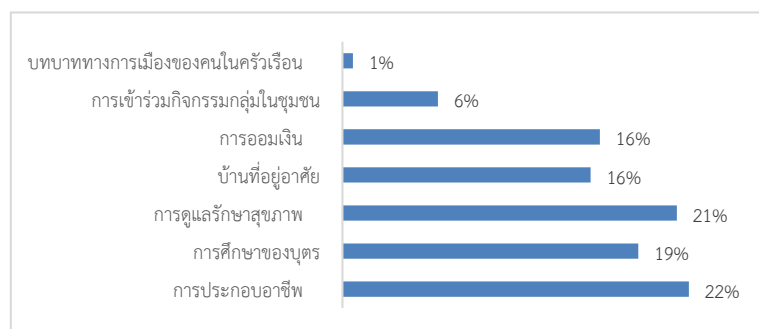

ภาพที่ 12 แหล่งรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

2. มิติด้านครอบครัว

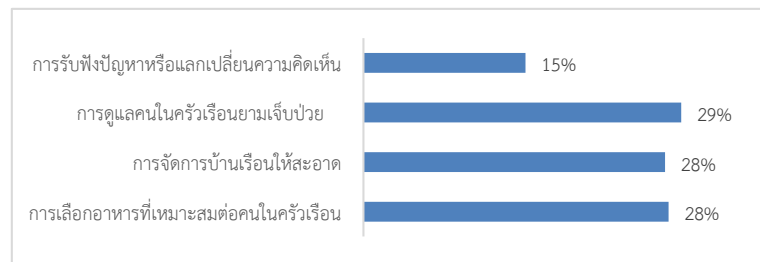
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 53% มีความเห็นว่ ครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก ยกเว้นสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ที่มีความเห็นต่อความรักความอบอุ่นในครอบครัวอยู่ในระดับมากที่สุด และสตรีตัวอย่าง 59% มีความพึงพอใจในบ้านที่อยู่อาศัยในระดับปานกลาง-มาก ในขณะที่สตรีตัวอย่างในสถานี อินทนนท์ 67% มีความพึงพอใจในบ้านที่อยู่อาศัยในระดับมากและมีแผนจะปรับปรุงเพิ่มเติม สตรีตัวอย่างอีก 2 ศูนย์ฯ คือ ผาตั้งและห้วยลึก ส่วนใหญ่มีแผนจะปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยเพิ่มเติม

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 22% การดูแลสุขภาพสุขภาพ 21% การศึกษาบุตร 19% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 13

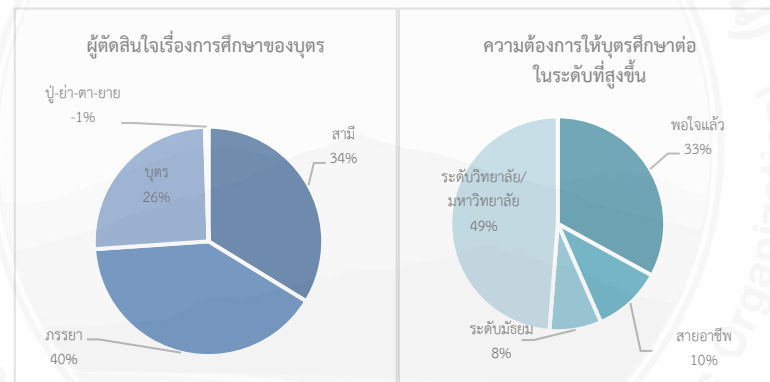
ภาพที่ 13 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 29% การเลือกอาหารของครอบครัวและการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 28% เท่าๆ กัน ดังภาพที่ 14

ภาพที่ 14 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ภรรยา (40%) และสามี (34%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ยกเว้นสตรีตัวอย่าง 2 แห่ง คือ สถานีฯ อินทนนท์ และศูนย์ฯ ปังค่า ซึ่งมารดาและบุตรมีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน รวมทั้งสตรีตัวอย่างอีก 2 ศูนย์ฯ คือ แม่แพะและห้วยโป่ง ที่บุตรมีบทบาทหลักในการตัดสินใจเรื่องการศึกษาของตนเอง ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 49% พอใจแล้ว 33% สายอาชีพ 10% และระดับมัธยม 8% ตามลำดับ ดังภาพที่ 15

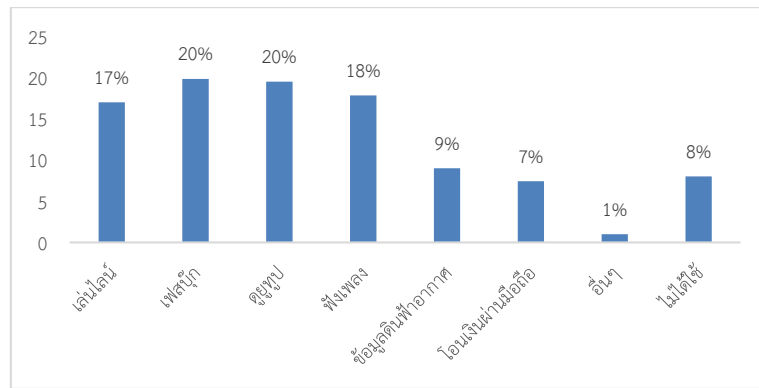

ภาพที่ 15 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

3. มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 17% กองทุนบทบาทสตรี 4% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 12%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 92% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก ได้แก่ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ อื่นๆ (ถ่ายรูปหาข้อมูล ส่งเมลล์ ขายของ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 16 โดย 76% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 16 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

(3) บทบาทของสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

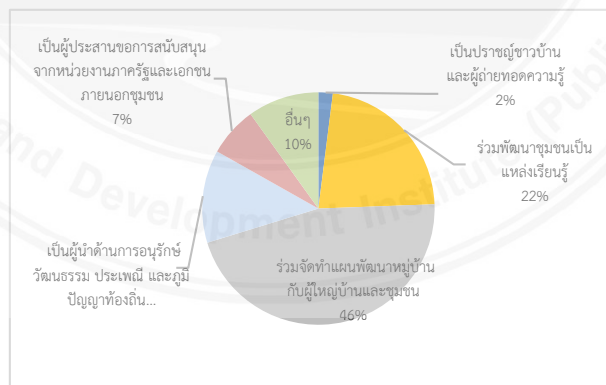
3.1 สตรีตัวอย่าง 16% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 4% ประธานกลุ่ม 2% คณะกรรมการกลุ่ม 4%

3.2 สตรีตัวอย่าง 72% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 12% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดย 41% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 57% ต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 2% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 46% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆ 22% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 13% ดังภาพที่ 17

ภาพที่ 17 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 72% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ เช่น สตรีมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น มีสิทธิเข้าร่วมประชุมและเสนอความคิดเห็นได้มากขึ้น ความคิดเห็นของสตรีได้รับการยอมรับมากขึ้น สตรีสามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมในการหารายได้ของครัวเรือนมากขึ้น มีกิจกรรมในชุมชนให้สตรีเข้าร่วมมากขึ้น เป็นต้น โดยสตรีตัวอย่าง 46% มีความพึงพอใจต่อ

การเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 72% และมากที่สุด 19%

นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สัดส่วนของผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น พบว่าสตรีตัวอย่าง 16% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) ส่วนแบ่งของผู้หญิงในจำนวนของผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินทางการเกษตร พบสตรีตัวอย่าง 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร (3) สัดส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ พบสตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 92% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในด้านอื่นๆ เช่น เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ดูข้อมูลดินฟ้าอากาศ ทำธุรกรรมทางการเงิน รวมถึงการติดต่อสื่อสารในรูปแบบการแชทหรือวิดีโอ เป็นต้น

แนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ที่เท่าเทียมกันในชุมชนโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มสตรี/กลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกหลาน (2) การส่งเสริมพืชทางเลือกที่เป็นแหล่งโปรตีนและองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีน (3) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองลูกค้าตามยุคสมัย (4) การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น พืชอาหาร สมุนไพร งานหัตถกรรมต่างๆ ในรูปแบบหนังสือหรือสื่อออนไลน์ (5) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เยาวชนสตรีโดยเฉพาะสายอาชีพ (6) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี (7) องค์ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

4.3.2 ผลการศึกษาในพื้นที่โครงการหลวงนาร่องแต่ละแห่ง

1) สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์

พ.ศ. 2514 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเสด็จเยี่ยมราษฎรชาวเขาในเขตพื้นที่ดอยอินทนนท์เป็นครั้งแรก ที่บ้านผาหมอน (ดอยอินทนนท์) ผู้ใหญ่บ้านที่มาเข้าเฝ้าฯ กราบบังคมทูลรายงานความว่าบริเวณพื้นที่ดังกล่าวมีหมู่บ้านกะเหรี่ยง 5 หมู่บ้าน 197 หลังคาเรือน มีอาชีพทำนาและปลูกฝิ่น ส่วนบริเวณที่สูงขึ้นไปทางยอดดอยอินทนนท์ มีการปลูกฝิ่นจำนวนมาก ส่วนมากเป็นของชาวเขาเผ่าม้งชาว ซึ่งมียู่ 4 หมู่บ้าน ประมาณ 100 หลังคาเรือน ในขณะนั้นมีพระราชทานกระแสพระราชดำริให้ชาวเขาพยายามหาทางใช้น้ำจากน้ำตกมาใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและส่งเสริมการผลิตเมล็ดพันธุ์ผักกับหัวดอกไม้เกล็ดโอสถเพื่อชาวเขาเหล่านี้จะมีรายได้และเลิกปลูกฝิ่นได้ ต่อมา ปี พ.ศ. 2522 ได้มีการก่อตั้งโครงการหลวงอินทนนท์ โดยหม่อมเจ้าภีศเดชฯ เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ ใช้ชื่อว่าโครงการหลวงอินทนนท์เพื่อแก้ไขปัญหาการปลูกฝิ่นในพื้นที่ดอยอินทนนท์ และเป็นการสนองพระราชดำริเพื่อไม่ให้เกิดการอพยพโยกย้ายราษฎรไปอยู่พื้นที่อื่นแทนและกันไม่ให้มีการอพยพราษฎรจากที่อื่นมาเพิ่มในพื้นที่ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2550 ได้ใช้ชื่อเป็น “สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นสถานีวิจัยไม้ดอกไม้ประดับเมืองหนาว ไม้ผล และพืชผัก พืชชนิดแรกที่น่าเข้ามาปลูก คือ องุ่น โดยนำต้นพันธุ์จากต่างประเทศ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

สถานี อินทนนท์ ตั้งอยู่ที่ตำบลบ้านหลวง อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีเขตพื้นที่อยู่ในอุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-1,400 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 296,525 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 246,494 ไร่ พื้นที่การเกษตร 45,692 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 2,648 ไร่ พื้นที่ที่เป็นแหล่งน้ำ 345 ไร่ พื้นที่ทุ่งหญ้าและพื้นที่สาธารณะอื่นๆ 1,346 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด 25.9 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย

ต่ำสุด 16.4 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 21.2 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนสะสม 1,987.9 มิลลิเมตรต่อปี (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

สถานีฯ มีพื้นที่ดำเนินงาน 513 ไร่ ประกอบด้วย 4 หน่วยย่อย ได้แก่ สถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ (บ้านขุนกลาง) หน่วยวิจัยขุนห้วยแห้ง หน่วยผาตั้ง และหน่วยแม่ยะน้อย ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 11 หมู่บ้าน (36 หย่อมบ้าน) ประชากรชนเผ่ากะเหรี่ยงและม้งจำนวน 2,130 ครอบครัว 7,773 ราย การดำเนินงานด้านการส่งเสริม/การวิจัยของสถานีฯ มุ่งเน้นด้านงานวิจัย งานทดสอบ งานสาธิตการผลิตการส่งเสริมและพัฒนาอาชีพ พร้อมทั้งการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยได้ดำเนินงานด้านการวิจัย งานทดสอบ งานสาธิตการผลิตไม้ดอก ไม้ผล กาแฟ พืชผัก การพัฒนาอาชีพภาคการเกษตร การปลูกพืชผักทั้งในระบบอินทรีย์และระบบ GAP การปลูกไม้ดอก ไม้ผล กาแฟ ปศุสัตว์ ทำให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้มากขึ้น นอกจากนี้ยังมุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายสารสนเทศต่างๆ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ รวมถึงการร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ โดยให้ความสำคัญในการวิจัย ทดสอบ เพื่อค้นคว้าองค์ความรู้ใหม่ๆ เพื่อพัฒนาต่อยอดด้านการเกษตร รวมถึงด้านการบริหารจัดการ และยังส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน พัฒนาคุณภาพชีวิตเสริมสร้างความเข้มแข็งของคนและชุมชน พัฒนาสุขภาพอนามัยและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนชาวเขา และการรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร กลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ทั้งนี้ผลผลิตหลักของสถานีฯ ประกอบด้วย พืชผัก (กะหล่ำปลี มะเขือเทศเชอร์รี่แดง มะเขือเทศโครงการหลวง พริกหวานเขียว ชูภินี ถั่วแขก เซเลอรี่ ยอดชาโยเต้ เฟนเนล ต้นหอมญี่ปุ่น ผักกาดฮ่องเต้ เบบี้ฮ่องเต้ เบบี้แครอท ผักกาดกวางตุ้งต้น คะน้าฮ่องกง โอ๊คลิฟเขียว) ไม้ดอก (กุหลาบ เจอปีรา จีปซอพฟิลล่า ลั่นม้งกร ลิลลี่ ฟอโมลองโก้ พิทูเนีย เทียนนิวกินี อากู้า เฟินใบมะขาม ชัลเวีย ลั่นม้งกร ไฮเดรนเยีย) ไม้ผล (พืช พลับ กีวี บ๊วย พลัม อะโวคาโด มะม่วง สตรอว์เบอร์รี เครปัสเบอร์รี มัลเบอร์รี เสาวรส มะเดื่อฝรั่ง องุ่น) และผลผลิตรอง ประกอบด้วย พืชไร่ (ข้าว ถั่วลิสง) เห็ด (เห็ดฟอสโตโตเบลโล่ เห็ดแชมปิญอง) กาแฟอาราบิก้า และปศุสัตว์ (ไก่ หมู) (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

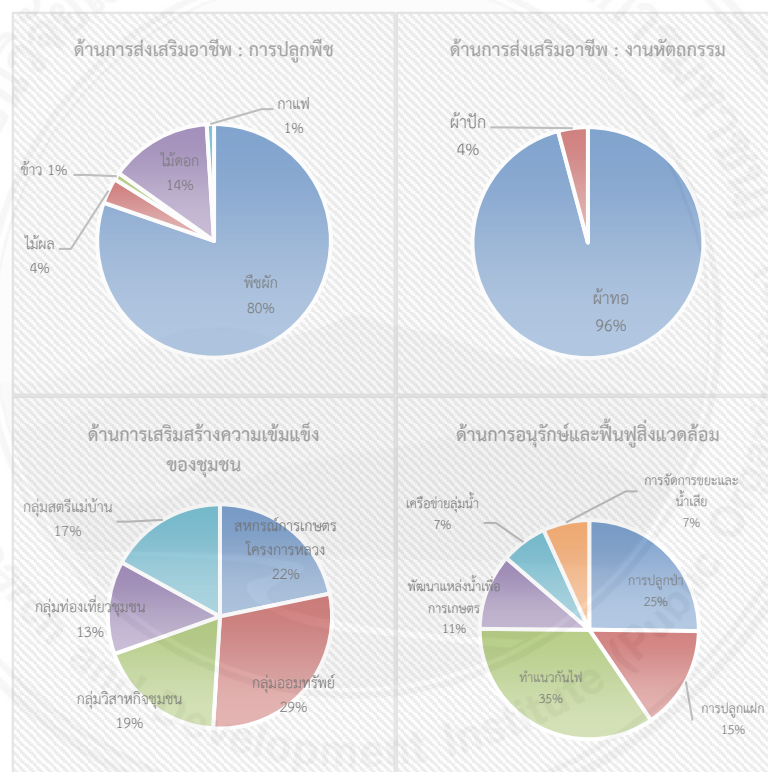
ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 12 กลุ่มบ้าน คือ บ้านแม่แอบ บ้านผาหมอน บ้านเมืองอ่าง บ้านแม่ปาก่อ บ้านห้วยน้ำปี บ้านแม่ลา บ้านห้วยน้ำอุ่น บ้านกลาง บ้านแม่ปอนโน บ้านแม่กลางหลวง บ้านอ่างกาน้อย และบ้านหนองหล่ม รวมทั้งสิ้น 224 ราย พบว่า สตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (40%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (33%) และอายุ 21-30 ปี (14%) โดย 60% นับถือศาสนาคริสต์ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (49%) และมัธยมศึกษา (38%) ดังตารางที่ 6

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 91% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 30% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (30%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (25%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 97% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (37%) รองลงมา คือ 16-20 ปี (23%) ดังตารางที่ 6 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม

ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืชและงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 18

ตารางที่ 6 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างสถานี อินทนนท์

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	37	30	6	1-5 ปี
21-30 ปี	14	ได้รับการศึกษา	63	25	37	6-10 ปี
31-40 ปี	40	- ประถมศึกษา	49	13	20	11-15 ปี
41-50 ปี	33	- มัธยมศึกษา	38	16	23	16-20 ปี
51-60 ปี	12	- ปวช.	1	16	14	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	1	- ปวส.	4			
		- ปริญญาตรี	8			

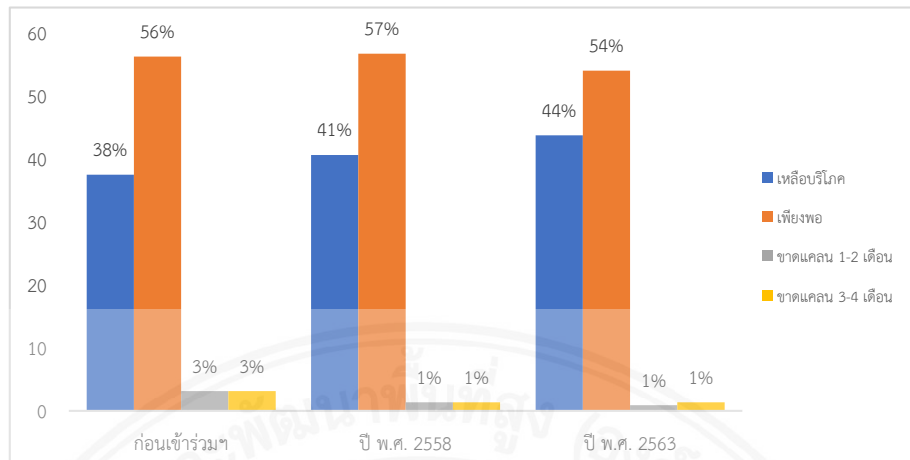
ภาพที่ 18 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างสถานี อินทนนท์

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของสถานีเกษตรหลวงอินทนนท์ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

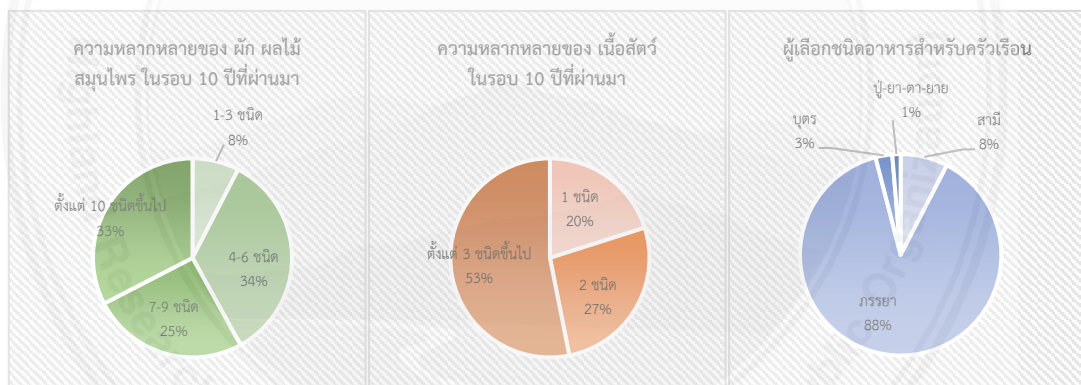
(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 56% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 38% มีข้าวเหลือบริโภค และ 6% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 4% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 2% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563

ดังภาพที่ 19 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าสามี (53%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

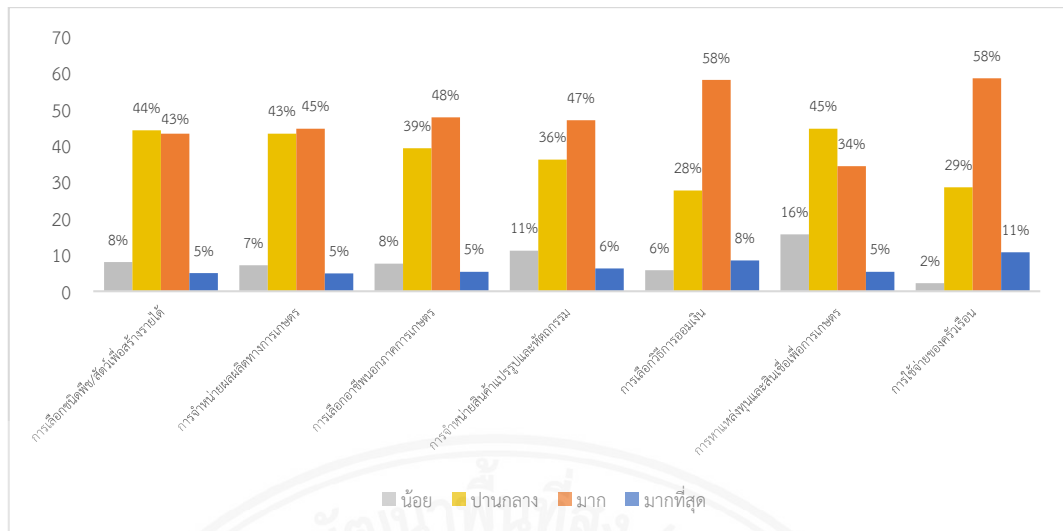
ภาพที่ 19 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายทั้ง 4-6 ชนิด คิดเป็น 34% และตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 33% รวมถึงมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 53% ในขณะที่ภรรยา (88%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 20

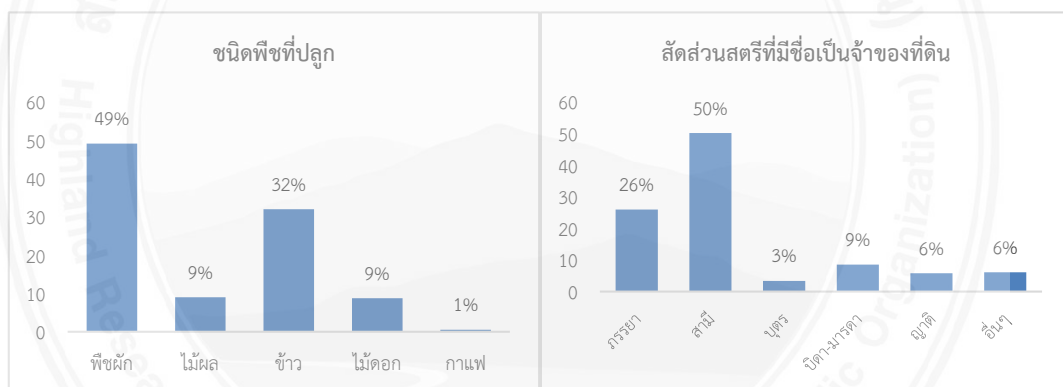
ภาพที่ 20 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 44-58% ดังภาพที่ 21

ภาพที่ 21 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 58% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ข้าว ไม้ผล ไม้ดอก กาแฟ ตามลำดับ โดยภรรยา 26% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 22

ภาพที่ 22 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

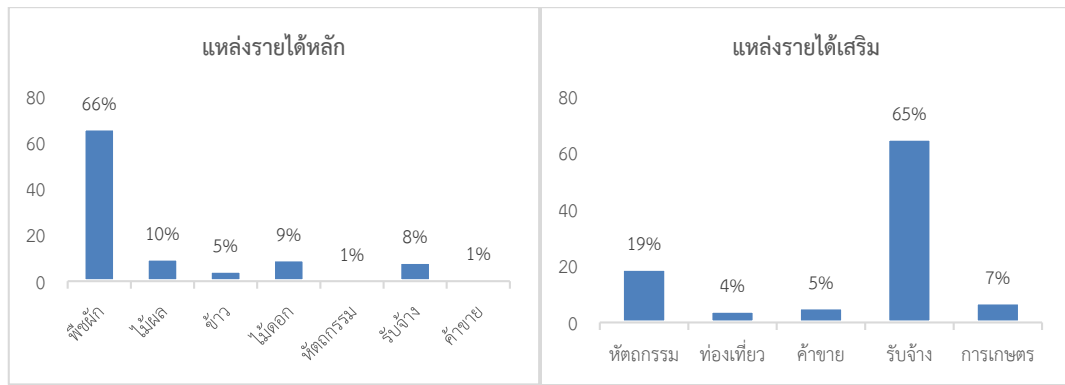
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 19% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 73% และในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 20% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 63% ดังภาพที่ 23 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม

จำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก รับจ้าง ข้าว หัตถกรรม ค่าขาย ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง หัตถกรรม การเกษตร ค่าขาย การท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพที่ 24 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 43% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 44% ระดับมากที่สุด 22% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 35% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 25%

ภาพที่ 23 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

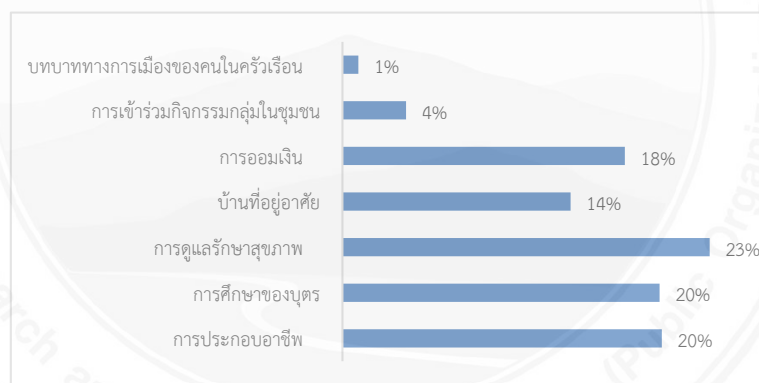

ภาพที่ 24 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์

1.2 มิติด้านครอบครัว

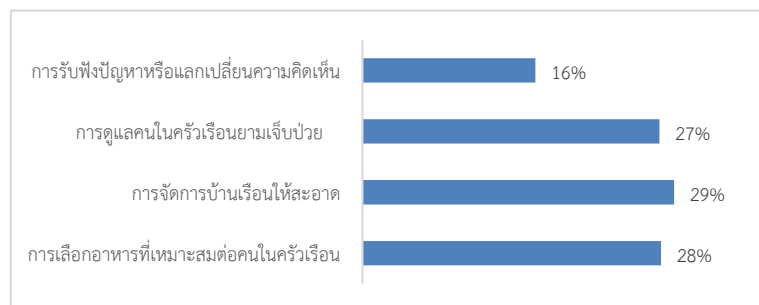
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 56% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก สตรีตัวอย่าง 35% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 32% มีแผนจะปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพสุขภาพ 23% การประกอบอาชีพ 20% การศึกษาของบุตร 20% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 25

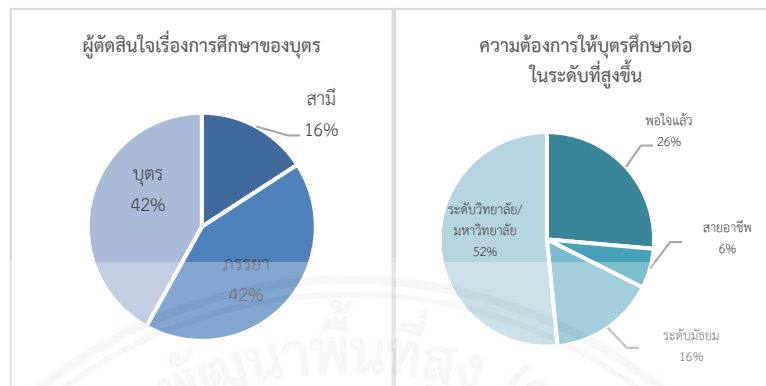
ภาพที่ 25 บทบาทของสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 29% การเลือกอาหารของครอบครัว 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% ดังภาพที่ 26

ภาพที่ 26 บทบาทของสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ภรรยา (42%) และบุตร (42%) มีบทบาทที่เท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 52% พอใจแล้ว 26% ระดับมัธยม 16% และสายอาชีพ 6% ตามลำดับ ดังภาพที่ 27

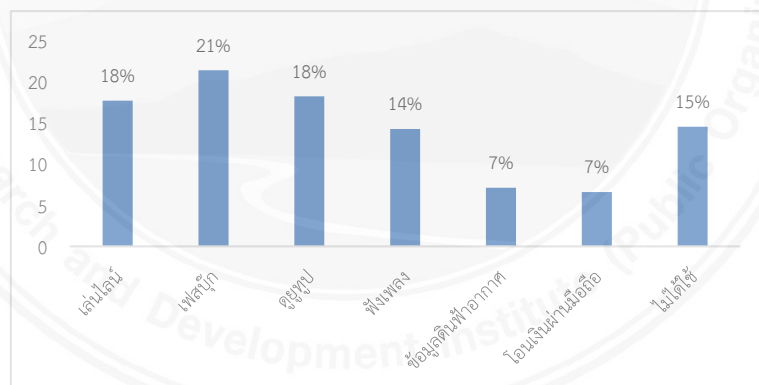

ภาพที่ 27 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 80% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 1% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 19%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 64% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 85% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก เล่นไลน์ ดูยูทูบ ฟังเพลง ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 28 โดย 68% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 28 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์

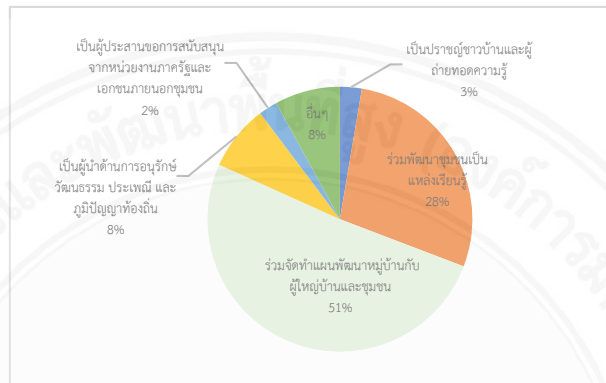
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 11% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% อสม. 3% ประธานกลุ่ม 2% คณะกรรมการกลุ่ม 3%

3.2 สตรีตัวอย่าง 89% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ 60% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 39% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 1% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 51% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (การเกษตรอินทรีย์ หัตถกรรมผ้าทอ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี ทรัพยากรสิ่งแวดล้อม) 28% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 8% ดังภาพที่ 29

ภาพที่ 29 บทบาทของสตรีตัวอย่างสถานีฯ อินทนนท์ ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 88% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น
- สตรีเริ่มมีบทบาทการเป็นผู้นำในเรื่องของการดูแลครอบครัวมากขึ้น
- สตรีมีบทบาทตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น
- สตรีสามารถเลือกประกอบอาชีพได้เองตามความต้องการของตนเอง
- สตรีสามารถทำงานนอกบ้าน สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีในสถานีฯ อินทนนท์ พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 53% มากที่สุด 28%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 11% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 26% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 64% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 85% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง สถานีฯ อินทนนท์

- (1) การสนับสนุนองค์ความรู้/ส่งเสริมอาชีพภาคการเกษตร เช่น การเพาะเห็ด การเลี้ยงสัตว์ (หมู ไก่ไข่ โค กระบือ)
- (2) การสนับสนุนการเพิ่มทักษะด้านอาชีพ เช่น จัดอบรม ศึกษาดูงาน
- (3) การสนับสนุนองค์ความรู้/ส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรและการแปรรูป
- (4) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มและยกระดับผลิตภัณฑ์หัตถกรรมผ้าทอ
- (5) การพัฒนาภาวะผู้นำในกลุ่มแกนนำให้มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก
- (6) การสนับสนุนการสร้างเครือข่ายกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนประสบการณ์

2. มุมมองจากหัวหน้าสถานีฯ อินทนนท์

- (1) รูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลาย เพื่อตอบโจทย์ลูกค้าตามยุคสมัย
- (2) การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการตลาดออนไลน์ เทคนิคการขาย เทคนิคการถ่ายรูป และการนำเสนอสินค้า
- (3) การฟื้นฟูความรู้ด้านการผลิตวัสดุผ้าทอจากชุมชน เช่น ผ้าย ลูกเต๋อย
- (4) การอนุรักษ์และฟื้นฟูวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน (จัดกิจกรรม)
- (5) การจัดประชุมทบทวนความต้องการการร่วมกับผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่

2) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวาง

พ.ศ. 2518 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินไปยังบ้านขุนวางเป็นครั้งแรก ได้ทอดพระเนตรเห็นว่าบริเวณนี้ยังมีพืชเสพติดอยู่มากควรส่งเสริมการปลูกพืชชนิดอื่นที่มีรายได้ทัดเทียมหรือดีกว่าการปลูกฝิ่น จึงรับสั่งให้หน่วยงานในพื้นที่ช่วยกันพิจารณาปรับปรุงและพัฒนา ซึ่งในครั้งนั้นเอกอัครราชทูตอเมริกาได้รับสนองนโยบาย โดยสนับสนุนงบประมาณสมทบในการดำเนินงาน ศูนย์ฯ ขุนวาง จึงได้เริ่มดำเนินการในปี พ.ศ. 2528 โดยมีเป้าหมายหลักเพื่อลดพื้นที่ปลูกฝิ่นหาพืชอื่นที่มีรายได้มากกว่าฝิ่นทดแทนให้ชาวบ้านทำกินในพื้นที่อย่างถาวรและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในพื้นที่ ซึ่งในระยะแรกได้รับเงินสนับสนุนจากสำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (United Nations Development Programme: UNDP) ต่อมาได้รับงบประมาณสนับสนุนเต็มรูปแบบจากมูลนิธิโครงการหลวง (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ ขุนวาง ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่วีน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูงชัน มีที่ราบระหว่างภูเขาเล็กน้อยตามแนวลำห้วย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 900-1,400 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 61,238 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 22,732 ไร่ พื้นที่การเกษตร 9,437 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 29,069 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 37 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 8 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,424 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 4 หมู่บ้าน (7 หย่อมบ้าน) ประชากรชนเผ่ากะเหรี่ยงและม้ง จำนวน 477 ครัวเรือน 2,372 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในการเพาะปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี (GAP) ส่งเสริมการปลูกพืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ชาจีน เห็ด และพืชไร่ เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร นอกจากนี้ยังส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์

4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน การพัฒนาสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนชาวเขา การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์ การเกษตรและกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

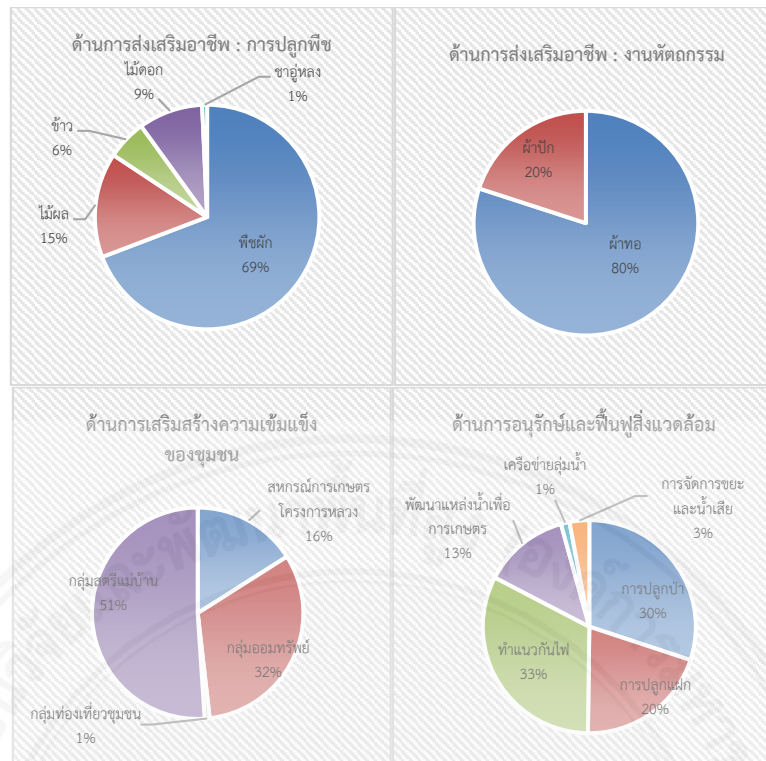
ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ประกอบด้วย พืชผัก (คอสสลัด กะหล่ำปลีหัวใจ ผักกาด หัวถั่วปุ่น บรอกโคลี) ไม้ผล (อะโวคาโด เสาวรส สตรอว์เบอร์รี เครปูกูสเบอร์รี) ไม้ดอก (เบญจมาศ คาร์เนชั่น) ชาจีนเบอร์17 เห็ดปุยฝ้าย ข้าวสาลี และผลผลิตรอง ประกอบด้วย พืชผัก (เบบี้แครรอต ถั่วลันเตาหวาน พริกหวานเขียว มะเขือเทศโครงการหลวง มะเขือเทศเชอร์รี่แดง ไม้ผล (พีช พลัม พลัม กีวี บ๊วย เลมอน มัลเบอร์รี ฝรั่ง เปปโน) ไม้ดอก (แคลลาลิลีขาว โคคอสเมียร์ ยูโคมิส สะเดตีส ชินูอะตัม อะกาแพนทัส แกงการพอร์) ชาจีนเบอร์12 เห็ด (เห็ดหอม กระดุม) พืชไร่ (ข้าวเหลือง เสมพ์)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 7 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านโป่งน้อยใหม่ บ้านโป่งน้อยเก่า บ้านห้วยยาว บ้านโป่งลมแรง บ้านปากกล้วย 108 ราย และชาติพันธุ์ม้ง บ้านขุนวาง บ้านขุนแม่วาก 24 ราย รวมทั้งสิ้น 132 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 41-50 ปี (34%) รองลงมา คือ อายุ 31-40 ปี (32%) และ 21-30 ปี (19%) โดย 75% นับถือศาสนาคริสต์ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้น มัธยมศึกษา (59%) และประถมศึกษา (27%) ดังตารางที่ 7

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 89% เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 35% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (47%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (22%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่ม ส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 98% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (59%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (15%) ดังตารางที่ 7 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืชและงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 30

ตารางที่ 7 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	33	22	15	1-5 ปี
21-30 ปี	19	ได้รับการศึกษา	67	47	59	6-10 ปี
31-40 ปี	32	- ประถมศึกษา	27	7	8	11-15 ปี
41-50 ปี	34	- มัธยมศึกษา	59	13	13	16-20 ปี
51-60 ปี	10	- ปวช.	3	11	5	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	4	- ปวส.	9			
		-ปริญญาตรี	2			

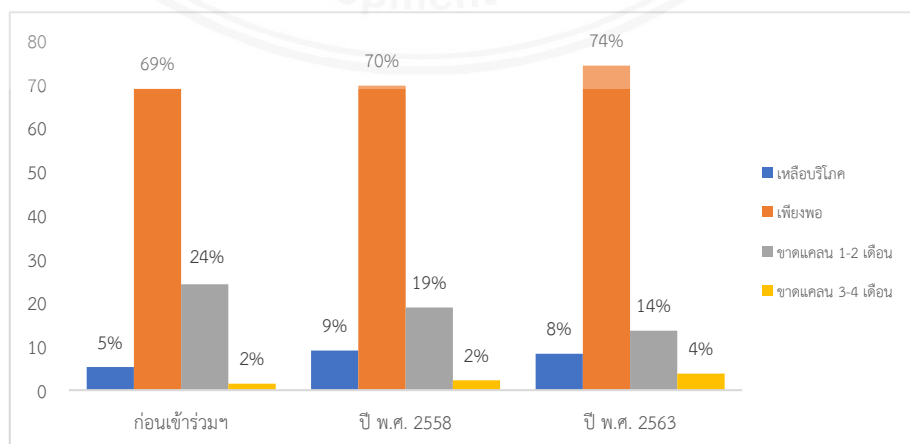

ภาพที่ 30 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงขุนวางส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

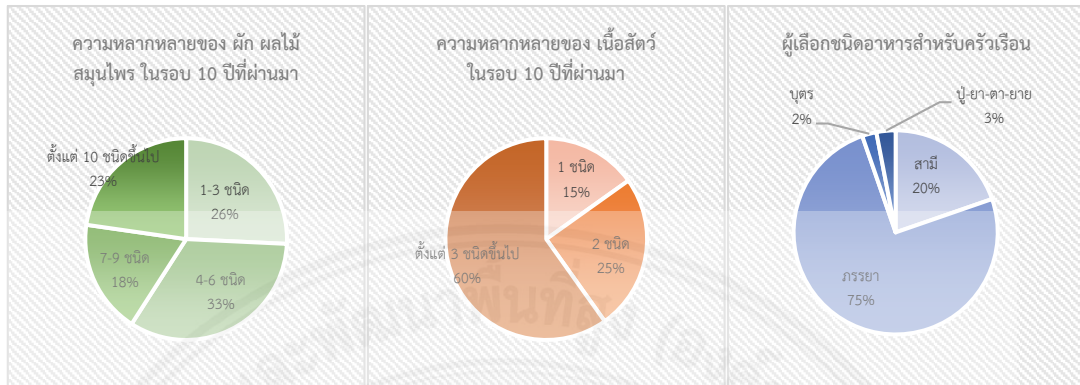
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 69% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 5% มีข้าวเหลือบริโภค และ 26% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 5% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 21% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 อีกจำนวน 3% ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 18% ดังภาพที่ 31 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่า ภรรยา (46%) และสามี (50%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา

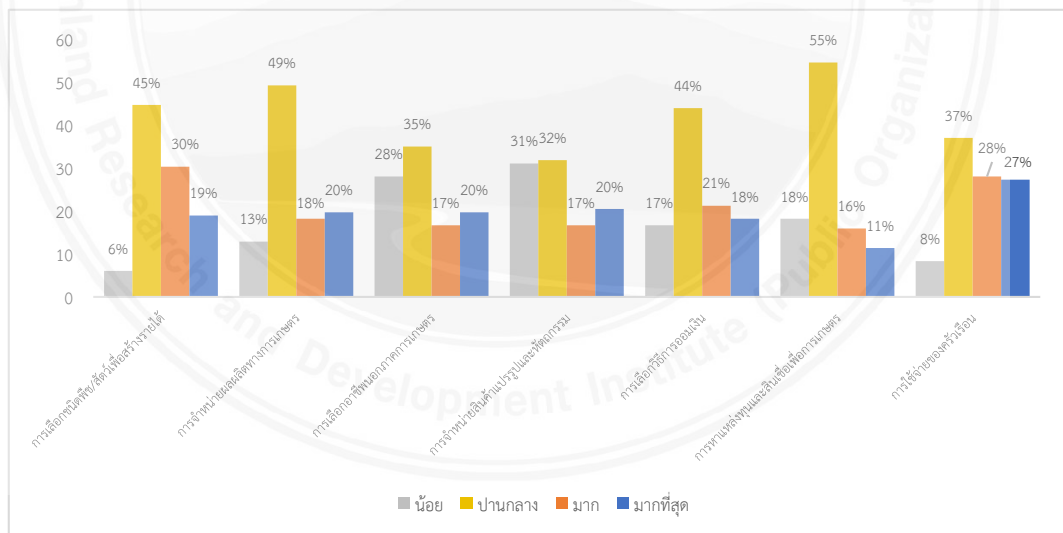
ภาพที่ 31 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายทั้ง 4-6 ชนิด คิดเป็น 33% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 60% ในขณะที่ภรรยา (75%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 32

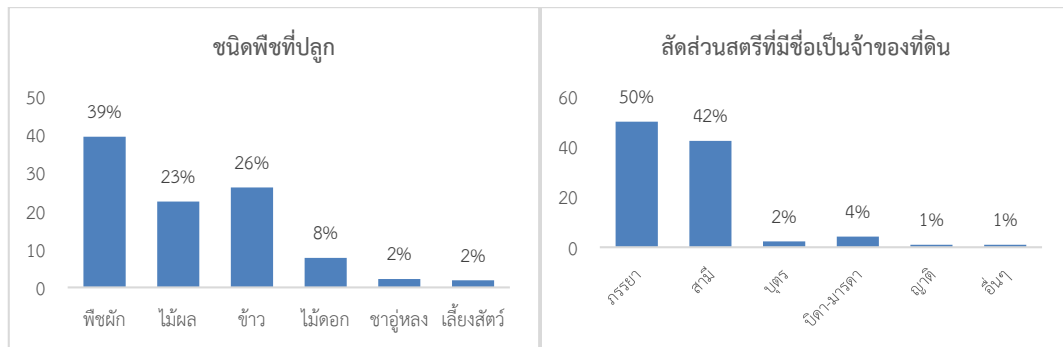
ภาพที่ 32 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปี ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 32-55% ดังภาพที่ 33

ภาพที่ 33 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

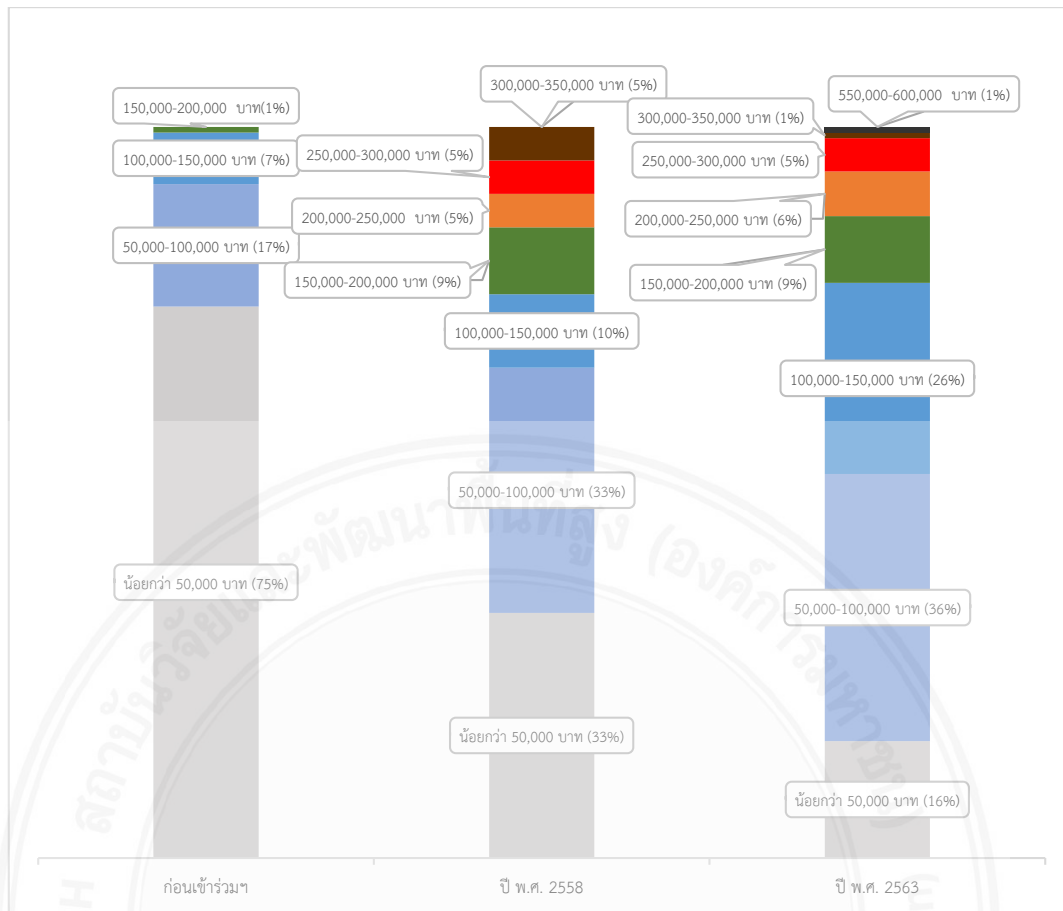
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 55% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ข้าว ไม้ผล ไม้ดอก ชาอู่หลง การเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ โดยภรรยา 50% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 34

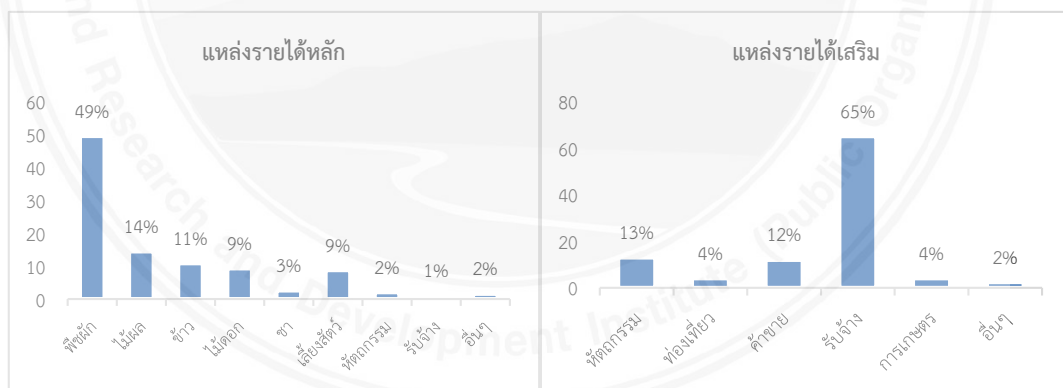
ภาพที่ 34 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนาวง
ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 33% รายได้สูงสุด 300,000-350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 5% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วงน้อยกว่า 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 66% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 16% รายได้สูงสุด 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 36% ดังภาพที่ 35 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่า รายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว ไม้ดอก การเลี้ยงสัตว์ ชาอยู่หลง หัตถกรรม อื่นๆ (เงินเดือนจากการรับราชการ) รับจ้าง ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง หัตถกรรม ค้าขาย การเกษตร การท่องเที่ยว อื่นๆ (การเลี้ยงสัตว์) ตามลำดับ ดังภาพที่ 36 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 81% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง คิดเป็น 67% ระดับมาก-มากที่สุด 26% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น 37% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 24% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 21%

ภาพที่ 35 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

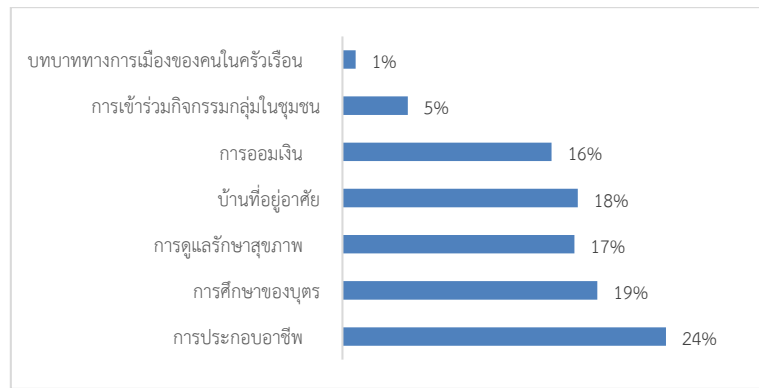

ภาพที่ 36 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

1.2 มิติด้านครอบครัว

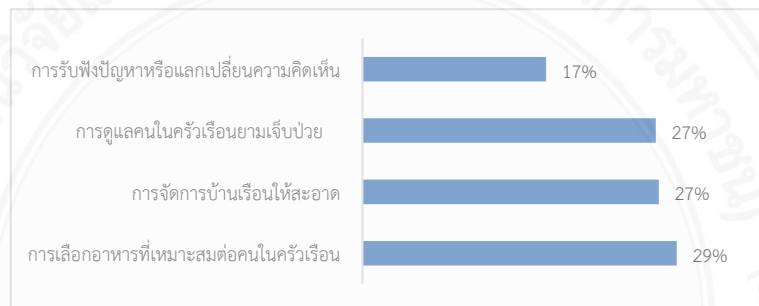
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 54% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก สตรีตัวอย่าง 36% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 24% การศึกษาของบุตร 19% บ้านที่อยู่อาศัย 18% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 37

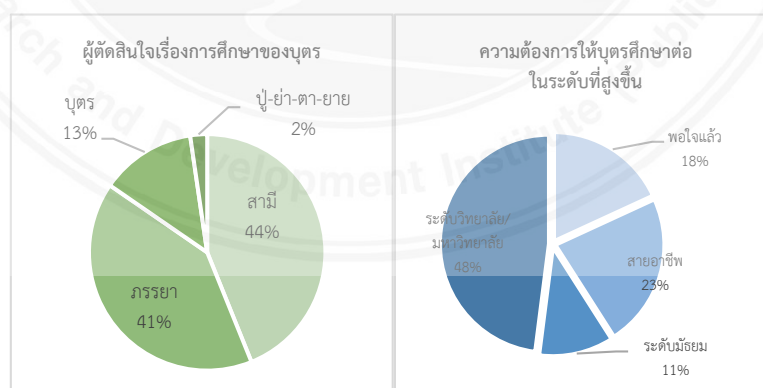
ภาพที่ 37 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ชุนวาง ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 29% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 27% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% ดังภาพที่ 38

ภาพที่ 38 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ชุนวาง ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ภรรยา (41%) และสามี (44%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 48% สายอาชีพ 23% พอใจแล้ว 18% และระดับมัธยม 11% ตามลำดับ ดังภาพที่ 39

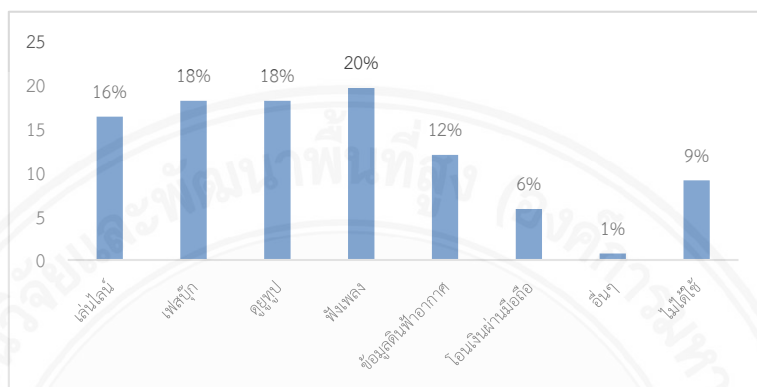

ภาพที่ 39 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ชุนวาง

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 68% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 11% กองทุนบทบาทสตรี 11% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 10%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 74% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 91% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ฟังเพลง เฟสบุ๊ก คุยทูป เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ อื่นๆ (ค้นหาข้อมูลต่างๆ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 40 โดย 56% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 40 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ขุนวาง

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

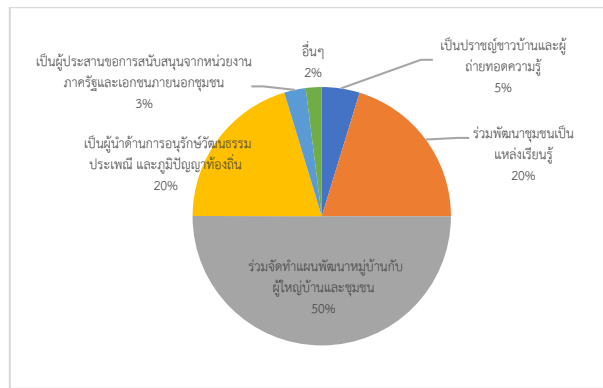
3.1 สตรีตัวอย่าง 17% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 2% อสม. 3% ประธานกลุ่ม 3% คณะกรรมการกลุ่ม 7%

3.2 สตรีตัวอย่าง 78% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 5% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและเพื่อเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 40% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 58% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 2% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 50% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (การปักผ้า การท่องเที่ยว วัฒนธรรม) 20% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 20% ดังภาพที่ 41

ภาพที่ 41 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ชุนวาง ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 80% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น (กะเหรี่ยง)
- ชุมชนยอมรับฟังความคิดเห็นของสตรีมากขึ้น (กะเหรี่ยงและม้ง)
- สตรีมีบทบาทตัดสินใจทั้งด้านการเลือกอาชีพ การเลือกชนิดพืช การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลี้ยงดูและการศึกษาของบุตร รวมถึงค่าใช้จ่ายในครัวเรือนได้มากขึ้น (กะเหรี่ยง)
- สตรีมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นด้านอาชีพการเกษตรมากขึ้น สามารถแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจเรื่องครอบครัวได้มากขึ้น (ม้ง)
- สตรีมีโอกาสได้เรียนหนังสือมากขึ้น (ม้ง)
- สตรีสามารถทำงานนอกบ้านและมีบทบาทในการหารายช่วยครอบครัวมากขึ้น (กะเหรี่ยงและม้ง)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ชุนวาง พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 61% มากที่สุด 13%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 17% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 50% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 74% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 91% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ชุนวาง

- (1) การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการเกษตร เช่น การปลูกพืชผักแบบโครงการหลวง การทำเกษตรอินทรีย์ การใช้สารเคมีอย่างถูกวิธี การใช้สารชีวภัณฑ์ การทำปุ๋ยหมัก การจัดการโรคและแมลงศัตรูพืช (กะเหรี่ยงและม้ง) การปลูกเห็ดหอม และการลดต้นทุนอาหารหมู (กะเหรี่ยง)
- (2) การส่งเสริมการปลูกผักชนิดใหม่ เช่น พริก ชูกินี และการส่งเสริมการเลี้ยงสัตว์เพื่อจำหน่าย/บริโภค (กะเหรี่ยง)
- (3) การสนับสนุนองค์ความรู้ในการแก้ปัญหาเพื่อพัฒนาคุณภาพผลผลิตพืชผักนอกฤดู (กะเหรี่ยง)

- (4) การสนับสนุนองค์ความรู้เพื่อสร้างอาชีพและรายได้นอกภาคการเกษตร เช่น วิธีการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร วิธีการถนอมอาหาร (กะเหรี่ยงและม้ง) และการตลาดออนไลน์ (กะเหรี่ยง)
- (5) การสนับสนุนการเข้าถึงช่องทางการตลาดทั้งสินค้าเกษตรและหัตถกรรมที่หลากหลายขึ้น (กะเหรี่ยงและม้ง)
- (6) การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการออมทรัพย์หรือการทำบัญชีของกลุ่มออมทรัพย์ (กะเหรี่ยง)
- (7) การสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณีและภูมิปัญญาท้องถิ่น (กะเหรี่ยงและม้ง)
- (8) การสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลให้มากขึ้นเพื่อก้าวทันโลกออนไลน์ในปัจจุบัน (กะเหรี่ยง)
- (9) การสนับสนุนการจัดตั้งวิสาหกิจชุมชน (กะเหรี่ยง)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ชุนวาง

- (1) การสนับสนุนองค์ความรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- (2) รูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลาย เพื่อตอบโจทย์ลูกค้าตามยุคสมัย
- (3) การฟื้นฟูความรู้ด้านการผลิตวัสดุผ้าทอจากชุมชน เช่น ผ้าย ลูกเดือย
- (4) การจัดประชุมทบทวนความต้องการการร่วมกับผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่

3) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ

หมู่บ้านแม่แฮเหนือและหมู่บ้านใกล้เคียงในเขตตำบลแม่วิน อำเภอแม่จาง ตำบลแม่จาง อำเภอแม่แจ่ม และตำบลป่อแก้ว อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงม้ง และจีนยูนนาน ทำนา ทำไร่เลื่อนลอย ปลูกฝิ่นประมาณ 1,267 ไร่ นอกจากนั้นเกษตรกรปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด และเลี้ยงสัตว์ มักอพยพพาที่เพาะปลูกใหม่ เพื่อต้องการความอุดมสมบูรณ์ของดิน โดยบุกรุกเผาถางป่าไม้ทุกปี ความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน ผลิตอาหารไม่เพียงพอแก่การบริโภค ไม่มีเส้นทางคมนาคมติดต่อกับพื้นที่ราบหรือระหว่างหมู่บ้านมีความยากลำบาก ปี พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านห้วยข้าวสับ อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่ ทรงกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริให้พัฒนาอาชีพของประชากรชาวเขาหมู่บ้านแม่แฮเหนือและหมู่บ้านใกล้เคียง หม่อมเจ้าภิศเดชรัชนี ผู้อำนวยการโครงการหลวง มอบให้สำนักเกษตรภาคเหนือ สำนักงานปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ เป็นผู้ดำเนินงาน “โครงการหลวงแม่แฮ” ร่วมกับโครงการหลวง ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮ” (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ แม่แฮ ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่จาง อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาและมีพื้นที่ราบบริเวณหุบเขา มีที่ราบลุ่มตามไหล่เขา ความสูงจากระดับน้ำทะเล 990-1,400 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 20,625 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 9,981 ไร่ พื้นที่การเกษตร 9,853 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 791 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ย 24 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 1,150 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 6 หมู่บ้าน (8 หย่อมบ้าน) ประชากรชนเผ่ากะเหรี่ยง 403 ครัวเรือน ม้ง 373 ครัวเรือน จีนยูนนาน 5 ครัวเรือน รวมทั้งสิ้น 781 ครัวเรือน 4,441 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในการปลูกพืชผัก

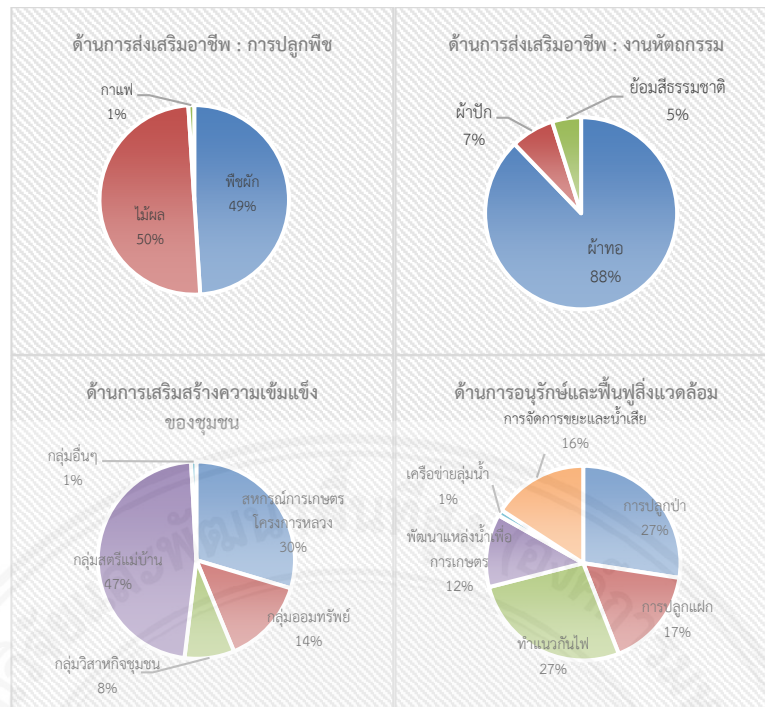
ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี (GAP) มาตรฐาน McDonald GAP ส่งเสริมการปลูกไม้ผลและกาแฟ เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การพัฒนาสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนชาวเขา การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรและกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียนนักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป โดยผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ ผักกาดหอมห่อ พลั๊บ และผลผลิตรอง ได้แก่ ผักกาดขาวปลี คอสลัด สตรอว์เบอร์รี เครปัสเบอร์รี (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างชาติพันธุ์กะเหรี่ยง 4 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านแม่แฮ บ้านห้วยขมิ้นใน บ้านห้วยขมิ้นนอก บ้านป่าเกี๊ยะ รวมทั้งสิ้น 143 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (35%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (24%) และอายุ 21-30 ปี (20%) โดย 64% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 70% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (48%) และประถมศึกษา (28%) ดังตารางที่ 8

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 73% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 21% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (38%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (21%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (34%) รองลงมา คือ 11-15 ปี (22%) ดังตารางที่ 8 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 42

ตารางที่ 8 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แฮ

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	30	21	18	1-5 ปี
21-30 ปี	20	ได้รับการศึกษา	70	38	34	6-10 ปี
31-40 ปี	35	- ประถมศึกษา	28	13	22	11-15 ปี
41-50 ปี	24	- มัธยมศึกษา	48	15	11	16-20 ปี
51-60 ปี	15	- ปวช.	6	13	15	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	5	- ปวส.	2			
		- ปริญญาตรี	15			
		- ปริญญาโท	1			

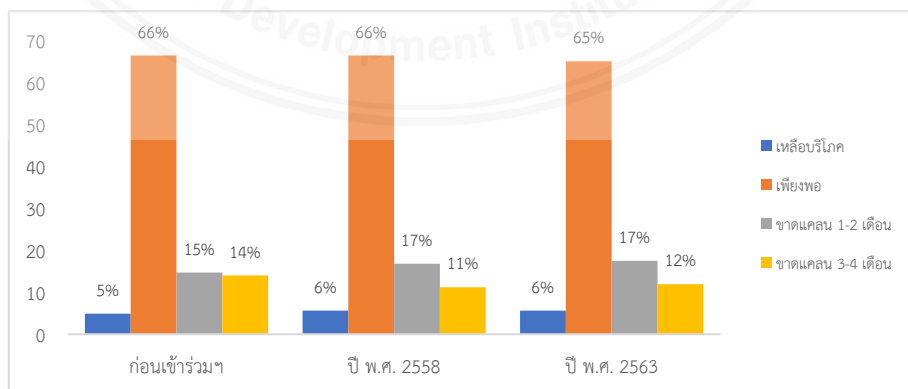

ภาพที่ 42 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แฮส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

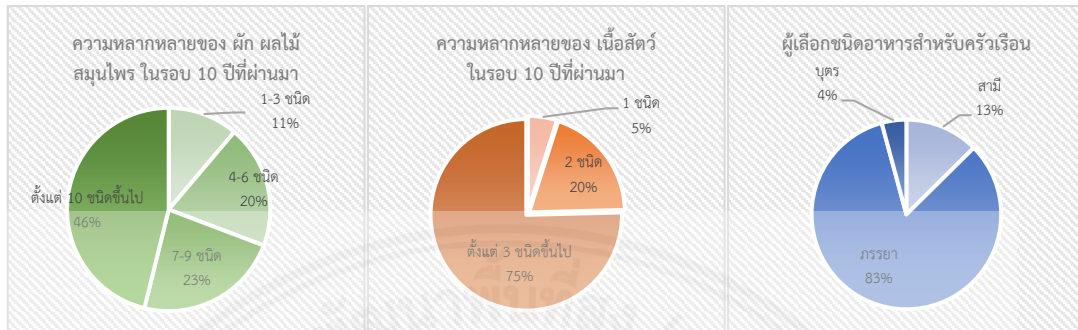
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 66% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 5% มีข้าวเหลือบริโภค และ 29% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 1% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 28% ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ แต่มีครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 1% ดังภาพที่ 43 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่า ภรรยา (58%) เป็นผู้ตัดสินใจในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

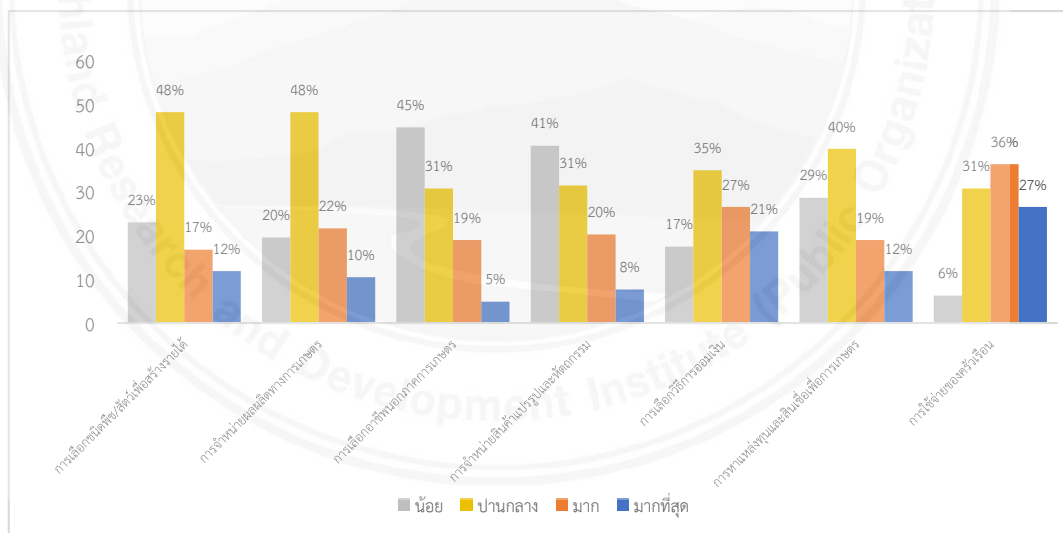
ภาพที่ 43 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 46% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 75% ในขณะที่ภรรยา (83%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 44

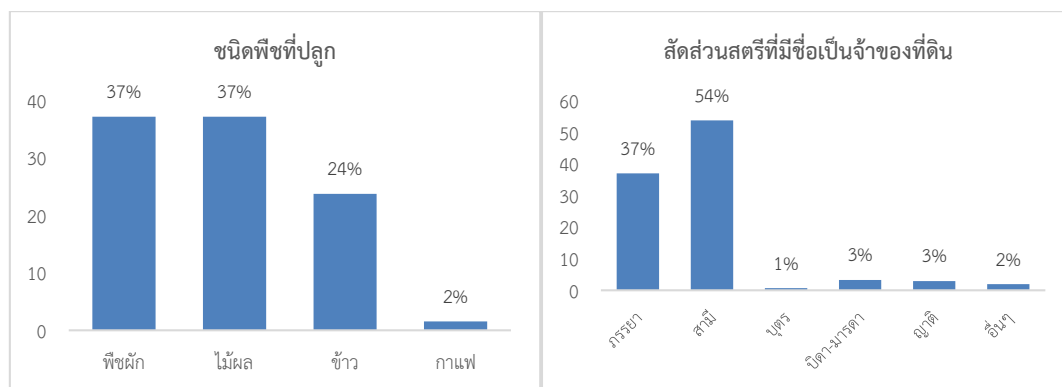
ภาพที่ 44 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แะ และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 35-48% แต่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 45

ภาพที่ 45 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แะ

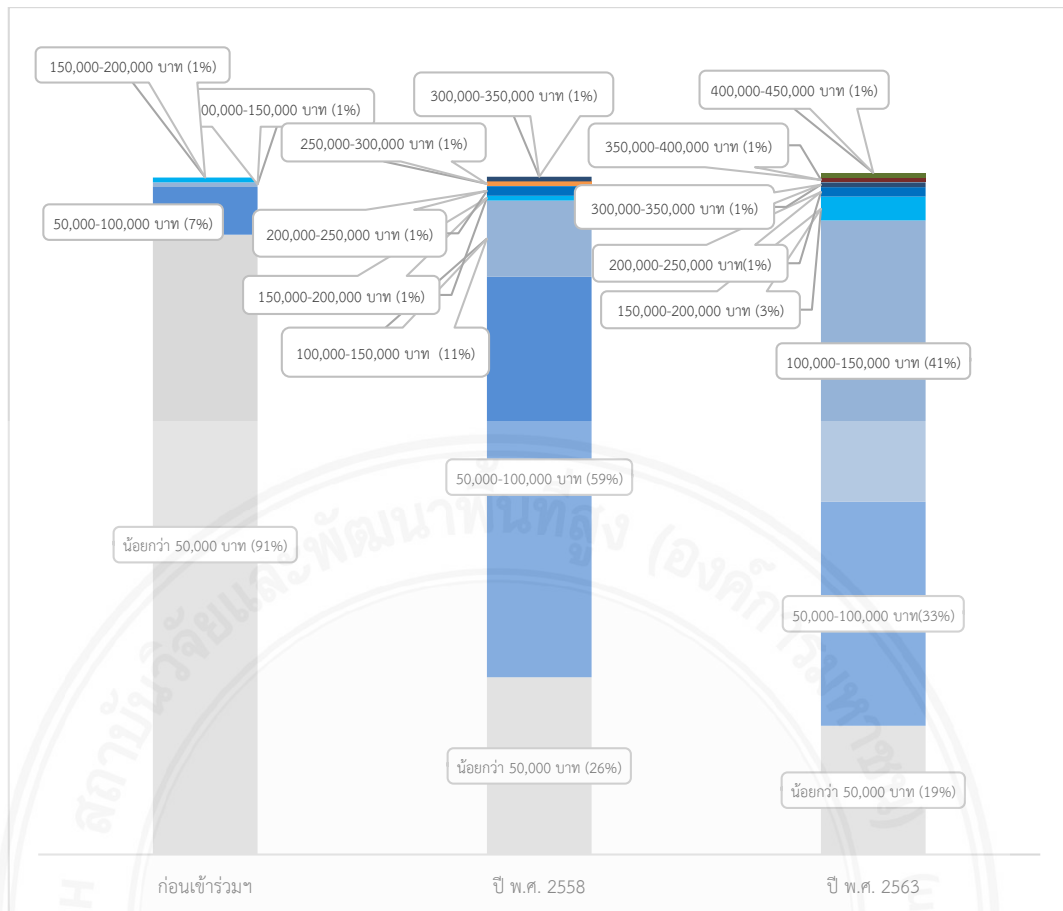
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลง คิดเป็น 49% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ไม้ผล ข้าว กาแฟ ตามลำดับ โดยภรรยา 37% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 46

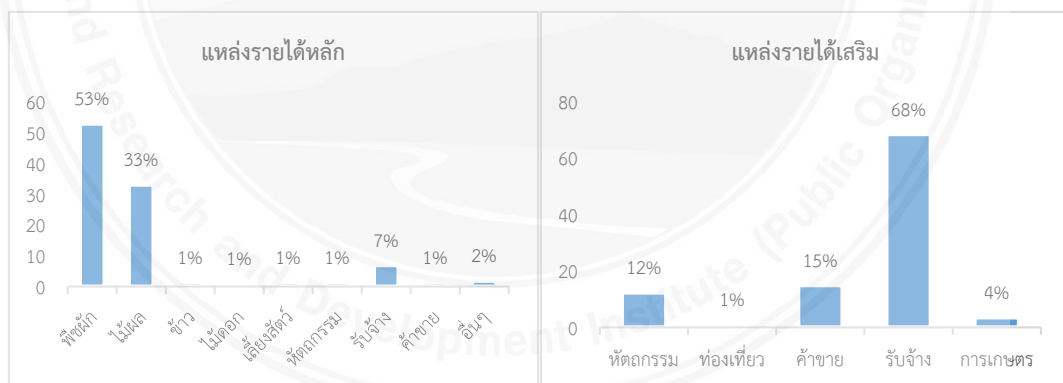
ภาพที่ 46 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่เห
ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 26% รายได้สูงสุด 300,000-350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 59% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 19% รายได้สูงสุด 400,000-450,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 41% ดังภาพที่ 47 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล รับจ้าง อื่นๆ (เงินเดือนจากการรับราชการ) ข้าว ไม้ดอก การเลี้ยงสัตว์ หัตถกรรม ค่าขาย ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย หัตถกรรม การเกษตร การท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพที่ 48 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 72% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 87% ระดับมากที่สุด 3% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น 35% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 29%

ภาพที่ 47 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

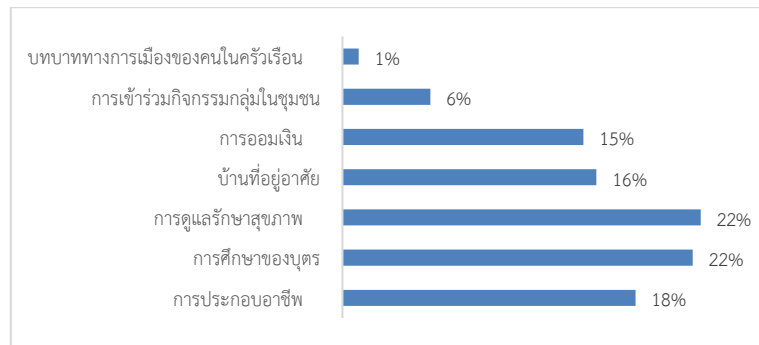

ภาพที่ 48 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ

1.2 มิติด้านครอบครัว

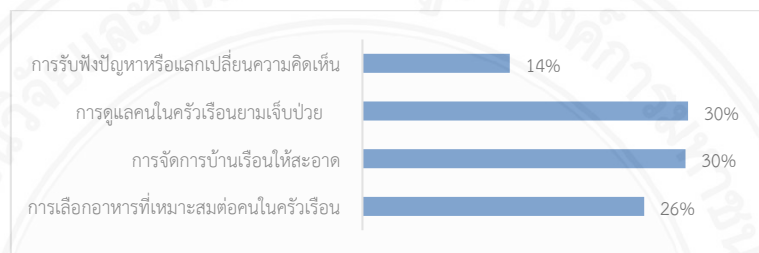
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 87% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับปานกลาง-มาก และสตรีตัวอย่าง 34% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพ 22% การศึกษาของบุตร 22% การประกอบอาชีพ 18% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 49

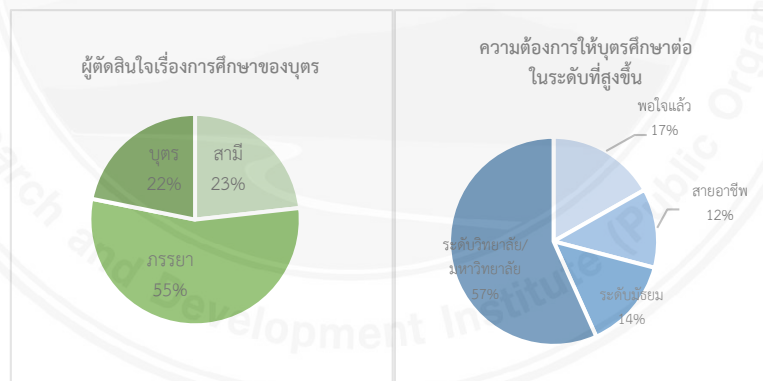
ภาพที่ 49 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 30% การเลือกอาหารของครอบครัว 26% ดังภาพที่ 50

ภาพที่ 50 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา (55%) ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 57% พอใจแล้ว 17% ระดับมัธยม 14% และสายอาชีพ 12% ตามลำดับ ดังภาพที่ 51

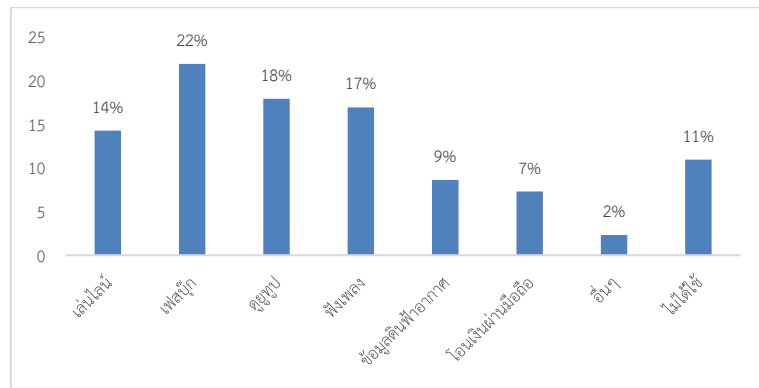

ภาพที่ 51 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 83% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 11% กองทุนบทบาทสตรี 1% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 5%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 89% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ อื่นๆ (ถ่ายรูป หาข้อมูล) ตามลำดับ ดังภาพที่ 52 โดย 93% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 52 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

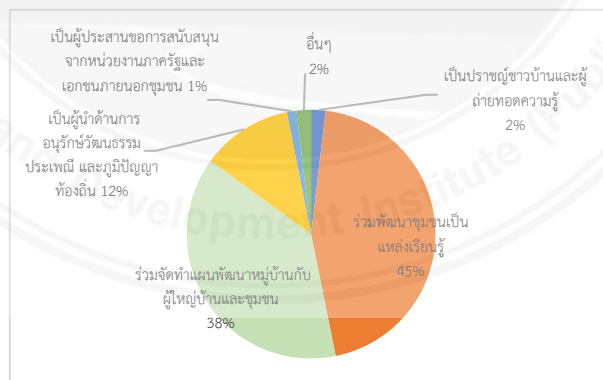
3.1 สตรีตัวอย่าง 8% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% อสม. 1% ประธานกลุ่ม 1% คณะกรรมการกลุ่ม 4%

3.2 สตรีตัวอย่าง 91% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 1% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบหาภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ 46% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 53% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 1% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (หัตถกรรม การท่องเที่ยว วัฒนธรรม ประเพณี) 45% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 38% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 12% ดังภาพที่ 53

ภาพที่ 53 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แฮ ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 78% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น

- มีกิจกรรมในชุมชนที่สนับสนุนกลุ่มสตรีมากขึ้น
- สตรีมีโอกาสได้รับการศึกษา สามารถทำงานนอกบ้าน สามารถเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ แม่แะ พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 68% มากที่สุด 29%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 8% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 37% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 77% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 89% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ แม่แะ
 - (1) การสนับสนุนการเข้าถึงช่องทางตลาดสินค้าหัตถกรรมที่หลากหลาย นอกเหนือจากตลาดโครงการหลวง
 - (2) การจัดตั้งกลุ่มเพื่อแปรรูปสินค้าเกษตรและหัตถกรรม
 - (3) การพัฒนาภาวะผู้นำให้มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก
2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ แม่แะ
 - (1) การสนับสนุนองค์ความรู้การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
 - (2) รูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลาย เพื่อตอบโจทยลูกค้าตามยุคสมัย
 - (3) การอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญา/ประเพณีท้องถิ่น ด้วยสร้างความรู้และการตลาดที่หลากหลายเหมาะสมกับเยาวชนคนรุ่นใหม่
 - (4) การใช้เทคโนโลยีสร้างเครือข่ายงานหัตถกรรม
 - (5) การจัดประชุมทบทวนความต้องการร่วมกับผู้นำกลุ่มสตรีแม่บ้าน ผู้นำชุมชน หน่วยงานพัฒนาชุมชนในพื้นที่

4) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ

พ.ศ. 2532 ชาวเผ่าลีซอ หมู่บ้านแม่ยอง ได้ทำหนังสือขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิโครงการหลวงผ่านสำนักงานเกษตรอำเภอสะเมิง ต่อมาชาวบ้านแม่แพะ ได้รวมกลุ่มทำหนังสือขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากพ่อค้าคนกลางที่เอารัดเอาเปรียบในการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร มูลนิธิโครงการหลวงจึงได้ขยายพื้นที่ทำการชั่วคราวแห่งใหม่ที่หมู่บ้านแม่แพะ หมู่ที่ 2 ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ในปี พ.ศ. 2532 โดยตั้งชื่อว่า “ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางตะ (แม่แพะ)” เพื่อทดลองและส่งเสริมการปลูกพืช ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 เจ้าหน้าที่จากสถานีเกษตรหลวงปางตะจากงานพัฒนาและส่งเสริมผักได้ส่งเสริมและรับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรเพื่อจำหน่ายผ่านตลาดมูลนิธิโครงการหลวง ปี พ.ศ. 2538 เกษตรกรหมู่บ้านแม่แพะได้ร่วมกันบริจาคพื้นที่ในการสร้างศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางตะจำนวน 10 ไร่ เพื่อสร้างสำนักงานและทดลองปลูกผักและไม้ผลเมืองหนาว ปี พ.ศ. 2544 ได้จัดตั้งเป็นศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

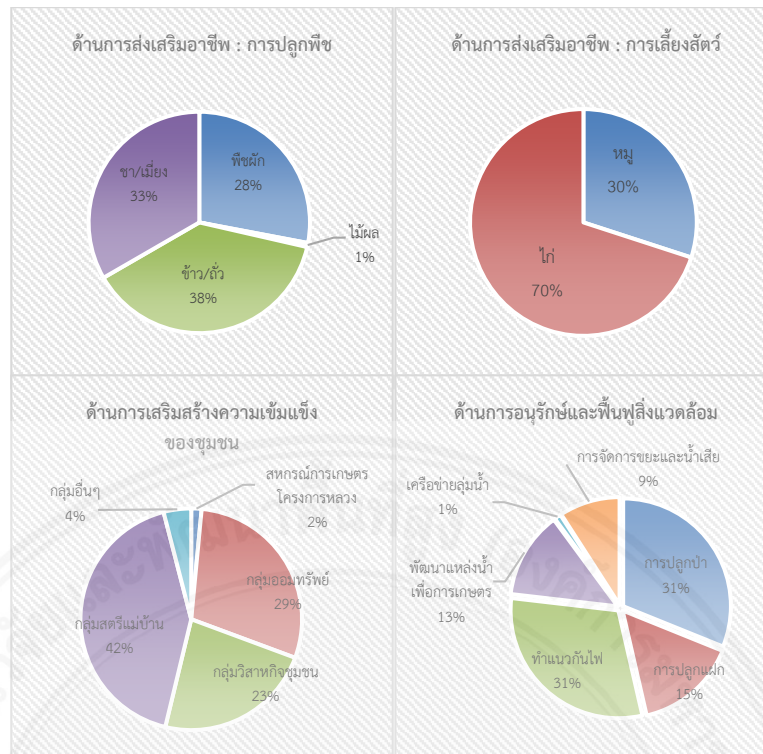
ศูนย์ฯ แม่แพะ ตั้งอยู่ที่ตำบลสะเมิงเหนือ อำเภอสะเมิง จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ลาดชันภูเขาสลับซับซ้อน มีที่ราบตามหุบเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-1,200 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 107,388 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 76,748 ไร่ พื้นที่การเกษตร 16,189 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 14,451 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ย 27.42 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 1,380 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 9 หมู่บ้านหลัก 3 หมู่บ้านเยี่ยมเยียน ประชากรคนไทยพื้นเมืองและชนเผ่ากะเหรี่ยง จำนวน 460ครัวเรือน 2,098 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในการเพาะปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี (GAP) ส่งเสริมการปลูกไม้ผล กาแฟ ชา พืชไร่ ปศุสัตว์ เพื่อสร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร นอกจากนี้ยังส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การพัฒนาสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชนชาวเขา การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรและกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ ถั่วแขก แตงกวาญี่ปุ่น มะเขือเทศโครงการหลวง และผลผลิตรอง ได้แก่ ผักกาดขาวปลี มะเขือเทศเชอร์รี่แดง ชูภินี ถั่วลิ้นเตาหวาน (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างคนไทยพื้นเมือง 3 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านจั่วเฒ่า บ้านปางเตม บ้านแม่เลย รวมทั้งสิ้น 220 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี (37%) รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (29%) และอายุ 41-50 ปี (23%) โดย 99% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 86% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (75%) และมัธยมศึกษา (16%) ดังตารางที่ 9

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 65% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 38% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (69%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (30%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (54%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (26%) ดังตารางที่ 9 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปอาหาร และกลุ่มอื่นๆ (การออมเงิน ร่วมกับกลุ่มที่โครงการส่งเสริม) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 54

ตารางที่ 9 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	14	69	26	1-5 ปี
21-30 ปี	5	ได้รับการศึกษา	86	30	54	6-10 ปี
31-40 ปี	6	- ประถมศึกษา	75	1	9	11-15 ปี
41-50 ปี	23	- มัธยมศึกษา	16	0	10	16-20 ปี
51-60 ปี	37	- ปวช.	2	0	1	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	29	- ปวส.	2			
		-ปริญญาตรี	5			

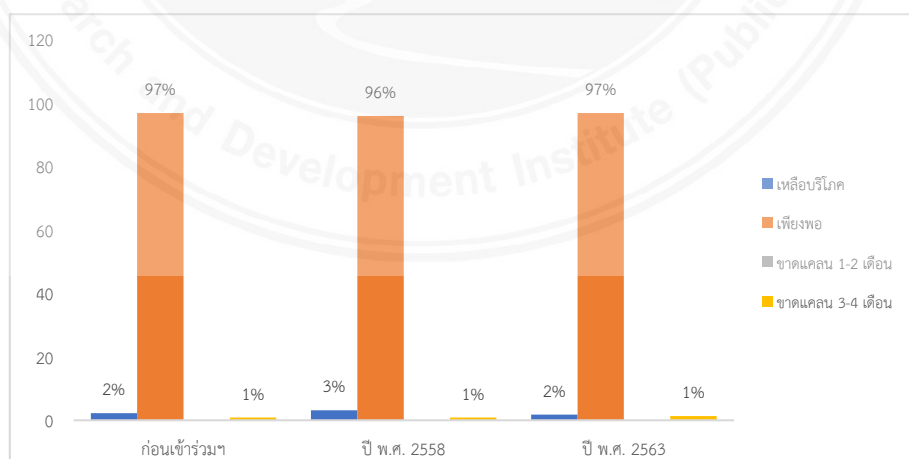

ภาพที่ 54 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่แพะส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

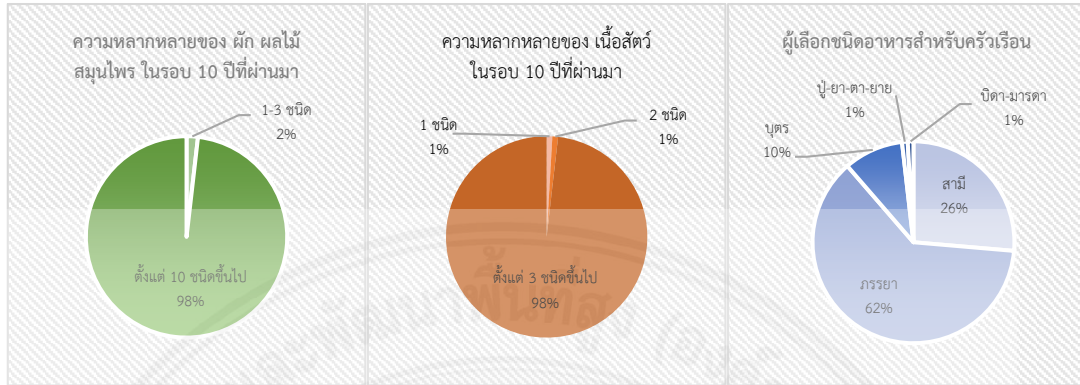
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร พบว่า ทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม ครัวเรือน 97% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 2% มีข้าวเหลือบริโภค และ 1% ขาดแคลนข้าว 3-4 เดือน ดังภาพที่ 55 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าสามี (67%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

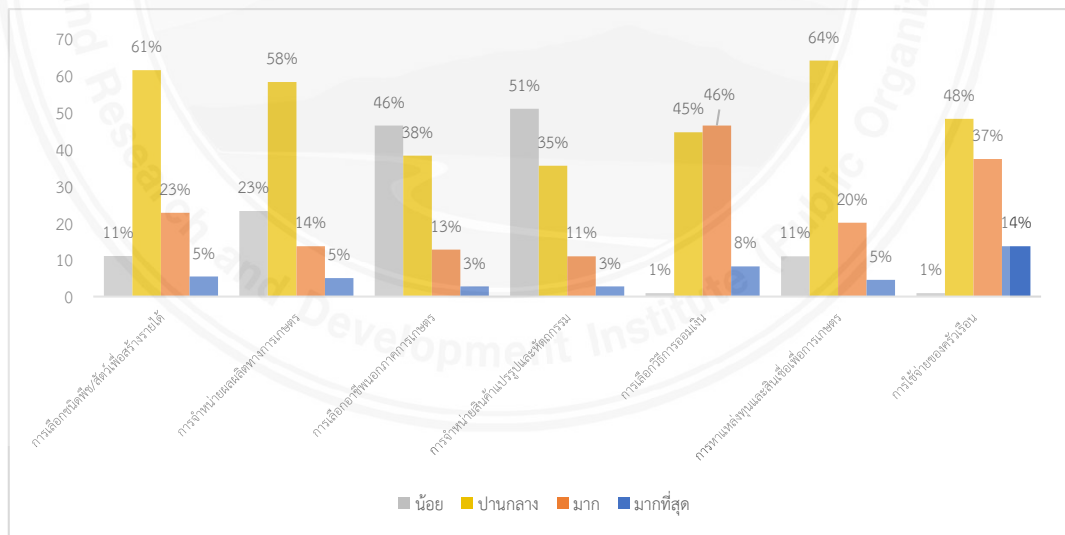
ภาพที่ 55 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 98% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 98% ในขณะที่ภรรยา (62%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 56

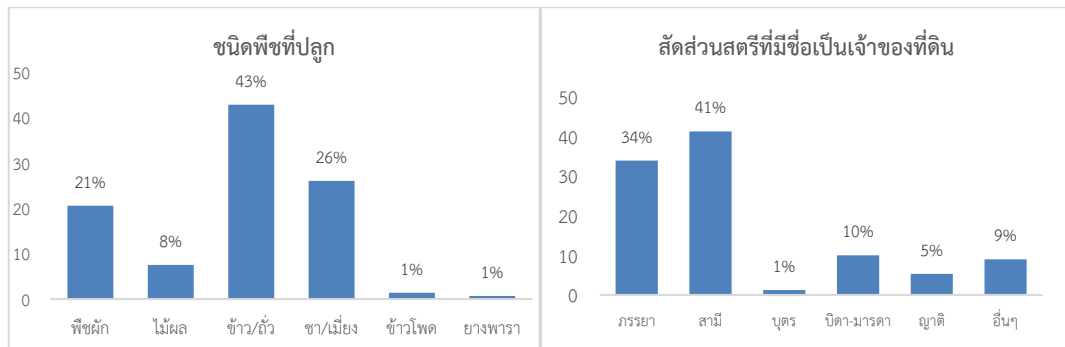
ภาพที่ 56 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 46-64% แต่มีส่วนร่วมตัดสินใจในการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 57

ภาพที่ 57 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

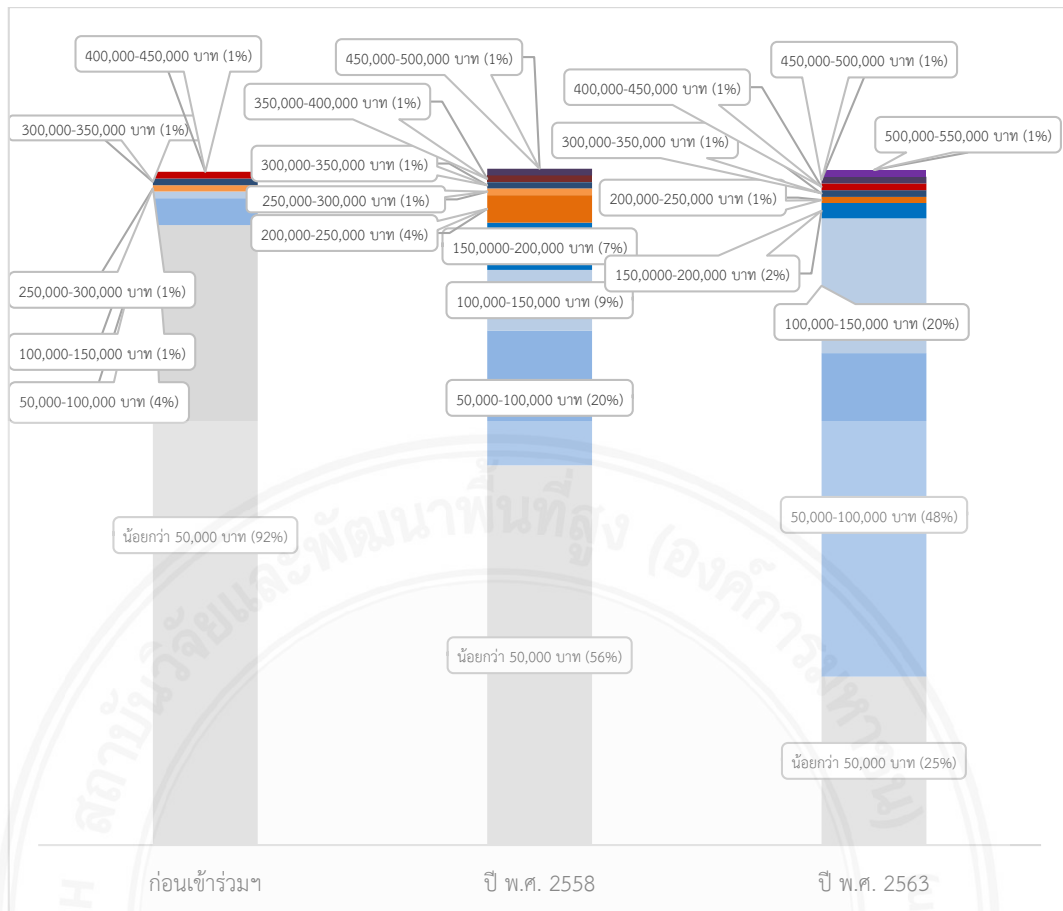
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 81% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ข้าว/ถั่ว ชา/เมี่ยง พืชผัก ไม้ผล ข้าวโพด ยางพารา ตามลำดับ โดยภรรยา 34% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 58

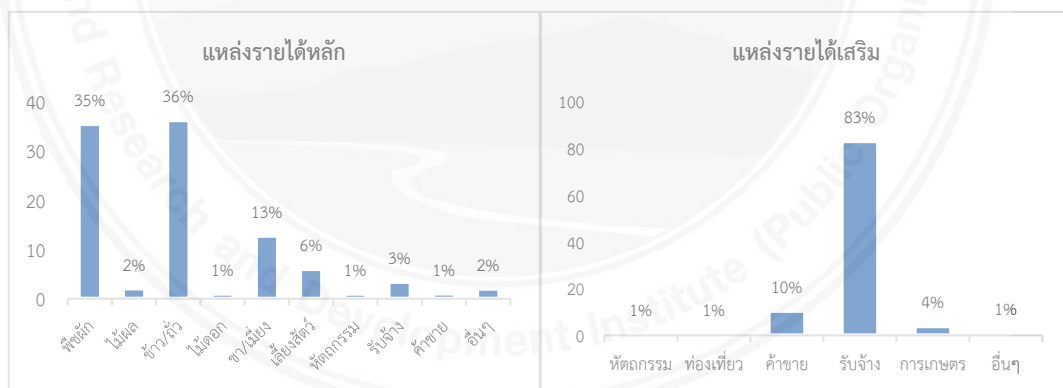
ภาพที่ 58 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่พะ
ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 400,000-450,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 56% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ คือ น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 25% รายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 48% ดังภาพที่ 59 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ข้าว/ถั่ว พืชผัก ชา/เมี่ยง การเลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ไม้ผล อื่นๆ (เงินเดือนจากการรับราชการ บุตรส่งให้ ธุรกิจส่วนตัว) ไม้ดอก หัตถกรรม ค่าขายตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย การเกษตร หัตถกรรม การท่องเที่ยว อื่นๆ (บุตรส่งให้ เบี้ยยังชีพ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 60 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 64% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 89% ระดับมากที่สุด 9% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น 37% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 34% และต้องการแสดงบทบาทของสตรีในการหารายได้ 11%

ภาพที่ 59 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

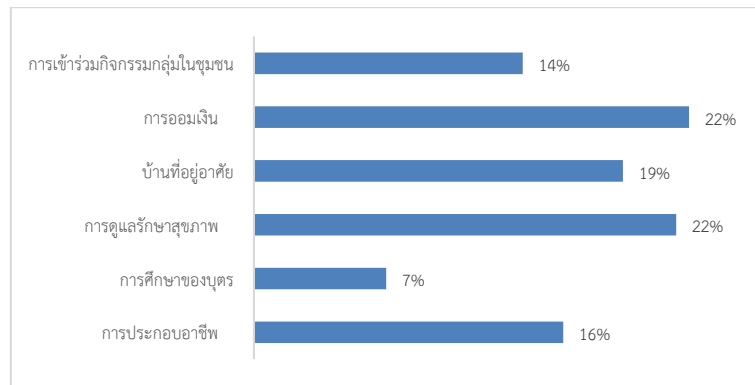

ภาพที่ 60 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

1.2 มิติด้านครอบครัว

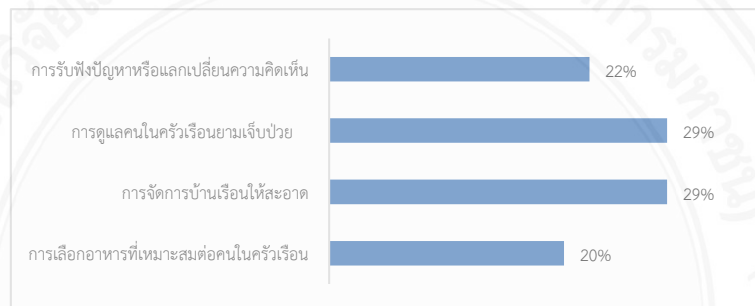
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 48% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับปานกลาง

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพ 22% การออมเงิน 22% บ้านที่อยู่อาศัย 19% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร ดังภาพที่ 61

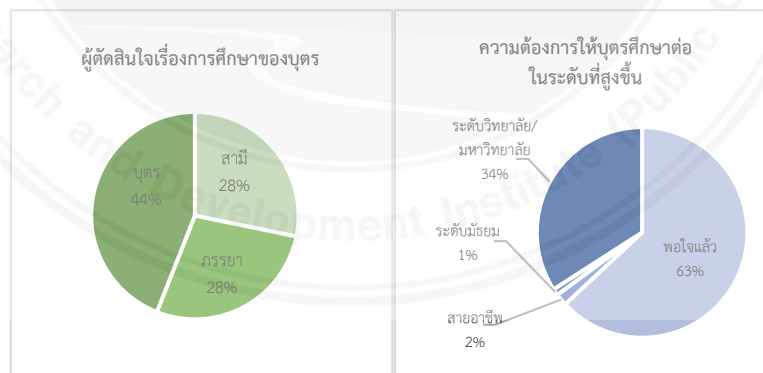
ภาพที่ 61 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 29% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 29% การรับฟังปัญหาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็น 22% ดังภาพที่ 62

ภาพที่ 62 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่บุตร (44%) เป็นผู้ตัดสินใจเลือกการศึกษาของตนเอง ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 63% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 34% สายอาชีพ 2% และระดับมัธยม 1% ตามลำดับ ดังภาพที่ 63

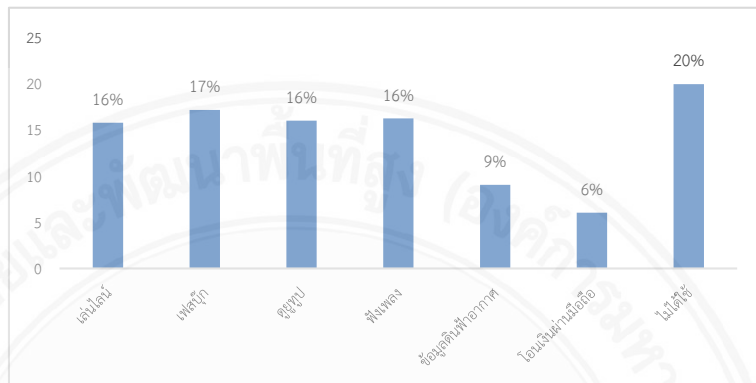

ภาพที่ 63 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 51% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 34% กองทุนบทบาทสตรี 13% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 2%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 90% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 80% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก เล่นไลน์ ดูยูทูบ ฟังเพลง ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 64 โดย 66% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 64 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ

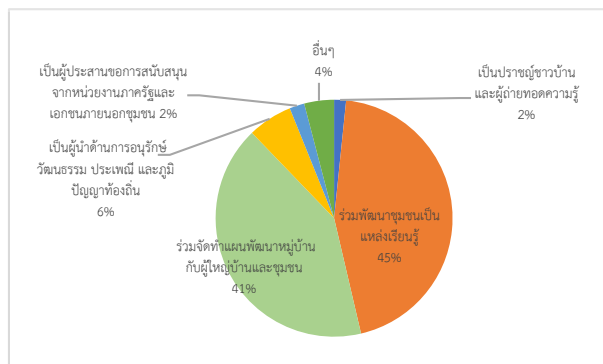
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 20% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 3% อสม. 2% ประธานกลุ่ม 2% คณะกรรมการกลุ่ม 11%

3.2 สตรีตัวอย่าง 80% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 37% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 61% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 2% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (เศรษฐกิจพอเพียง วิชาการและการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากชา จิ้นส้ม การทำไม้กวาด) 45% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 41% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 6% ดังภาพที่ 65

ภาพที่ 65 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่แพะ ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 88% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น
- สตรีมีโอกาสได้รับการศึกษามากขึ้น
- สตรีมีบทบาทในการพัฒนาชุมชนและสามารถทำงานนอกบ้านได้มากขึ้น

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ แม่แพะ พบว่า สตรีตัวอย่าง 73% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 91% มากที่สุด 9%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 20% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 34% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 90% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 80% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ แม่แพะ

- (1) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้น รวมถึงตลาดรองรับสินค้า
- (2) การพัฒนาสินค้าเพื่อยกระดับราคาสินค้าให้สูงขึ้น
- (3) การสนับสนุนการสร้างกลุ่มเข้มแข็ง
- (4) การพัฒนาเขตโครงการหลวงให้มีถนนลำเลียงผลผลิตที่สะดวกขึ้นและการพัฒนาไฟฟ้าเพื่อการเกษตร
- (5) การให้ความรู้เรื่องกฎหมาย

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ แม่แพะ

- (1) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี
- (2) การสนับสนุนการให้ความรู้เรื่องการจัดการสุขอนามัยในครัวเรือน
- (3) การเพิ่มเติมในการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ควรบูรณาการความร่วมมือกับคณะทำงานของอำเภอเพื่อเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

5) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่

กระแสพระราชดำรัส พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในงานสันนิบาตโรตารีน พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน พ.ศ. 2512

".....เมื่อวันที่ 29 มกราคม เราขึ้นเฮลิคอปเตอร์ไปลงบนไร่ฝิ่นที่กำลังออกดอกสะพรั่ง เราออกเดิน 25 นาทีก็ถึงหมู่บ้านแม้ว ชื่อ แม่สาใหม่..ซึ่งอยู่ต่ำกว่าแม่สาเดิมไม่มาก ที่แม่สาใหม่เราตั้งสถานีน้อยๆ ขึ้นชั่วคราว และปฏิบัติงานเป็นเวลา 2 ชั่วโมง นอกจากนั้นเรายังเอาลูกหมูอย่างดีไปด้วยสองตัวสำหรับขยายพันธุ์พร้อมด้วยพืชสำหรับปลูกเป็นอาหารหมูนั้น...." (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

พ.ศ. 2517 โครงการหลวงแม่สาใหม่ได้ดำเนินงานโดยร่วมกับสถาบันเทคโนโลยีการเกษตรแม่โจ้ในการทดลองวิจัยและผลิตเมล็ดพันธุ์พืชผักเขตหนาวขึ้น ต่อมา พ.ศ. 2525 ได้ส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรชาวเขาให้มีรายได้เพื่อทดแทนการปลูกฝิ่นรวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนชาวเขาในปีเดียวกันโครงการหลวงร่วมกับกรมที่ดิน กรมชลประทาน ได้บุกเบิกพื้นที่และจัดสรรพื้นที่ทำกินให้

เกษตรกร จัดหาแหล่งน้ำพร้อมทำระบบชลประทานเพื่อการเกษตร อุปโภคและบริโภค ตลอดจน การฟื้นฟูและอนุรักษ์ป่าต้นน้ำลำธารจนถึงปัจจุบัน (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

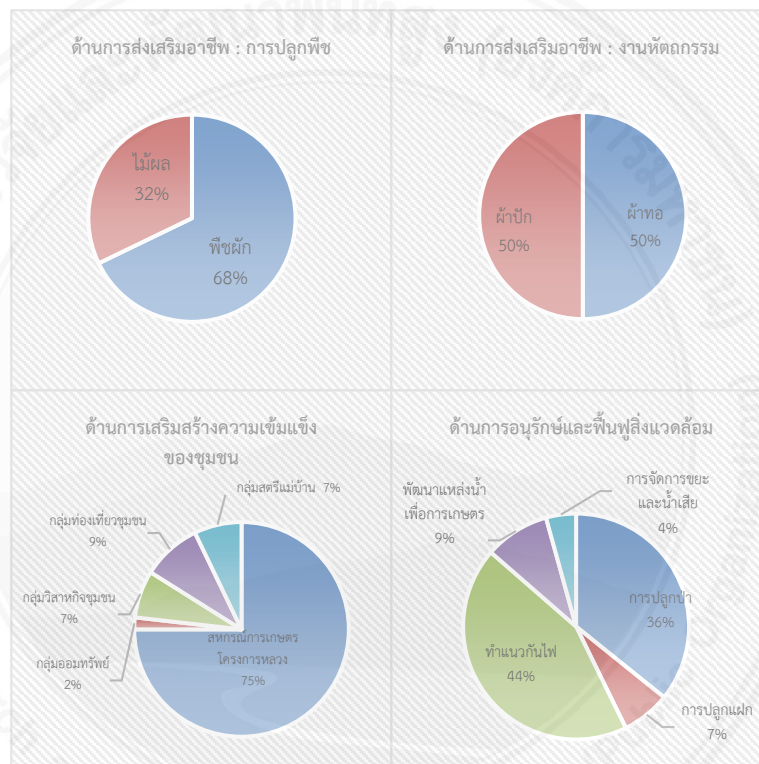
ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ตั้งอยู่ที่ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะ ภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงชัน มีที่ราบระหว่างภูเขาเล็กน้อย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 920-1,200 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 14,933 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 12,666 ไร่ พื้นที่การเกษตร 1,811 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 380 ไร่ และพื้นที่ศูนย์ฯ 76 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ย 26.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,139 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 3 หมู่บ้าน ประกอบด้วย หมู่บ้านหลัก 2 หมู่บ้าน คือ บ้านแม่สาใหม่และบ้านแม่สาน้อย อยู่ในพื้นที่ เขตอุทยานแห่งชาติสุเทพ-ปุย และหมู่บ้านรอง 1 หมู่บ้าน คือ บ้านม่วงคำ มีประชากรชนเผ่าม้งและ คนไทยพื้นเมือง รวม 448 ครอบครัว 2,854 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นพัฒนาชุมชนในพื้นที่ โครงการหลวงให้ครอบคลุมทั้ง 3 ด้าน คือ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยส่งเสริมการเกษตร ภายใต้มาตรฐานอาหารปลอดภัย (GAP) การถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการจากเจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนา โครงการหลวงแม่สาใหม่ไปยังเกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบของศูนย์ฯ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนา ด้านความรู้ด้วยงานวิจัยทดสอบสาธิต เพื่อเป็นศูนย์เรียนรู้แก่เกษตรกรและผู้สนใจ การพัฒนา คุณภาพชีวิตและเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อม การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและท้องถิ่น ตลอดจนการมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ทั้งนี้ผลผลิตหลัก ของศูนย์ฯ ประกอบด้วย ผักกาดหอมห่อ กะหล่ำปลี ผักกาดขาวปลี พริกหวาน ซาโยเต้ มะเขือเทศ โครงการหลวง คอส ข้าวโพดหวาน 2 สี มันฝรั่ง ผักกาดหางหงส์ แคร้รอต และผลผลิตรอง ประกอบด้วย มะเดื่อ ฝรั่ง องุ่นดำไม่มีเมล็ด สตรอว์เบอร์รี อะโวคาโด (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างชาติพันธุ์ม้ง 2 กลุ่มบ้าน คือ บ้านแม่สาใหม่และบ้าน แม่สาน้อย รวมทั้งสิ้น 70 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (34%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (23%) และอายุ 51-60 ปี (22%) โดย 80% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 47% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (46%) และ ประถมศึกษา (24%) ดังตารางที่ 10

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 94% เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 18% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่ม สมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (44%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (28%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วม กลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (43%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (30%) ดังตารางที่ 10 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 66

ตารางที่ 10 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	53	44	43	1-5 ปี
21-30 ปี	14	ได้รับการศึกษา	47	28	30	6-10 ปี
31-40 ปี	34	- ประถมศึกษา	24	11	14	11-15 ปี
41-50 ปี	23	- มัธยมศึกษา	46	6	3	16-20 ปี
51-60 ปี	22	- ปวช.	18	11	10	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	7	- ปวส.	3			
		- ปริญญาตรี	9			

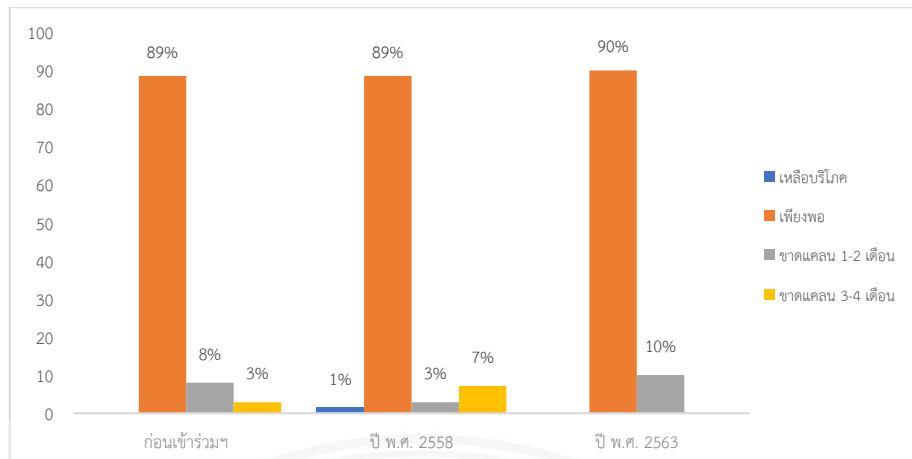

ภาพที่ 66 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่สาใหม่ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

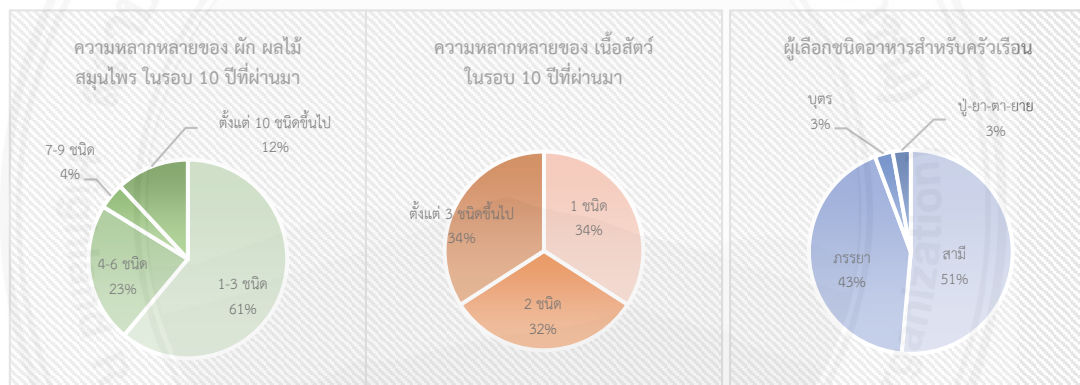
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 89% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 11% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 1% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 10% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ดังภาพที่ 67 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าสามี (64%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

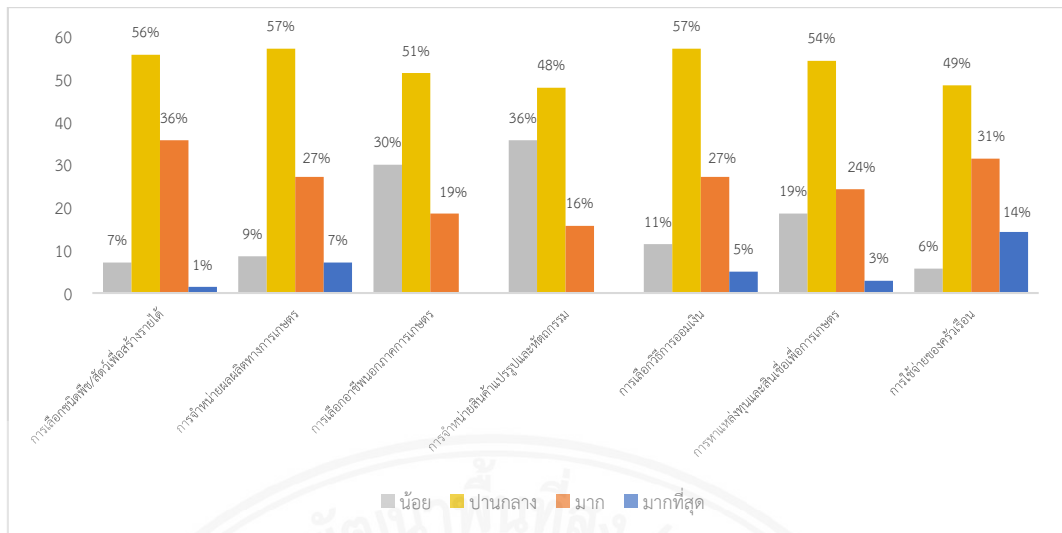
ภาพที่ 67 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคนับ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลาย 1-3 ชนิด คิดเป็น 61% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 34% ในขณะที่ภรรยา (43%) และสามี (51%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 68

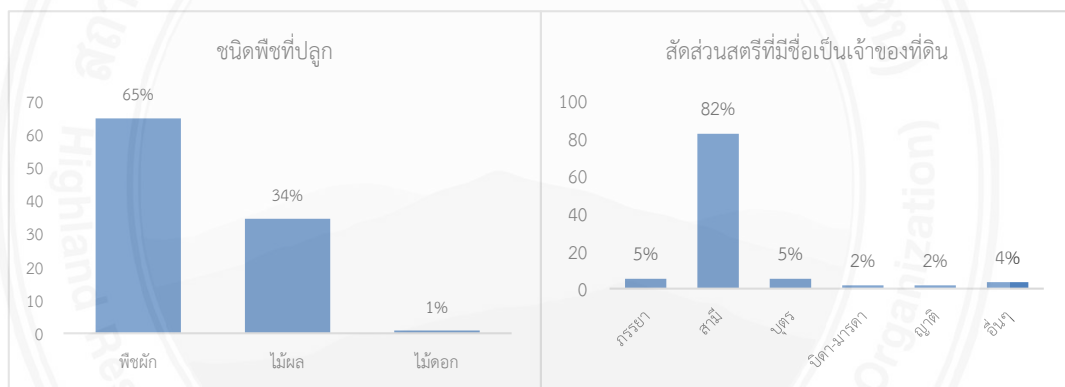
ภาพที่ 68 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 48-57% ดังภาพที่ 69

ภาพที่ 69 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 53% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 3-4 ไร่ พืชที่ปลูก ประกอบด้วย พืชผัก ไม้ผล ไม้ดอก ตามลำดับ โดยภรรยา 5% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 70

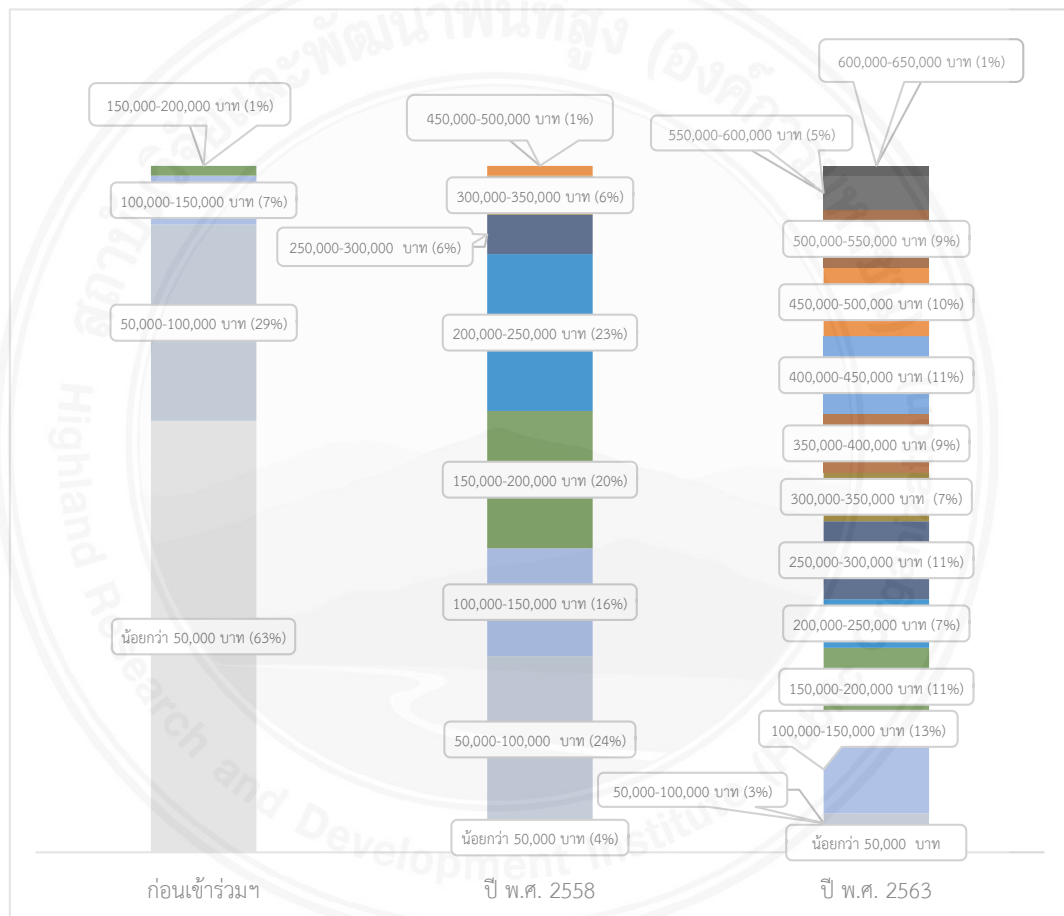

ภาพที่ 70 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

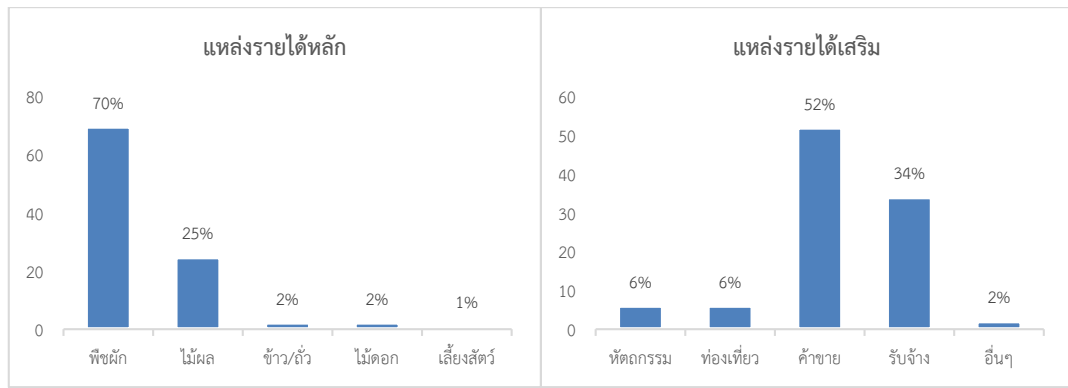
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 24% และ 200,000-250,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 23% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 3% รายได้สูงสุด 600,000-650,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนกระจายอยู่ในช่วง 100,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ตั้งแต่ 5-13% ดังภาพที่ 71 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาด

โครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว ไม้ดอก การเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ ค่าขาย รับจ้าง หัตถกรรม การท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพที่ 72 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 61% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 79% ระดับมากที่สุด 7% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 34% เพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 29% และเพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 28%

ภาพที่ 71 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

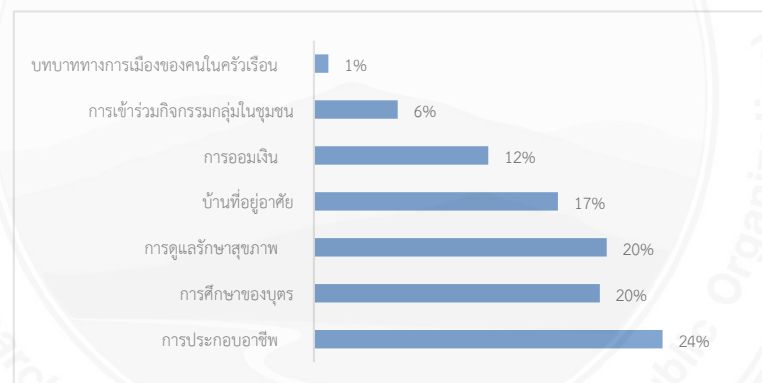

ภาพที่ 72 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

1.2 มิติด้านครอบครัว

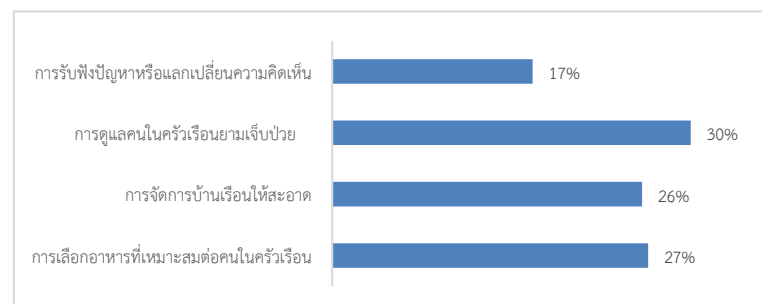
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% เห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับปานกลาง-มาก และสตรีตัวอย่าง 35% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับปานกลาง

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 24% การดูแลรักษาสุขภาพ 20% การศึกษาของบุตร 20% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 73

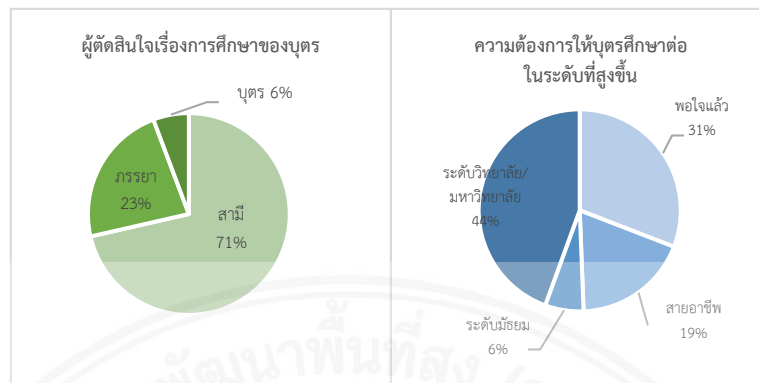
ภาพที่ 73 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% การเลือกอาหารของครอบครัว 27% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 26% ดังภาพที่ 74

ภาพที่ 74 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือสามี คิดเป็น 71% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 44% พอใจแล้ว 31% สายอาชีพ 19% และระดับมัธยม 6% ตามลำดับ ดังภาพที่ 75

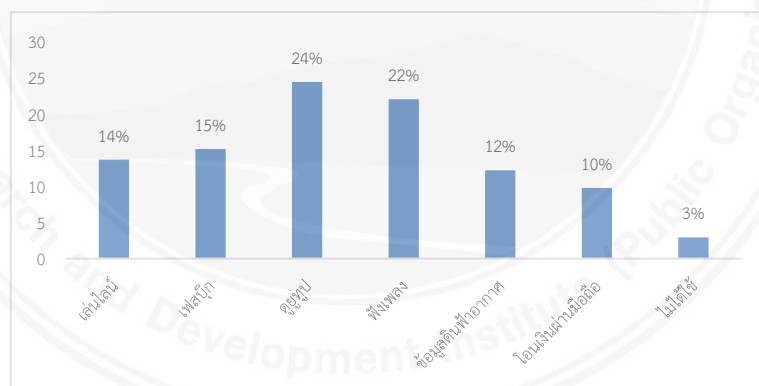

ภาพที่ 75 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 45% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 33% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 22%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 97% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 97% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ดูยูทูบ ฟังเพลง เฟสบุ๊ก เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 76 โดย 91% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 76 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

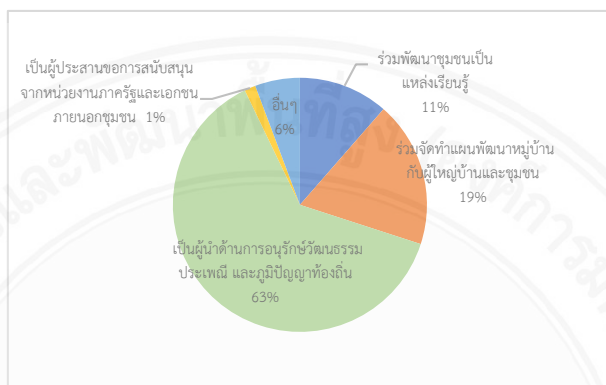
3.1 สตรีตัวอย่าง 12% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4% อสม. 3% คณะกรรมการกลุ่ม 4%

3.2 สตรีตัวอย่าง 35% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 53% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 10% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 86% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 4% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 63% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 19% และร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (หัตถกรรม ผ้าเขียนลายขี้ผึ้ง ผ้าเทียน ผลิตภัณฑ์ผ้าทอใยกล้วยง ขนมและอาหารต่างๆ) 11% ดังภาพที่ 77

ภาพที่ 77 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ แม่สาใหม่ ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 42% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น ในขณะที่ 57% มีความเห็นว่าการยอมรับในบทบาทสตรีไม่มีการเปลี่ยนแปลง และ 1% มีความเห็นว่าการยอมรับในบทบาทสตรีน้อยลง โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- ชุมชนรับฟังความคิดเห็นของสตรีและให้โอกาสในการมีส่วนร่วมหรือในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น
- สตรีสามารถตัดสินใจเองได้มากขึ้นและช่วยผู้ชายตัดสินใจในบางเรื่อง
- สตรีสามารถเดินทางไปไหนได้เองโดยไม่จำเป็นต้องไปพร้อมสามี
- สตรีสามารถทำทุกอย่างเหมือนกับผู้ชาย

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ แม่สาใหม่ พบว่า สตรีตัวอย่าง 57% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 70% มากที่สุด 16%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 12% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 5% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 97% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 97% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ แม่สาใหม่

(1) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้น เช่น ชนิดพืชผัก การแปรรูปผลิตภัณฑ์

(2) การให้ความรู้ในการผลิตพืชผักคุณภาพ

- (3) การส่งเสริมการพัฒนางานฝีมือ งานหัตถกรรม อบรมอาชีพ จัดให้เป็นสินค้าโอท็อปหรือวิสาหกิจชุมชน
- (4) การสนับสนุนการรวมกลุ่มอาชีพต่างๆ และพัฒนากลุ่มอย่างมีประสิทธิภาพ
- (5) การสนับสนุนการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านเกษตรกรรมและงานศิลปชีพเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้เกษตรกรและผู้สนใจ
- (6) การส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดด้านศาสนาเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ
- (7) การสนับสนุนโครงสร้างพื้นฐานหลักที่จำเป็นต่อการผลิตและแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร อันจะเป็นรากฐานสู่การพึ่งตนเองในระยะยาว
- (8) การสนับสนุนการมีส่วนร่วมของชุมชนในการดูแลรักษาป่าไม้ ใช้ประโยชน์จากป่าไม้ และไม่ทำลายป่า

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ แม่สาใหม่

- (1) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เยาวชนสตรีโดยเฉพาะสายอาชีพ
- (2) การพัฒนาสินค้าและหัตถกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย/การออกแบบให้ทันสมัย
- (3) การสนับสนุนการต่อยอดผลิตภัณฑ์สินค้าเกษตร (แปรรูป) เช่น แยมสตอเบอร์รี่
- (4) การสนับสนุนการเข้าถึงตลาดสินค้าออนไลน์ (กลุ่มกัญชง) หรือการตลาดสินค้าเกษตรที่หลากหลาย (นอกจากตลาดโครงการหลวง)
- (5) การสนับสนุนการให้ความรู้เรื่องการจัดการสุขอนามัยในครัวเรือน

6) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก

พ.ศ. 2521 ชาวไทยภูเขาเผ่าม้ง บ้านบ่อเหล็ก อำเภोजอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ยื่นฎีกาถวายต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อขอพระราชทานที่ทำกิน เนื่องจากพื้นที่เดิมไม่เหมาะแก่การเพาะปลูก ปี พ.ศ. 2522 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร โปรดเกล้าพระราชทานพระราชดำริให้หม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี ผู้อำนวยการโครงการหลวง เข้าไปช่วยเหลือชาวไทยภูเขากลุ่มนี้ ด้วยทรงเกรงว่าจะมีการบุกรุกป่าไม้และต้นน้ำลำธารมากยิ่งขึ้น โครงการหลวงจึงได้ร่วมกับกรมป่าไม้พิจารณาจัดสรรพื้นที่ทำกินที่บ้านห้วยลึกในพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมที่ถูกบุกรุกตัดไม้สักไปจนหมดป่าแล้ว ให้แก่ราษฎรชาวไทยพื้นเมืองและชาวไทยภูเขาเผ่ากะเหรี่ยงที่อยู่ในพื้นที่มาก่อน กับราษฎรชาวไทยภูเขาเผ่าม้งที่ได้อพยพมา หลังจากนั้นก็ได้มีชาวเขาเผ่าม้งจากบ้านป่าเกี๊ยะ อำเภอเชียงดาว และจากจังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่ได้ทราบข่าวการจัดสรรที่ทำกิน ได้อพยพเข้ามาสมทบอีกในเดือนพฤษภาคม 2523 จึงจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึก เพื่อพัฒนาอาชีพการเกษตร สังคม และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ ห้วยลึก ตั้งอยู่ที่ตำบลปิงโค้ง อำเภอเชียงดาว จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบสลับกับเนินเขาและล้อมรอบด้วยภูเขาสูงชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 500-900 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 9,767 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7,326 ไร่ พื้นที่การเกษตร 2,229 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณูปโภค 212 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 38 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 24 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 799.9 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 3 หมู่บ้าน ประชากรชนเผ่ากะเหรี่ยง ม้ง และมูเซอ จำนวน 720 ครัวเรือน 2,796 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นพัฒนาความเป็นอยู่ของคนในชุมชนให้อยู่อย่าง

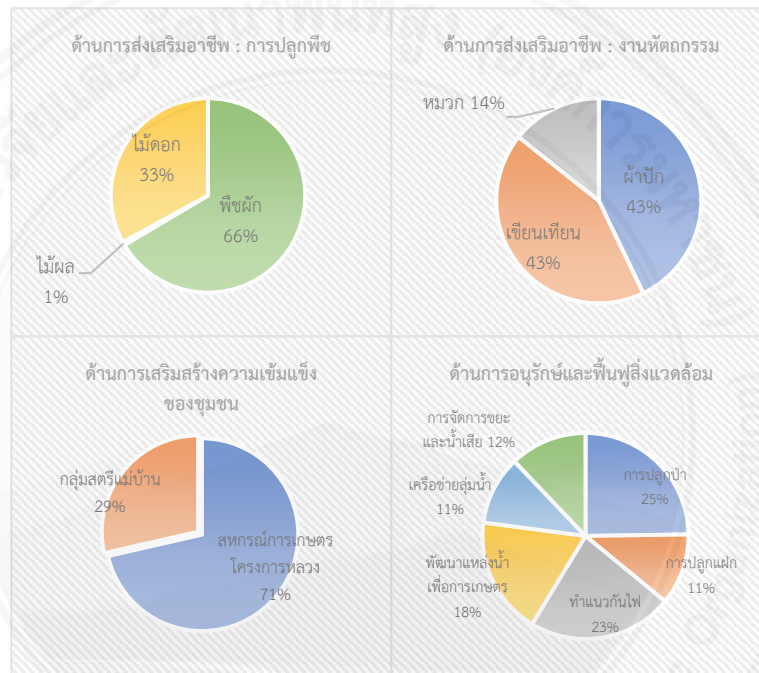
พอเพียง พื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชน สนับสนุนให้ชุมชนสามารถวางแผนพัฒนาชุมชนในด้านต่างๆ และมุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่าย การทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนและโครงการหลวง การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ ตลอดจนความร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น อาทิเช่น การรวมกลุ่มของคนในชุมชนจัดกลุ่มการบริหารจัดการน้ำในชุมชน กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มเยาวชนโครงการหลวง หรือความร่วมมือระหว่างศูนย์ฯ ชุมชน และหน่วยงานภาครัฐในพื้นที่วางแผนป้องกันการเกิดไฟป่า ทำแนวกันไฟ การปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง และทำฝายชะลอน้ำ เป็นต้น หรือความร่วมมือกับสาธารณสุขชุมชนวางแผนป้องกันการระบาดของโรคและการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานของคนในชุมชน โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรในการเพาะปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย สนับสนุนและขยายการผลิตพืชอินทรีย์ เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้มากขึ้น โดยนักวิชาการส่วนกลางให้คำปรึกษาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ของศูนย์ฯ เพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ และด้วยสภาพแวดล้อมที่แปรปรวนในปัจจุบัน การวิจัยพัฒนาเพื่อหาพันธุ์พืชใหม่หรือเทคโนโลยีที่เหมาะสมต่อการผลิตในพื้นที่จึงมีความสำคัญ ศูนย์ฯ ห้วยลึกได้ทดสอบและคัดเลือกพันธุ์เบญจมาศตัดดอกและพันธุ์ไม้กระถางชนิดใหม่ๆ เพื่อเพิ่มความหลากหลายของพันธุ์และเป็นการตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคที่หลากหลาย อีกทั้งทดสอบหาเทคโนโลยีการผลิตพืชใช้น้ำน้อย ตลอดจนเทคนิคการปลูกพืชให้ได้ผลผลิตต่อพื้นที่สูงที่สุด ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ ผักกาดขาวปลี ผักกาดหอมห่อ กะหล่ำปลี มะเขือเทศเชอร์รี่สีแดง และผลผลิตรอง ได้แก่ มะเขือม่วงก้านเขียว มะเขือม่วงก้านดำ แตงกวาญี่ปุ่น ข้าวโพดหวานสองสี ดอกกุยช่ายได้หวัน เปปเปอร์มินท์ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 2 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์ม้ง บ้านห้วยลึก 122 ราย และคนไทยพื้นเมือง บ้านใหม่สามัคคี 25 ราย รวมทั้งสิ้น 147 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 21-30 ปี (26%) รองลงมา คือ อายุ 31-40 ปี (25%) และอายุ 41-50 ปี (24%) โดย 93% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (46%) และมีธยมศึกษา (44%) ดังตารางที่ 11

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มสมาชิกฯ โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 25% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20 ปีขึ้นไป (31%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (26%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (28%) รองลงมา คือ 20 ปีขึ้นไป (23%) ดังตารางที่ 11 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืชและงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 78

ตารางที่ 11 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	3	ไม่ได้รับการศึกษา	33	16	16	1-5 ปี
21-30 ปี	26	ได้รับการศึกษา	67	26	28	6-10 ปี
31-40 ปี	25	- ประถมศึกษา	46	13	16	11-15 ปี
41-50 ปี	24	- มัธยมศึกษา	44	14	17	16-20 ปี
51-60 ปี	11	- ปวช.	4	31	23	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	11	- ปวส.	1			
		- ปริญญาตรี	5			

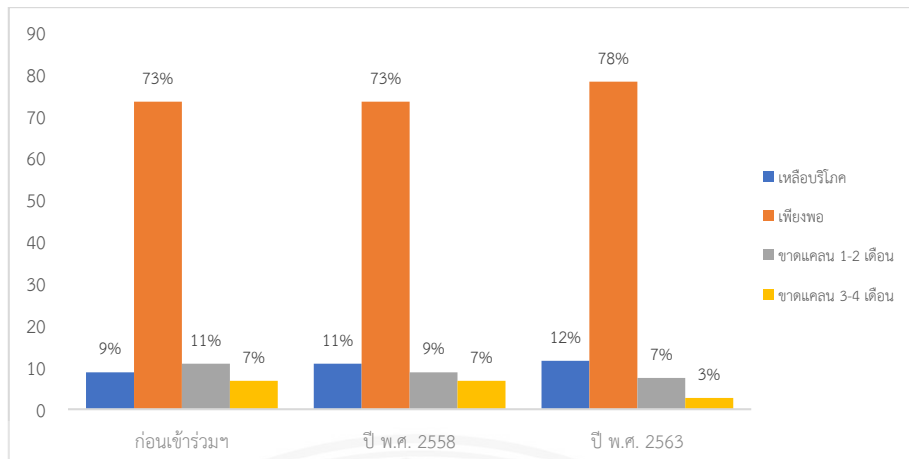

ภาพที่ 78 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยลึกส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

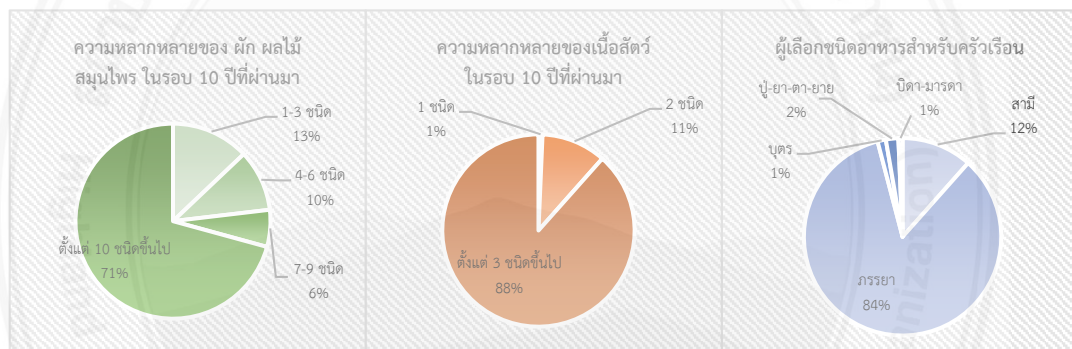
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 73% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 9% มีข้าวเหลือบริโภค และ 18% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 2% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 16% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 อีกจำนวน 6% ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 10% ดังภาพที่ 79 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่า ภรรยา (49%) และสามี (45%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกันในการร่วมหาแนวทางแก้ไขปัญหา

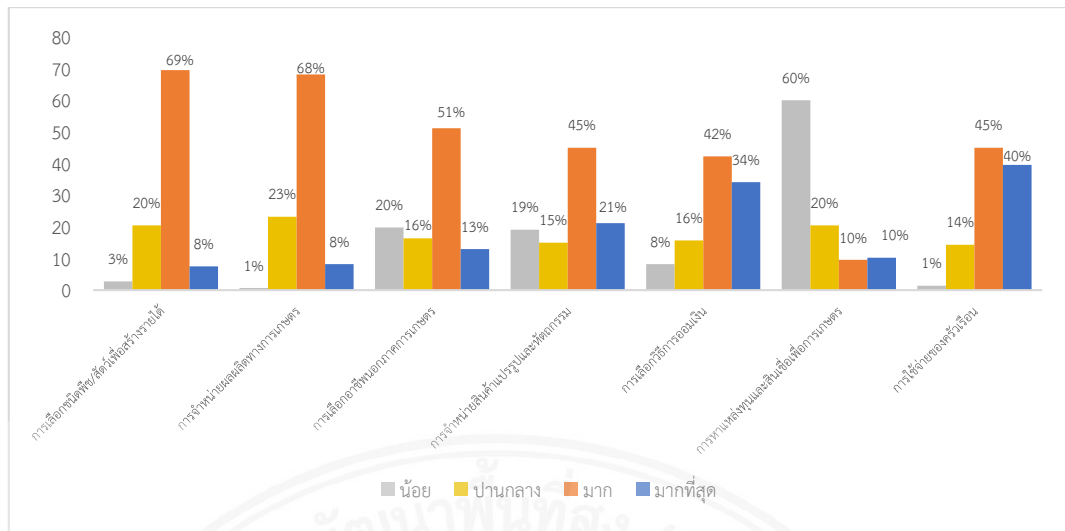
ภาพที่ 79 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 71% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 88% ในขณะที่ภรรยา (84%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 80

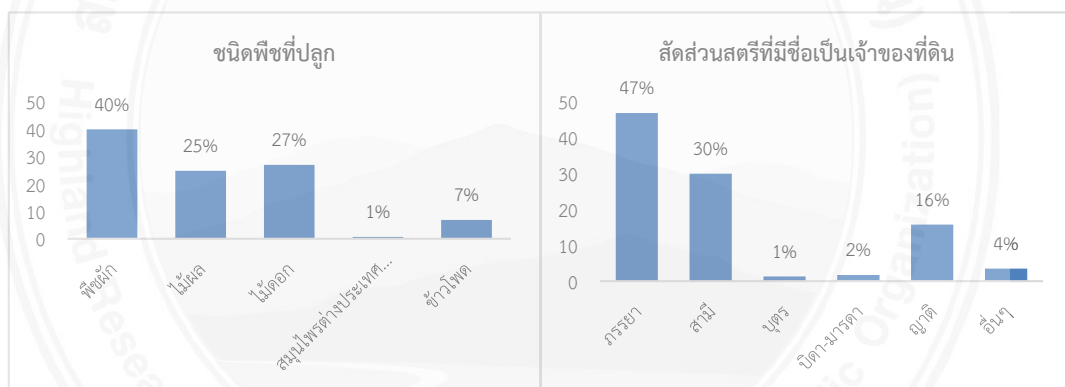
ภาพที่ 80 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 42-69% แต่การมีส่วนร่วมตัดสินใจในการหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร อยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 81

ภาพที่ 81 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 47% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ไม้ดอก ไม้ผล ข้าวโพด สมุนไพรต่างประเทศ (โรสแมรี่) ตามลำดับ โดยภรรยา 47% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 82

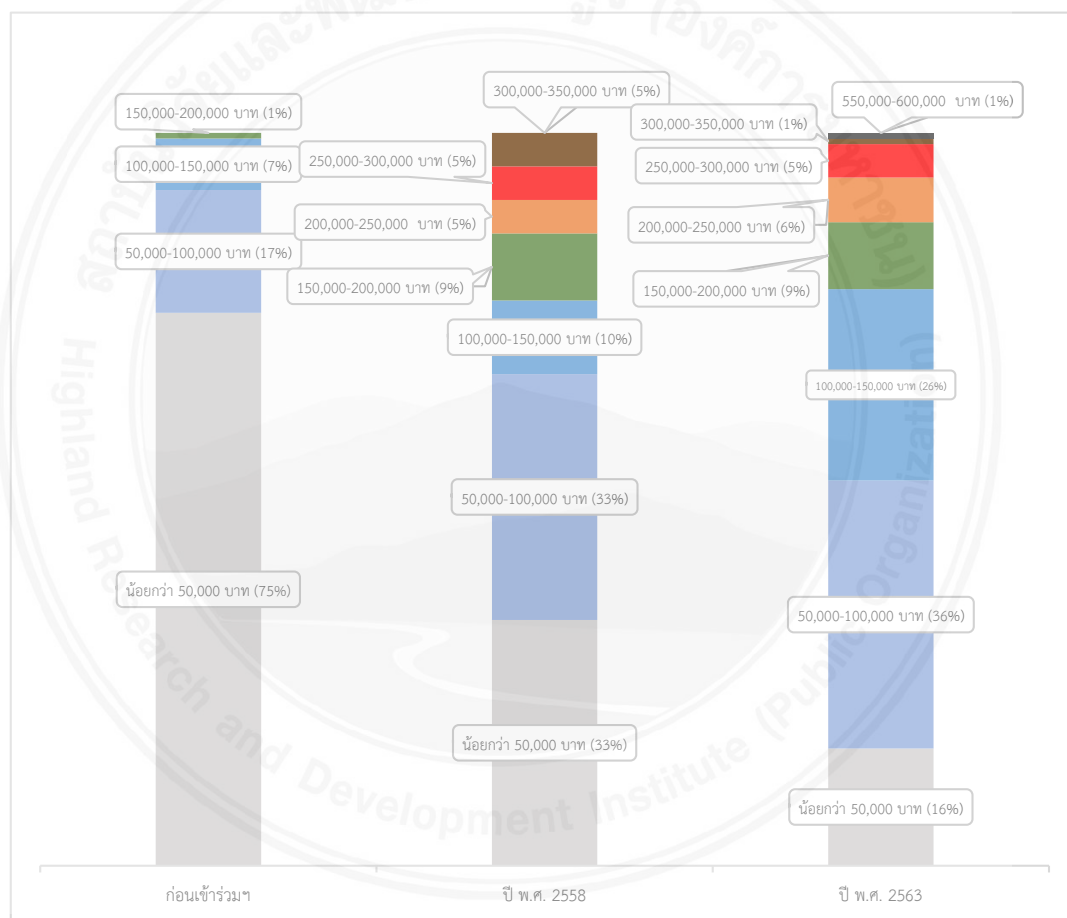

ภาพที่ 82 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

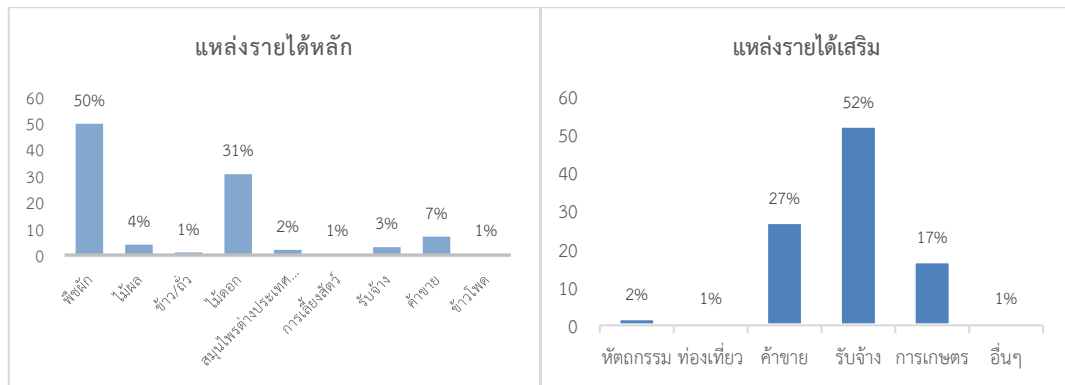
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 30% รายได้สูงสุด 600,000-650,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 33% และในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 16% รายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 38% ดังภาพที่ 83 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรม

จำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ดอก ค่าขาย ไม้ผล รับจ้าง สมุนไพรต่างประเทศ (โรสแมรี่) ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด การเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย การเกษตร หัตถกรรม การท่องเที่ยว อื่นๆ (ขับรถรับส่งนักเรียน) ตามลำดับ ดังภาพที่ 84 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 82% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับน้อย-ปานกลาง คิดเป็น 78% ระดับมาก 18% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าจ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 37% เพื่อดูแลสุขภาพตนเอง และครัวเรือนยามเจ็บป่วย 33% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 27%

ภาพที่ 83 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

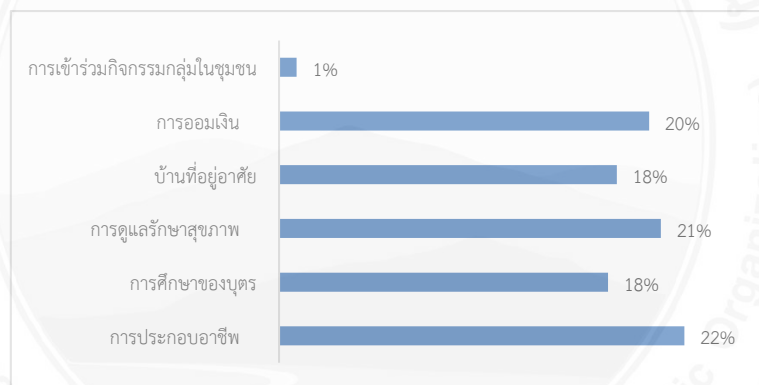

ภาพที่ 84 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

1.2 มิติด้านครอบครัว

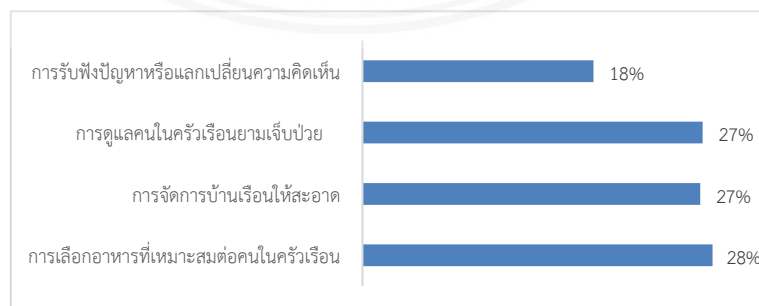
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 73% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมากที่สุด และสตรีตัวอย่าง 51% มีแผนจะปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันเพิ่มเติม

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 22% การดูแลสุขภาพสุขภาพ 21% การออมเงิน 20% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ดังภาพที่ 85

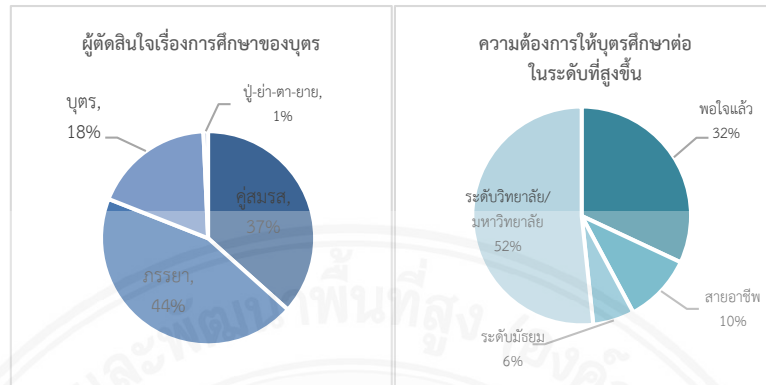
ภาพที่ 85 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 27% ดังภาพที่ 86

ภาพที่ 86 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ภรรยา (44%) และสามี (37%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 52% พอใจแล้ว 32% สายอาชีพ 10% และระดับมัธยม 6% ตามลำดับ ดังภาพที่ 87

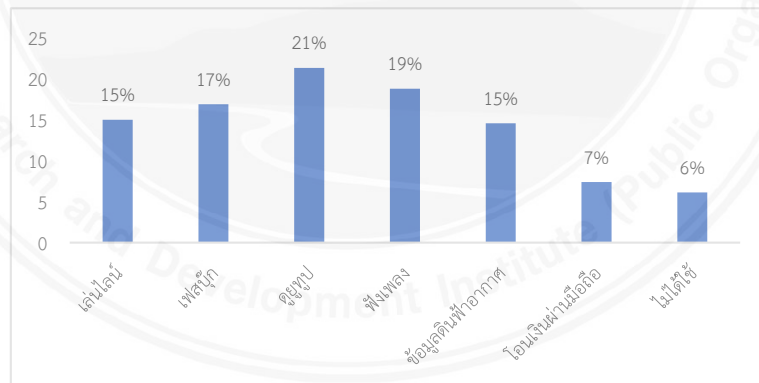

ภาพที่ 87 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 51% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 1% กองทุนบทบาทสตรี 1% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 47%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 96% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ดูยูทูบ ฟังเพลง เฟสบุ๊ก เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 88 โดย 89% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 88 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

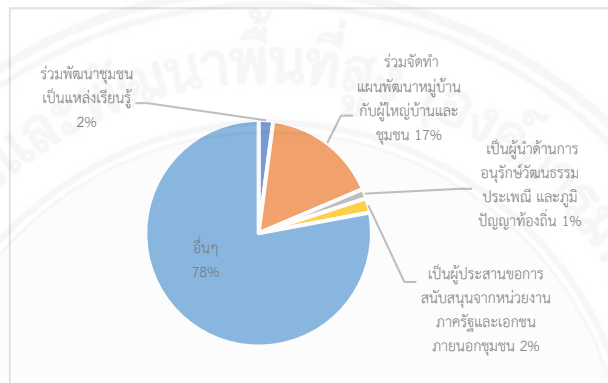
3.1 สตรีตัวอย่าง 4% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 1% อสม. 1% คณะกรรมการกลุ่ม 1%

3.2 สตรีตัวอย่าง 93% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 3% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อได้ความรู้ในการผลิตพืช/สัตว์ที่มีคุณภาพเป็นช่องทางหารายได้ให้ครอบครัว เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 42% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 56% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 2% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 4 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมพัฒนาหมู่บ้านสะอาด 78% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 17% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (หัตถกรรม) 2% และเป็นผู้ประสานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนภายนอกชุมชน 2% ดังภาพที่ 89

ภาพที่ 89 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยลึก ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 48% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น ในขณะที่ 52% มีความเห็นว่าการยอมรับในบทบาทสตรีไม่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีสามารถแสดงความคิดเห็นทั้งในเรื่องภายในครอบครัว การเกษตร การศึกษาบุตร การวางแผนอนาคต ได้มากขึ้น (มั่งและคนไทยพื้นเมือง)
- สตรีสามารถตัดสินใจทั้งการทำงาน อาหาร ออมเงิน การเลี้ยงบุตร ได้มากขึ้น (มั่ง)
- ผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ เป็นสตรีเพิ่มมากขึ้น (มั่ง)
- สตรีมีโอกาสช่วยเหลืองานในชุมชนได้มากขึ้น (มั่ง)
- สตรีสามารถทำงานเพื่อช่วยเรื่องรายได้ของครอบครัวได้มากขึ้น (มั่ง)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ห้วยลึก พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 68% มากที่สุด 3%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 4% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 47% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 96% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ห้วยลึก

- (1) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้นและมีตลาดรองรับ (มัง)
- (2) การสนับสนุนอาชีพ/กิจกรรมแบบรายกลุ่ม (มัง)
- (3) การอบรมพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มผู้หญิง (มังและคนไทยพื้นเมือง)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ห้วยลึก

- (1) การส่งเสริมให้เยาวชนสตรีได้รับการศึกษาสูงขึ้นเพื่อให้สามารถประกอบอาชีพและกลับมาพัฒนาชุมชนของตนเองได้
- (2) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เยาวชนสตรี
- (3) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี

7) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยง

พ.ศ. 2522 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราลงกรณ พระวชิรเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านปางบง ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ทรงทราบความเดือดร้อนของราษฎรที่มีอาชีพทำสวนเมี่ยง เนื่องจากเมี่ยง (ชา) มีราคาตกต่ำลง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชทรัพย์ จำนวน 300,000 บาท สำหรับก่อตั้งโครงการหลวงป่าเมี่ยง ในปี พ.ศ. 2523 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านปางบง ตำบลป่าเมี่ยง อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อเป็นศูนย์สาธิตและส่งเสริมการเพาะเห็ดหอม การปลูกกาแฟอาราบิก้าให้เกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นจากการทำเมี่ยง รวมถึงการพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ของราษฎรให้ดีขึ้น ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2526 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินเปิดโรงไฟฟ้าพลังน้ำบ้านปางบง และ พ.ศ. 2535 เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านแม่ตอนหลวงและบ้านปางบง (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ตั้งอยู่ที่ตำบลเทพเสด็จ อำเภอดอยสะเก็ด จังหวัดเชียงใหม่ ลักษณะภูมิประเทศเป็นป่าดิบเขา มีภูเขาสลับซับซ้อน มีความลาดชันมากกว่า 35% ตามแนวลำห้วย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-1,500 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 75,589 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 60,783 ไร่ พื้นที่การเกษตร 14,195 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 517 ไร่ และพื้นที่สาธารณะ 94 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 38 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 23 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,230 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 10 หมู่บ้าน (27 หย่อมบ้าน) ประชากรคนไทยพื้นเมืองและชนเผ่ากะเหรี่ยง จำนวน 860 ครอบครัว 2,729 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในการเพาะปลูกกาแฟอาราบิก้าภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี (GAP) ส่งเสริมการปลูกไม้ผลเห็ด ปศุสัตว์ และชา สร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การพัฒนาสุขอนามัยและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรและกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจ

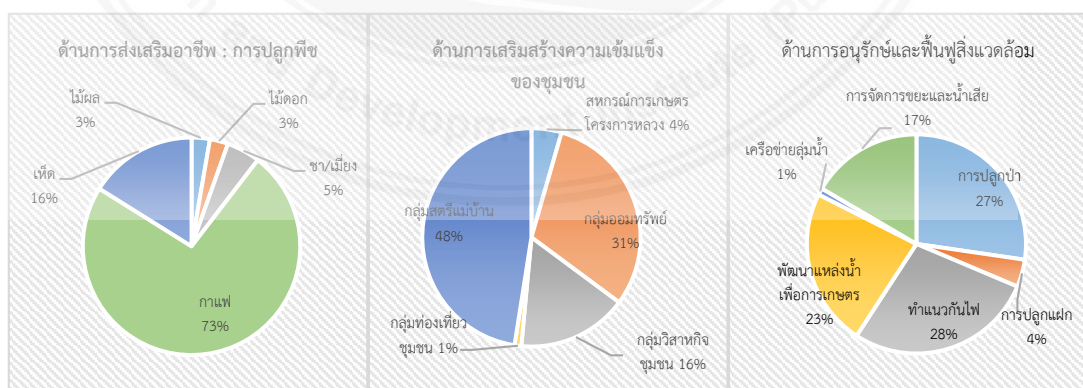
ทั่วไป ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ คือ กาแฟอาราบิก้าและเห็ด และผลผลิตรอง ได้แก่ ไม้ดอก (ซิมปีเดียม) ปุ๋ยสัตว์ ปืขไร และไม้ผล (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างคนไทยพื้นเมือง 11 กลุ่มบ้าน ได้แก่ บ้านปางบง บ้านปางอ้น บ้านแม่หวาน บ้านห้วยหม้อ บ้านป่าปาน บ้านแม่ตอนหลวง บ้านดง บ้านปางไฮ บ้านกำแพงหิน บ้านปางแพน บ้านปางน้ำฤ รวมทั้งสิ้น 179 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี (41%) รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (36%) และ 41-50 ปี (15%) โดย 99% นับถือ ศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 93% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษา (69%) และมีธยมศึกษา (21%) ดังตารางที่ 12

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 98% เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 40% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่ม สมาชิกฯ ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 20 ปีขึ้นไป (67%) รองลงมา คือ 11-15 ปี (18%) สำหรับการเข้าร่วม กลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 97% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ ในช่วง 20 ปีขึ้นไป (57%) รองลงมา คือ 11-15 ปี (20%) ดังตารางที่ 12 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่าง เข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืชและงานหัตถกรรม (กระเป๋าด้นมือ) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 90

ตารางที่ 12 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิกฯ และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมียง

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	7	5	4	1-5 ปี
21-30 ปี	1	ได้รับการศึกษา	93	2	2	6-10 ปี
31-40 ปี	6	- ประถมศึกษา	69	18	20	11-15 ปี
41-50 ปี	15	- มีธยมศึกษา	21	8	17	16-20 ปี
51-60 ปี	41	- ปวช.	1	67	57	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	36	- ปวส.	1			
		- ปริญญาตรี	8			

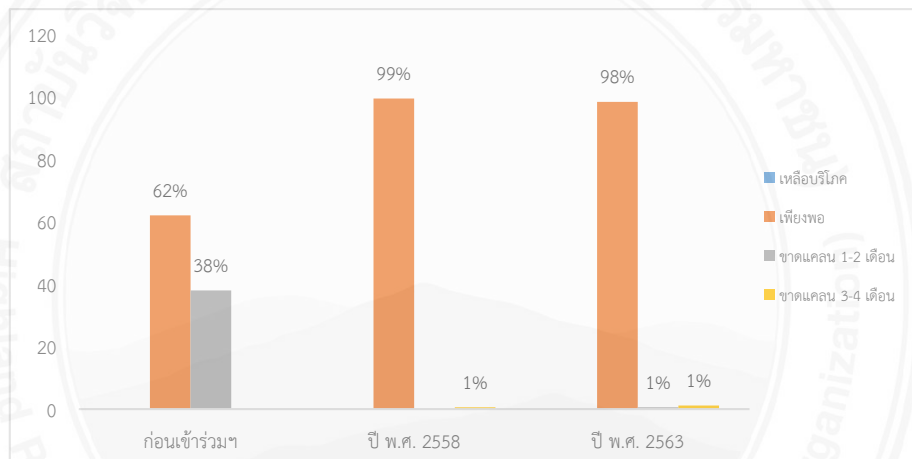

ภาพที่ 90 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมียง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงป่าเมี่ยงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

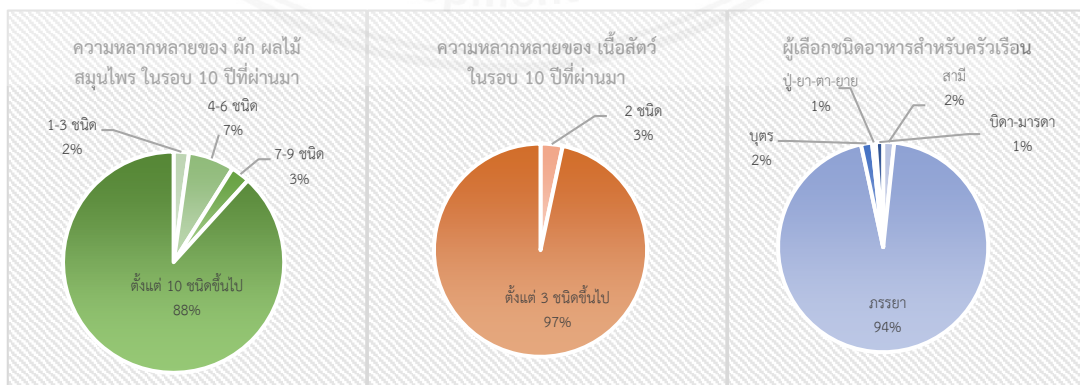
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 62% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 38% ขาดแคลนข้าว 1-2 เดือน หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 37% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 1% ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ แต่มีครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 1% ดังภาพที่ 91 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้ผลผลิตข้าวลดลงหรือสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานภายนอกชุมชนกลับมา สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าวพบว่า สามี่ (70%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา

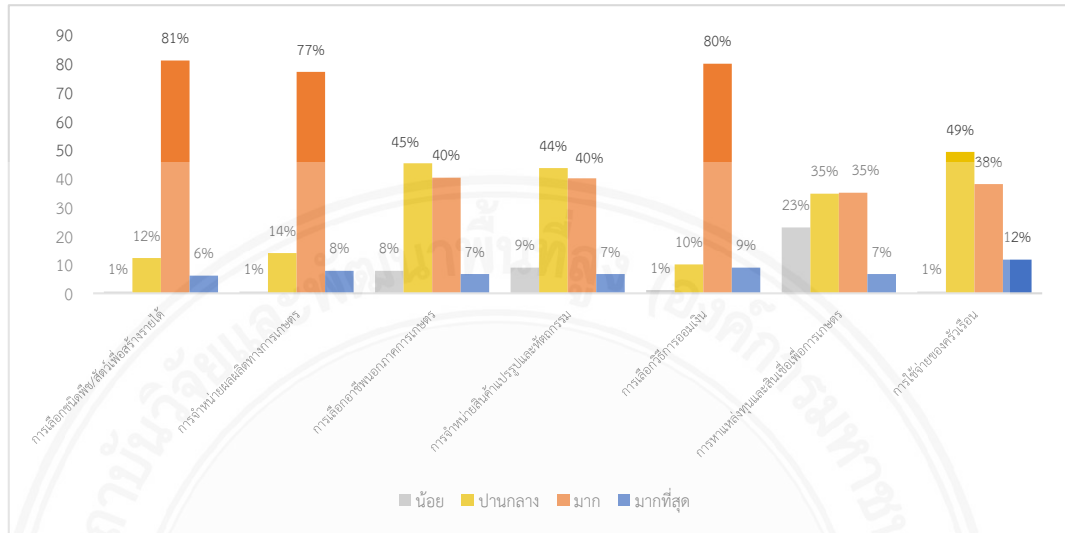
ภาพที่ 91 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 88% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 97% ในขณะที่ภรรยา (94%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 92

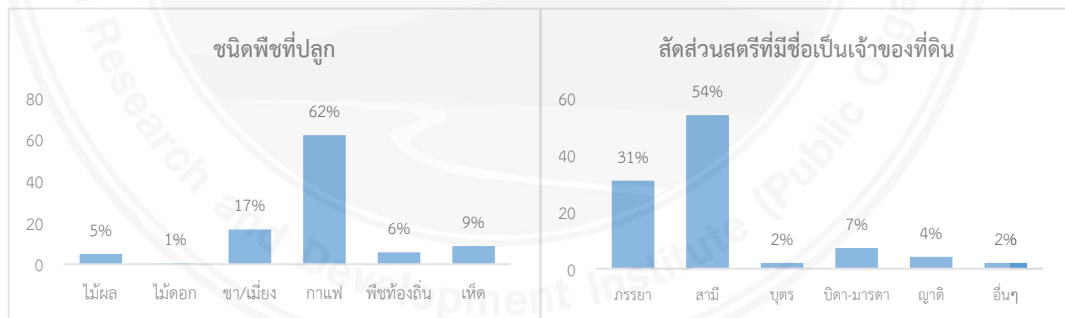
ภาพที่ 92 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 35-81% ดังภาพที่ 93

ภาพที่ 93 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 52% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย กาแฟ ชา/เมี่ยง เห็ด พืชท้องถิ่น (ลิงลาว) ไม้ผล ไม้ดอก ตามลำดับ โดยภรรยา 31% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 94

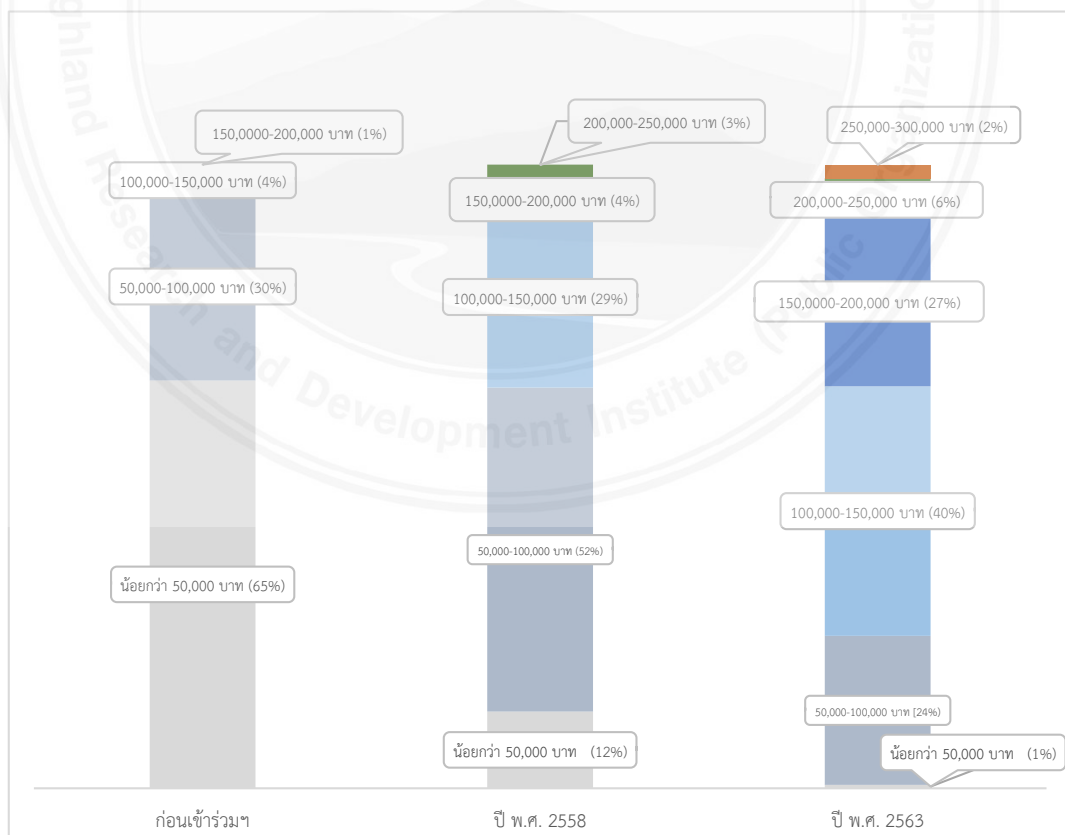

ภาพที่ 94 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

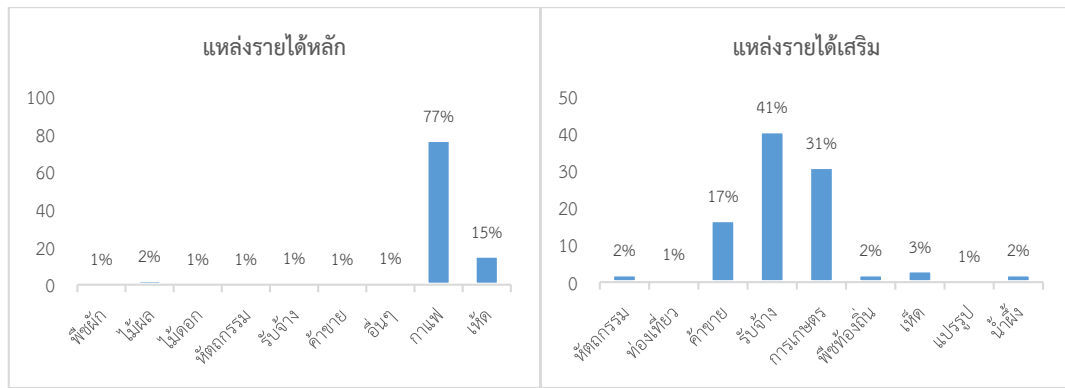
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 12% รายได้สูงสุด 200,000-250,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 3% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 52% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% รายได้สูงสุด

250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 40% ดังภาพที่ 95 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น แต่ทั้งนี้รายได้จากการเก็บข้อมูลบางชุมชนก็อาจยังไม่ใช่ว่ารายได้จริงของเกษตรกรเนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลเมื่อถูกถามถึงข้อมูลย้อนหลังจึงจำไม่ค่อยได้ บางชุมชนกลัวว่าผู้ถามข้อมูลจะทราบรายได้ของตนเองจึงไม่บอกความจริง

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ กาแฟ เห็ด ไม้ผล พืชผัก ไม้ดอก หัตถกรรม ค่าขาย รับจ้าง อื่นๆ (เงินเดือนประจำ บุตรส่งให้) ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง การเกษตร ค่าขาย เห็ด พืชท้องถิ่น (ลิงลาว) หัตถกรรม น้ำผึ้ง ท่องเที่ยว การแปรรูปไม้ไผ่ ตามลำดับ ดังภาพที่ 96 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 68% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 70% ระดับมากที่สุด 17% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 42% เพื่อดูแลสุขภาพตนเอง และครัวเรือนยามเจ็บป่วย 37% เพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้นและเห็นโอกาสในการต่อยอดการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น 8% เท่ากัน

ภาพที่ 95 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

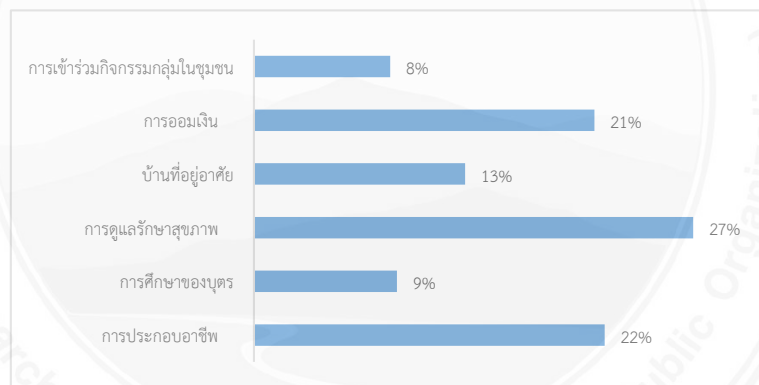

ภาพที่ 96 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

1.2 มิติด้านครอบครัว

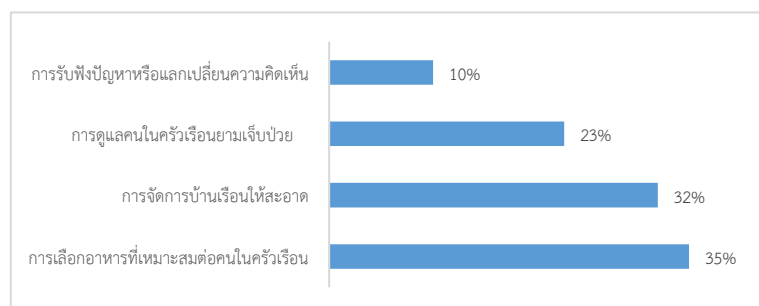
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 88% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 75% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพสุขภาพ 27% การประกอบอาชีพ 22% การออมเงิน 21% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ดังภาพที่ 97

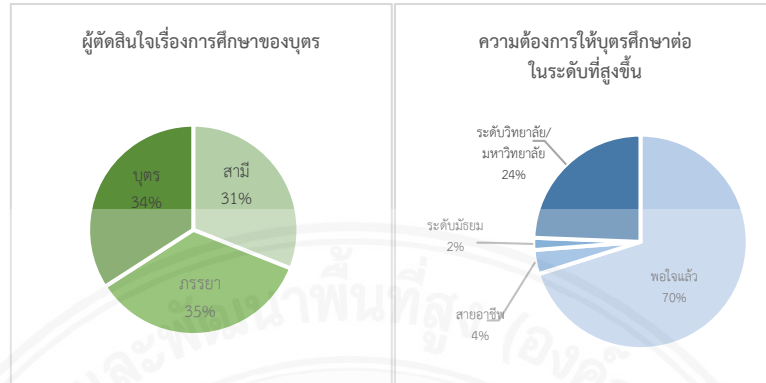
ภาพที่ 97 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 35% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 32% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 23% ดังภาพที่ 98

ภาพที่ 98 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ภรรยา (35%) สามี (31%) และบุตร (34%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 70% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 24% สายอาชีพ 4% และระดับมัธยม 2% ตามลำดับ ดังภาพที่ 99

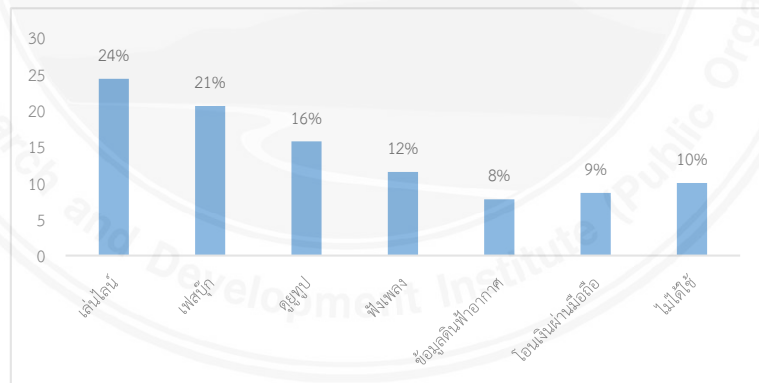

ภาพที่ 99 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 87% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 12% และกองทุนบทบาทสตรี 1%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 93% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 90% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เล่นไลน์ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง โอนเงินผ่านมือถือ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ ตามลำดับ ดังภาพที่ 100 โดย 69% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 100 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

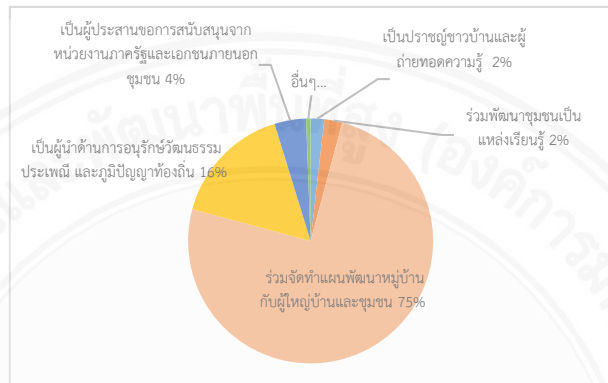
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 24% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 1% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 12% ประธานกลุ่ม 4% คณะกรรมการกลุ่ม 4%

3.2 สตรีตัวอย่าง 76% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ 47% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 45% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 8% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 75% เป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 16% และเป็นผู้ประสานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนภายนอกชุมชน 4% ดังภาพที่ 101

ภาพที่ 101 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 51% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น ในขณะที่ 49% มีความเห็นว่าการยอมรับในบทบาทสตรีไม่มีการเปลี่ยนแปลง เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น
- สตรีมีบทบาทในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ และสามารถทำงานเพื่อช่วยเรื่องรายได้ของครอบครัวมากขึ้น
- สตรีได้รับมอบหมายหน้าที่ต่างๆ ในชุมชนมากขึ้น
- มีกิจกรรมหรือกลุ่มสำหรับสตรีมากขึ้น

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง พบว่า สตรีตัวอย่าง 62% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 72% มากที่สุด 15%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 24% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 31% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 93% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 90% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

- (1) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่หลากหลายขึ้นและครอบคลุมกลุ่มผู้สูงอายุ เช่น การเพาะเห็ด งานประดิษฐ์ดอกไม้แห้ง รวมถึงตลาดรองรับสินค้า
- (2) การสนับสนุนความรู้ในการพัฒนาเครื่องต้ม (กาแฟ) เช่น การวาดรูปบนกาแฟร้อน
- (3) การสนับสนุนความรู้การทำตลาดสินค้าออนไลน์
- (4) การเข้าถึงแหล่งทุน

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง

- (1) การอนุรักษ์ พื้นฟู และต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น จักสาน สมุนไพร จากผู้สูงอายุสู่รุ่นต่อไป
- (2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น พืชอาหาร สมุนไพร งานหัตถกรรมต่างๆ ในรูปแบบหนังสือหรือสื่อออนไลน์
- (3) การสนับสนุนการเข้าถึงระบบการตลาดออนไลน์ให้เชื่อมโยงกับตลาดต่างประเทศ
- (4) การยกระดับกลุ่มแปรรูปผลผลิตจากเห็ด

8) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้ม

ครั้งแรก ปี พ.ศ. 2521 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมด้วยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารีกรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่ง ไปยังบริเวณอ่างเก็บน้ำห้วยแม่หละ ตามพระราชดำริซึ่งเป็นโครงการสำหรับจัดหาน้ำให้ราษฎรที่ขาดแคลนน้ำในบริเวณนั้น ประมาณ 500 ครอบครัว พื้นที่ประมาณ 2,500 ไร่ และมีกระแสพระราชดำริว่า เจ้าหน้าที่ทุกฝ่ายจะต้องร่วมมือกันสำรวจพื้นที่ที่จะจัดสรรให้ราษฎรทำกินและสำรวจข้อมูลแหล่งน้ำรอบบริเวณโครงการฯ เพื่อประกอบการพิจารณาสร้างฝายกั้นน้ำให้เหมาะสมและสอดคล้องกัน ด้วยการทำโครงการชลประทานให้ประหยัด คุ่มค้ำกับผลประโยชน์ที่จะได้รับ โดยไม่กระทบกระเทือนราษฎรนอกโครงการ จากนั้นประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน ณ ริมฝั่งห้วยแม่หละ เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระพุทธรูปห้วยต้มเพื่อเยี่ยมราษฎรบ้านพระบาทห้วยต้ม ซึ่งมีสภาพพื้นที่แห้งแล้งราษฎรได้อพยพมาจากอำเภอแม่ระมาดและอำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก มีสภาพยากจนและไม่มีที่ดินทำกิน ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระราชดำริความว่า หมู่บ้านแห่งนี้ขาดแคลนที่ดินทำกินชาวบ้านเป็นโรคขาดสารอาหาร โดยเฉพาะเด็กเล็กๆ และชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยงได้อพยพมาอยู่รวมกันเช่นนี้ เป็นผลที่ดีในการหักล้างทำลายป่า ลดพื้นที่ปลูกฝิ่นทางอ้อม จะได้ไม่ไปรับจ้างชาวเขาเผ่าอื่นอีกด้วย ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มอยู่ภายใต้การดูแลของมูลนิธิโครงการหลวง

ครั้งที่สอง ปี พ.ศ. 2522 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง พร้อมด้วยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้า กรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีและสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอเจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารีกรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี เสด็จพระราชดำเนินไปโครงการฝายทดน้ำแม่หาด โครงการชลประทานหมู่บ้านพระบาทห้วยต้มโครงการฝายห้วยแม่ปู้ซึ่งเป็นโครงการย่อยของโครงการชลประทานหมู่บ้านพระบาทห้วยต้ม และ

ประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน แล้วจึงเสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม เพื่อเยี่ยมราษฎรบ้านพระบาทห้วยต้ม ทรงมีพระราชดำรัสกับเจ้าอาวาส (ครูบาศัณยวงษาพัฒนา) ถึงสภาพความเป็นอยู่ของราษฎรบ้านห้วยต้ม โดยเฉพาะเรื่องสุขภาพอนามัยของเยาวชน ทรงถวายการรักษาโรค และปัจจัยสำหรับใช้สอยในกิจการของธนาการข้าว ทรงทอดพระเนตรธนาการข้าวบ้านพระบาทห้วยต้ม ซึ่งมีความจุได้ 24,000 ถัง

ครั้งที่สาม ปี พ.ศ. 2523 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เสด็จพระราชดำเนินโดยเฮลิคอปเตอร์พระที่นั่งพร้อมด้วยสมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสมเด็จพระเจ้าน้องนางเธอ เจ้าฟ้าจุฬาภรณวลัยลักษณ์อัครราชกุมารี กรมพระศรีสวางควัฒน วรขัตติยราชนารี เสด็จพระราชดำเนินไปโครงการอ่างเก็บน้ำห้วยแม่ลองตามพระราชดำริ ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ซึ่งกรมชลประทานได้ดำเนินการสนองพระราชดำริโดยได้สร้างอ่างเก็บน้ำขนาดความจุ 1,100,000 ลูกบาศก์เมตร มีพื้นที่อ่างเก็บน้ำประมาณ 94 ไร่ พร้อมสร้างท่อบังคับน้ำส่งน้ำให้พื้นที่เพาะปลูกในเขตพื้นที่บ้านพระบาทห้วยต้ม เนื้อที่ประมาณ 1,400 ไร่ จากนั้นทรงปล่อยปลาลงในอ่างเก็บน้ำและประทับเสวยพระกระยาหารกลางวัน และเสด็จพระราชดำเนินไปวัดพระพุทธบาทห้วยต้ม เสด็จเข้ากุฏิครูบาศัณยวงษาพัฒนา ทรงถวายยาและผ้าห่มแก่พระภิกษุชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง วัดพระพุทธบาทห้วยต้มที่เฝ้าละออธูลีพระบาทอยู่ภายในบริเวณวัด (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

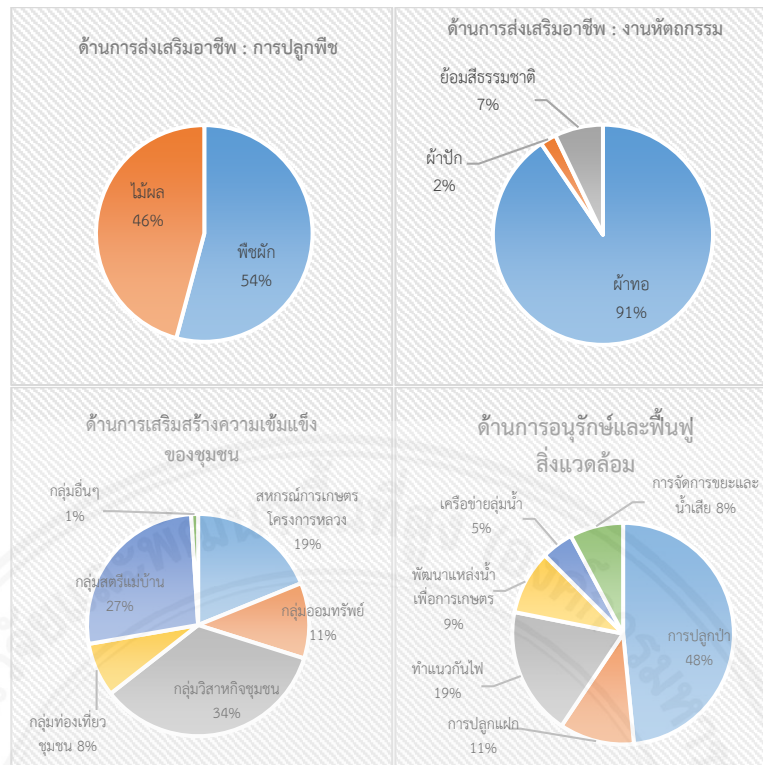
ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ตั้งอยู่ที่ตำบลนาทราย อำเภอเถลิง จังหวัดลำพูน ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบเชิงเขา มีความลาดชันเล็กน้อย มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 450-600 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 24,163 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 7,403 ไร่ พื้นที่การเกษตร 15,002 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 1,758 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 42.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 8.2 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 26.1 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 962.40 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ประชากรชนเผ่ากะเหรี่ยงและคนไทยพื้นเมืองจำนวน 2,879 ครอบครัว 13,756 ราย และในปี พ.ศ. 2563 ได้ขยายขอบเขตพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 34 กลุ่มบ้าน ใน 3 ตำบล งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี (GAP) ส่งเสริมการปลูกไม้ผล การรวมกลุ่มผลิตสินค้าหัตถกรรมที่ได้รับมาตรฐานสินค้าชุมชน สร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าชาวบ้านตามแนวพระราชดำริป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่าง การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน การพัฒนาสุขภาพและสิ่งแวดล้อมให้แก่ชุมชน การรวมกลุ่มจัดตั้งสหกรณ์การเกษตรและกิจกรรมกลุ่มออมทรัพย์ ตลอดจนเป็นศูนย์การเรียนรู้การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืน ตามแนวทางของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการปลูกพืชในพื้นที่แห้งแล้งดินเสื่อมโทรมอย่างยั่งยืนและด้านงานหัตถกรรม ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ คือ ค่าน้ำฮองกง และผลผลิตรอง ได้แก่ ผักกาดกวางตุ้งต้น มะระหยก หน่อไม้ฝรั่ง แดงหอมญี่ปุ่น ค่าน้ำฮองกงอินทรีย์ และเบบี้ฮองเต้อินทรีย์ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 11 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์กะเหรี่ยง บ้านพระบาทห้วยต้ม บ้านหนองปู บ้านหนองบอน บ้านเด่นยางมูล บ้านหนองนา บ้านเด่นทรายมูล บ้านหนองเกียง บ้านศรีเวียงชัย 71 ราย คนไทยพื้นเมือง บ้านหนองมะล่อ บ้านนาทราย 7 ราย สตรีชาติพันธุ์กะเหรี่ยงและคนไทยพื้นเมือง บ้านแม่หละ 1 ราย รวมทั้งสิ้น 79 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (28%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (23%) และอายุ 51-60 ปี (20%) โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 69% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (61%) และประถมศึกษา (29%) ดังตารางที่ 13

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 29% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 48% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (69%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (22%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (38%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (32%) ดังตารางที่ 13 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืชและงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 102

ตารางที่ 13 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	31	69	38	1-5 ปี
21-30 ปี	19	ได้รับการศึกษา	69	22	32	6-10 ปี
31-40 ปี	28	- ประถมศึกษา	29	9	14	11-15 ปี
41-50 ปี	23	- มัธยมศึกษา	61	0	15	16-20 ปี
51-60 ปี	20	- ปริญญาตรี	10	0	1	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	9					

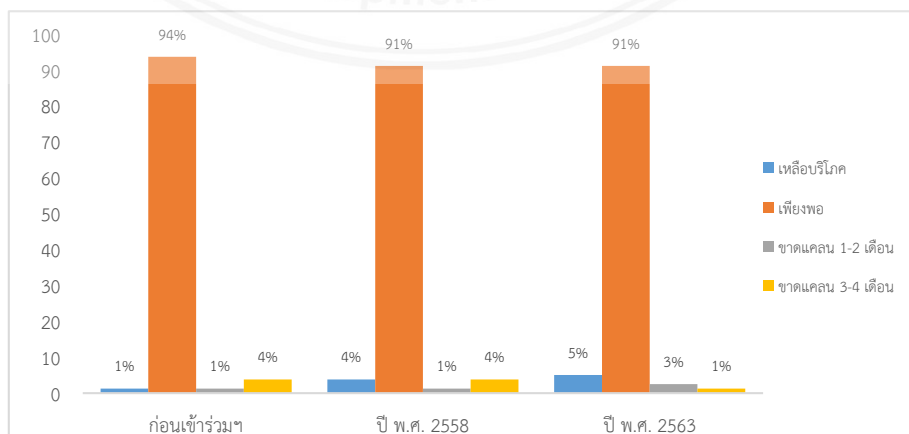

ภาพที่ 102 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงพระบาทห้วยต้มส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

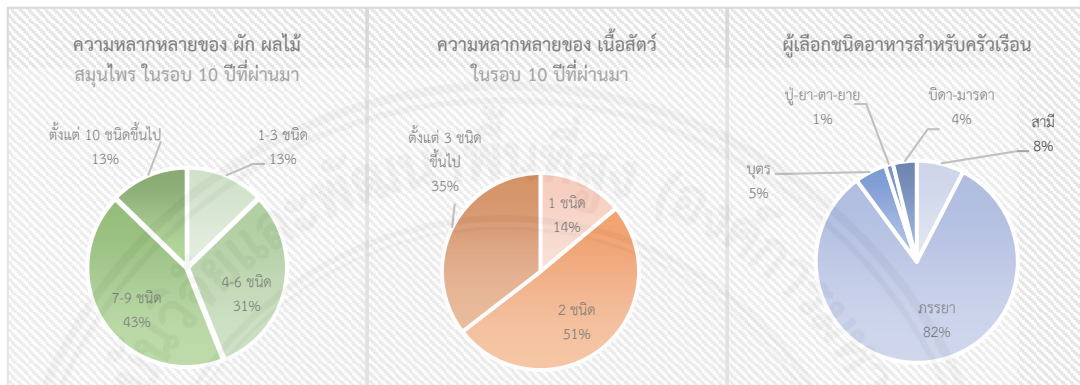
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 94% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 1% มีข้าวเหลือบริโภค และ 5% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 1% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 4% ดังภาพที่ 103 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่า ภรรยา (56%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

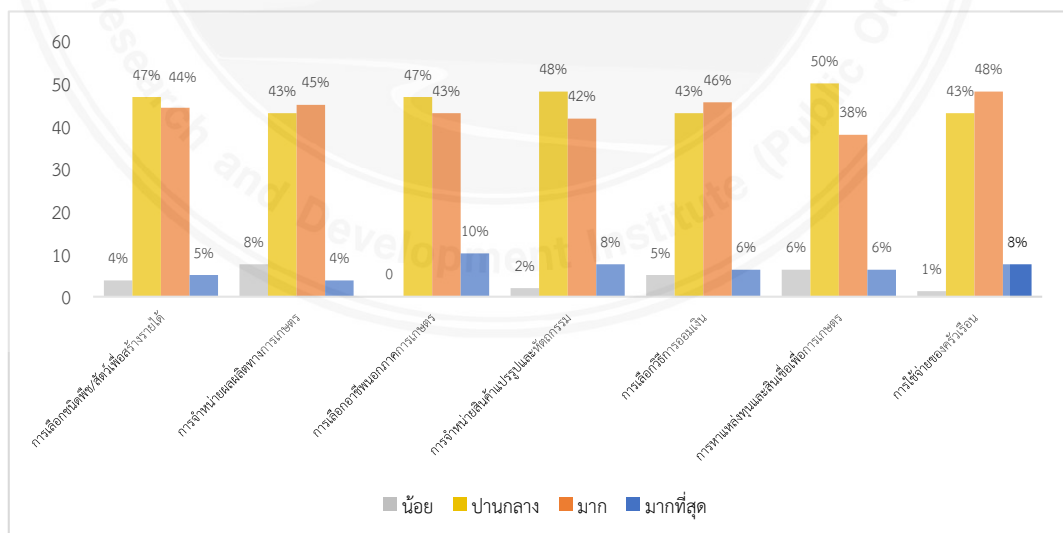
ภาพที่ 103 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลาย 7-9 ชนิด คิดเป็น 43% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 2 ชนิด คิดเป็น 51% เนื่องจากในอดีตเป็นชุมชนที่บริโภคอาหารมังสวิรัต แต่ปัจจุบันมีรายได้เพิ่มขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาหรือทำงานภายนอกชุมชนมากขึ้น จึงมีการบริโภคเนื้อสัตว์บ้างเมื่ออยู่นอกชุมชน บางชุมชนเริ่มบริโภคเนื้อสัตว์ (ปลา) แต่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น ในขณะที่ภรรยา (82%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 104

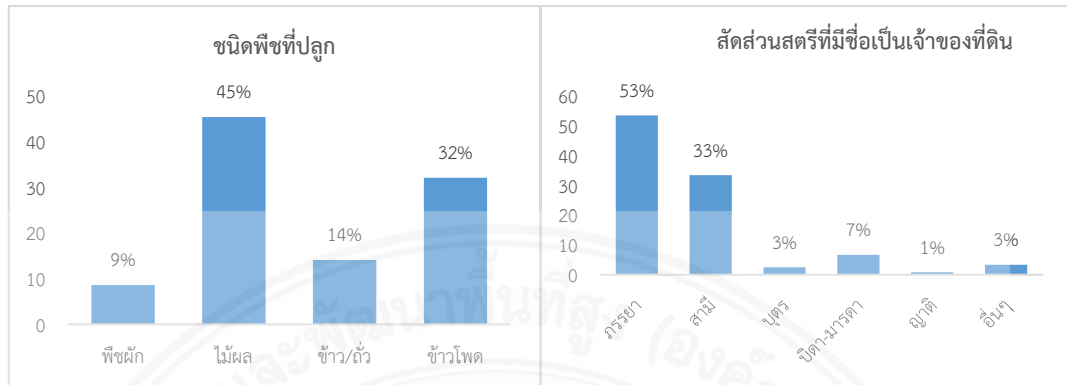
ภาพที่ 104 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปี
ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 45-50% ดังภาพที่ 105

ภาพที่ 105 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพ
ของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

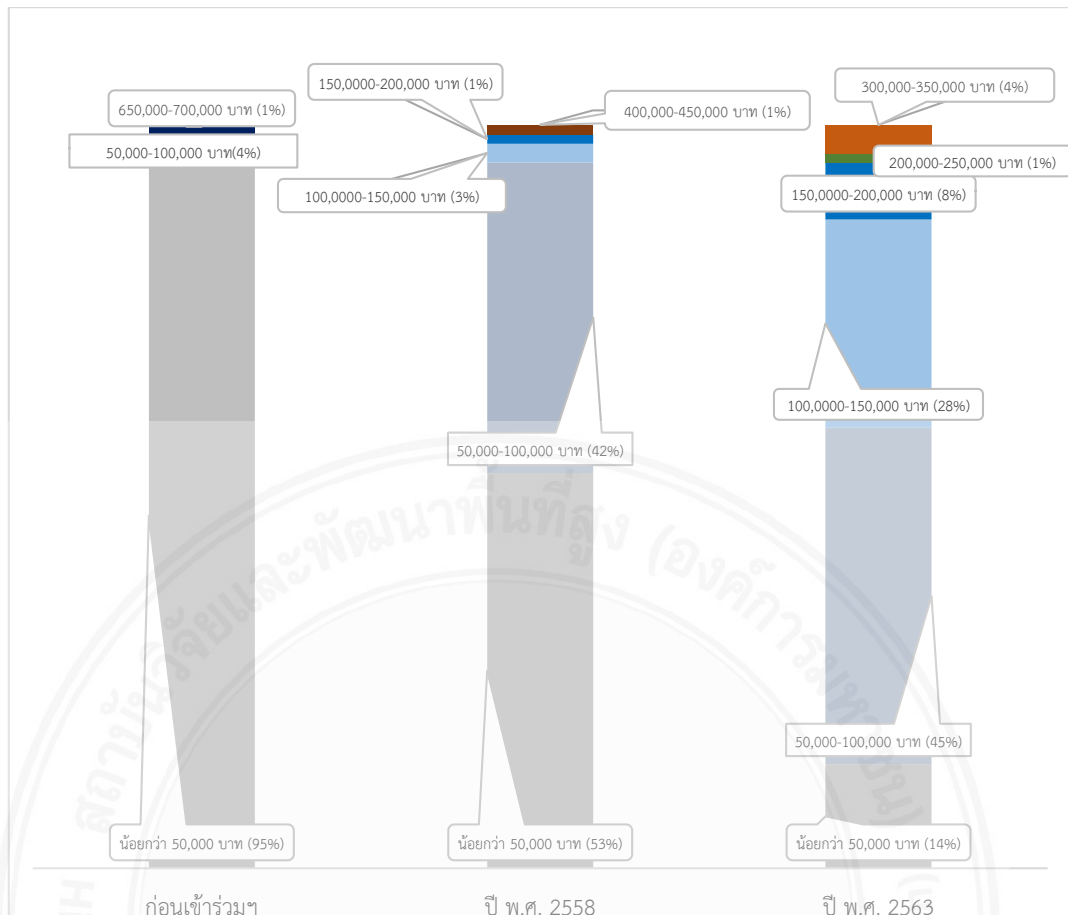
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 49% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ไม้ผล ข้าวโพด ข้าว/ถั่ว พืชผัก ตามลำดับ โดยภรรยา 53% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 106

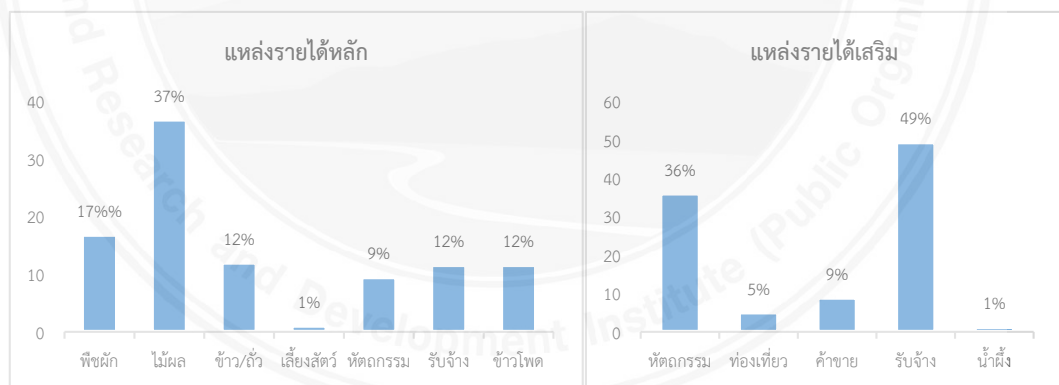
ภาพที่ 106 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 650,000-700,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 53% รายได้สูงสุด 400,000-450,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุด น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 14% รายได้สูงสุด 300,000-350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 45% ดังภาพที่ 107 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด รับจ้าง หัตถกรรม การเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง หัตถกรรม ค่าขาย การท่องเที่ยว น้ำผึ้ง ตามลำดับ ดังภาพที่ 108 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 44% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับ มาก-มากที่สุด คิดเป็น 85% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 36% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 24%

ภาพที่ 107 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ก่อนและหลังเข้าร่วมงานงานส่งเสริม

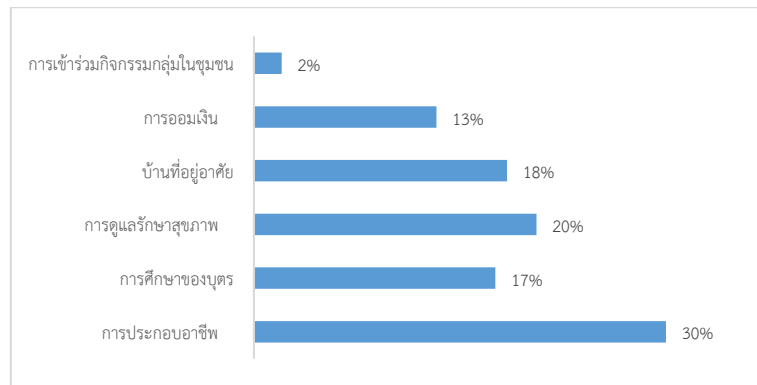

ภาพที่ 108 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

1.2 มิติด้านครอบครัว

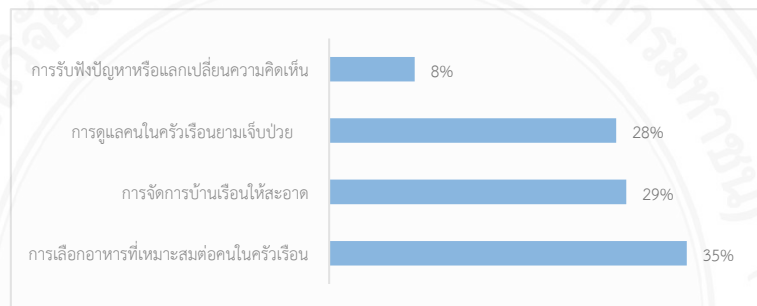
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 56% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 47% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 30% การดูแลสุขภาพ 20% บ้านที่อยู่อาศัย 18% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ดังภาพที่ 109

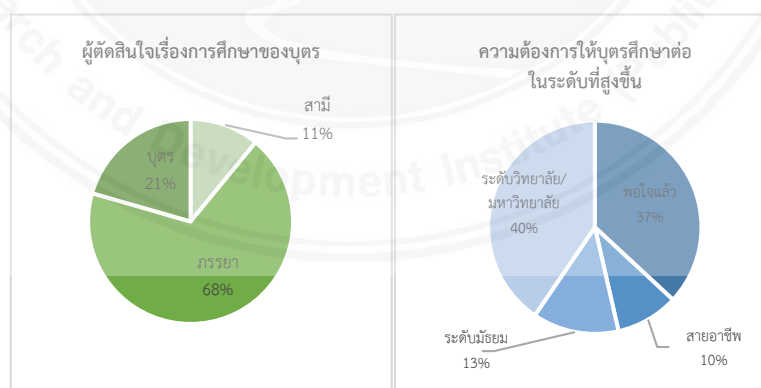
ภาพที่ 109 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 35% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 29% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 28% ดังภาพที่ 110

ภาพที่ 110 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา คิดเป็น 68% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 40% พอใจแล้ว 37% ระดับมัธยม 13% และสายอาชีพ 10% ตามลำดับ ดังภาพที่ 111

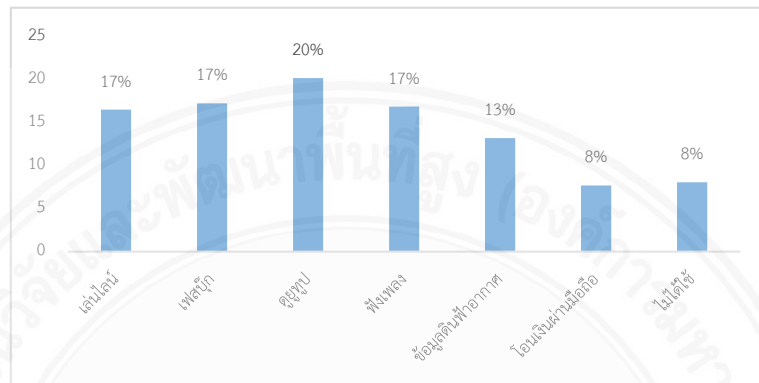

ภาพที่ 111 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 69% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 15% กองทุนบทบาทสตรี 2% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 14%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 86% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 92% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ดูยูทูป เล่นไลน์ เฟสบุ๊ก ฟังเพลง ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 112 โดย 87% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 112 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่าง
ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

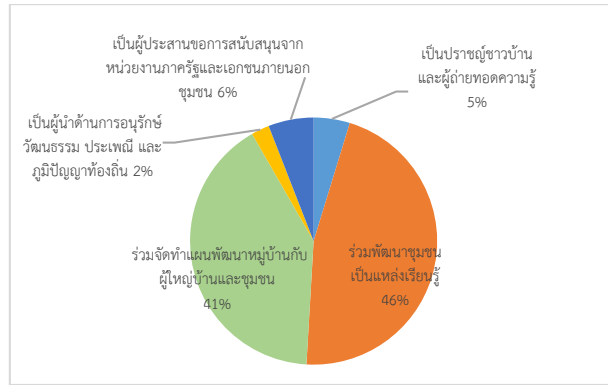
3.1 สตรีตัวอย่าง 14% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 1% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 10% ประธานกลุ่ม 1% คณะกรรมการกลุ่ม 1%

3.2 สตรีตัวอย่าง 79% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 7% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 70% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และ 30% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (ทอผ้ากี่เอวโบราณ การย้อมสีธรรมชาติแบบโบราณ การพัฒนาด้านผลิตภัณฑ์ชุมชน หัตถกรรมผ้าทอท้องถิ่น) 46% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 41% และเป็นผู้ประสานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนภายนอกชุมชน 6% ดังภาพที่ 113

ภาพที่ 113 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 92% มีความเห็นว่า ชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและคณะกรรมการกลุ่มต่างๆ (กะเหรี่ยงและคนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น (กะเหรี่ยงและคนไทยพื้นเมือง)
- สตรีสามารถทำงานหารายได้ช่วยครอบครัวได้มากขึ้น (ทั้งภายในและภายนอกชุมชน) (กะเหรี่ยง)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม พบว่า สตรีตัวอย่าง 38% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 39% มากที่สุด 56%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 14% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 53% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 86% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 92% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

- (1) การสนับสนุนความรู้ด้านอาชีพ เช่น การปลูกผักในโรงเรือน การทำปุ๋ยหมัก การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร ผลิตภัณฑ์ผ้าทอใหม่ๆ การทำน้ำสมุนไพร การถนอมอาหาร (กะเหรี่ยงและคนไทยพื้นเมือง)
- (2) การพัฒนาสินค้าเพื่อยกระดับราคาสินค้าให้สูงขึ้น (กะเหรี่ยง)
- (3) การสนับสนุนการจัดทำตลาดสินค้าออนไลน์ (กะเหรี่ยง)
- (4) การสนับสนุนการรวมกลุ่ม (กะเหรี่ยง)
- (5) การศึกษาดูงานการเกษตร/บทบาทสตรีในพื้นที่อื่น (กะเหรี่ยง)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม

- (1) การสนับสนุนองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีน ทั้งในฐานะผู้ปลูกและแปรรูป จากวัตถุดิบในพื้นที่ เพื่อลดการนำเข้าจากภายนอกชุมชน ลดต้นทุนเพราะผลิตจากวัตถุดิบในชุมชน รวมถึงช่วยให้ชุมชนเข้าถึงแหล่งโปรตีนที่หลากหลายและครบถ้วน

- (2) การยกระดับกลุ่มสตรีให้มีศักยภาพมีความเข้มแข็ง
- (3) การพัฒนาสินค้าและหัตถกรรมที่ตอบโจทย์กลุ่มผู้บริโภคที่หลากหลาย
- (4) การสนับสนุนความรู้ในการทำตลาดสินค้าออนไลน์

9) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่ง

พ.ศ. 2491 ชาวเขาเผ่ามูเซอดำกลุ่มหนึ่งได้อพยพมาจากจังหวัดตาก เพื่อทำไร่ฝิ่นบนดอยแม่โถ ซึ่งมีเขตติดต่อ 3 จังหวัด ได้แก่ เชียงใหม่ เชียงราย ลำปาง และได้ขยายจำนวนประชากรเพิ่มขึ้น ในปี พ.ศ. 2513 เกิดโรคระบาด ประกอบกับการขัดแย้งกันเองภายในชนเผ่า จึงได้อพยพย้ายถิ่นฐานแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มบ้านห้วยน้ำรินเมืองน้อย กลุ่มบ้านห้วยม่วง กลุ่มบ้านป่าลั่น ในปี พ.ศ. 2518 กลุ่มบ้านป่าลั่นได้เกิดโรคระบาดอีกจึงอพยพย้ายถิ่นฐานมาที่บ้านป่าเมี่ยงห้วยโป่ง และในปี พ.ศ. 2521 ได้เกิดโรคระบาดอีก จึงได้อพยพย้ายถิ่นฐานมาที่บ้านห้วยโป่งผาลาด จนกระทั่งปี พ.ศ. 2525 ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งได้ก่อตั้งขึ้นมีพื้นที่ 91 ไร่ โดยผู้อำนวยการโครงการหลวงได้ตั้งคณะทำงาน ประกอบด้วย โครงการหลวง สถาบันวิจัยชาวเขาจังหวัดเชียงใหม่ คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และศูนย์พัฒนาสงเคราะห์ชาวเขาจังหวัดเชียงราย เพื่อพัฒนาชาวเขาเผ่าลาหู่ (มูเซอดำ) บ้านห้วยโป่งผาลาด “ให้ลดพื้นที่ทำไร่เลื่อนลอยและการปลูกฝิ่น” โดยการปลูกพืชเขตหนาวทดแทน และปี พ.ศ. 2527 สมเด็จพระกนิษฐาธิราชเจ้ากรมสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินมาเยี่ยมเยียนศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งและราษฎรเพื่อทอดพระเนตรความก้าวหน้าของการดำเนินงานในแต่ละกิจกรรมที่ส่งเสริมให้แก่เกษตรกร (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ตั้งอยู่ที่ตำบลแม่เจดีย์ใหม่ อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นหุบเขา มีความลาดชันสูง มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700-1,200 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 11,039 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 8,313 ไร่ พื้นที่การเกษตร 2,483 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 204 ไร่ แหล่งน้ำ 3 ไร่ อื่นๆ เช่น หุบหญ้าและบ่อขยะ 36 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 41.9 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 6.6 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 21.75 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,734 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 15 หมู่บ้าน 3 หย่อมบ้าน ประชากรคนไทยพื้นเมืองและชนเผ่าลาหู่ (มูเซอดำ) จำนวน 1,418 ครอบครัว 4,071 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นพัฒนาดำเนินงานส่งเสริม การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เน้นการพัฒนาการปลูกพืชในโรงเรือน การสนับสนุนให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้ การพัฒนาเครือข่ายให้หมู่บ้านปลอดภัยเสพติด การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ โดยให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรในการปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้มากขึ้น โดยนักวิชาการจากส่วนกลางให้คำปรึกษาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงเพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ คือ ผัก GAP และผักอินทรีย์ และผลผลิตรอง ได้แก่ ไม้ผล ชา กาแฟ ไม้ดอก พืชไร่ เห็ด และแฮมป์ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

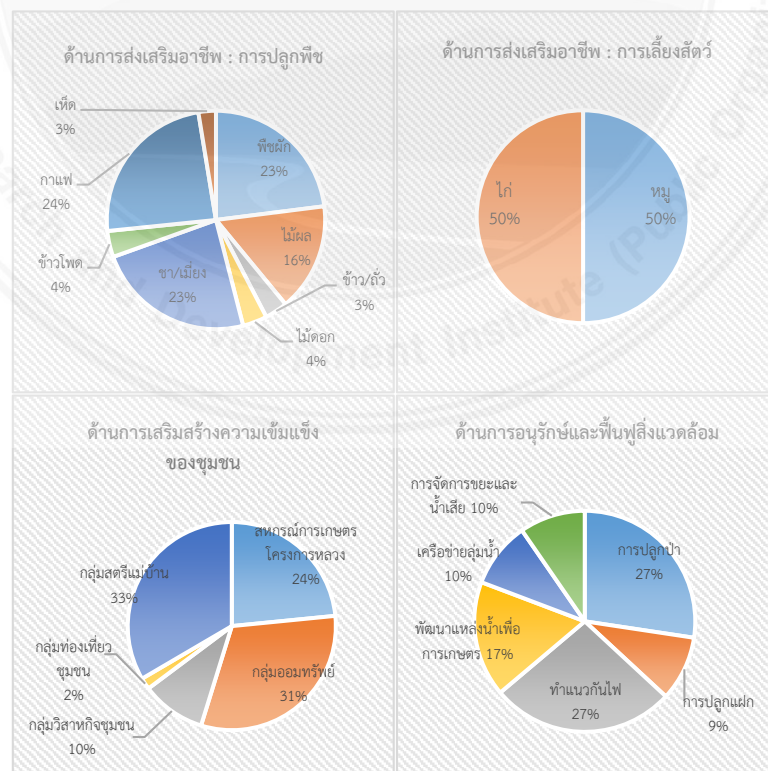
ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 14 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์ลาหู่ บ้านห้วยโป่งผาลาด 24 ราย และคนไทยพื้นเมือง บ้านโป่งป่าตอง บ้านป่าครั่ง บ้านโฮ้ง บ้านร้อง บ้านขุนลาว บ้านห้วยชมพู บ้านห้วยคุณพระ บ้านทุ่งยาว บ้านปางมะกาด บ้านห้วยทราย บ้านห้วยน้ำกั้น บ้านลังกา บ้านปางมะขามป้อม 241 ราย รวมทั้งสิ้น 265 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ

51-60 ปี (39%) รองลงมาคืออายุ 41-50 ปี (30%) และ 31-40 ปี (14%) โดย 99% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 86% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้น ประถมศึกษา (66%) และมัธยมศึกษา (31%) ดังตารางที่ 14

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 81% เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 50% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่ม สมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (61%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (25%) สตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วม กลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (57%) รองลงมา คือ 6-10 ปี และ 16-20 ปี (15% เท่ากัน) ดังตารางที่ 14 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร (จิ้นส้ม แคนหมู หมูฝอย ขนมน) และงานหัตถกรรม (หมอนใบชา พวงกุญแจ ไม้กวาด) ด้านการเสริมสร้าง ความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 114

ตารางที่ 14 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	14	61	57	1-5 ปี
21-30 ปี	4	ได้รับการศึกษา	86	25	15	6-10 ปี
31-40 ปี	14	- ประถมศึกษา	66	7	7	11-15 ปี
41-50 ปี	30	- มัธยมศึกษา	31	7	15	16-20 ปี
51-60 ปี	39	- ปวส.	1	0	6	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	13	- ปริญญาตรี	2			

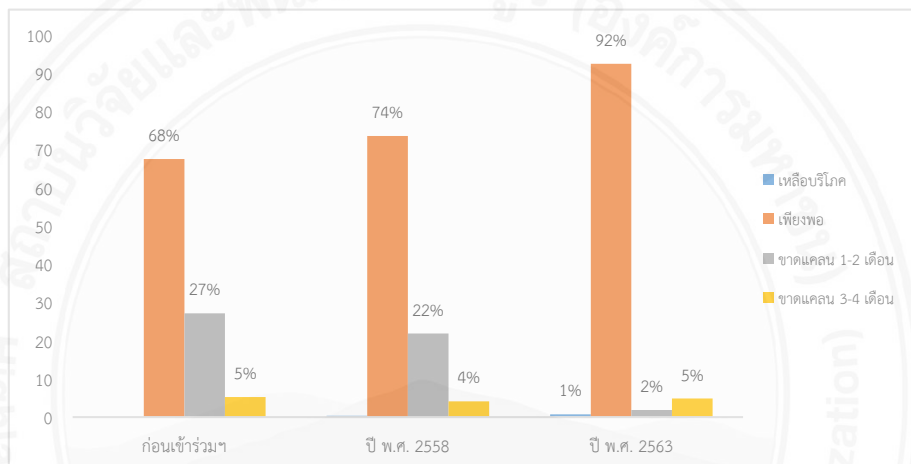

ภาพที่ 114 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยโป่งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

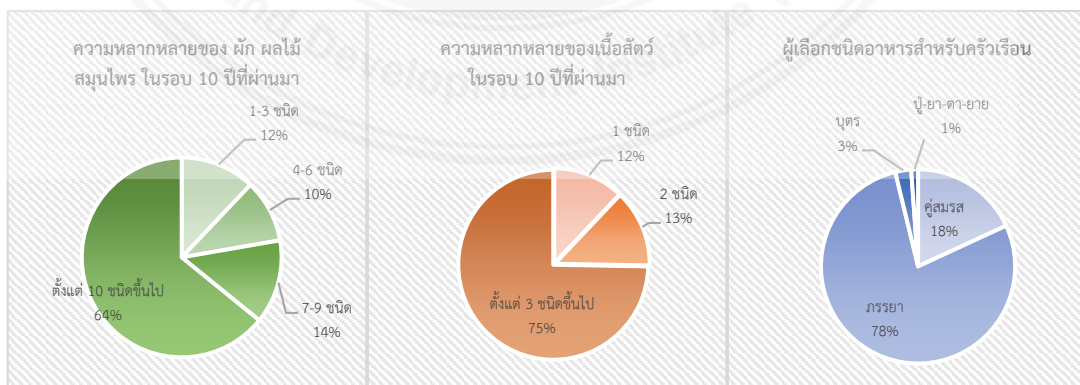
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 68% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 32% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 6% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 26% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 อีกจำนวน 19% ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 7% ดังภาพที่ 115 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าสามมี (62%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา

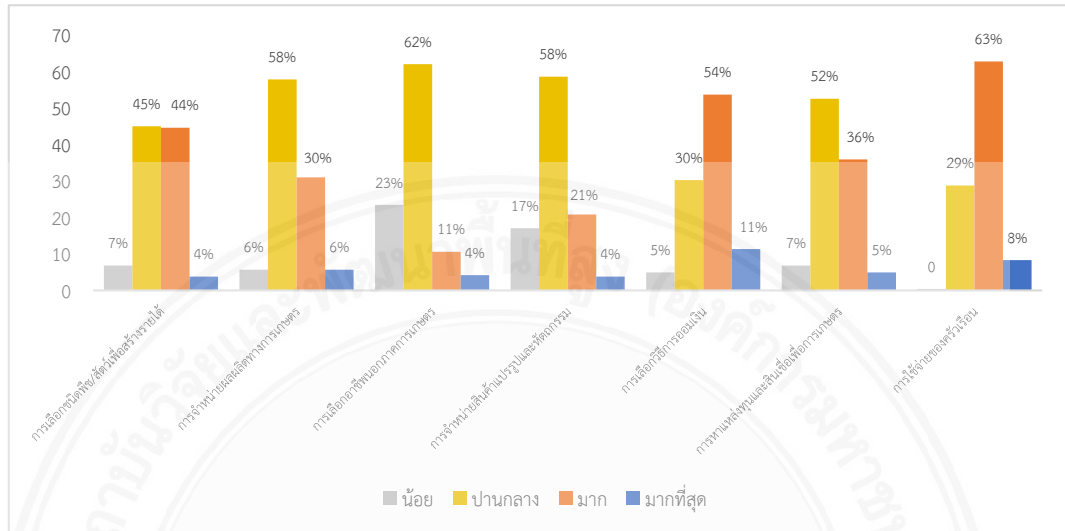
ภาพที่ 115 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 64% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 75% ในขณะที่ภรรยา (78%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 116

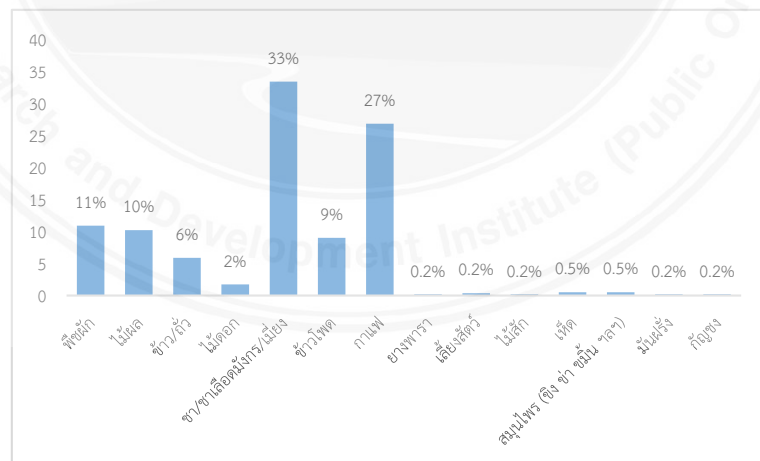
ภาพที่ 116 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 45-63% ดังภาพที่ 117

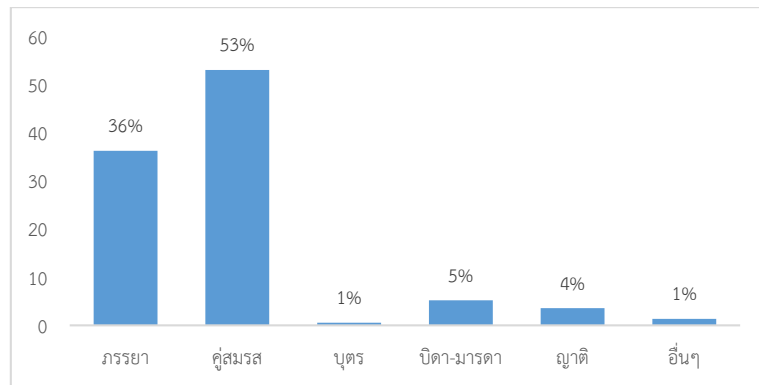

ภาพที่ 117 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 46% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ชา/ชาเล็ดม้งกร/เมี่ยง กาแฟ พืชผัก ไม้ผล ข้าวโพด ข้าว/ถั่ว ไม้ดอก เห็ด สมุนไพร (ชิงช้า ชามัน ฯลฯ) การเลี้ยงสัตว์ ยางพารา ไม้สัก มันฝรั่ง กัญชง ตามลำดับ ดังภาพที่ 118 โดยภรรยา 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 119

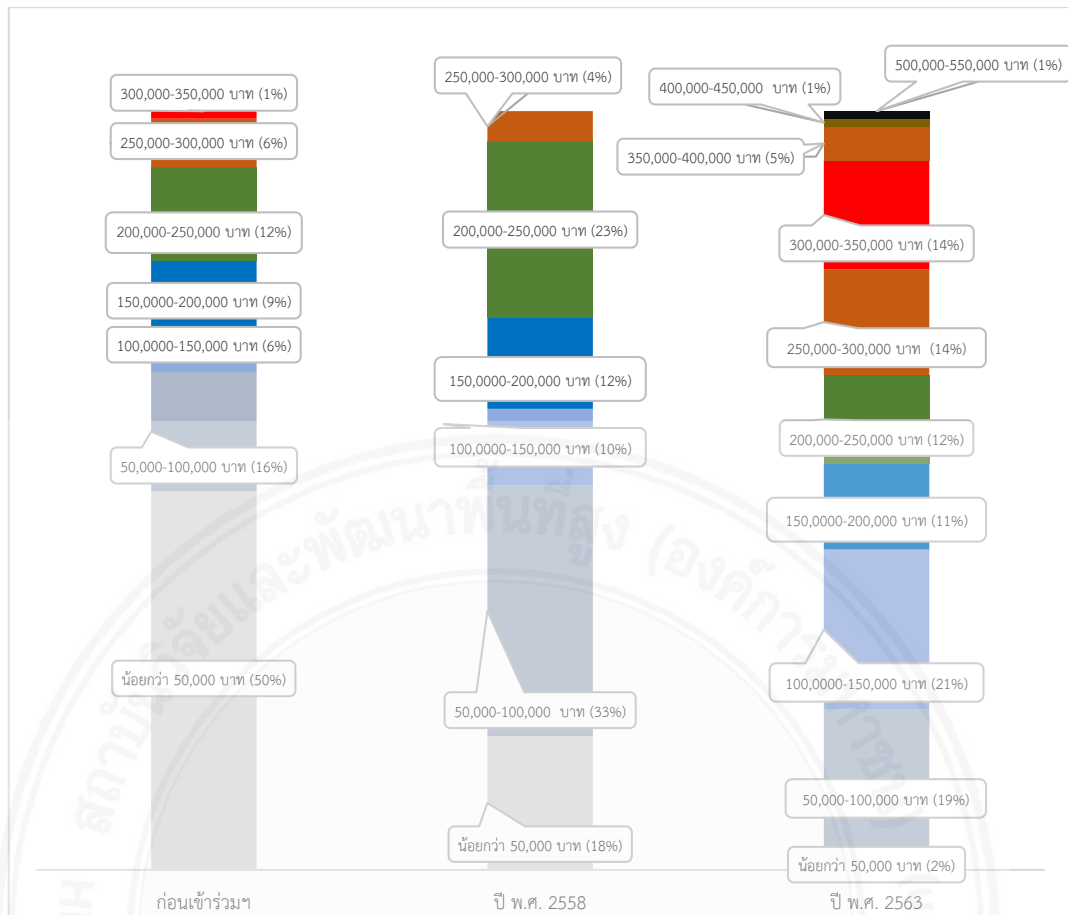
ภาพที่ 118 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูกของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

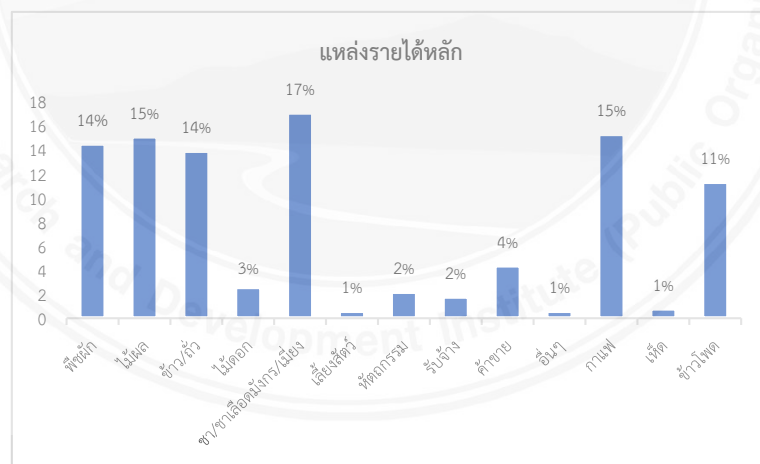
ภาพที่ 119 สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 300,000-350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 18% รายได้สูงสุด 250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 33% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% รายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 21% ดังภาพที่ 120 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

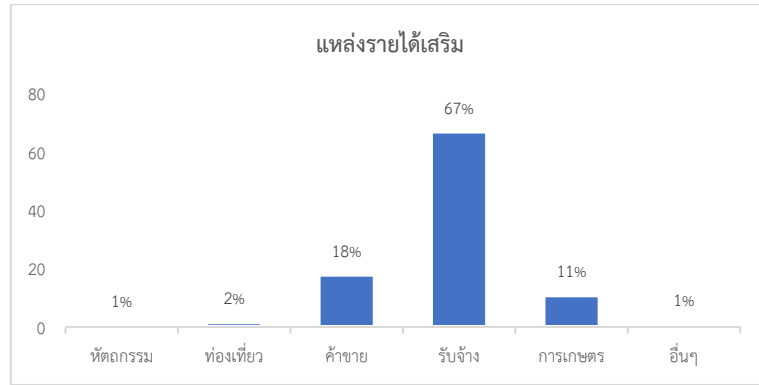
สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ชา/ชาเล็ดม้งกร/เมี่ยง ไม้ผล กาแฟ พืชผัก ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด ค่าขาย ไม้ดอก หัตถกรรม รับจ้าง เห็ด การเลี้ยงสัตว์ อื่นๆ (เงินเดือนจากการรับราชการ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 121 และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย การเกษตร ท่องเที่ยว หัตถกรรม อื่นๆ (การเย็บผ้า) ตามลำดับ ดังภาพที่ 122 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 46% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 67% มากที่สุด 5% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าจ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 32% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 26% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 19%

ภาพที่ 120 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

ภาพที่ 121 แหล่งรายได้หลักของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

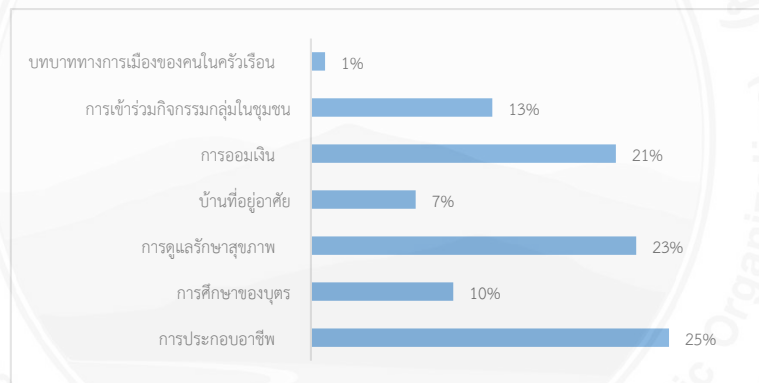

ภาพที่ 122 แหล่งรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

1.2 มิติด้านครอบครัว

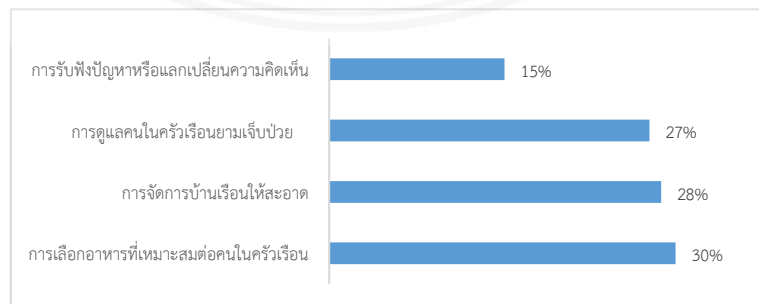
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 50% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 25% การดูแลสุขภาพสุขภาพ 23% การออมเงิน 21% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 123

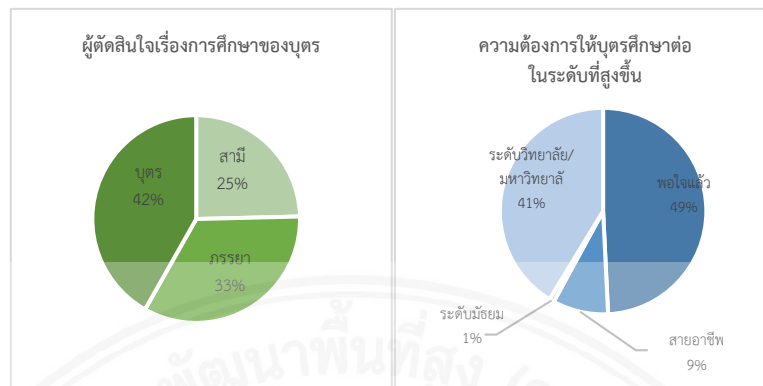
ภาพที่ 123 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 30% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% ดังภาพที่ 124

ภาพที่ 124 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า บุตร (42%) และมารดา (33%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 49% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 41% สายอาชีพ 9% และระดับมัธยม 1% ตามลำดับ ดังภาพที่ 125

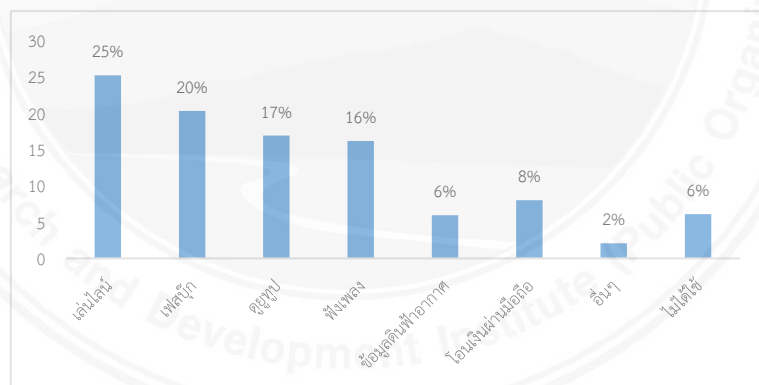

ภาพที่ 125 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 53% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 32% กองทุนบทบาทสตรี 14% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 1%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 85% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เล่นไลน์ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง โอนเงินผ่านมือถือ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ ส่งเมลล์ ตามลำดับ ดังภาพที่ 126 โดยใช้เครือข่ายทรูมูฟ 49% และเอไอเอส 38%

ภาพที่ 126 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

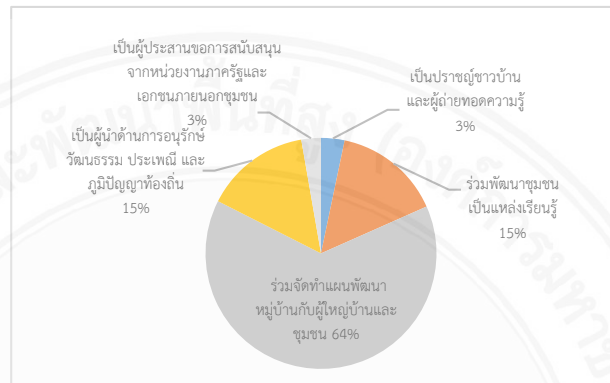
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 29% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 1% คณะกรรมการหมู่บ้าน 5% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 8% ประธานกลุ่ม 3% และคณะกรรมการกลุ่ม 11%

3.2 สตรีตัวอย่าง 71% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ 42% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และ 58% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 64% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (การผลิตชา-กาแฟ กาแฟอินทรีย์ การผลิตซิมบีเดียม การทำจุลินทรีย์ การทำไม้กวาด การท่องเที่ยว การทำแนวกันไฟ) 15% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 15% ดังภาพที่ 127

ภาพที่ 127 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยโป่ง ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 69% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและคณะกรรมการหมู่บ้านและกลุ่มต่างๆ (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีส่วนร่วมตัดสินใจการทำแผนชุมชนและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น ตัดสินใจ และได้รับการยอมรับมากขึ้น (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีสามารถทำงานหารายได้ช่วยครอบครัวได้และมีบทบาทในการจัดการครัวเรือน (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีบทบาทการมีส่วนร่วมในหน้าที่สำคัญและเป็นผู้ประสานงานมากขึ้น (คนไทยพื้นเมือง)
- ปัจจุบันสตรีมีอาชีพเป็นของตัวเองและมีบทบาทหน้าที่ดูแลครอบครัว (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีบทบาทเรียนรู้ทุกด้าน มีอาชีพและรายได้เป็นของตัวเอง เป็นผู้นำ (คนไทยพื้นเมือง)
- ปัจจุบันสตรีมีบทบาททางการเมือง เช่น ส.ส. ส.จ. และสังคมยอมรับมากขึ้น (คนไทยพื้นเมือง)
- สตรีมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น (ลาหู่และคนไทยพื้นเมือง)
- สตรีที่ร่วมกิจกรรมโครงการหลวงและเป็นชื่อผู้หญิงมากขึ้น (ลาหู่)

- สตรีมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการตัดสินใจมากขึ้น (ลาหู่)
- หลายกลุ่มมีสมาชิกเป็นสตรีมากกว่าผู้ชาย (ลาหู่)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ห้วยโป่ง พบว่า สตรีตัวอย่าง 43% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 72% มากที่สุด 11%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 29% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 85% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

- (1) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้ที่สอดคล้องกับความต้องการและในรูปแบบของกลุ่ม (ลาหู่และคนไทยพื้นเมือง)
- (2) การสนับสนุนการเพาะกล้า/การปลูกพืชผักในโรงเรือนชนิดใหม่ (ลาหู่)
- (3) การให้ความรู้ในการเพิ่มคุณภาพและรักษามาตรฐานคุณภาพผลผลิต (ลาหู่)
- (4) การสนับสนุนการต่อยอดผลิตภัณฑ์ชุมชน/ผลิตภัณฑ์แปรรูป (คนไทยพื้นเมือง)
- (5) การเข้าถึงแหล่งทุนและการตลาดที่หลากหลาย (คนไทยพื้นเมือง)
- (6) การสนับสนุนการออมเงิน (คนไทยพื้นเมือง)
- (7) การสนับสนุนกิจกรรมเสริมสร้างความเข้มแข็งของกลุ่มและชุมชน (ลาหู่และคนไทยพื้นเมือง)
- (8) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มผู้หญิง (คนไทยพื้นเมือง)
- (9) การให้ความรู้ในการจัดการที่อยู่อาศัยที่ถูกสุขลักษณะและสุขอนามัย (ลาหู่และคนไทยพื้นเมือง)
- (10) การสนับสนุนการสร้างตระหนักถึงการศึกษาให้เด็กและเยาวชน การสนับสนุนด้านการศึกษาเด็ก (ลาหู่)
- (11) การพัฒนารูปแบบการดูงาน (ลาหู่)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ห้วยโป่ง

- (1) การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- (2) การเสริมสร้างทักษะการเรียนรู้ด้านอาชีพและการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล
- (3) การเสริมสร้างทักษะความเข้าใจและใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัยและเกิดประโยชน์สูงสุด

10) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่น

บ้านห้วยน้ำขุ่นเกิดขึ้นในปี พ.ศ. 2504 โดยการอพยพของชาวจีนคณะชาติที่แตกทัพมาจากกองพล 93 มาตั้งถิ่นฐานที่บ้านยาง อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ในขณะนั้นได้มีการสำรวจพื้นที่เพื่อตั้งถิ่นฐานใหม่นำโดย นายเลาจาง โกจู (ลูกน้องคนสนิทของ นายพลลี เหวินฮัวง) เดินทางจากบ้านยางผ่านอำเภอไชยปราการมายังอำเภอแม่สรวย ระหว่างการสำรวจพบว่าพื้นที่ในเขตอำเภอแม่สรวย (บ้านห้วยน้ำขุ่นในปัจจุบัน) มีลักษณะภูมิประเทศที่เป็นภูเขาสูง มีสภาพอากาศหนาวเย็น และมีต้นชาป่า (ชาอัสสัมธรรมชาติ) จำนวนมากซึ่งสามารถนำมาแปรรูปเป็นชาอบแห้งส่งขายสร้าง

รายได้ให้กับกลุ่มผู้อพยพได้ จึงมีชาวจีนส่วนหนึ่งขอแยกตัวตั้งถิ่นฐานในเขตอำเภอแม่สรวย ระหว่างปี พ.ศ. 2504-2522 ชุมชนมีรายได้จากการเก็บใบชาป่าชายและปลูกพืชเสพติดเป็นหลัก เพราะสภาพภูมิอากาศเหมาะสมและไม่มีหน่วยงานราชการมาช่วยเหลือ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2523 พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหลวงรัชกาลที่ 9 ได้เสด็จเยี่ยมราษฎรบ้านแม่ปุนหลวงเพื่อช่วยเหลือชาวเขาผู้ยากไร้ ต่อมาในปี พ.ศ. 2524 ได้ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณให้มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงแม่ปุนหลวงขึ้น ช่วงสำรวจพื้นที่ (นำโดย นายสมพร มีแสงแก้ว และคณะเจ้าหน้าที่อาสาสมัครมูลนิธิฯ) เพื่อทำขอบเขตของศูนย์ฯ แม่ปุนหลวง ซึ่งเป็นรอยเขตติดต่อกับบ้านห้วยน้ำซุ่น โดยเดินทางมาจากบ้านอาเย (บ้านสิบหลังอาซาปัจจุบัน) มายังบ้านห้วยน้ำซุ่น และเห็นว่าพื้นที่บริเวณบ้านห้วยน้ำซุ่นมีการปลูกฝิ่นจำนวนมาก จึงแบ่งอัตรากำลังเจ้าหน้าที่เกษตรมาช่วยเหลือและให้คำแนะนำด้านการผลิตพืชบนที่สูงเพื่อทดแทนการปลูกฝิ่น ในขณะนั้นบ้านห้วยน้ำซุ่นยังไม่มีเส้นทางคมนาคมเข้าถึง การสัญจรเข้าออกต้องใช้ม้าต่างเป็นพาหนะเพื่อขนส่งเสบียงอาหาร ชาวบ้านห้วยน้ำซุ่นและหมู่บ้านบริวารจึงรวมตัวกันขุดถนนเส้นทางบ้านห้วยน้ำซุ่น-บ้านแม่ต้า เพื่อสัญจรเข้าออกและลำเลียงผลผลิตสะดวกขึ้น (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ต่อมา พ.ศ. 2526 ได้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำซุ่น บนพื้นที่ 20 ไร่ ในเขตหมู่บ้านห้วยน้ำซุ่น โดยมี ดร.ปานเดช บุรพพรรณ เป็นผู้ประสานงาน มีหัวหน้าศูนย์และเจ้าหน้าที่ส่งเสริมรวม 3 อัตรา รับเงินเดือนจากกรมส่งเสริมการเกษตร (ฝ่ายเกษตรที่สูงเชียงราย) และรับเงินอุดหนุนพิเศษจากมูลนิธิโครงการหลวง ในระยะแรกได้ดำเนินการวิจัยเพื่อเปรียบเทียบและทดสอบพันธุ์ชาจีน พร้อมกับส่งเสริมอาชีพด้านพืชผักเป็นลำดับแรก ต่อมาได้ขยายผลการดำเนินงานด้านการส่งเสริมการปลูกไม้ผลเขตหนาว กาแฟอาราบิก้า และการแปรรูปผลผลิตชาจีน จนมีการก่อสร้างอาคารแปรรูปชาจีนขึ้นเพื่อรองรับผลผลิตและสามารถแปรรูปเป็นชาอบแห้งได้เองในพื้นที่ ในปี พ.ศ. 2547 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ประธานมูลนิธิโครงการหลวงเสด็จมาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารแปรรูปผลผลิตชาจีน (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ศูนย์ฯ ห้วยน้ำซุ่น ตั้งอยู่ที่ตำบลท่าก้อ อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศเป็นหุบเขาและเนินสลับซับซ้อน มีที่ราบแคบกระจายอยู่ทั่วไป มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 600-1,400 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 88,365 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 39,839 ไร่ พื้นที่การเกษตร 45,506 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 3,020 ไร่ อุณหภูมิสูงสุด 37.5 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุด 7 องศาเซลเซียส อุณหภูมิเฉลี่ย 22.5 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 1,170 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 9 หมู่บ้าน ประชากรชนเผ่าอาข่า จีนยูนนาน อาเช่อ ลาหู่ และกะเหรี่ยง จำนวน 2,018 ครอบครัว 8,133 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นการพัฒนาด้านการเกษตร โดยส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกพืชผักเมืองหนาว ไม้ผลเมืองหนาว ชาจีน และกาแฟ ตามระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย (GAP) ควบคู่กับการใช้สารสกัดชีวภาพในการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ภายใต้ระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ การฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมด้านต่างๆ โดยการฟื้นฟูป่าอนุรักษ์ป่าต้นน้ำ ส่งเสริมการปลูกป่าชาวบ้านสำหรับเป็นไม้ใช้สอย ในครัวเรือน เน้นการพัฒนาด้านความเข้มแข็งของคนและคุณภาพขององค์กรในชุมชนให้สามารถรวมกลุ่มพึ่งพาตนเองและอยู่ร่วมกับสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน การพัฒนาเครือข่ายของชุมชนในการป้องกันการแพร่ระบาดของยาเสพติด การพัฒนาระบบบริหารจัดการ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การทำแผนชุมชนและบูรณาการแผนร่วมกับหน่วยงานราชการและองค์กรในท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรในการปลูกพืชผัก

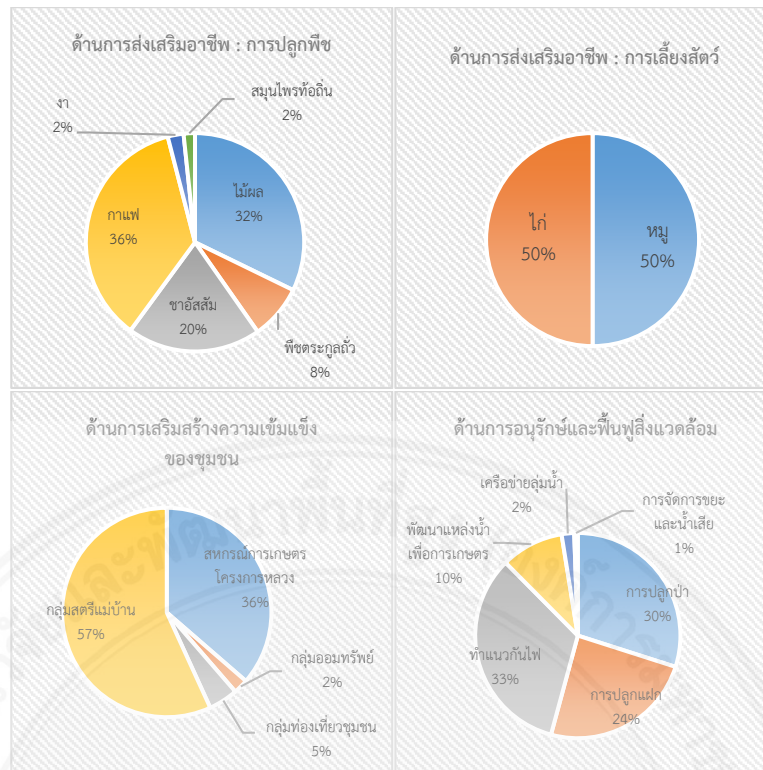
ภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้มากขึ้น โดยมีนักวิชาการจากส่วนกลางให้คำปรึกษาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ของ ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ คือ ผัก GAP ผักอินทรีย์ และผลผลิตรอง ได้แก่ ไม้ผล ชา กาแฟ ไม้ดอก พืชไร่ เห็ด และเหมพ์ (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 7 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์ลาหู่ บ้านล่อจ้อ บ้านห้วยชมพู บ้านบาหระ 50 ราย และชาติพันธุ์อาข่า บ้านดอยงาม บ้านพนาเสรี บ้านอะบอโต้ บ้านป่าเกี๊ยะ 122 ราย รวมทั้งสิ้น 172 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี (33%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (31%) และอายุ 31-40 ปี (20%) โดยสตรีตัวอย่างทุกคนนับถือ ศาสนาคริสต์ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 18% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษา ระดับชั้นมัธยมศึกษา (68%) และประถมศึกษา (26%) ดังตารางที่ 15

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 72% เข้าร่วมงาน ส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 44% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่ม สมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (46%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (34%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่ม ส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 90% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (37%) รองลงมา คือ 20 ปีขึ้นไป (24%) ดังตารางที่ 15 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปอาหาร และ งานหัตถกรรม (ผ้าปัก) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟู สิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 128

ตารางที่ 15 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิก โครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรมกลุ่ม ส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	1	ไม่ได้รับการศึกษา	82	34	23	1-5 ปี
21-30 ปี	5	ได้รับการศึกษา	18	46	37	6-10 ปี
31-40 ปี	20	- ประถมศึกษา	26	8	8	11-15 ปี
41-50 ปี	31	- มัธยมศึกษา	68	3	8	16-20 ปี
51-60 ปี	33	- ปวช.	3	9	24	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	10	- ปริญญาตรี	3			

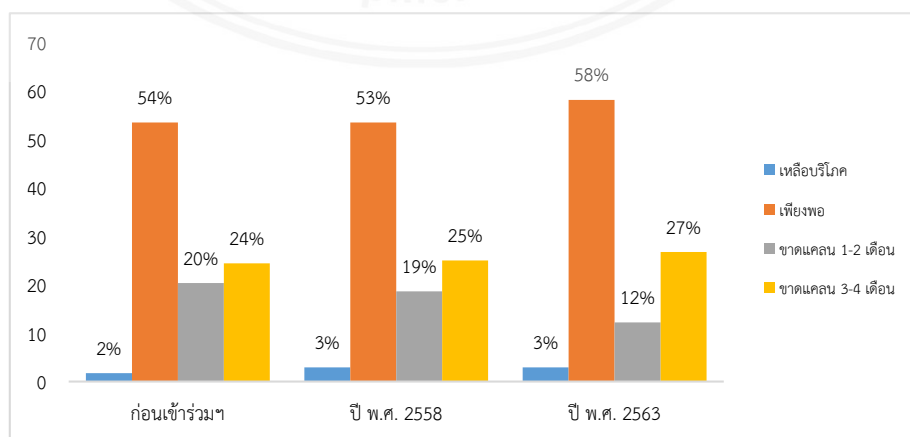

ภาพที่ 128 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยน้ำขุ่นส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

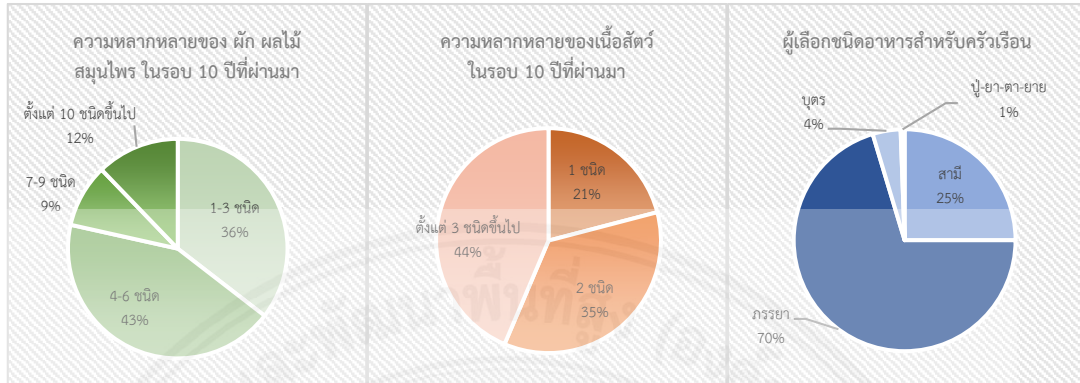
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 54% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 2% มีข้าวเหลือบริโภค และ 44% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ และในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 5% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 39% ดังภาพที่ 129 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าภรรยา (59%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

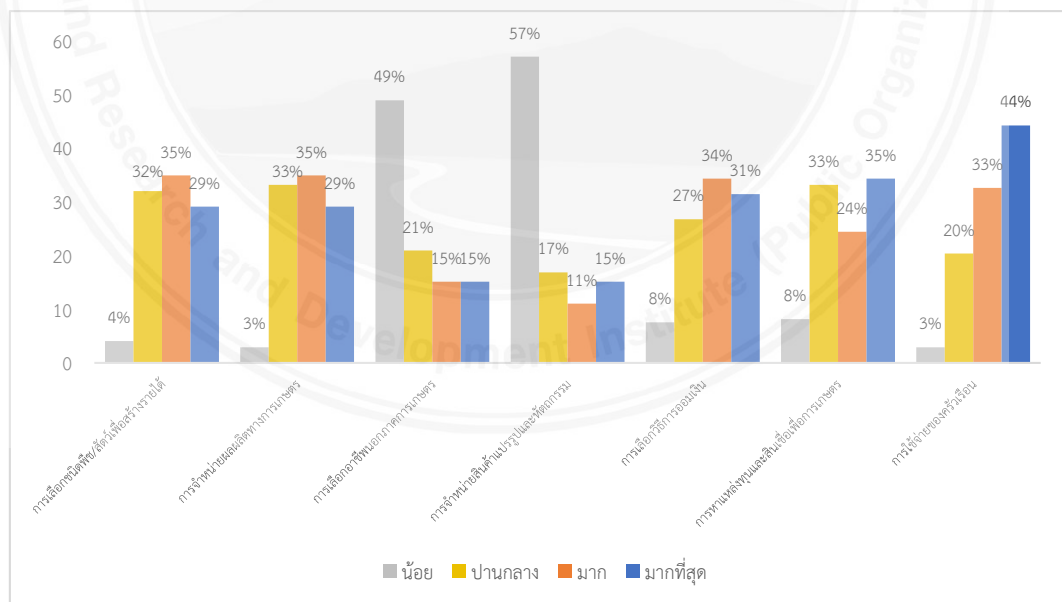
ภาพที่ 129 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลาย 4-6 ชนิด คิดเป็น 43% และมีเนื้อสัตว์บริโภคตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 44% ในขณะที่ภรรยา (70%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 130

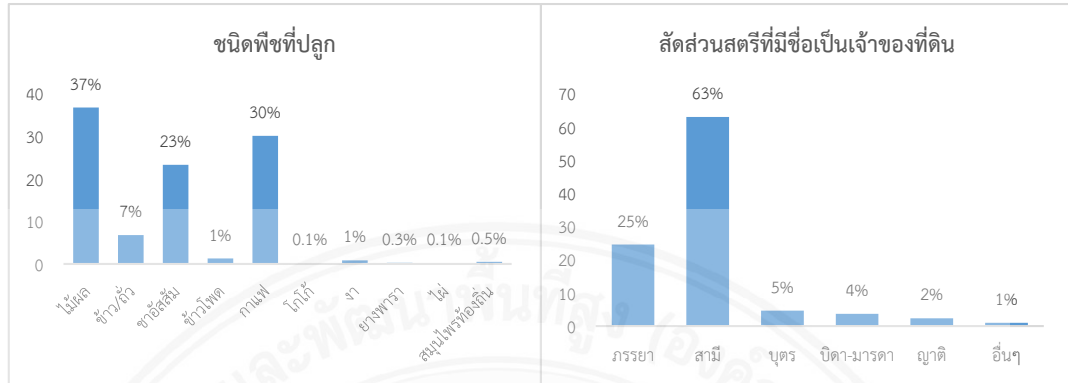
ภาพที่ 130 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับมาก-มากที่สุด ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 34-44% แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 131

ภาพที่ 131 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

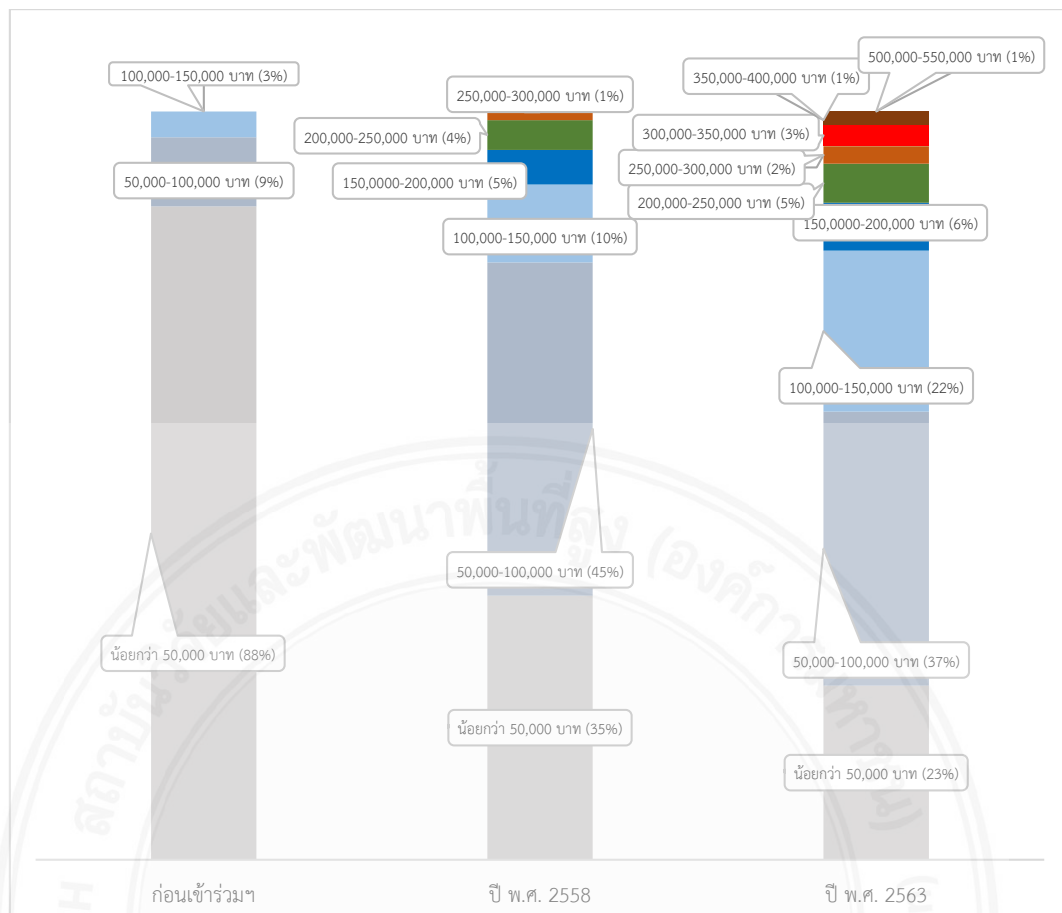
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลง คิดเป็น 32% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ไม้ผล กาแฟ ชาอัสสัม ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด งาม สมุนไพรท้องถิ่น ยางพารา โกโก้ ไม้ตามลำดัด โดยภรรยา 25% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 132

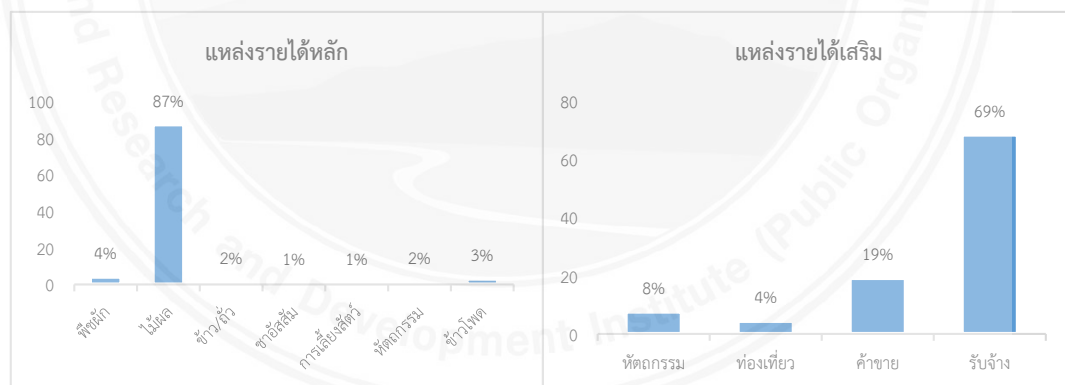
ภาพที่ 132 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 35% รายได้สูงสุด 250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 45% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 23% รายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 37% ดังภาพที่ 133 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้องพบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าวโพด ข้าว/ถั่ว หัตถกรรม ชาอัสสัม การเลี้ยงสัตว์ ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย หัตถกรรม การท่องเที่ยว ตามลำดับ ดังภาพที่ 134 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 55% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 72% ระดับมากที่สุด 12% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 29% เพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 28% และการสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าจ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น 27%

ภาพที่ 133 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

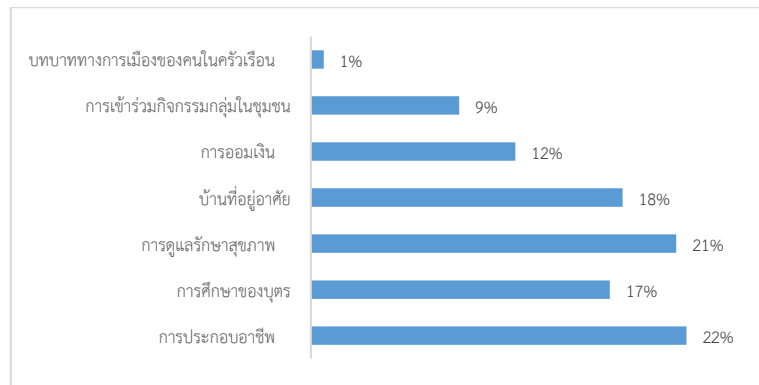

ภาพที่ 134 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

1.2 มิติด้านครอบครัว

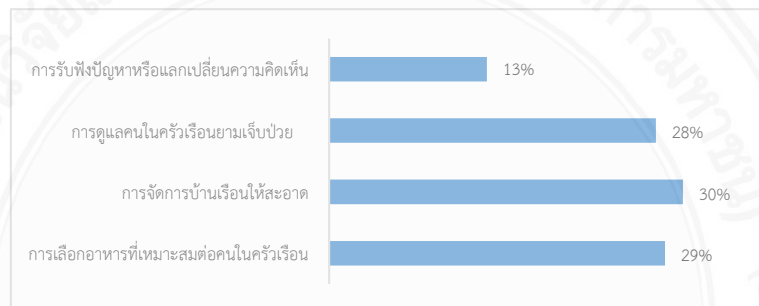
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 41% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 55% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับปานกลาง-มาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 22% การดูแลรักษาสุขภาพ 21% บ้านที่อยู่อาศัย 18% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 135

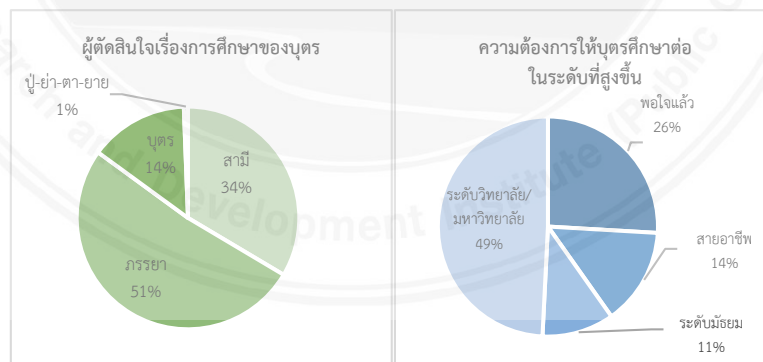
ภาพที่ 135 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 30% การเลือกอาหารของครอบครัว 29% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 28% ดังภาพที่ 136

ภาพที่ 136 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา 51% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 49% พอใจแล้ว 26% สายอาชีพ 14% และระดับมัธยม 11% ตามลำดับ ดังภาพที่ 137

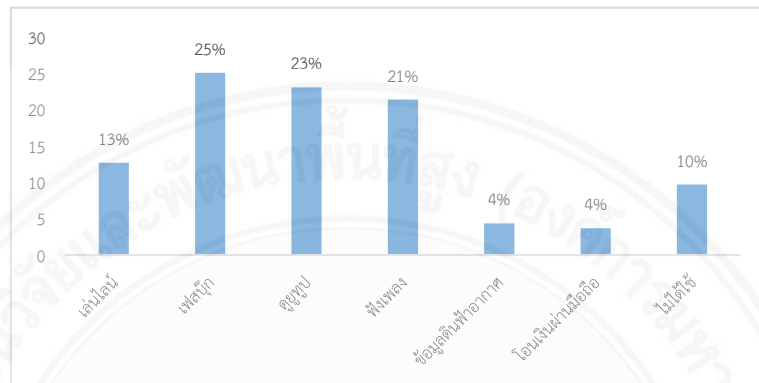

ภาพที่ 137 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 26% กองทุนบทบาทสตรี 1% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 10%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 69% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 90% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 138 โดย 95% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 138 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

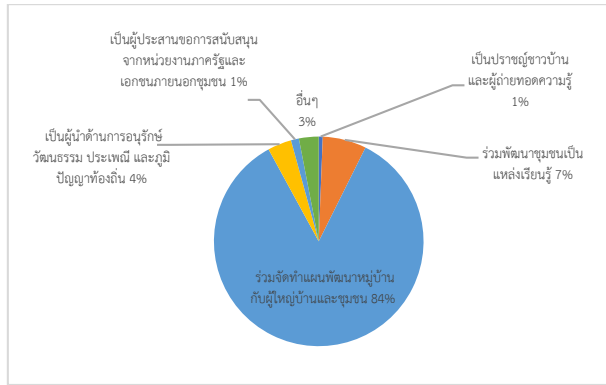
3.1 สตรีตัวอย่าง 6% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 1% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 2% ประธานกลุ่ม 1% คณะกรรมการกลุ่ม 1%

3.2 สตรีตัวอย่าง 30% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 64% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 41% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 55% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 4% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 84% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (ผ้าปัก สมุนไพร การทำชา การท่องเที่ยว ประเพณี-วัฒนธรรม) 7% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 4% ดังภาพที่ 139

ภาพที่ 139 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ห้วยน้ำซุ่น ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 74% มีความเห็นว่า ชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น (ลาหู่และอาฮา)
- มีกิจกรรมหรือกลุ่มสำหรับสตรีมากขึ้น (ลาหู่และอาฮา)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ห้วยน้ำซุ่น พบว่า สตรีตัวอย่าง 61% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 67% มากที่สุด 24%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 6% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 25% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 69% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 90% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ห้วยน้ำซุ่น

- (1) การสนับสนุนต้นกล้า ได้แก่ อะโวคาโด พลับ เงาะ ลองกอง ทุเรียน กาแฟ ชา (ลาหู่และอาฮา)
- (2) การส่งเสริมอาชีพ/ทางเลือกสร้างรายได้สำหรับคนรุ่นใหม่ (อาฮา)
- (3) การส่งเสริมการขายตลาดผ้าปัก/ไม้ผล (ลาหู่และอาฮา)
- (4) การแปรรูปผลิตภัณฑ์จากผลผลิตทางการเกษตร (ลาหู่และอาฮา)
- (5) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของสมาชิกกลุ่ม (ลาหู่และอาฮา)
- (6) การสนับสนุนแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร (อาฮา)
- (7) การสนับสนุนการจัดการต้นน้ำ (อาฮา)
- (8) การส่งเสริมศึกษาของบุตร (อาฮา)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ห้วยน้ำซุ่น

- (1) การแปรรูปผลผลิตแบบครบวงจร
- (2) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำสตรีในการบริหารจัดการกลุ่ม การทำบัญชี
- (3) การสนับสนุนการเชื่อมโยงเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์เดียวกันหรือผลิตภัณฑ์แบบเดียวกัน
- (4) การสนับสนุนการเข้าถึงระบบการตลาดออนไลน์ให้เชื่อมโยงกับตลาดใหญ่

11) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้ง

ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้งเดิมเป็นหน่วยย่อยของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงห้วยแล้ง เริ่มส่งเสริมและพัฒนาอาชีพของเกษตรกรครั้งแรก ในปี พ.ศ. 2547 ได้ทดสอบและผลิตพืชผักเมืองหนาว ต่อมาในปี พ.ศ. 2549 ได้ส่งเสริมและผลิตพืชผักเมืองหนาว ไม้ผลเมืองหนาว และการผลิตเมล็ดพันธุ์ผัก อย่างจริงจัง และในปี พ.ศ. 2550 ชาวบ้านหมู่บ้านผาตั้ง บ้านร่มฟ้าผาหม่น และบ้านศิลาแดง ได้ถวายฎีกาทูลหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี้ องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวงเพื่อช่วยส่งเสริมและพัฒนาอาชีพแก่ ชาวบ้าน พัฒนาปรับปรุงพื้นที่ให้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติป่าไม้และ ดินน้ำให้คงสภาพสมบูรณ์ ในวันที่ 9 เมษายน 2550 หม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี้ องค์ประธานมูลนิธิ โครงการหลวง ได้เสด็จมาบ้านผาตั้งและทรงให้จัดตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้ง โดยชาวบ้านได้ยก พื้นที่ฟาร์มเลี้ยงสัตว์บ้านผาตั้งพื้นที่ 50 ไร่ ให้เป็นที่ตั้งของศูนย์ฯ ผาตั้ง (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

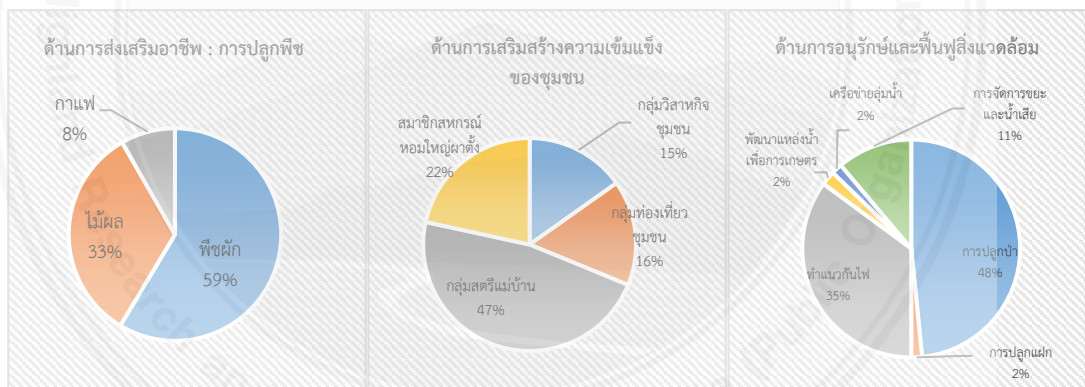
ศูนย์ฯ ผาตั้ง ตั้งอยู่ที่ตำบลปอ อำเภอยางสัก จังหวัดเชียงราย ลักษณะภูมิประเทศ เป็นภูเขาสูงชัน มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 700-1,800 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 25,083 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 11,070 ไร่ พื้นที่การเกษตร 13,392 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 621 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ย 22 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝน 1,425 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้ เกษตรกรครอบคลุม 4 หมู่บ้าน ประชากรชนเผ่า เมี่ยน และจีนยูนนาน จำนวน 725 ครัวเรือน 3,136 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งเน้นด้านการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพ การฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม โดยเน้นการสนับสนุนให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การพัฒนาระบบการบริหารจัดการ การร่วมมือกับหน่วยงานราชการทั้งส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น การมีส่วนร่วมของชุมชนต่างๆ โดยได้ ให้ความสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมเกษตรกรในการเพาะปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐาน อาหารปลอดภัย เพื่อให้เกษตรกรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีนักวิชาการจาก ส่วนกลางให้คำปรึกษาแนะนำและถ่ายทอดความรู้ทางวิชาการไปสู่เจ้าหน้าที่ของศูนย์พัฒนาโครงการหลวง เพื่อถ่ายทอดสู่เกษตรกรในพื้นที่รับผิดชอบ จากผลการดำเนินงานของศูนย์ฯ ได้มุ่งส่งเสริมและพัฒนา อาชีพการเกษตรให้มีรายได้พออยู่พอกิน ซึ่งประกอบด้วย งานพัฒนาและส่งเสริมผัก ไม้ผล ไม้ดอก กาแฟ และปศุสัตว์ ส่งผลให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้น มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนี้ยังให้ ความสำคัญกับงานพัฒนาเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน งานฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนการพัฒนาระบบการบริหารจัดการที่ดี ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ ขึ้นฉ่าย เบบี๋คอ สคอส พิลเลย์ไอซ์เบิร์ก กะหล่ำปลีรูปหัวใจ ปวยเล้ง และผลผลิตรอง ได้แก่ บรอกโคลี ผักกาดหอม ห่อ บัตเตอร์เฮด ไอศลิฟเขียว ไอศลิฟแดง ผักกาดขาวปลี กะหล่ำปลี กระเทียมต้น ต้นหอมญี่ปุ่น พริกหวาน (เขียว เหลือง แดง) (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 3 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์จีนยูนนาน บ้านผาตั้ง 46 ราย และชาติพันธุ์ม้ง บ้านร่มฟ้าผาหม่น บ้านศิลาแดง 66 ราย รวมทั้งสิ้น 112 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (28%) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (24%) 21-30 ปี (16%) และ 60 ปีขึ้นไป (16%) โดย 90% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (51%) และมัธยมศึกษา (39%) ดังตารางที่ 16

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 49% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 80% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี 56% รองลงมา คือ 6-10 ปี และ 20 ปีขึ้นไป (22% เท่ากัน) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 73% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (70%) รองลงมา คือ 6-10 ปี และ 20 ปีขึ้นไป (15% เท่ากัน) ดังตารางที่ 16 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม (ผ้าปักชนเผ่าม้ง) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 140

ตารางที่ 16 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	2	ไม่ได้รับการศึกษา	33	56	70	1-5 ปี
21-30 ปี	16	ได้รับการศึกษา	67	22	15	6-10 ปี
31-40 ปี	28	- ประถมศึกษา	51	0	0	11-15 ปี
41-50 ปี	24	- มัธยมศึกษา	39	0	0	16-20 ปี
51-60 ปี	14	- ปวช.	3	22	15	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	16	- ปวส.	3			
		- ปริญญาตรี	4			

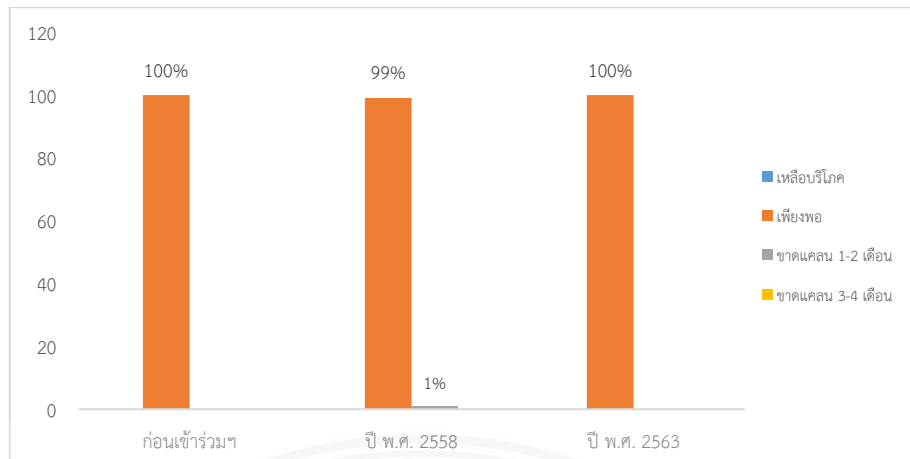

ภาพที่ 140 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีศูนย์ฯ ผาตั้ง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงผาตั้งส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

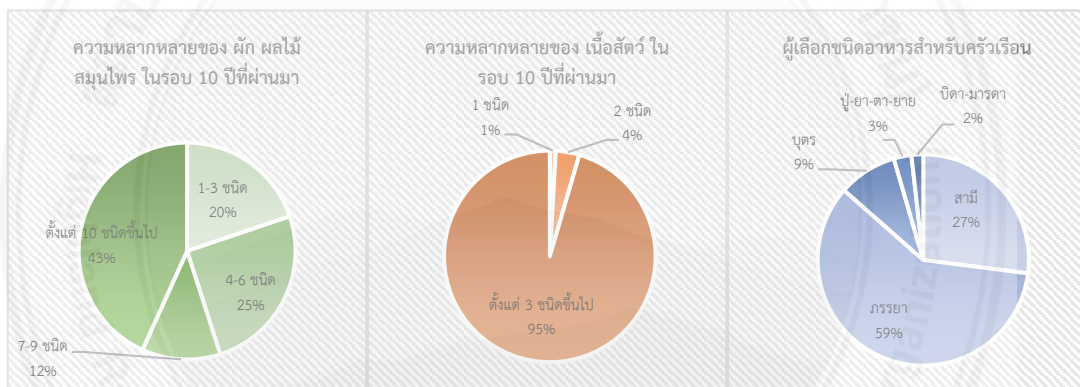
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร พบว่าทั้งก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมทุกครัวเรือนมีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี ยกเว้นปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคส่วนใหญ่ยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ แต่มีครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าว 1% ดังภาพที่ 141 โดยสามีเป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาคณณที่ขาดแคลนข้าว

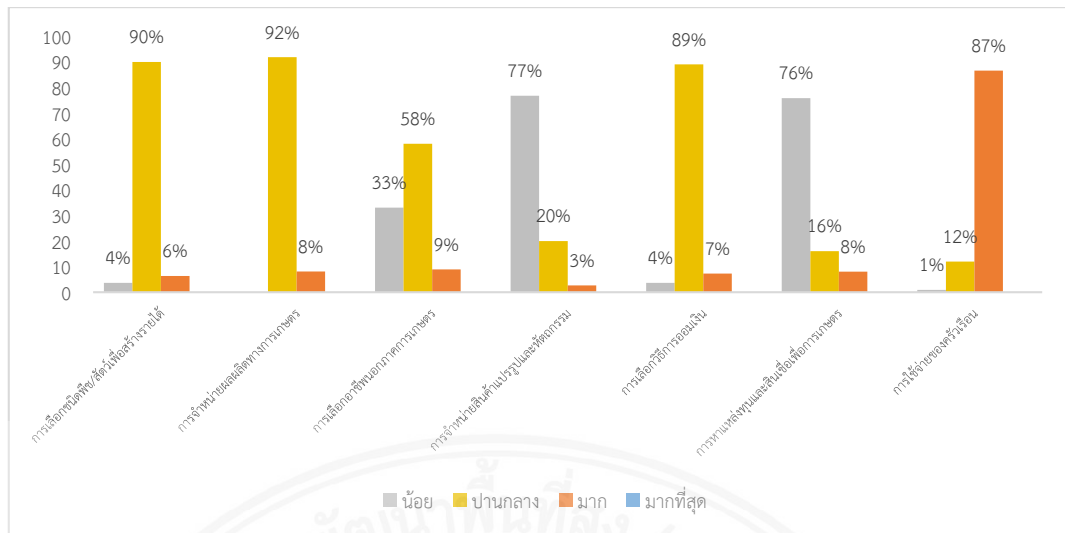
ภาพที่ 141 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 43% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 95% ในขณะที่ภรรยา (59%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 142

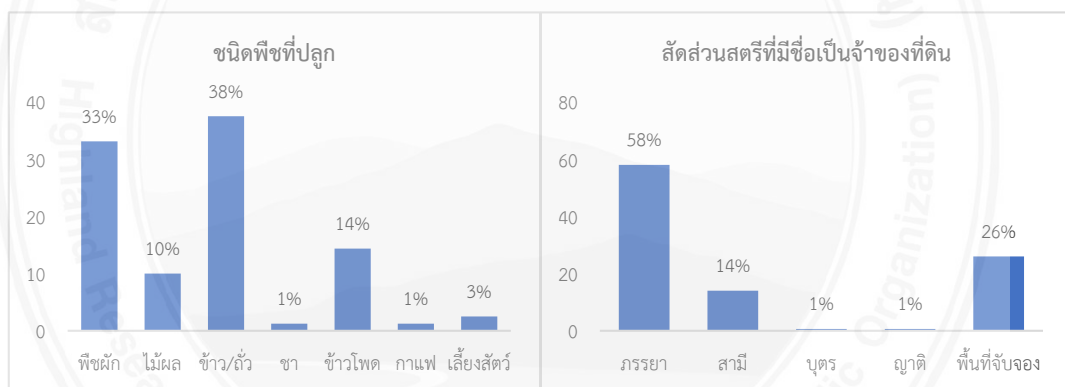
ภาพที่ 142 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 58-92% แต่การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรม การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตรอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 143

ภาพที่ 143 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 64% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ข้าว/ถั่ว พืชผัก ข้าวโพด ไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ กาแฟ ชา ตามลำดับ โดยภรรยา 58% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 144

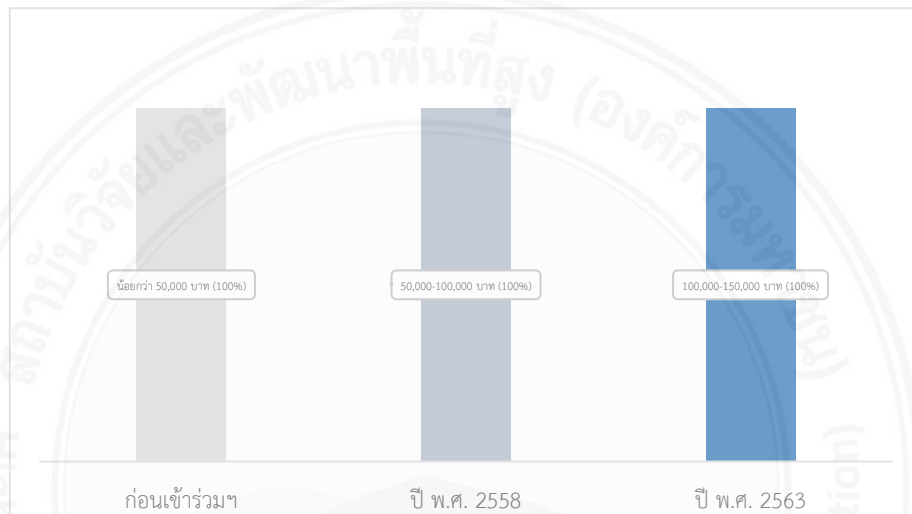

ภาพที่ 144 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

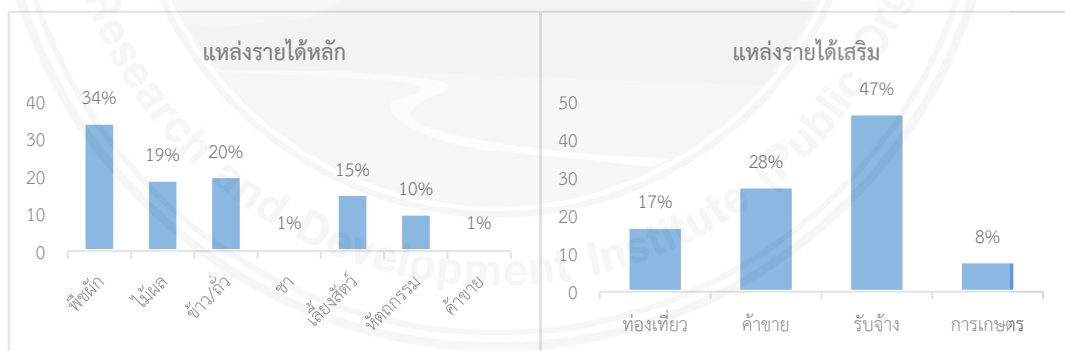
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือนมีรายได้ไม่น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือน มีรายได้ 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือน มีรายได้ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ดังภาพที่ 145 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค้าขาย เป็นต้น แต่ทั้งนี้รายได้จากการเก็บข้อมูลบางชุมชนก็อาจยังไม่ใช่ว่ารายได้จริงของเกษตรกร เนื่องจากส่วนใหญ่

ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลเมื่อถูกถามถึงข้อมูลย้อนหลังจึงจำไม่ค่อยได้ บางชุมชนกลัวว่าผู้ถามข้อมูลจะทราบรายได้ของตนเองจึงไม่บอกความจริง

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ข้าว/ถั่ว ไม้ผล การเลี้ยงสัตว์ หัตถกรรม ชา ค้าขาย ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค้าขาย การท่องเที่ยว การเกษตร ตามลำดับ ดังภาพที่ 146 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 77% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น 74% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 35% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 35% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 30%

ภาพที่ 145 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

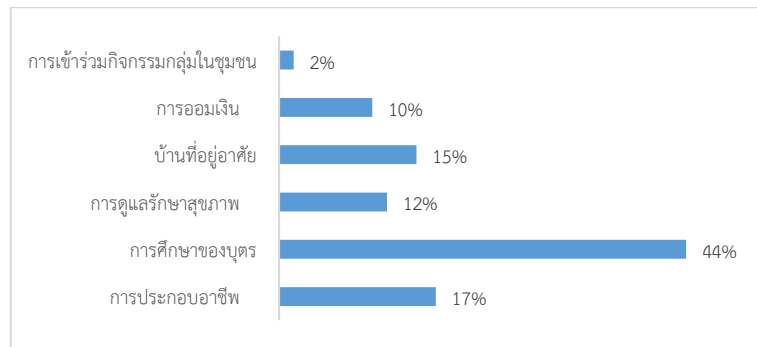

ภาพที่ 146 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

1.2 มิติด้านครอบครัว

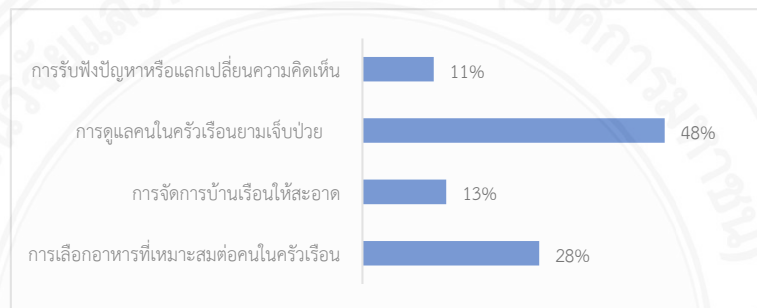
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 66% มีแผนจะปรับปรุงบ้านที่อยู่อาศัยเพิ่มเติม

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การศึกษาของบุตร 44% การประกอบอาชีพ 17% บ้านที่อยู่อาศัย 15% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ดังภาพที่ 147

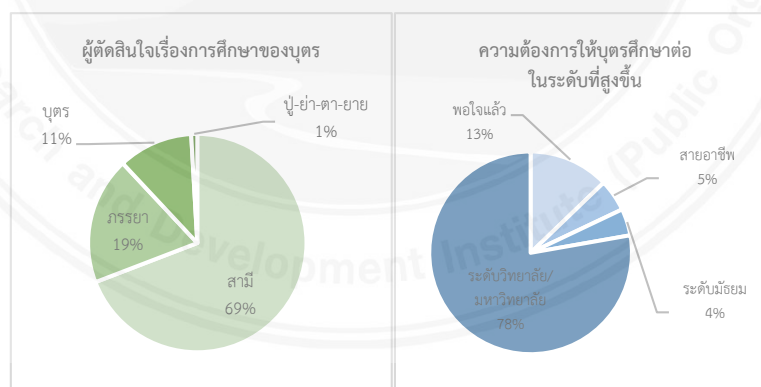
ภาพที่ 147 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 48% การเลือกอาหารของครอบครัว 28% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 13% ดังภาพที่ 148

ภาพที่ 148 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือสามี คิดเป็น 69% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 78% พอใจแล้ว 13% สายอาชีพ 5% และระดับมัธยม 4% ตามลำดับ ดังภาพที่ 149

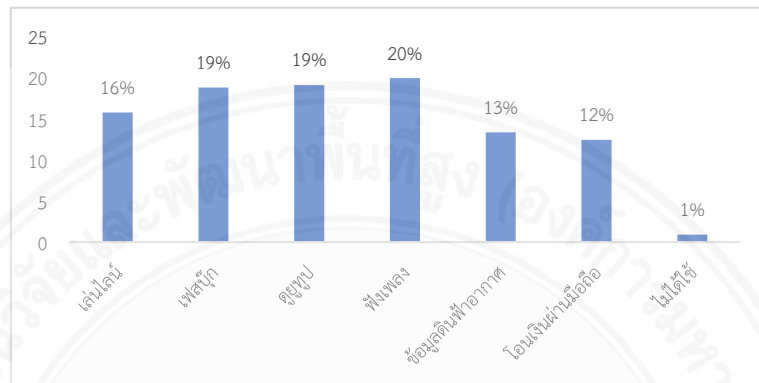

ภาพที่ 149 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 85% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ และกองทุนหมู่บ้าน 15%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 99% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ฟังเพลง เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 150 โดย 68% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 150 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง

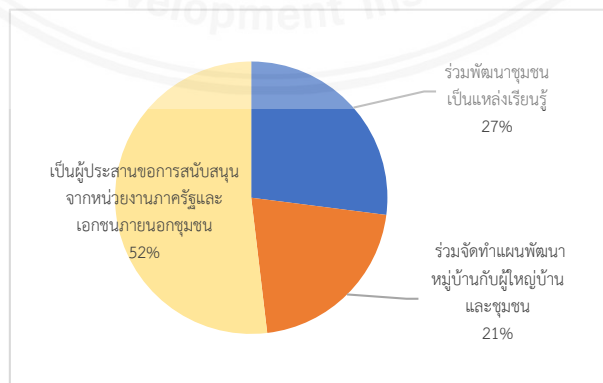
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 13% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 11% อสม. 1% ประธานกลุ่ม 1%

3.1 สตรีตัวอย่าง 87% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและต้องการสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้า ทั้งนี้ 30% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และ 70% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ เป็นผู้ประสานขอการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนภายนอกชุมชน 52% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้-ต้นน้ำ) 27% และร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 21% ดังภาพที่ 151

ภาพที่ 151 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ผาตั้ง ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 75% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำและบทบาทอื่นๆ ในชุมชนมากขึ้น (มั่งและจินยูนนาน)
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น (มั่งและจินยูนนาน)
- สตรีมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในครอบครัวและมีบทบาทในการหารายได้มากขึ้น (มั่งและจินยูนนาน)
- สตรีสามารถตัดสินใจในด้านการเกษตรและค่าใช้จ่ายเองได้ (มั่ง)
- สตรีมีบทบาทสำคัญในด้านต่างๆ ภายในครอบครัว เช่น อาหาร บ้านเรือน (จินยูนนาน)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ผาตั้ง พบว่า สตรีตัวอย่าง 58% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น 59%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 13% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 58% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 63% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 99% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ผาตั้ง
 - (1) การส่งเสริมอาชีพ/องค์ความรู้ภาคการเกษตรเพิ่ม เช่น โรงเรือนสำหรับเช่าภายในศูนย์ฯ การเลี้ยงไก่ (มั่ง)
 - (2) การสนับสนุนองค์ความรู้การทำตลาดออนไลน์ (มั่งและจินยูนนาน)
 - (3) การสนับสนุนความรู้/ทักษะอื่นๆ เช่น การปักผ้าและลายปักผ้า การแปรรูปอาหาร/ขนมจากผลผลิตทางการเกษตร (มั่งและจินยูนนาน) การแต่งเวทีทำน้ายาล้างจาน การแปรรูปผ้าปักเป็นผลิตภัณฑ์อื่นๆ (กระเป๋าสื่อ) (จินยูนนาน)
 - (4) การสนับสนุนความรู้ในการสร้างตราสินค้าของผาตั้ง (จินยูนนาน)
2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ผาตั้ง
 - (1) การจัดตั้งกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรบ้านร่มฟ้าผาหม่น กลุ่มแปรรูปบ้านผาตั้งให้เข้มแข็ง ในด้านการตลาด และการเข้าถึงแหล่งทุน

12) ศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ

พ.ศ. 2523 หม่อมเจ้าภีศเดช รัชนี ได้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรในบ้านใหม่ปางคำ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชาวเขาเผ่าม้งและเมี่ยน ปลูกฝ้ายและทำไร่เลื่อนลอย ปลูกฝิ่นบางส่วน นอกจากนั้นเกษตรกรยังปลูกข้าวไร่ ข้าวโพด เพื่อต้องการความอุดมสมบูรณ์ของดินจึงบุกเบิกป่าทุกปี สภาพความเป็นอยู่ค่อนข้างยากจน เมื่อทรงเสด็จในครั้งนั้น ได้ข้อมูลว่า จะต้องมาพัฒนาและตั้งศูนย์เพื่อดูแลระบบนิเวศน์ที่ตำบลผาซางน้อย บริเวณบ้านใหม่ปางคำถึงขุนน้ำคะ บ้านสานก้วย และได้ตั้งศูนย์อย่างไม่เป็นทางการเพื่อช่วยเหลือราษฎรที่บ้านใหม่ปางคำ ได้ทดสอบสาธิตการปลูกพืชผักและไม้ผลเมืองหนาวปรากฏว่าพื้นที่ของหมู่บ้านต่ำเกินไปไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชผักและไม้ผลเมืองหนาว

จึงได้ย้ายไปตั้งศูนย์ย่อยที่บ้านน้ำคะ สานก้วย ทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ ประมาณ 5 ปี จากนั้นก็ได้พิจารณาว่าพื้นที่ตั้งศูนย์มีพื้นที่น้อยคับแคบและลาดชัน จึงสำรวจพื้นที่ทางบ้านสิบสองพัฒนาที่มีพื้นที่กว้างขวาง สูงพอสมควร และเป็นแหล่งยุทธศาสตร์ด้านการส่งเสริมการปลูกพืชผักและไม้ผล รวมถึงเป็นจุดเริ่มต้นที่จะเดินทางต่อไปยังยอดดอยภูลังกา ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ต่อมาในปี พ.ศ. 2530 ผู้อำนวยการมูลนิธิโครงการหลวง ได้ก่อตั้งศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำขึ้น โดยมอบให้กรมพัฒนาที่ดินบุกเบิกพื้นที่ทำระบบอนุรักษ์ดินและน้ำ จัดสรรพื้นที่ทำกินให้แก่เกษตรกร จากนั้นส่งเสริมให้เกษตรกรปลูกไม้ผลและผักเขตหนาว มีพื้นที่รับผิดชอบ 3 หมู่บ้าน คือ บ้านสิบสองพัฒนา บ้านปางคำใต้ และบ้านปางคำเหนือ และปี พ.ศ. 2559 ทางองค์การบริหารส่วนตำบลผาช้างน้อยได้เล็งเห็นว่าศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ ได้ดำเนินการส่งเสริมอาชีพได้ผลเป็นอย่างดี มีการบริหารจัดการที่ดี และมีตลาดรองรับ ทำให้เกษตรกรในพื้นที่มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น จึงได้ขอความอนุเคราะห์จากประธานมูลนิธิโครงการหลวงขยายเขตพื้นที่ส่งเสริมไปยังอีก 4 หมู่บ้าน ได้แก่ บ้านห้วยกอก บ้านปางพริก บ้านห้วยเฟือง และบ้านน้ำตม ปัจจุบันศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปางคำ มีพื้นที่รับผิดชอบทั้งหมด 7 หมู่บ้าน (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

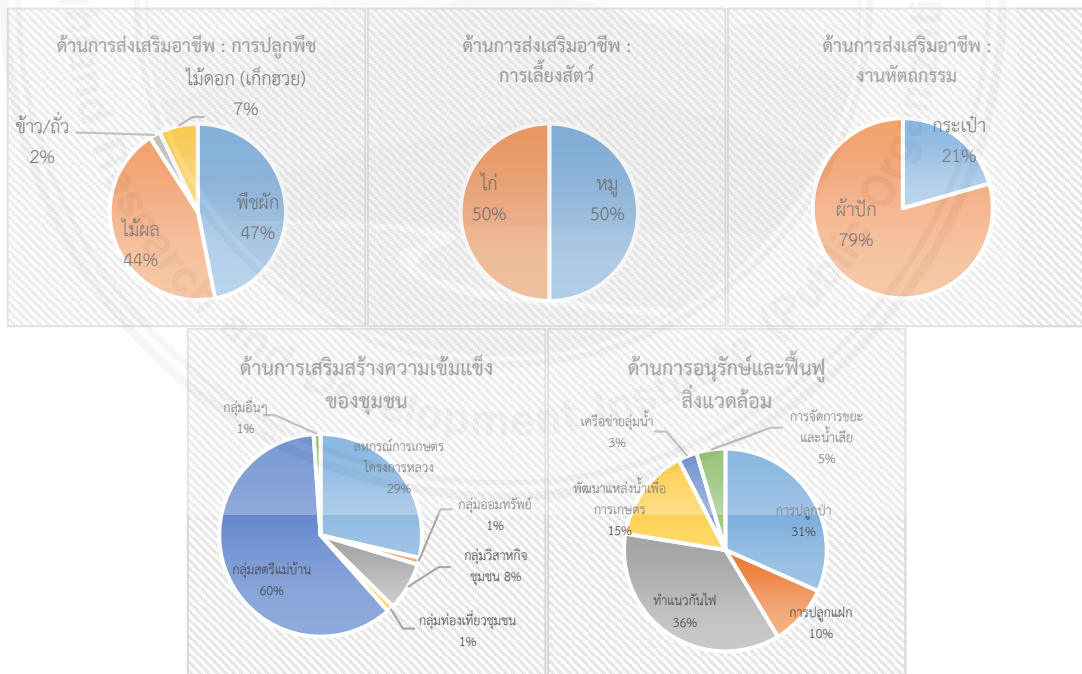
ศูนย์ฯ ปางคำ ตั้งอยู่ที่ตำบลผาช้างน้อย อำเภอปง จังหวัดพะเยา ลักษณะภูมิประเทศเป็นภูเขาสูงสลับซับซ้อน ประกอบด้วยพื้นที่ราบบริเวณหุบเขาและเนินเขา มีความสูงจากระดับน้ำทะเล 400-1,200 เมตร พื้นที่การใช้ประโยชน์ 34,906 ไร่ แบ่งเป็น พื้นที่ป่าอนุรักษ์ 26,546 ไร่ พื้นที่การเกษตร 8,053 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัยและสาธารณะ 307 ไร่ อุณหภูมิเฉลี่ย 25.50 องศาเซลเซียส ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย 945 มิลลิเมตรต่อปี ได้ส่งเสริมและพัฒนาอาชีพให้เกษตรกรครอบคลุม 7 หมู่บ้าน 4 หย่อมบ้าน ประชากรชนเผ่าม้งและเมี่ยน จำนวน 1,324 ครอบครัว 5,4446 ราย งานหลักของศูนย์ฯ คือ มุ่งพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้เกษตรกรในการปลูกพืชผักภายใต้ระบบมาตรฐานอาหารปลอดภัย ได้แก่ ระบบมาตรฐานการเพาะปลูกพืชที่ดี(GAP) ส่งเสริมการปลูกพืชผัก ไม้ผล กาแฟ และสมุนไพร สร้างรายได้ที่มั่นคงและความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นแก่เกษตรกร ส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าชาวบ้าน การปลูกหญ้าแฝกเพื่อลดการพังทลายของดิน การอนุรักษ์บำรุงดินโดยใช้ปุ๋ยหมัก ปุ๋ยพืชสด โดโลไมท์ การพัฒนาคุณภาพชีวิตและความเข้มแข็งของคนและชุมชน โครงการหมู่บ้านปลอดยาเสพติด การบริหารจัดการกลุ่มสหกรณ์ การเกษตร ตลอดจนเป็นศูนย์เรียนรู้ด้านการเกษตรที่สูงแก่นักเรียน นักศึกษา เกษตรกร และผู้สนใจทั่วไป ทั้งนี้ผลผลิตหลักของศูนย์ฯ ได้แก่ เมล่อน พริกหวานสีแดง พริกหวานสีเหลือง เบป๊อ้งเต้ มะเขือเทศโครงการหลวง แตงกวาญี่ปุ่น และผลผลิตรอง ได้แก่ คენ้ำฮ่องกง ค่น้ำยอดมะเขือเทศเชอร์รี่แดง (มูลนิธิโครงการหลวง, ม.ป.ป.)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 5 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์เมี่ยน บ้านปางคำใต้ บ้านปางพริก บ้านห้วยเฟือง 30 ราย และชาติพันธุ์ม้ง บ้านปางคำเหนือ บ้านสิบสองพัฒนา 50 ราย รวมทั้งสิ้น 80 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี (33% เท่ากัน) รองลงมา คือ อายุ 51-60 ปี (21%) โดย 96% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 47% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (57%) และประถมศึกษา (27%) ดังตารางที่ 17

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 66% ระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 1-5 ปี (81%) รองลงมา คือ 6-10 ปี (10%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 99% ระยะเวลาการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น ส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (66%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (20%) ดังตารางที่ 17 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปอาหาร (เครื่องดื่ม) และงานหัตถกรรม ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 152

ตารางที่ 17 สัดส่วนอายุ การศึกษา การเข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่มสมาชิก และกลุ่มส่งเสริมด้านอื่นของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนสมาชิกโครงการหลวง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอื่นๆ (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	53	81	20	1-5 ปี
21-30 ปี	3	ได้รับการศึกษา	47	10	66	6-10 ปี
31-40 ปี	33	- ประถมศึกษา	27	7	9	11-15 ปี
41-50 ปี	33	- มัธยมศึกษา	57	2	5	16-20 ปี
51-60 ปี	21	- ปวช.	2	0	0	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	10	- ปวส.	3			
		- ปริญญาตรี	8			
		- ปริญญาโท	3			

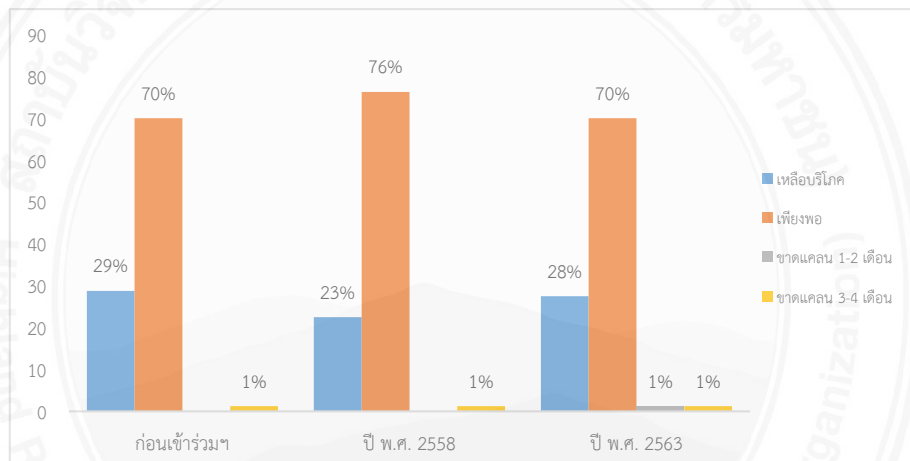

ภาพที่ 152 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของศูนย์พัฒนาโครงการหลวงปั่งค่าส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

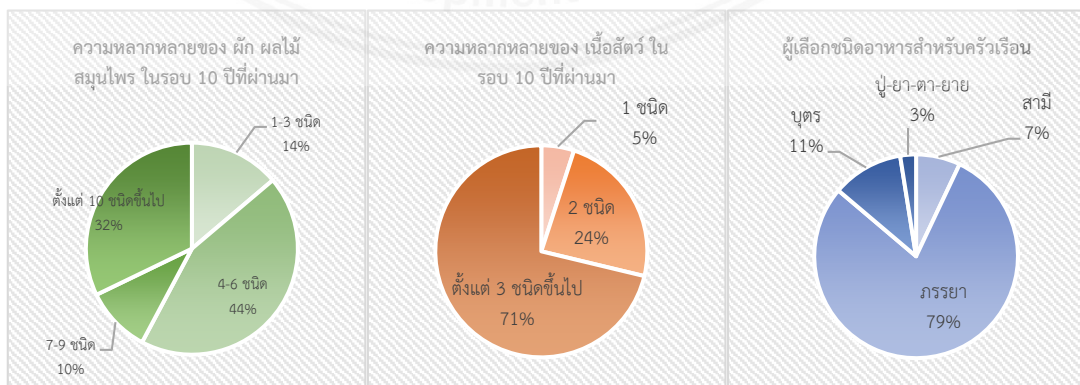
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 70% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 29% มีข้าวเหลือบริโภค และ 1% ขาดแคลนข้าว 3-4 เดือน หลังเข้าร่วมงานส่งเสริมจนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ แต่มีครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 จำนวน 1% ดังภาพที่ 153 ทั้งนี้อาจเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศทำให้ผลผลิตข้าวลดลงหรือสถานการณ์การระบาดของไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ทำให้สมาชิกในครัวเรือนที่ทำงานภายนอกชุมชนกลับมา สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าภรรยา (50%) และสามี (50%) มีบทบาทที่เท่าเทียมกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

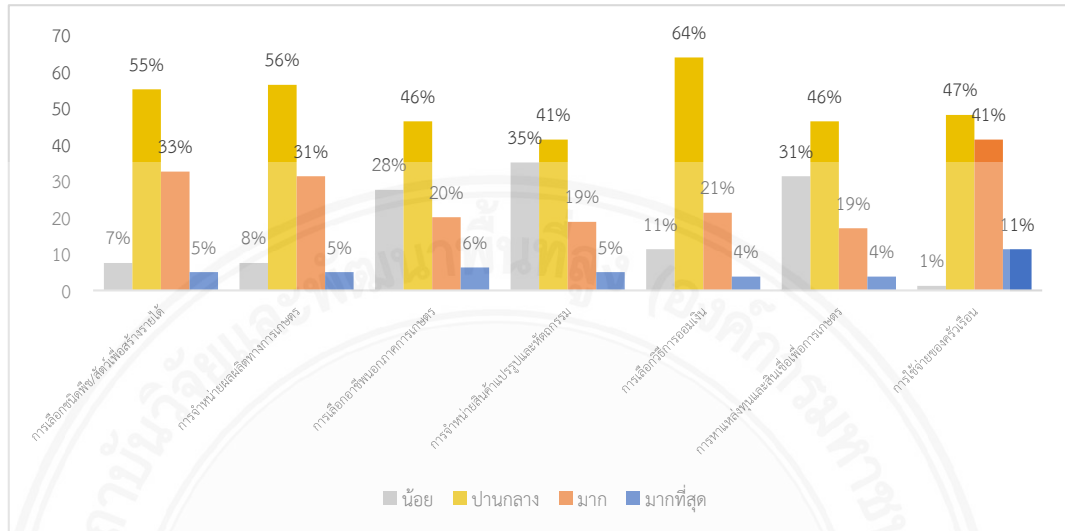
ภาพที่ 153 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปั่งค่า

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลาย 4-6 ชนิด คิดเป็น 44% และมีเนื้อสัตว์บริโภคตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 71% ในขณะที่ภรรยา (79%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 154

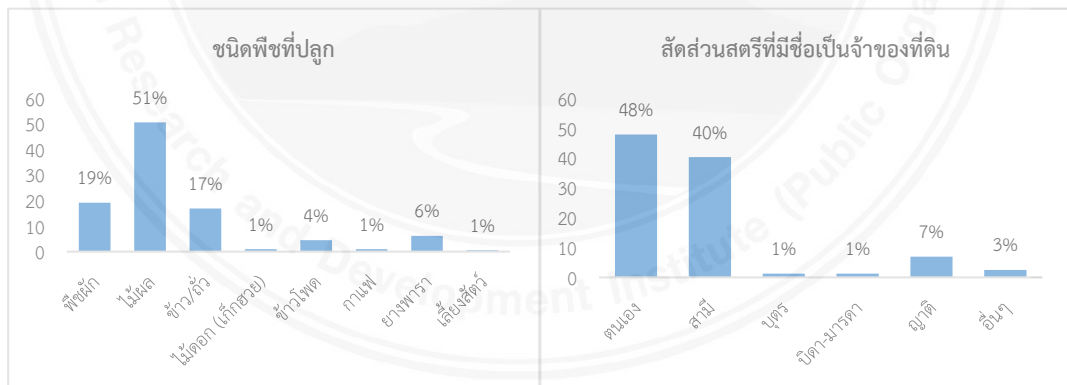
ภาพที่ 154 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปั่งค่า และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูป และหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 41-64% ดังภาพที่ 155

ภาพที่ 155 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 1 แปลง คิดเป็น 48% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว ยางพารา ข้าวโพด ไม้ดอก (เก็กฮวย) กาแฟ การเลี้ยงสัตว์ตามลำดับ โดยภรรยา 48% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 156

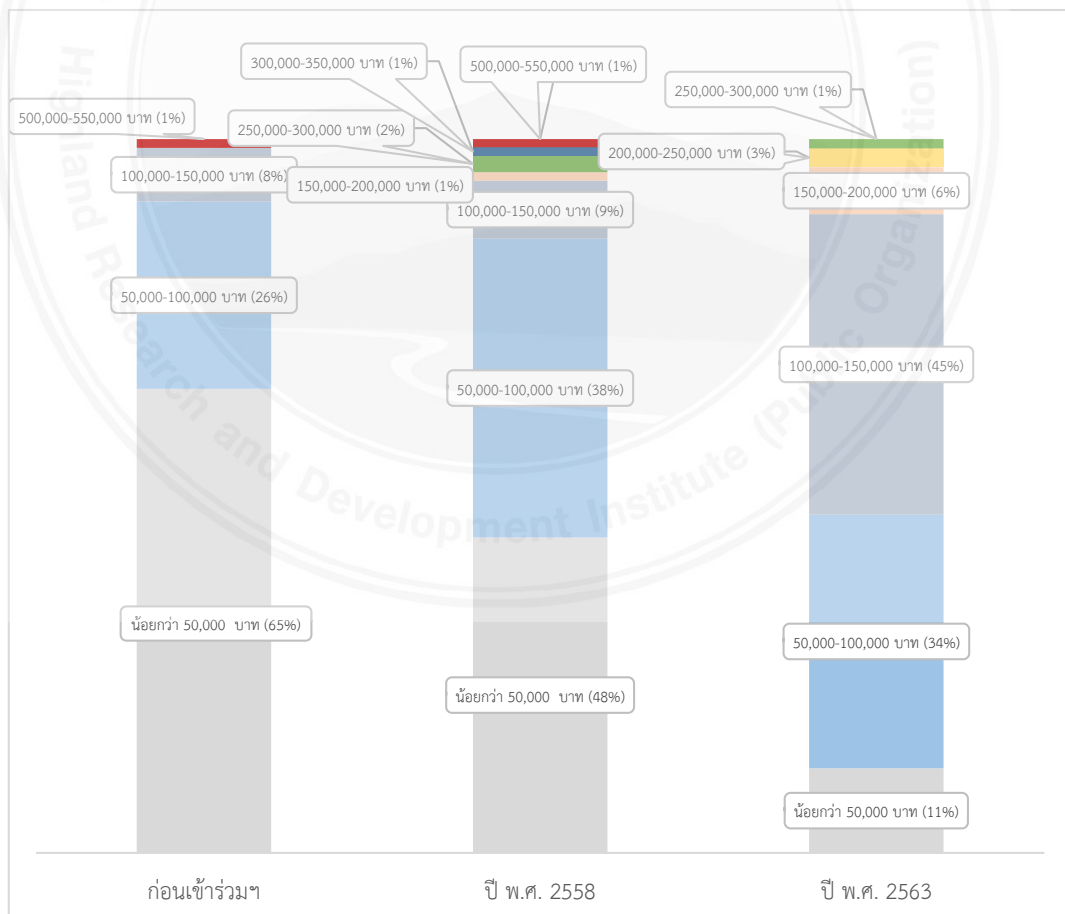

ภาพที่ 156 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

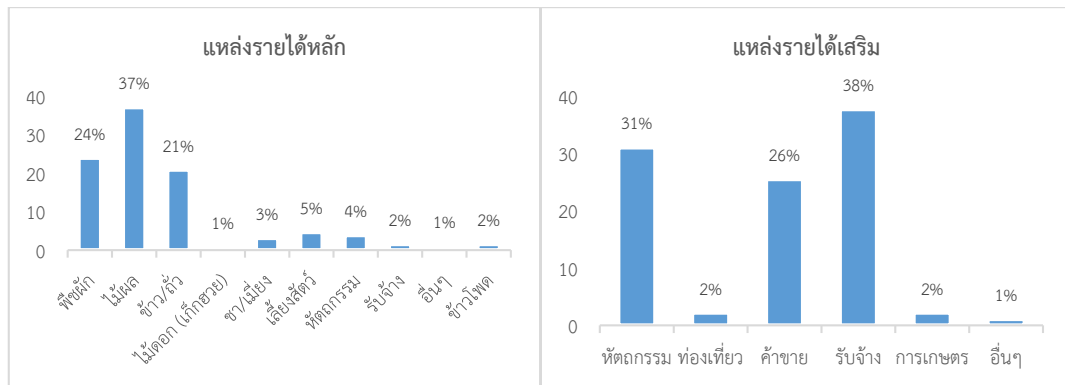
(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 48% รายได้สูงสุด 500,000-550,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่คือ น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี ส่วนในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุด

น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 11% รายได้สูงสุด 250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 45% ดังภาพที่ 157 ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง เนื่องจากในรายงานของมูลนิธิโครงการหลวงเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตรและผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น เช่น เงินเดือน รับจ้าง ค่าขาย เป็นต้น

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว การเลี้ยงสัตว์ หัตถกรรม ชา/เมี่ยง ข้าวโพด รับจ้าง ไม้ดอก (เก็กฮวย) อื่นๆ (เงินเดือนจากการรับราชการ บุตรส่งให้) ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง หัตถกรรม ค่าขาย การท่องเที่ยว การเกษตร อื่นๆ (ค่าวิทยากรบรรยาย) ตามลำดับ ดังภาพที่ 158 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 45% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 75% ระดับมากที่สุด 15% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 34% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% และเพื่อสนับสนุนบุตรให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 25%

ภาพที่ 157 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

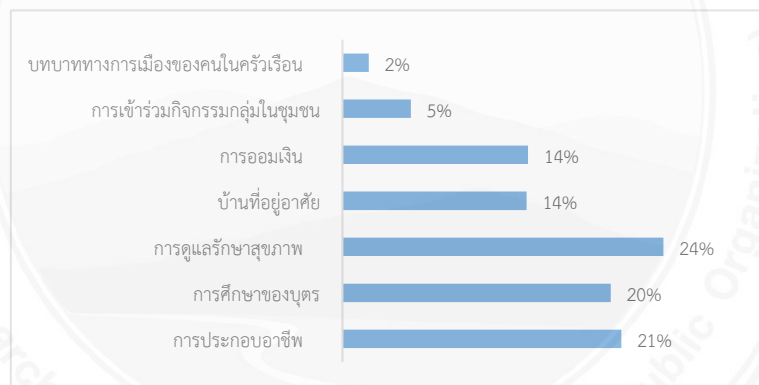

ภาพที่ 158 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

1.2 มิติด้านครอบครัว

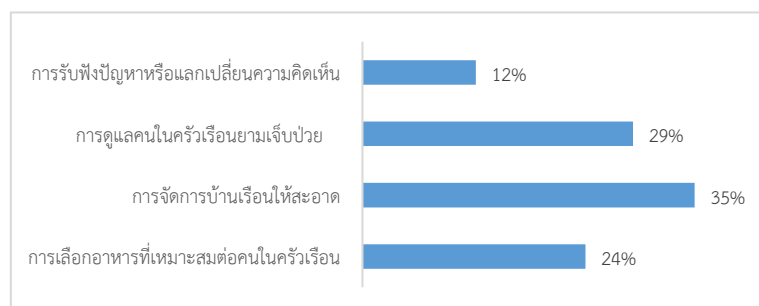
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 54% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับปานกลาง และสตรีตัวอย่าง 46% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับปานกลาง

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การดูแลสุขภาพสุขภาพ 24% การประกอบอาชีพ 21% การศึกษาของบุตร 20% ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน ดังภาพที่ 159

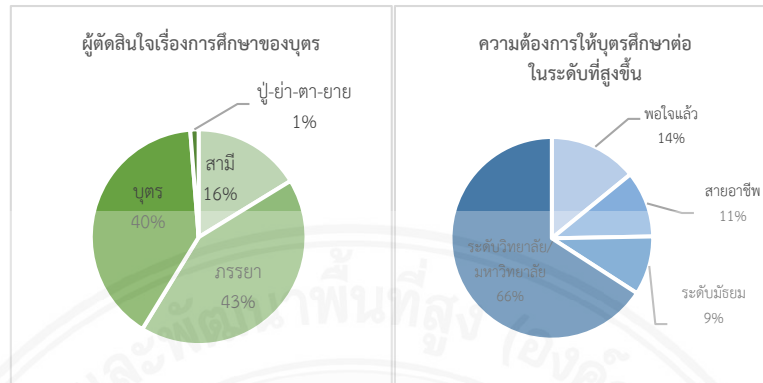
ภาพที่ 159 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 35% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 29% การเลือกอาหารของครอบครัว 24% ดังภาพที่ 160

ภาพที่ 160 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า มารดา (43%) และบุตร (40%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 66% พอใจแล้ว 14% สายอาชีพ 11% และระดับมัธยม 9% ตามลำดับ ดังภาพที่ 161

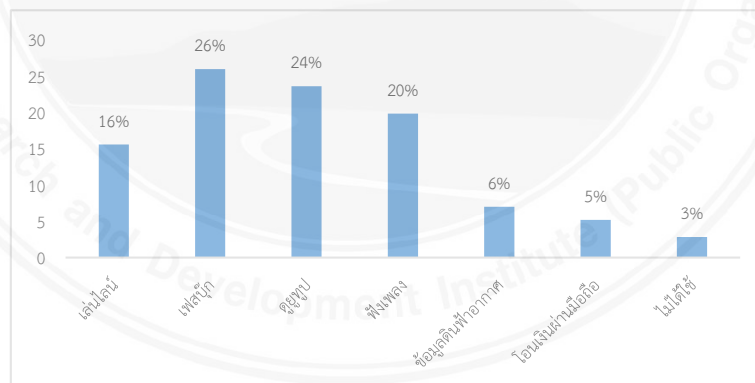

ภาพที่ 161 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 68% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 12% กองทุนบทบาทสตรี 1% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 19%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 85% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 97% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลสินค้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 162 โดย 88% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 162 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

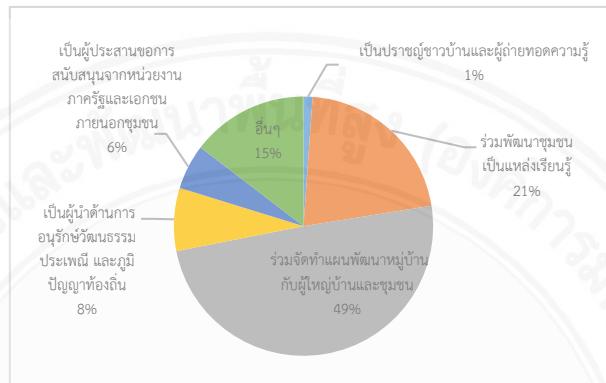
3.1 สตรีตัวอย่าง 25% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 9% ประธานกลุ่ม 8% คณะกรรมการกลุ่ม 3%

3.2 สตรีตัวอย่าง 61% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 14% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น ทั้งนี้ 21% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 78% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 1% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 49% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (ผ้าปักมัดและผ้าเขียนลายเทียน ประเพณีวัฒนธรรมชนเผ่า ชุมชนคาร์บอนต่ำ การอนุรักษ์ป่าชุมชน) 21% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 8% ดังภาพที่ 163

ภาพที่ 163 บทบาทของสตรีตัวอย่างศูนย์ฯ ปังค่า ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 79% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่น (เมียนและม้ง)
- สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น (เมียนและม้ง)
- สตรีมีบทบาทตัดสินใจด้านอาชีพการเกษตรได้มากขึ้น (เมียน)
- สตรีมีบทบาทตัดสินใจด้านอาชีพการเกษตร การวางแผนการใช้จ่ายในครัวเรือน การเลี้ยงดูบุตร การศึกษาของบุตร (ม้ง)
- สตรีสามารถหารายได้เองได้มากขึ้น (เมียนและม้ง)

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีศูนย์ฯ ปังค่า พบว่า สตรีตัวอย่าง 44% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 78% มากที่สุด 20%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 25% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 48% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 85% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 97% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

1. มุมมองจากกลุ่มสตรีตัวอย่าง ศูนย์ฯ ปังค่า

- (1) การสนับสนุนองค์ความรู้/ทักษะด้านการเกษตรและชนิดพืชที่หลากหลาย รวมถึงการรักษาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร (เมียนและม้ง)
- (2) การส่งเสริมอาชีพทางเลือกนอกภาคการเกษตรสำหรับกลุ่มสตรี (เมียน)
- (3) การสนับสนุนองค์ความรู้การเพิ่มมูลค่าให้ผลิตภัณฑ์หัตถกรรม (เมียน)
- (4) การสนับสนุนองค์ความรู้การทำบัญชีครัวเรือน (ม้ง)
- (5) การสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพกลุ่มเก็กฮวย (เมียน)
- (6) การสนับสนุนการอนุรักษ์และสืบทอดประเพณี วัฒนธรรม และงานหัตถกรรม (ลายปักม้ง ลายปักเทียน) (ม้ง)

2. มุมมองจากหัวหน้าศูนย์ฯ ปังค่า

- (1) จัดตั้งศูนย์วัฒนธรรม อาคารแสดงสินค้าหัตถกรรมของกลุ่ม
- (2) การพัฒนาลายผ้าปักและสร้างผลิตภัณฑ์ให้ตอบโจทย์กลุ่มลูกค้าที่หลากหลาย
- (3) การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนการแปรรูปสมุนไพร
- (4) การสร้างตลาดออนไลน์ และเทคนิคการขายสินค้า

4.4 ผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. นาร่อง

4.4.1 ผลการศึกษาโดยภาพรวม

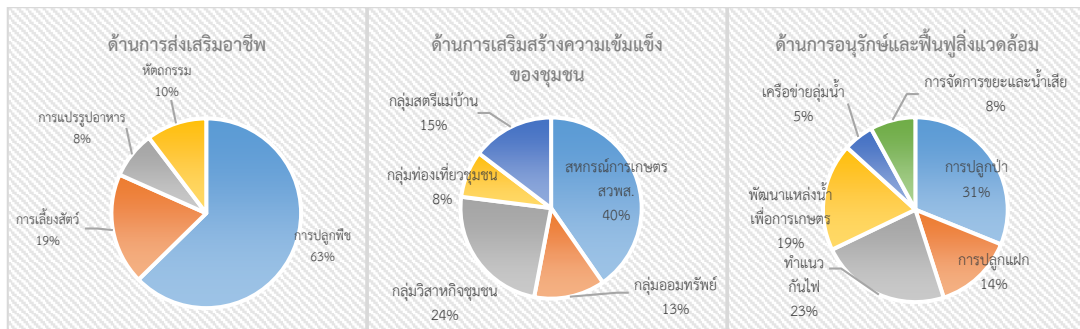
การศึกษาบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในพื้นที่สูงต่อการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน ในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 3 แห่ง จากกลุ่มตัวอย่างสตรี 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง เยียน และไทลื้อ ด้วยแบบสอบถามโดยคณะนักวิจัยและผู้เก็บข้อมูลในท้องถิ่น 2 แห่ง คือ วังผึ่งและน้ำแบ่ง เนื่องจากช่วงเก็บข้อมูลพบผู้ที่จัดอยู่ในกลุ่มเสี่ยงได้กลับมาและกักตัวในหมู่บ้าน จำนวนตัวอย่างที่คำนวณได้ 112 ราย แต่มีจำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์และประมวลผลได้จริง 99 ราย ซึ่งคลาดเคลื่อนไปจากแผนที่กำหนดไว้ 12% ทั้งนี้เนื่องจากข้อมูลบางส่วนไม่ครบถ้วนหรือไม่สอดคล้องกัน และผู้ให้สัมภาษณ์บางรายอยู่ในครัวเรือนเดียวกัน

ผลการเก็บข้อมูลพบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี (27%) รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (23%) และอายุ 31-40 ปี และ 41-50 ปี (21% เท่ากัน) โดยสตรีตัวอย่างทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา (48%) และมัธยมศึกษา (39%) ดังตารางที่ 18 ทั้งนี้โครงการฯ วังผึ่ง สตรีตัวอย่างทุกคนได้รับการศึกษา รองลงมา คือ โครงการฯ ถ้ำเงี้ยวแก คิดเป็น 62% ในขณะที่โครงการฯ น้ำแบ่ง สตรีตัวอย่างได้รับการศึกษา 38% แต่ในเรื่องระดับขั้นการศึกษาของสตรีตัวอย่าง พบว่า โครงการฯ ถ้ำเงี้ยวแกและโครงการฯ น้ำแบ่ง พบสตรีตัวอย่างสำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับปริญญาตรี ในขณะที่โครงการฯ วังผึ่ง สตรีตัวอย่างสำเร็จการศึกษาสูงสุดในระดับมัธยมศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องจากช่วงอายุของกลุ่มตัวอย่างที่สัมภาษณ์ซึ่งโครงการฯ ถ้ำเงี้ยวแกและโครงการฯ น้ำแบ่ง มีกลุ่มตัวอย่างสตรีในช่วงอายุ 21-40 ปี คิดเป็น 62% และ 26% ตามลำดับ ในขณะที่โครงการฯ วังผึ่ง สตรีผู้ให้สัมภาษณ์ อยู่ในช่วงอายุ 51-60 ปีขึ้นไป

ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่าสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยโครงการฯ วังผึ่ง มีระยะเวลาการเข้าร่วมงานส่งเสริม 20 ปีขึ้นไปนานกว่าอีก 2 พื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี คิดเป็น 41% สำหรับงานส่งเสริมของ สวพส. ที่กลุ่มสตรีตัวอย่างเข้าร่วมแบ่งเป็น 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการส่งเสริมอาชีพ ประกอบด้วย การปลูกพืช 63% การเลี้ยงสัตว์ 19% การแปรรูปอาหาร 8% งานหัตถกรรม 10% ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สวพส. 40% กลุ่มออมทรัพย์ 13% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 24% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 8% กลุ่มสตรีแม่บ้าน 15% ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การปลูกป่า 31% การปลูกแฝก 14% การทำแนวกันไฟ 23% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 19% เครือข่ายลุ่มน้ำ 5% การจัดการขยะและน้ำเสีย 8% ดังภาพที่ 164

ตารางที่ 18 สัดส่วนอายุ การศึกษา และการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนการรวมกิจกรรม (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	33	16	1-5 ปี
21-30 ปี	8	ได้รับการศึกษา	67	41	6-10 ปี
31-40 ปี	21	- ประถมศึกษา	48	9	11-15 ปี
41-50 ปี	21	- มัธยมศึกษา	39	0	16-20 ปี
51-60 ปี	27	- ปวช.	4	33	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	23	- ปวส.	5		
		- ปริญญาตรี	4		

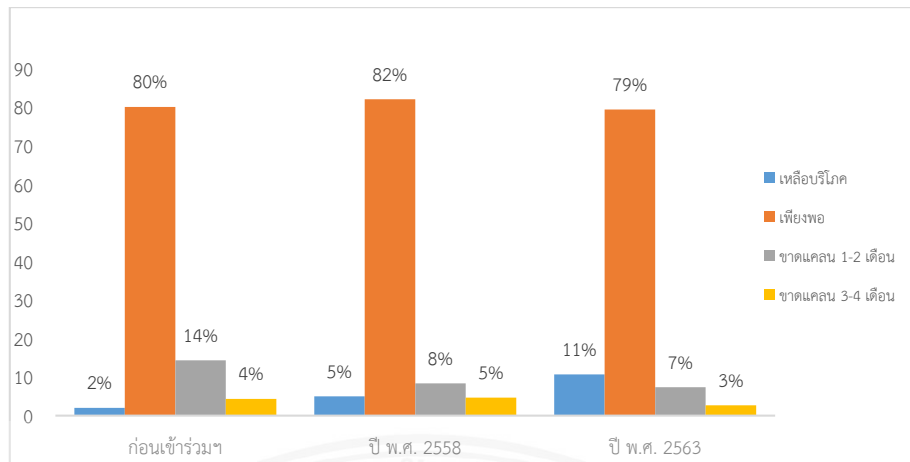
ภาพที่ 164 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. ของกลุ่มตัวอย่างสตรี

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. ด้วยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ในครั้งนี้เน้นผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน การร่วมพัฒนาชุมชน และความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ ซึ่งพบว่าผลการดำเนินงานส่งเสริมของ สวพส. ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

1. มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

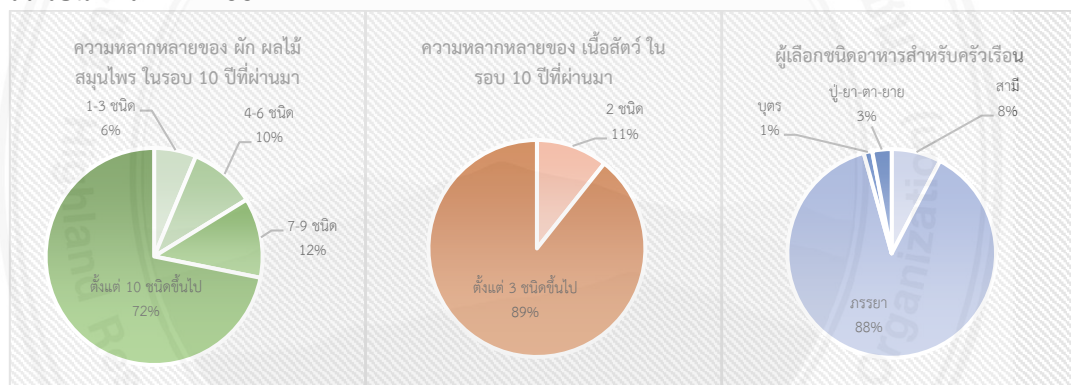
(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 80% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 2% มีข้าวเหลือบริโภค และอีก 18% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 5% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 13% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ซึ่งมีครัวเรือนที่มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2558 อีกจำนวน 3% ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 10% ดังภาพที่ 165 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าโครงการฯ น้ำแบ่ง ภรรยา (50%) และสามี (50%) มีบทบาทที่เท่าเทียมกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้ ในขณะที่โครงการฯ วังไผ่ ภรรยา (88%) เป็นผู้ตัดสินใจหลัก ซึ่งตรงข้ามกับโครงการฯ ถ้ำเวียงแก้ว ซึ่ง สามี (83%) เป็นผู้ตัดสินใจหลัก

สำหรับพื้นที่ศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงความมั่นคงด้านอาหารมากที่สุด คือ โครงการฯ ถ้ำเวียงแก้ว ซึ่งก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ครัวเรือน 76% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และอีก 24% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 19% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 5% และในปี พ.ศ. 2563 สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหาร โดยครัวเรือน 81% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 19% มีข้าวเหลือบริโภค

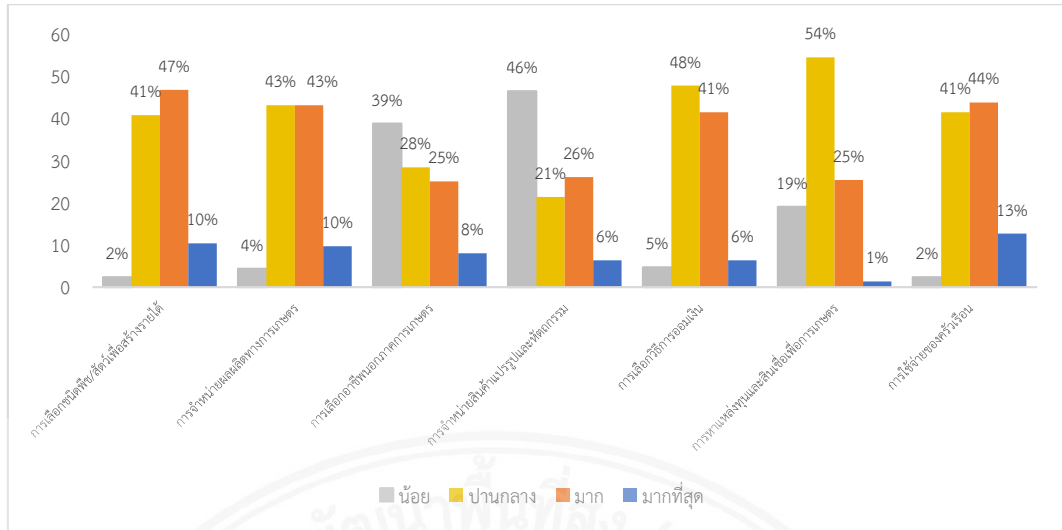
ภาพที่ 165 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส.

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 72% และเนื้อสัตว์ ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 89% โดย ภรรยา (88%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 166

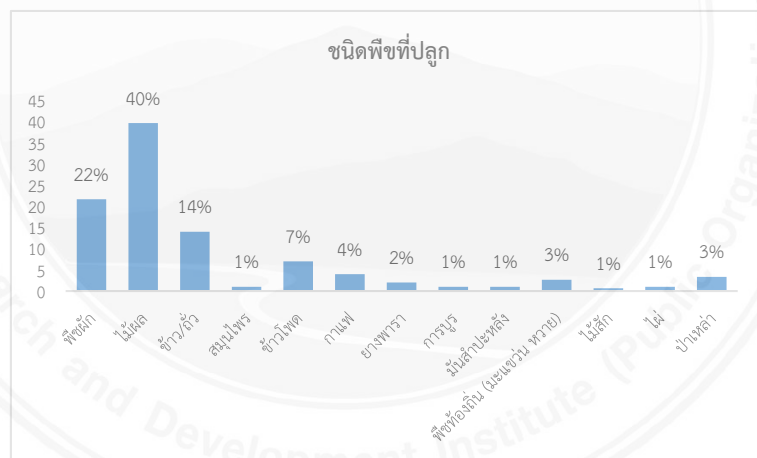
ภาพที่ 166 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปี ของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือน อยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 43-54% แต่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรม อยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 167

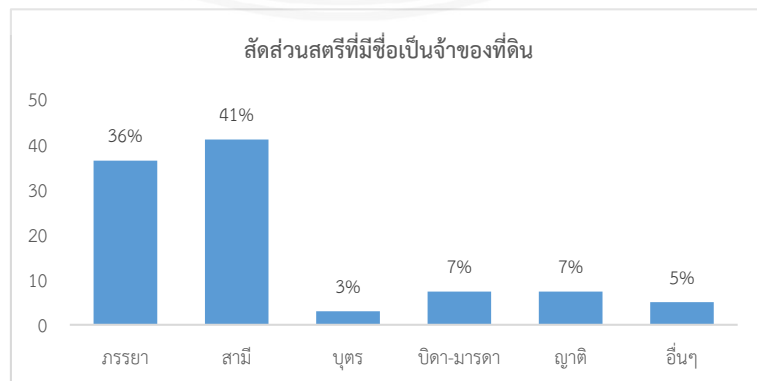

ภาพที่ 167 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร ครึ่งเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลง คิดเป็น 35% รองลงมา คือ 3 แปลง คิดเป็น 25% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูก ประกอบด้วย ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด กาแฟ พืชท้องถิ่น (มะแขว่น หวาย) ป่าเหล่า ยางพารา สมุนไพร การบูร ไม้ ไม้สัก มันสำปะหลัง ตามลำดับ ดังภาพที่ 168 โดยภรรยา 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 169 ในขณะที่โครงการฯ วังไผ่ ภรรยามีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรมากที่สุด คิดเป็น 61%

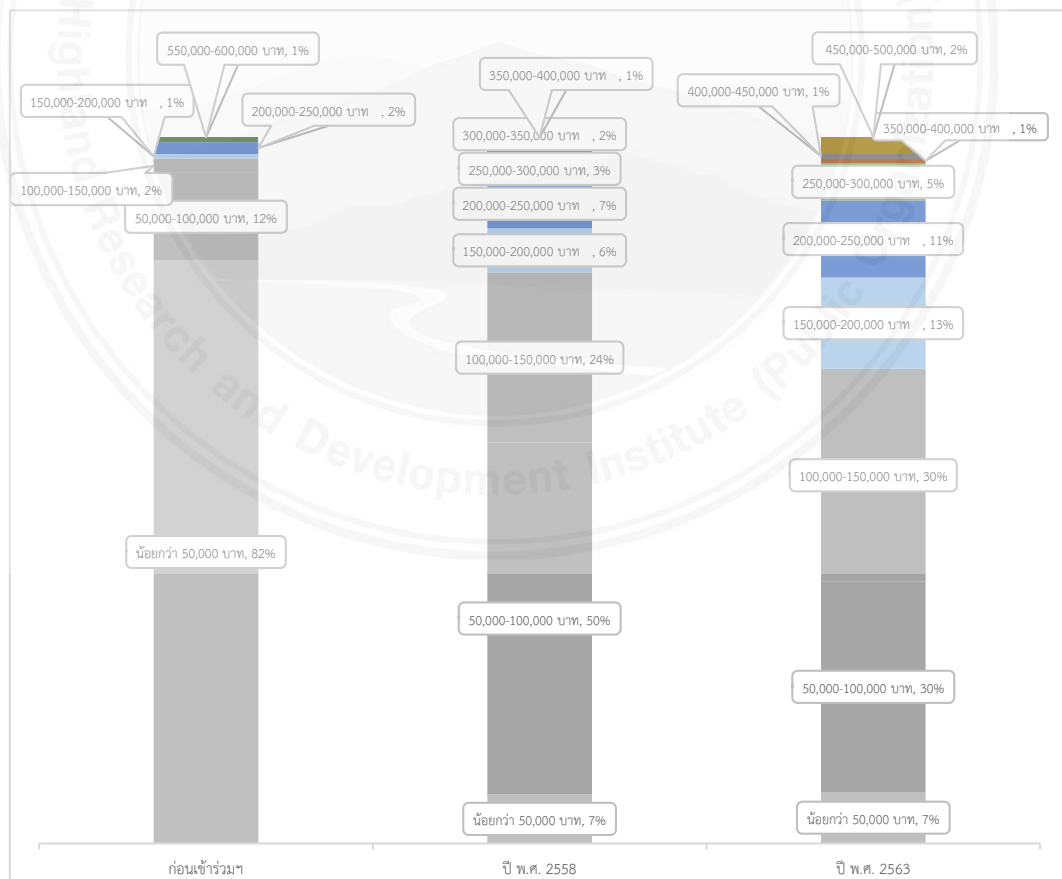
ภาพที่ 168 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูกของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

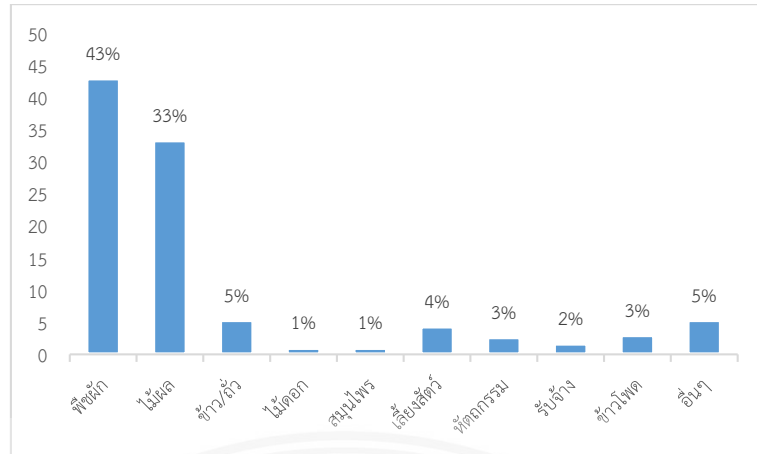
ภาพที่ 169 สัดส่วนสตรีตัวอย่างที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 7% รายได้สูงสุด 350,000-400,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 50% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 7% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 60% ดังภาพที่ 170

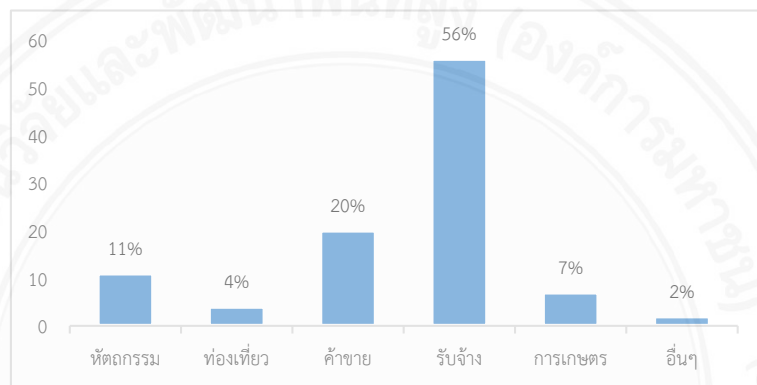
สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าว/ถั่ว อื่น (เบี้ยผู้สูงอายุ) การเลี้ยงสัตว์ ข้าวโพด งานหัตถกรรม รับจ้าง ไม้ดอก สมุนไพร ตามลำดับ ดังภาพที่ 171 และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง ค่าขาย งานหัตถกรรม การเกษตร การท่องเที่ยว อื่นๆ (บุตรส่งให้ เป็นหมอสู่ขวัญ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 172 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 76% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด-น้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 76% ระดับมากที่สุด 16% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 29% เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 25% และเห็นโอกาสในการต่อยอดการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น 16%

ภาพที่ 170 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส.

ภาพที่ 171 แหล่งรายได้หลักของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

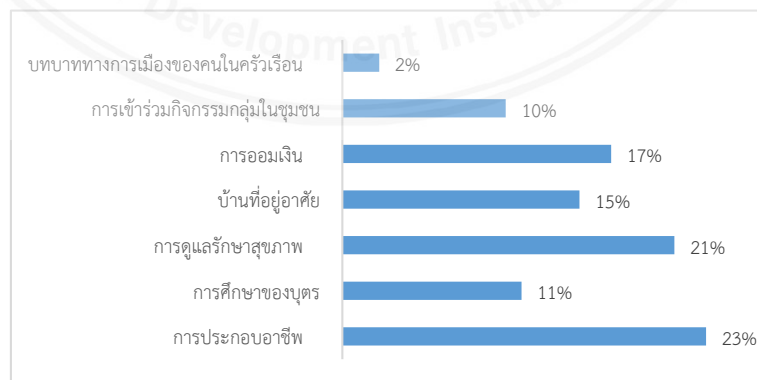

ภาพที่ 172 แหล่งรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

2. มิติด้านครอบครัว

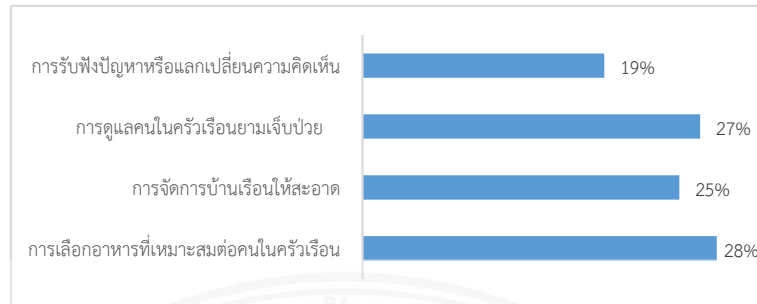
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 63% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 65% มีความพึงพอใจในบ้านที่อยู่อาศัยในระดับปานกลาง-มาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 23% การดูแลสุขภาพ 21% การออมเงิน 17% ในขณะที่สตรีมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 173

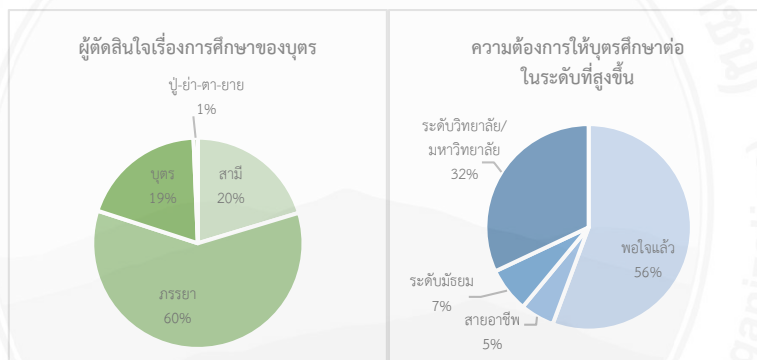
ภาพที่ 173 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 28% การดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 27% และการจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 25% ดังภาพที่ 174

ภาพที่ 174 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา (60%) ยกเว้นโครงการฯ ถ้าเวียงแก ซึ่งสามี (45%) และภรรยา (35%) มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 56% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 32% ระดับมัธยม 7% และสายอาชีพ 5% ตามลำดับ ดังภาพที่ 175

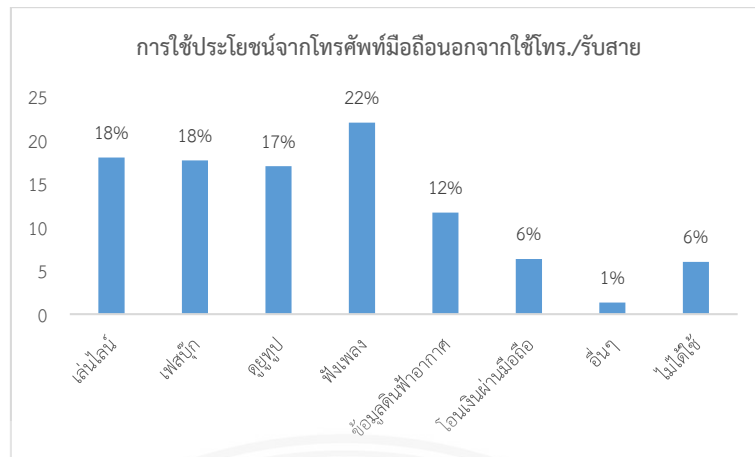

ภาพที่ 175 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่าง

3. มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 73% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 20% กองทุนบทบาทสตรี 6% และไม่ได้รับสวัสดิการของรัฐ 1%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ฟังเพลง เล่นไลน์ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 176 โดย 68% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

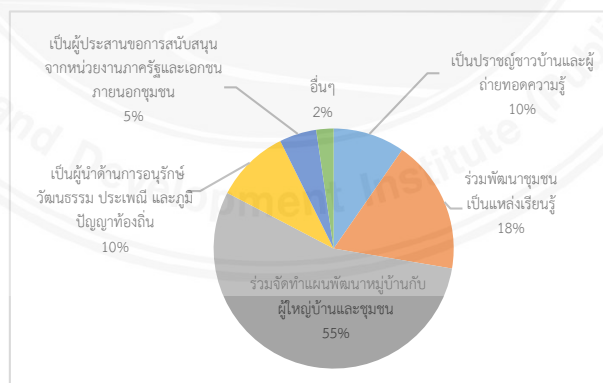
ภาพที่ 176 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของกลุ่มสตรีตัวอย่าง

(3) บทบาทของสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

- 3.1 สตรีตัวอย่าง 31% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 1% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4% คณะกรรมการหมู่บ้าน 4% สมาชิก อบต./เทศบาล 1% อสม. 6% ประธานกลุ่ม 6% คณะกรรมการกลุ่ม 9%
- 3.2 สตรีตัวอย่าง 68% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ
- 3.3 สตรีตัวอย่าง 1% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ โดย 38% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 59% ต้องได้รับความเห็นชอบจากคู่สมรสหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 3% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 55% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆ 18% และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 10% ตามลำดับ ดังภาพที่ 177

ภาพที่ 177 บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 85% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีมากขึ้น โดยเหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ เช่น สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น สตรีเริ่มมีบทบาทการเป็นผู้นำในการดูแลครอบครัวมากขึ้น สตรีมีบทบาทตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น สตรีสามารถเลือกประกอบอาชีพตามความต้องการ

ของตนเองได้ สามารถทำงานนอกบ้านเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ เป็นต้น โดยสตรีตัวอย่าง 48% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น 92%

นอกจากนี้ยังพบการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สัดส่วนของผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น พบว่าสตรีตัวอย่าง 31% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) ส่วนแบ่งของผู้หญิงในจำนวนของผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินทางการเกษตร พบสตรีตัวอย่าง 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร (3) สัดส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ พบสตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 94% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในด้านอื่นๆ เช่น เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ดูข้อมูลดินฟ้าอากาศ ทำธุรกรรมทางการเงิน รวมถึงการติดต่อสื่อสารในรูปแบบการแชทหรือวิดีโอ เป็นต้น

แนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ที่เท่าเทียมกันในชุมชนโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรสำหรับกลุ่มสตรีที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกหลาน (2) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบสนองต่อลูกค้าตามยุคสมัย (3) การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าชุมชนด้วยการสร้างโลโก้หรือตราสินค้าของชุมชน (4) การเข้าถึงแหล่งทุนที่หลากหลาย (5) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี (6) องค์กรความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ความรู้ การตลาด)

4.4.2 ผลการศึกษาในพื้นที่ สวพส. แต่ละแห่ง

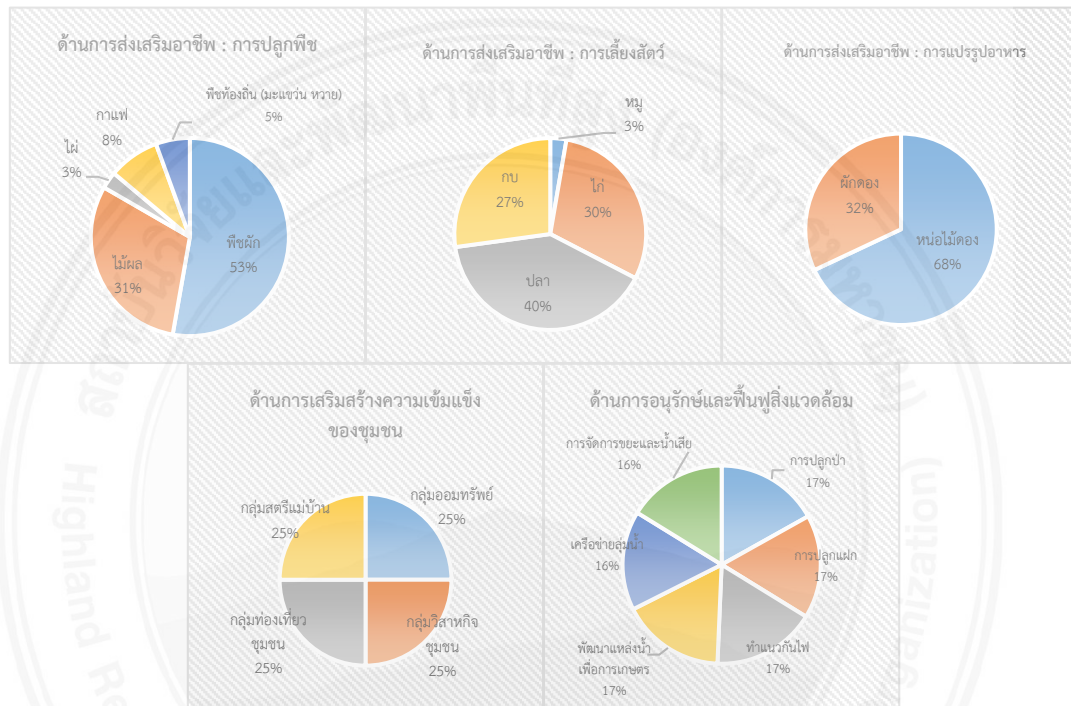
1) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่

นายสรพงษ์ ปัตติอนันต์ ผู้ใหญ่บ้านวังไผ่ ตำบลนาไร่หลวง อำเภอสองแคว จังหวัดน่าน ได้ทำหนังสือที่พิเศษ 1/2550 ลงวันที่ 9 พฤษภาคม 2550 ถึงหม่อมเจ้าภิศเดช รัชนี องค์ประธานมูลนิธิโครงการหลวง ขอความอนุเคราะห์ในการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชนบ้านวังไผ่ ต่อมามูลนิธิโครงการหลวงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ดำเนินการพัฒนา โดยจัดตั้งเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ ในปี พ.ศ. 2551 มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 11 หมู่บ้าน ประชากร 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เมี่ยน ขมุ ไทลื้อ จำนวน 1,049 ครอบครัว 4,517 ราย ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตรที่ซื้อขายหาญในการกำจัดวัชพืชและใช้ปุ๋ยเคมีจำนวนมาก ได้แก่ ข้าวไร่ (พันธุ์พื้นเมือง) โดยคัดพันธุ์เอง ข้าวโพด (มีพ่อค้าคนกลางจากอำเภอท่าวังผา นำเมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย ยากำจัดวัชพืชมาจำหน่ายหรือลงทุนให้แล้วหักเงินตอนขายโดยพ่อค้าคนกลางจะรับซื้อผลผลิตด้วย) ลำไย ลิ้นจี่ บางรายปลูกมะเขื่อนตามหัวไร่ปลายนา ปศุสัตว์ (วัวพันธุ์พื้นเมือง ไก่ หมูพันธุ์พื้นเมือง) เพื่อบริโภคในครอบครัวและทำพิธีกรรมต่างๆ เมื่อว่างจะรับจ้างปักผ้า ตีเหล็ก ทำไม้กวาดดอกหญ้า (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างชาติพันธุ์ไทลื้อบ้านใหม่ จำนวน 25 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 51-60 ปี (44%) รองลงมา คือ อายุ 60 ปีขึ้นไป (40%) โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่างทุกคนได้รับการศึกษา ซึ่งจบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (56%) และมัธยมศึกษา (44%) ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่าสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วม 20 ปีขึ้นไป ดังตารางที่ 19 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม (จักสาน/หมวก) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 178

ตารางที่ 19 สัดส่วนอายุ การศึกษา และการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรม (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	0	0	1-5 ปี
21-30 ปี	0	ได้รับการศึกษา	100	0	6-10 ปี
31-40 ปี	0	- ประถมศึกษา	56	0	11-15 ปี
41-50 ปี	16	- มัธยมศึกษา	44	0	16-20 ปี
51-60 ปี	44			100	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	40				

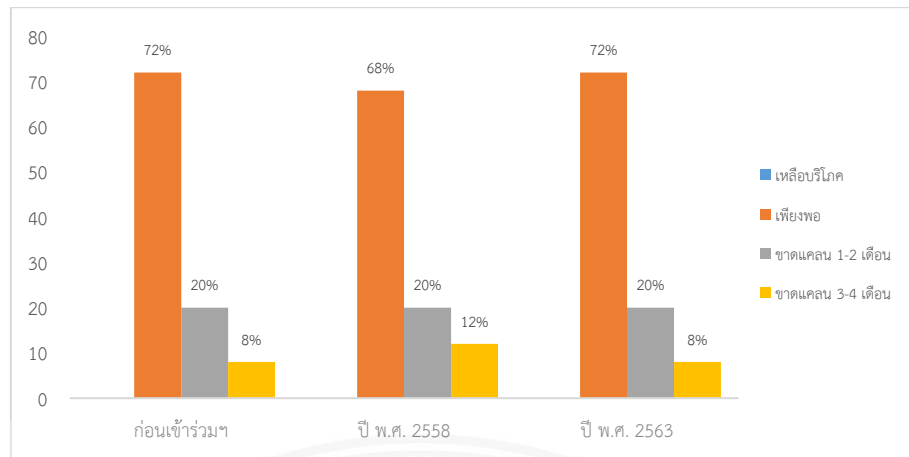

ภาพที่ 178 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวังไผ่ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 72% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 28% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคส่วนใหญ่ยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ แต่พบครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวเพิ่มขึ้น 4% ในขณะที่ปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภทยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 4% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงจากปี พ.ศ. 2558 เหลือเพียง 28% ดังภาพที่ 179 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่า ภรรยา (88%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

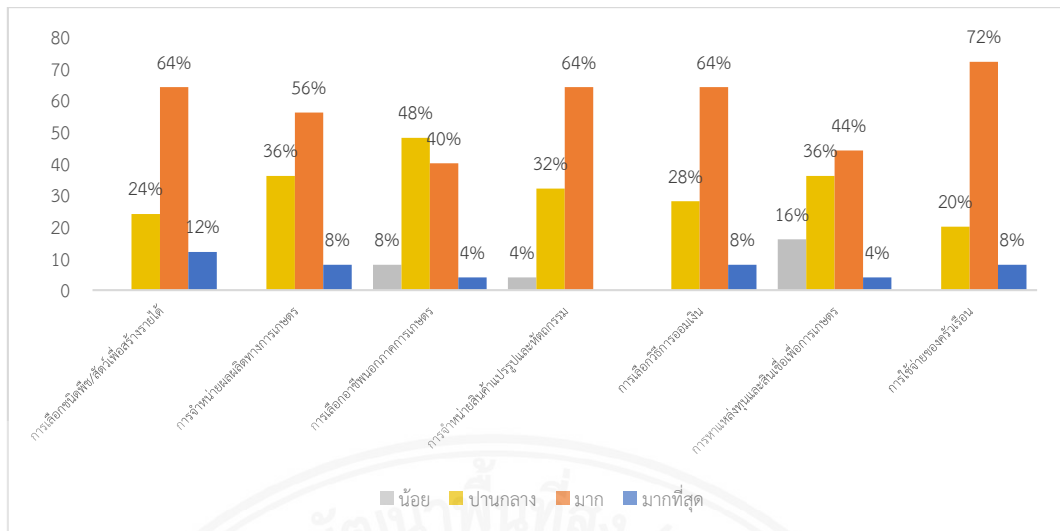
ภาพที่ 179 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 92% และทุกครัวเรือนมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป ในขณะที่ภรรยา (84%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 180

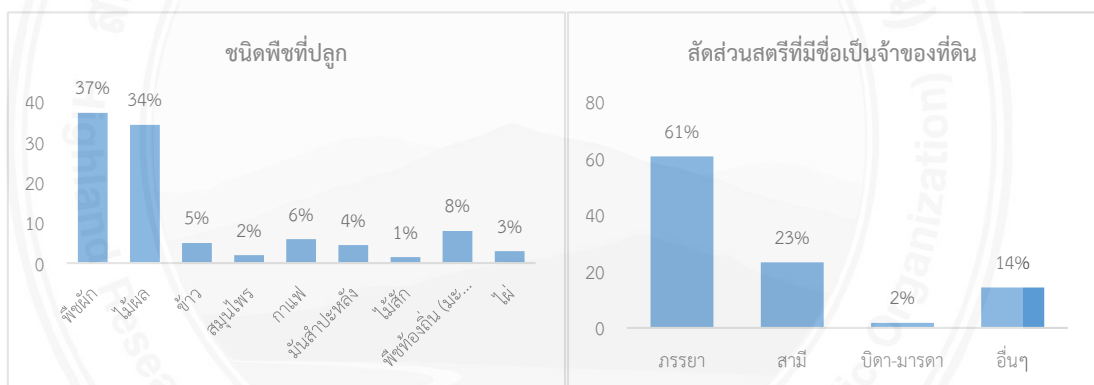
ภาพที่ 180 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรม การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับมาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 44-72% แต่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร อยู่ในระดับปานกลาง ดังภาพที่ 181

ภาพที่ 181 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

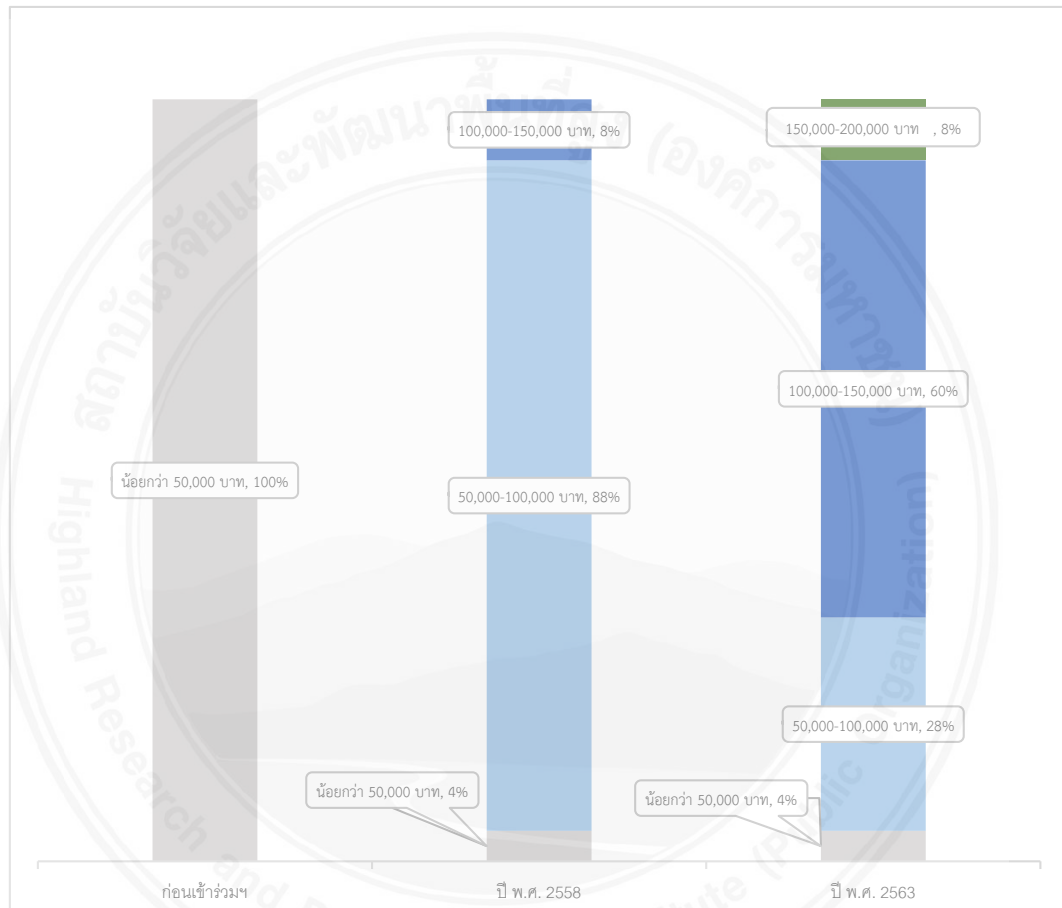
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 2 แปลง คิดเป็น 56% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย พืชผัก ไม้ผล พืชท้องถิ่น (มะแขว่น หวาย) กาแฟ ข้าว มันสำปะหลัง ไม้สน ไผ่ ตามลำดับ โดยภรรยา 61% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 182

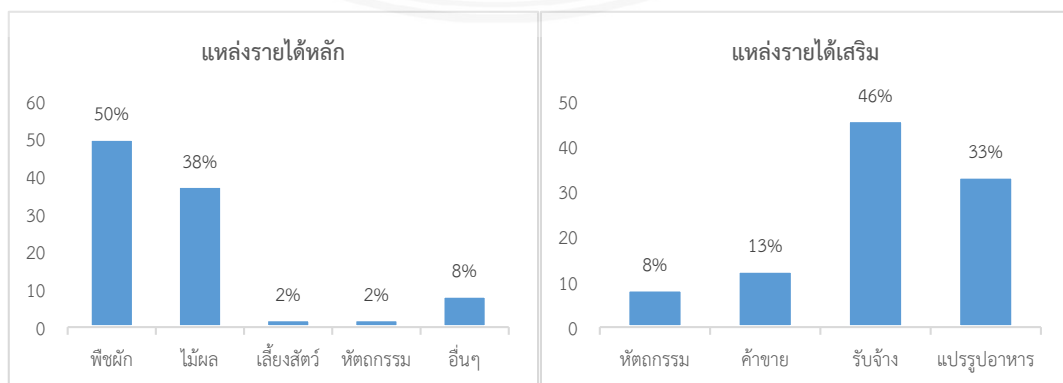
ภาพที่ 182 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือนมีรายได้ไม่น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% รายได้สูงสุด 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 8% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 88% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% รายได้สูงสุด 150,000-200,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 8% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 60% ดังภาพที่ 183

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล อื่นๆ (เงินเดือนการจากการผู้ใหญ่บ้าน/ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ช่างเสริมสวย) การเลี้ยงสัตว์ งานหัตถกรรม ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง การแปรรูปอาหาร ค้าขาย งานหัตถกรรม ตามลำดับ ดังภาพที่ 184 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 68% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อยที่สุด และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 96% ระดับมากที่สุด 4% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ เพื่อดูแลสุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 26% สามารถเข้าถึงแหล่งความรู้ได้สะดวก 23% และการสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวันเพิ่มขึ้น 21%

ภาพที่ 183 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

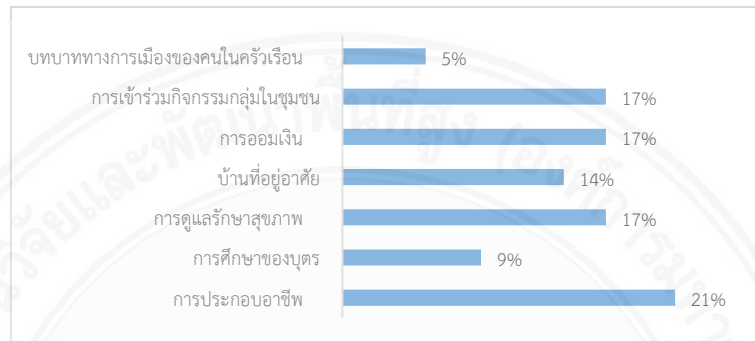

ภาพที่ 184 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

1.2 มิติด้านครอบครัว

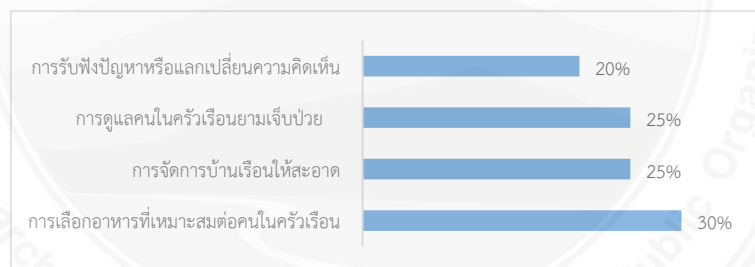
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 52% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 48% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับปานกลาง

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 4 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 21% การดูแลสุขภาพสภาพ การออมเงิน และการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชน มีบทบาทที่เท่าๆ กัน (17%) ในขณะที่สตรีมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 185

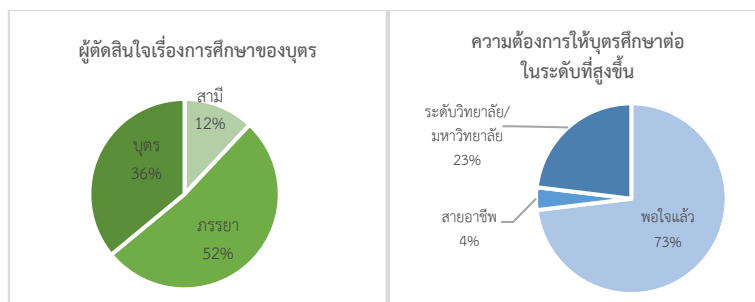
ภาพที่ 185 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 30% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาดและการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วยเท่าๆ กัน (25%) ดังภาพที่ 186

ภาพที่ 186 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา คิดเป็น 52% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 73% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 23% และสายอาชีพ 4% ตามลำดับ ดังภาพที่ 187

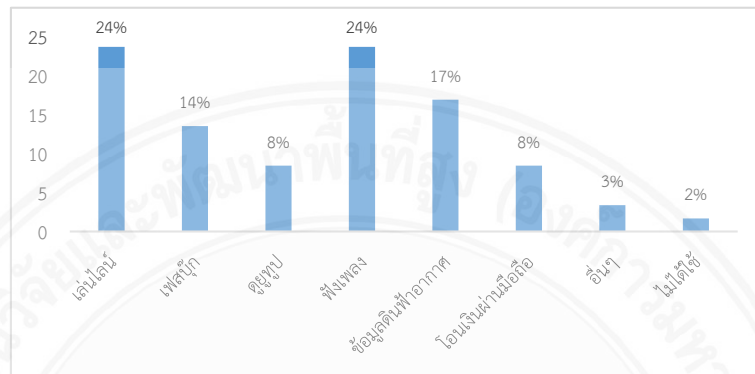

ภาพที่ 187 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 44% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 41% และกองทุนบทบาทสตรี 15%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 55% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 98% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เล่นไลน์ ฟังเพลง ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ โอนเงินผ่านมือถือ อื่นๆ (ค้นหาข้อมูล) ตามลำดับ ดังภาพที่ 188 โดย 55% ใช้เครือข่ายทรูมูฟ

ภาพที่ 188 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่

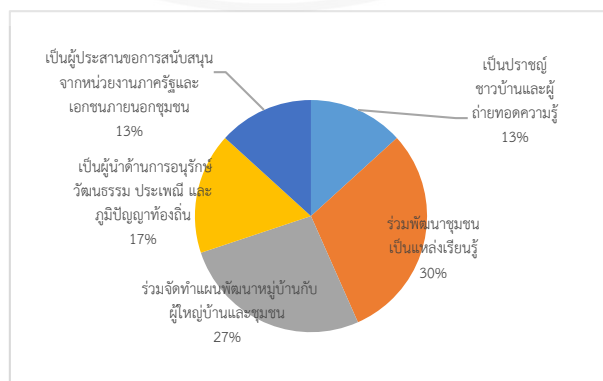
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 44% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 2% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 5% คณะกรรมการหมู่บ้าน 13% สมาชิก อบต./เทศบาล 2% อสม. 2% ประธานกลุ่ม 2% คณะกรรมการกลุ่ม 18%

3.2 สตรีตัวอย่าง 56% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ และเห็นความสามารถของตนในการเป็นแกนนำของกลุ่ม ทั้งนี้ 68% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 24% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน ส่วน 8% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (ฝึกปลอดภัย) 30% ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 27% และเป็นผู้ดำเนินการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น 17% ดังภาพที่ 189

ภาพที่ 189 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ วังไผ่ ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 92% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น เช่น เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อสม. อบต.
- ยอมรับความคิดเห็นและเห็นความสามารถในการทำงานของสตรี
- สตรีทำงานเก่งมากขึ้น ตัดสินใจเองได้

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีโครงการฯ วังไผ่ พบว่า สตรีตัวอย่าง 88% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมากที่สุด คิดเป็น 80%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 44% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 61% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 55% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 98% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

- (1) การแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร
- (2) การสนับสนุนการต่อยอดงานหัตถกรรมของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้และมีตลาดรองรับ
- (3) วิธีการและเทคนิคการขายของออนไลน์
- (4) การสร้างตราสินค้าโลโก้ของกลุ่ม
- (5) การพัฒนาภาวะผู้นำในกลุ่มแกนนำให้มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก การนำเสนอที่สาธารณะ

2) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก

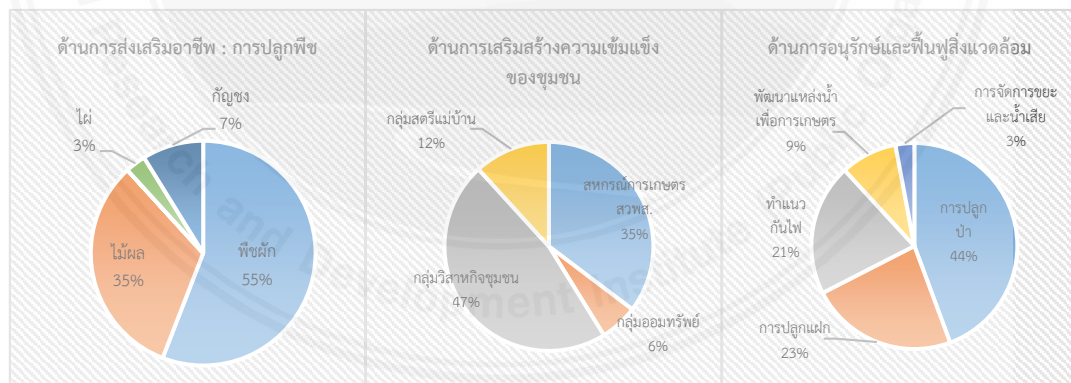
บ้านถ้ำเวียงแก จัดตั้งเป็นหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติการปกครองท้องถิ่นปี พ.ศ. 2457 เมื่อปี พ.ศ. 2514 ต่อมาพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร และสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง ได้เสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมราษฎรบ้านถ้ำเวียงแก พร้อมมีพระราชดำริให้โครงการหลวงเข้าไปช่วยเหลือและให้คำแนะนำในการปลูกและดูแลรักษาไม้ผล ในปี พ.ศ. 2546 คณะรัฐมนตรีได้ให้ความเห็นชอบให้จัดตั้งโครงการขยายผลโครงการหลวง เพื่อพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) เข้าดำเนินการในพื้นที่ชื่อ "โครงการขยายผลโครงการหลวงถ้ำเวียงแก" ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โครงการพัฒนาพื้นที่สูงตามแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก" ตามประกาศสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เมื่อวันที่ 25 เมษายน 2559 ด้วยภารกิจของมูลนิธิโครงการหลวงและสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง เปรียบเหมือนการส่องกระจก ซึ่งต้องมีการดำเนินงานร่วมกันด้วยหลักการ 4 ข้อ คือ (1) พอมีพอกิน (2) สินค้ามีคุณภาพและปลอดภัยจากสารเคมี ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (3) การจัดทำแผนชุมชนอย่างมีส่วนร่วม และ (4) การฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำและป่าไม้ มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 5 หมู่บ้าน และพื้นที่ T&V 1 หมู่บ้าน ประชากร 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง เมี่ยน ไทลื้อ จำนวน 1,138 ครอบครัว 4,856 ราย ประกอบอาชีพเกษตรกรรม ได้แก่ ข้าวโพด ถั่วลิสง อ้อย กล้วย มะม่วง ถั่วแขก บางรายประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป จำหน่ายสินค้าหัตถกรรม และหาของป่า อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่ม

ของเกษตรกรในพื้นที่ ได้แก่ กลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มตีเหล็ก กลุ่มวัฒนธรรม กลุ่มผู้ปลูกกล้วย กลุ่มสมุนไพรท้องถิ่น และกลุ่มเพาะเห็ด (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่าง 2 กลุ่มชาติพันธุ์ จาก 4 กลุ่มบ้าน คือ ชาติพันธุ์ม้ง บ้านถ้ำเวียงแก บ้านผาหมี่ บ้านมณีพุกซ์ 16 ราย และชาติพันธุ์ไทลื้อ บ้านปางแก 5 ราย รวมทั้งสิ้น 21 ราย พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-40 ปี (38%) รองลงมา คือ อายุ 21-30 ปี และอายุ 41-50 ปี (24% เท่ากัน) โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 62% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นมัธยมศึกษา (46%) และประถมศึกษา (23%) ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่าสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (48%) รองลงมา คือ 1-5 ปี (43%) ดังตารางที่ 20 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ (หมู) และงานหัตถกรรม (ผ้าปัก) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 190

ตารางที่ 20 สัดส่วนอายุ การศึกษา และการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้ำเวียงแก

ช่วงอายุของสตรี	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	ระดับการศึกษา	สัดส่วนกลุ่มตัวอย่าง (%)	สัดส่วนการร่วมกิจกรรม (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	38	43	1-5 ปี
21-30 ปี	24	ได้รับการศึกษา	62	48	6-10 ปี
31-40 ปี	38	- ประถมศึกษา	23	9	11-15 ปี
41-50 ปี	24	- มัธยมศึกษา	46	0	16-20 ปี
51-60 ปี	14	- ปวช.	8	0	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	0	- ปวส.	15		
		- ปริญญาตรี	8		

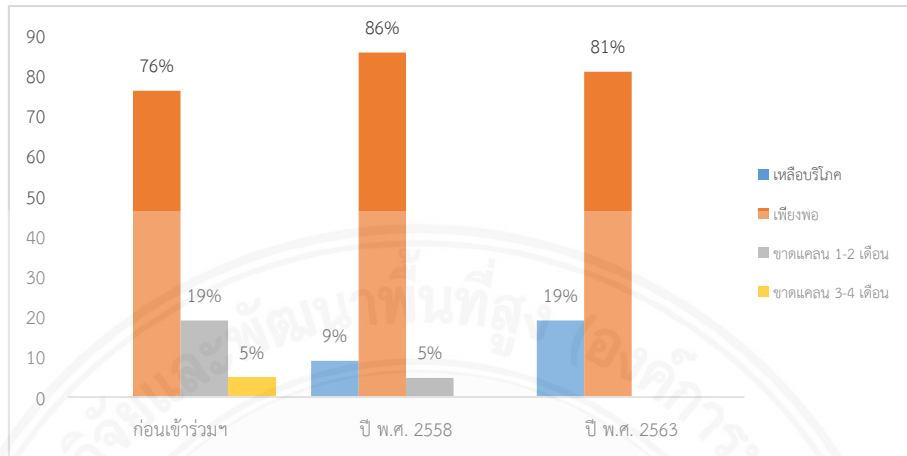
ภาพที่ 190 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้ำเวียงแก

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงถ้ำเวียงแก ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

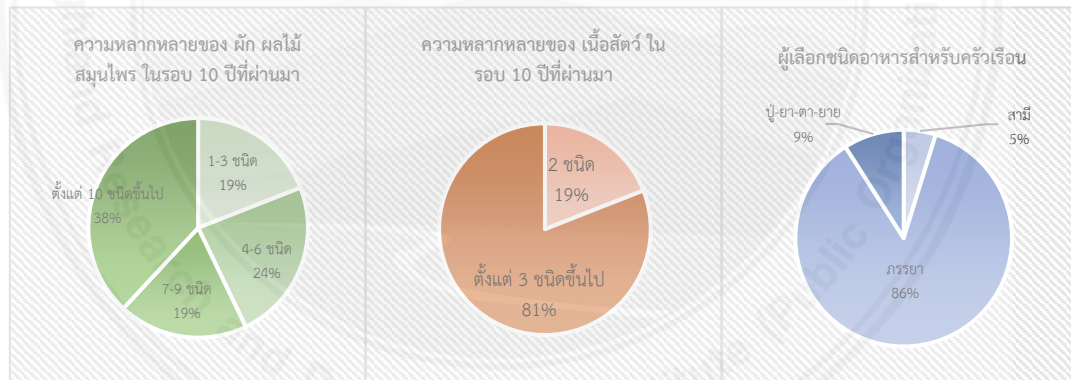
(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 76% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และอีก 24% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 19% มีความมั่นคงด้านอาหาร

เพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 5% และในปี พ.ศ. 2563 สตรีตัวอย่างทุกครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหาร โดยครัวเรือน 81% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี และ 19% มีข้าวเหลือบริโภค ดังภาพที่ 191 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าสามี (83%) เป็นผู้ตัดสินใจในการหาแนวทางแก้ไขปัญหา

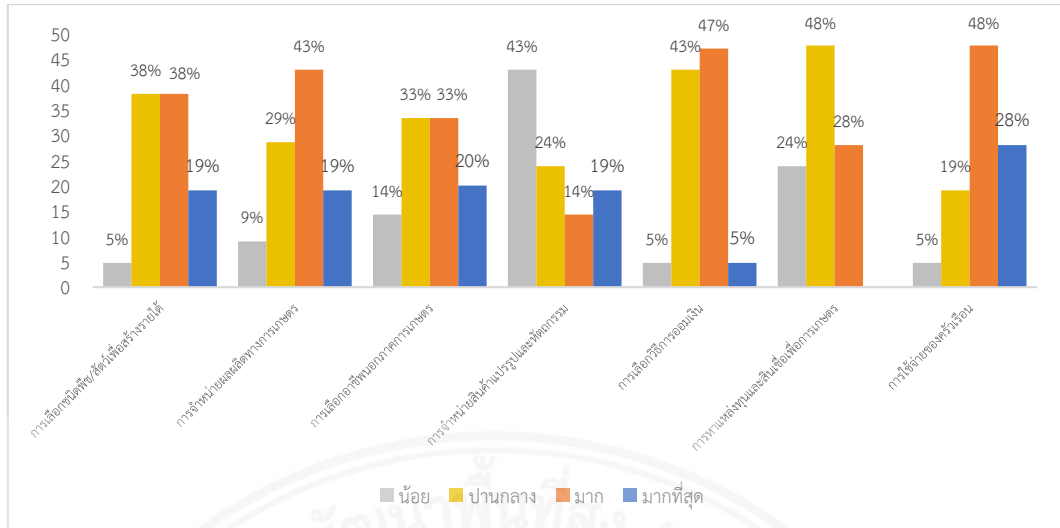
ภาพที่ 191 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 38% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 81% ในขณะที่ภรรยา (86%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 192

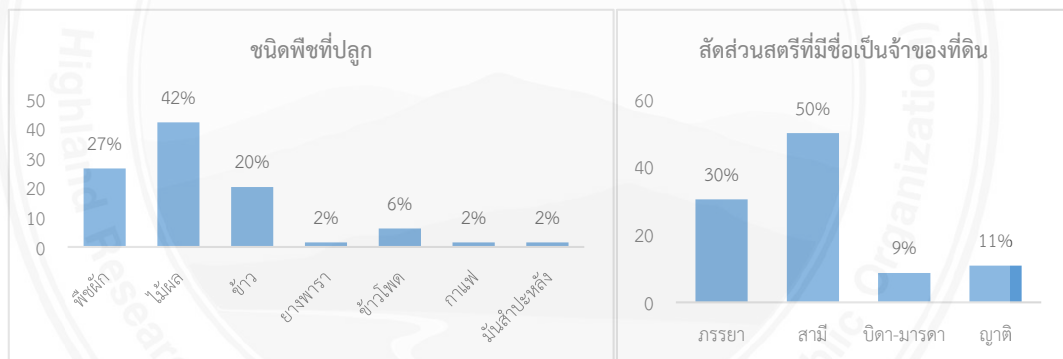
ภาพที่ 192 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง-มาก ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 33-48% ในขณะที่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 193

ภาพที่ 193 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพ
ของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก

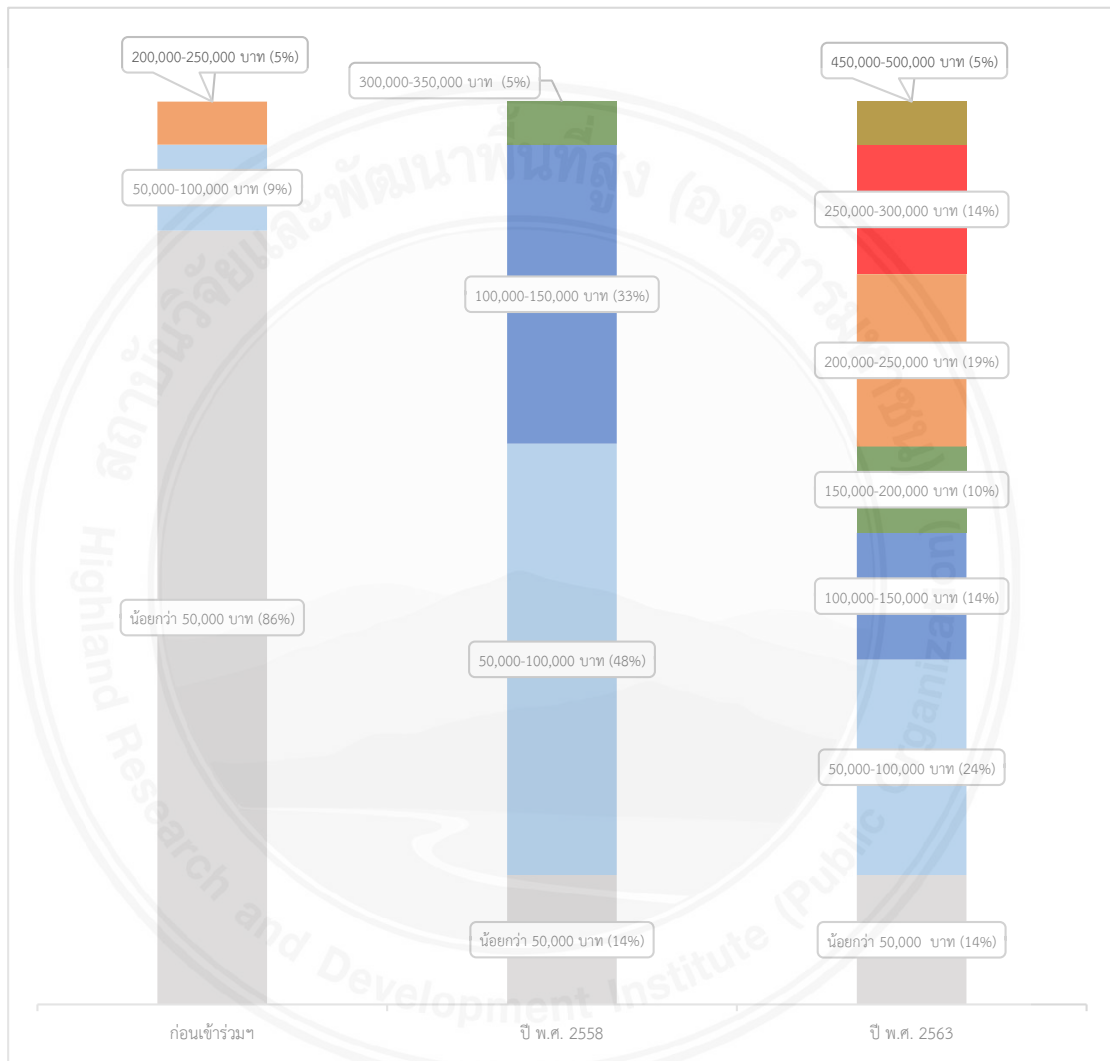
(4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 3 แปลง คิดเป็น 38% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ไม้ผล พืชผัก ข้าว ข้าวโพด กาแฟ ยางพารา มันสำปะหลัง ตามลำดับ โดยภรรยา 30% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 194

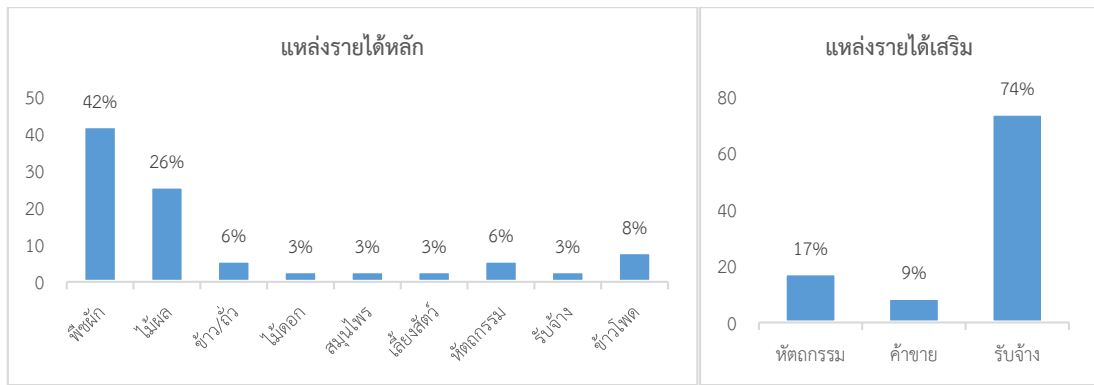
ภาพที่ 194 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก
ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 200,000-250,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 14% รายได้สูงสุด 300,000-350,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 5% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 48% และเพิ่มขึ้นในปี พ.ศ. 2563 โดยมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 14% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 5% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 24% ดังภาพที่ 195

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ พืชผัก ไม้ผล ข้าวโพด ข้าว/ถั่ว หัตถกรรม ไม้ดอก สมุนไพร การเลี้ยงสัตว์ รับจ้าง ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง หัตถกรรม ค้าขาย ตามลำดับ ดังภาพที่ 196 ทั้งนี้สตรีตัวอย่าง 43% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงาน ส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 43% ระดับมากที่สุด 38% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าจ่ายในชีวิตประจำวันที่เพิ่มขึ้น 33% เพื่อสนับสนุนบุตร ให้ได้รับการศึกษาสูงขึ้น 25% และเห็นโอกาสในการต่อยอดการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น 20%

ภาพที่ 195 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก้ว ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

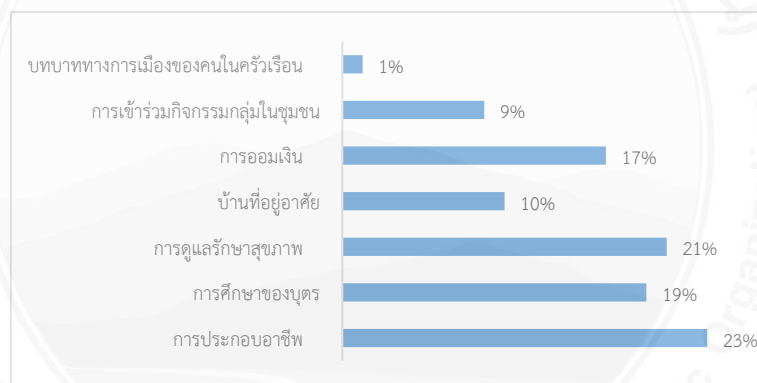

ภาพที่ 196 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ อำเภอเวียงแก่น

1.2 มิติด้านครอบครัว

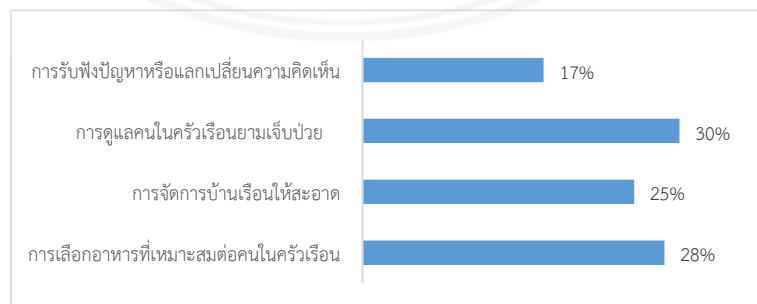
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 57% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 28% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพ 23% การดูแลสุขภาพสุภาพ 21% และการศึกษาบุตร 19% ในขณะที่สตรีมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 197

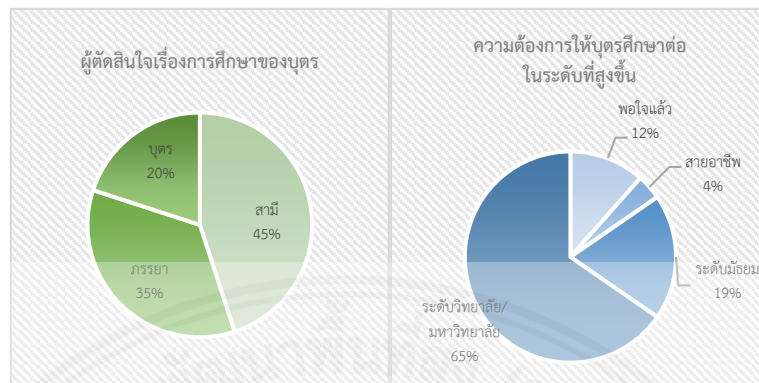
ภาพที่ 197 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ อำเภอเวียงแก่น ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 30% การเลือกอาหารของครอบครัว 28% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาด 25% ดังภาพที่ 198

ภาพที่ 198 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ อำเภอเวียงแก่น ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือสามี คิดเป็น 45% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย 65% ระดับมัธยม 19% พอใจแล้ว 12% และสายอาชีพ 4% ตามลำดับ ดังภาพที่ 199

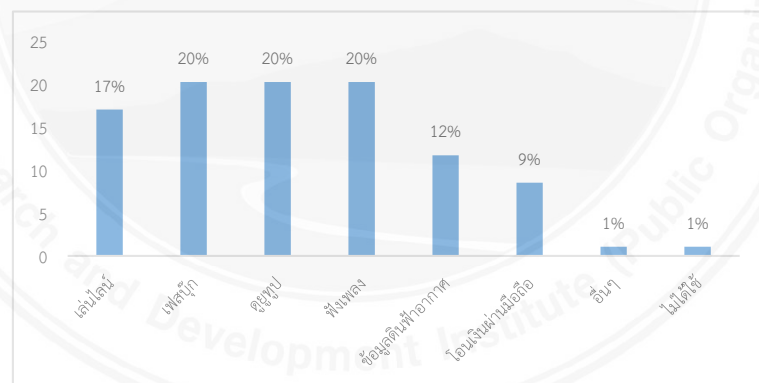

ภาพที่ 199 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 83% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 13% และไม่ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ 4%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่างทุกคนเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 99% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ เฟสบุ๊ก ดูยูทูบ ฟังเพลง เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ อื่นๆ (การค้นหาข้อมูล) ตามลำดับ ดังภาพที่ 200 โดย 76% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 200 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก

(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

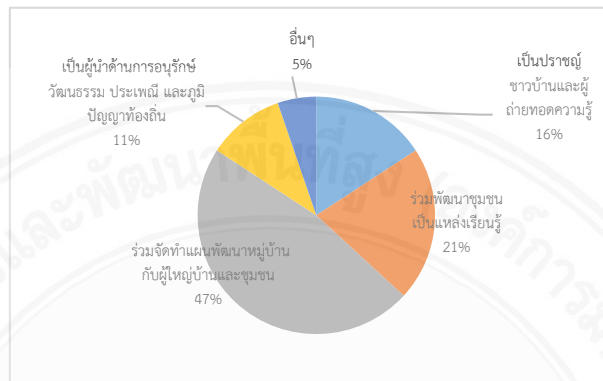
3.1 สตรีตัวอย่าง 36% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 4% อสม. 12% ประธานกลุ่ม 12% คณะกรรมการกลุ่ม 8%

3.2 สตรีตัวอย่าง 60% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

3.3 สตรีตัวอย่าง 4% ไม่ได้ดำรงตำแหน่งใดๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ ต้องการสร้างอำนาจต่อรองกับลูกค้า 31% เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น 28% และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ 19% ทั้งนี้ 19% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง และ 81% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 47% ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ (ผ้าปักม้งสมุนไพร) 21% และเป็นปราชญ์ชาวบ้านและผู้ถ่ายทอดความรู้ 16% ดังภาพที่ 201

ภาพที่ 201 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ ถ้าเวียงแก้ว ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 86% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีบทบาทในการเป็นผู้นำมากขึ้น
- สตรีสามารถแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมได้มากขึ้น
- สตรีมีสิทธิในการตัดสินใจได้มากขึ้น ได้รับการยอมรับบทบาทหน้าที่มากขึ้น มีสิทธิในการตัดสินใจมากขึ้น
- สตรีสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ มากขึ้น

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีโครงการฯ ถ้าเวียงแก้ว พบว่า สตรีตัวอย่าง 52% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก คิดเป็น 57% ระดับมากที่สุดคิดเป็น 29%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 36% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 30% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่างทุกคนเป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 99% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

- (1) การพัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตร (พริกหวาน มะเขือเทศ)
- (2) การพัฒนาโรงเรียนปลูกพริกหวานในทันสมัย
- (3) สนับสนุนการอบรมให้ความรู้เฉพาะด้าน เพิ่มทักษะใหม่ๆ หรือเสริมทักษะเดิม
- (4) รูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลาย เพื่อตามโจทย์ลูกค้าตามยุคสมัย
- (5) การยกระดับผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้วของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ
- (6) ส่งเสริมทำกิจกรรมสตรีแม่บ้านที่อยู่บ้านเลี้ยงหลานอย่างเดียว

- (7) การยกระดับตราสินค้า/โลโก้ของกลุ่มสตรีผู้สูงอายุ
- (8) สนับสนุนการรวมกลุ่มสตรีเพื่อตั้งวิสาหกิจกลุ่มผ้าปัก
- (9) สนับสนุนกองทุนสมทบกิจกรรมกลุ่มเพื่อใช้ในการพัฒนาชุมชนให้ดีขึ้น

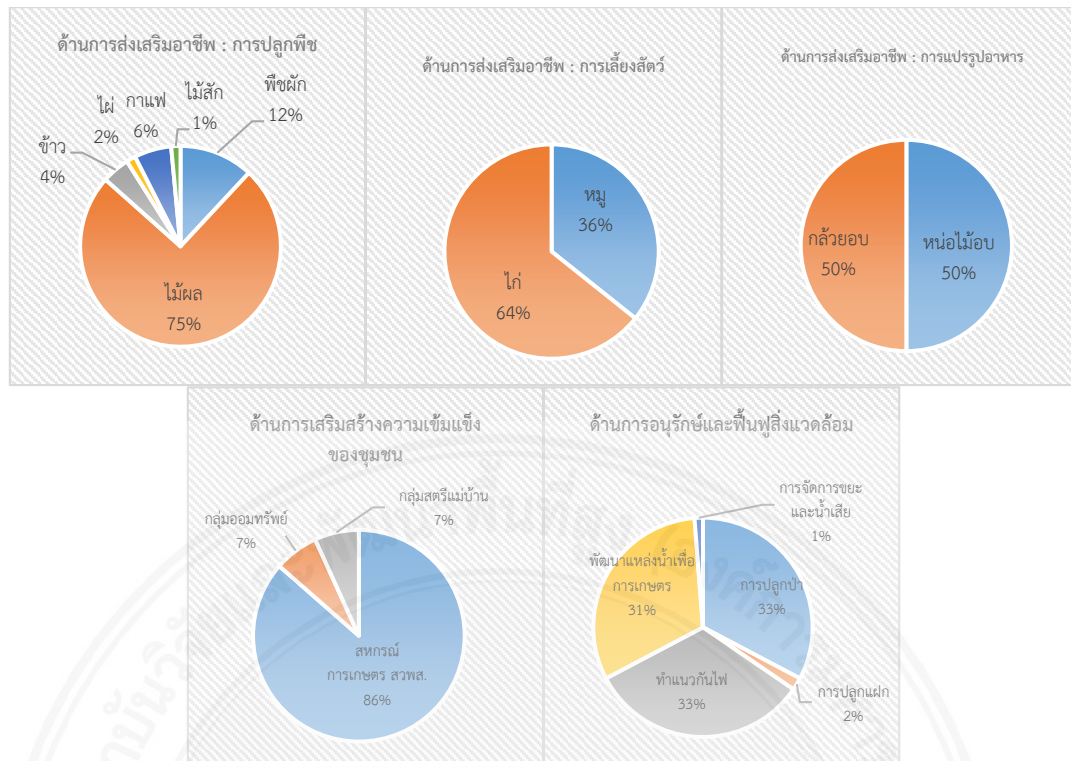
3) โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงน้ำแปง

คณะกรรมการหมู่บ้านน้ำแปงได้มีหนังสือลงวันที่ 3 พฤษภาคม 2551 ถึงประธานมูลนิธิโครงการหลวงเพื่อขอเข้าร่วมเป็นพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวง เนื่องจากมีปัญหาเกษตรกรปลูกพืชล้มลุกโดยเฉพาะข้าวโพดเลี้ยงสัตว์มากขึ้น เกษตรกรไม่มีอาชีพอื่นที่มีรายได้แน่นอน และยังยืน การเพิ่มพื้นที่ในการเกษตร บุกเบิกป่า ทำลายสิ่งแวดล้อม ทำการเกษตรใช้ปุ๋ยเคมีและสารเคมีอย่างแพร่หลาย และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาดังกล่าวจึงขอเข้าร่วมโครงการขยายผลโครงการหลวง เพื่อส่งเสริมให้เกษตรกรมีอาชีพมั่นคง มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น รวมทั้งเพื่อให้เกิดการอนุรักษ์รักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอันเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป จึงได้มอบหมายให้สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูงเข้ามาดำเนินการ ในปี พ.ศ. 2552 เป็นต้นมา มีพื้นที่รับผิดชอบครอบคลุม 6 หมู่บ้าน ใน 2 ตำบล คือ ตำบลผาทองและตำบลผาตอ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ประชากร 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ เมี่ยน ขมุ ไทยพื้นเมือง จำนวน 794 ครัวเรือน 3,245 ราย ประกอบอาชีพทางการเกษตร ได้แก่ ข้าวไร่ ข้าวโพดเลี้ยงสัตว์ ลำไย และลิ้นจี่ บางรายปลูกมะเข่นตามหัวไร่ปลายนา เลี้ยงวัวพันธุ์พื้นเมือง เลี้ยงไก่ หมูพันธุ์พื้นเมืองเพื่อบริโภคในครอบครัวและทำพิธีกรรมต่างๆ เมื่อมีเวลาวางจะรับจ้างปักผ้า ตีเหล็ก ทำไม้กวาดดอกหญ้า ปัจจุบันโครงการพัฒนาแบบพื้นที่สูงน้ำแปงได้พัฒนาและส่งเสริมอาชีพทางเลือกเพื่อสร้างรายได้แก่เกษตรกร ประกอบด้วย การปลูกพืชผักในและนอกโรงเรือนเพื่อจำหน่ายตลาดชุมชน/ตลาดข้อตกลง การเพิ่มผลผลิตพืชไร่ (ข้าวไร่และถั่ว) การปลูกไม้ผลที่มีความเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ได้แก่ มะม่วง เงาะ อาโวคาโด เสาวรสหวาน ทดแทนการปลูกพืชไร่ การปศุสัตว์ (ประมง หมู ไก่ ปลา กบ) เพื่อสร้างรายได้เสริม และเพื่อการบริโภค (สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง, 2562)

ผลการเก็บข้อมูลสตรีตัวอย่างชาติพันธุ์เมี่ยนบ้านน้ำแปง รวมทั้งสิ้น 53 ราย พบว่าผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 60 ปีขึ้นไป (28%) รองลงมา คือ อายุ 31-40 ปี (24%) อายุ 41-50 ปี และอายุ 51-60 ปี (23% เท่ากัน) โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 38% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา (65%) และมีมัธยมศึกษา (25%) ด้านการเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบว่าสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. โดยมีระยะเวลาการเข้าร่วมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (75%) รองลงมา คือ 11-15 ปี (19%) ดังตารางที่ 21 โดยกิจกรรมที่สตรีตัวอย่างเข้าร่วม ประกอบด้วย ด้านการส่งเสริมอาชีพด้วยการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ การแปรรูปอาหาร และงานหัตถกรรม (ผ้าปัก) ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ดังภาพที่ 202

ตารางที่ 21 สัดส่วนอายุ การศึกษา และการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแปง

ช่วงอายุ ของสตรี	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	ระดับ การศึกษา	สัดส่วนกลุ่ม ตัวอย่าง (%)	สัดส่วนการร่วม กิจกรรม (%)	ระยะเวลา (ปี)
11-20 ปี	0	ไม่ได้รับการศึกษา	62	6	1-5 ปี
21-30 ปี	2	ได้รับการศึกษา	38	75	6-10 ปี
31-40 ปี	24	- ประถมศึกษา	65	19	11-15 ปี
41-50 ปี	23	- มัธยมศึกษา	25	0	16-20 ปี
51-60 ปี	23	- ปวช.	5	0	20 ปีขึ้นไป
60 ปีขึ้นไป	28	- ปริญญาตรี	5		

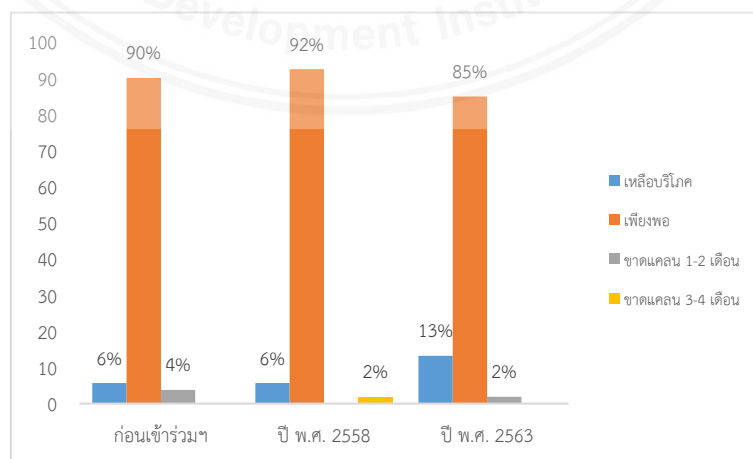

ภาพที่ 202 ประเภทและสัดส่วนการเข้าร่วมงานส่งเสริมของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

ทั้งนี้ผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงน้ำแบ่ง ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

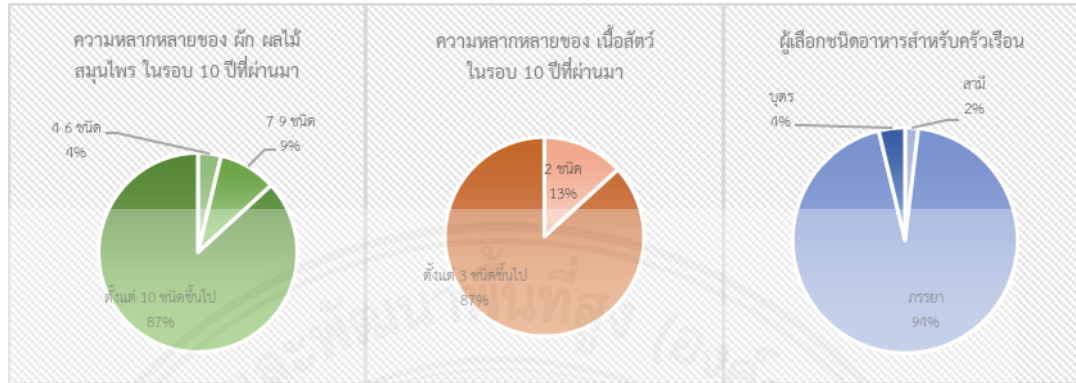
1.1 มิติด้านเศรษฐกิจครัวเรือน

(1) ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 90% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 6% เหลือบริโภค และ 4% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารไว้ได้ 2% มีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวลดลงเหลือเพียง 2% เช่นเดียวกับปี พ.ศ. 2563 ดังภาพที่ 203 สำหรับกรณีที่ประสบปัญหาการขาดแคลนข้าว พบว่าภรรยา (50%) และสามี (50%) มีบทบาทที่เท่าเทียมกันในการหาแนวทางแก้ไขปัญหานี้

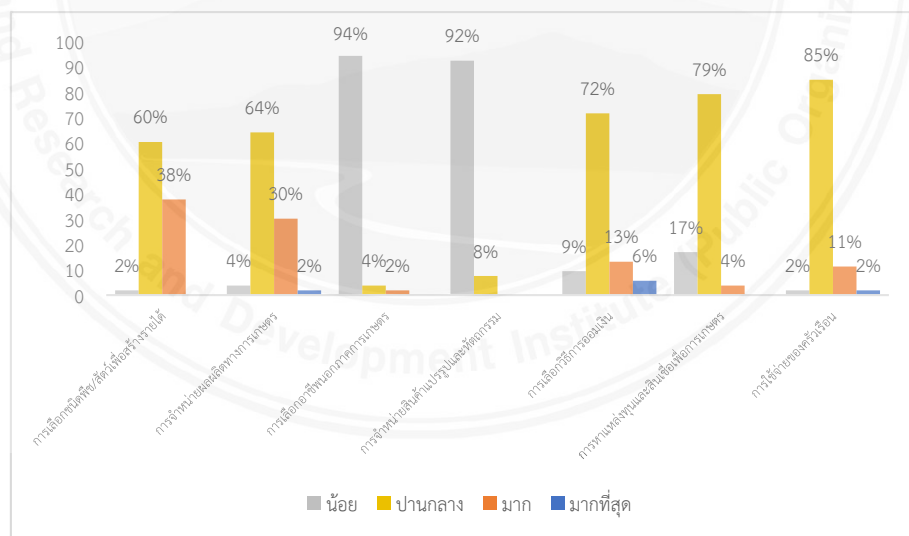
ภาพที่ 203 สัดส่วนความมั่นคงด้านอาหาร (ข้าว) ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

(2) ความหลากหลายของอาหารที่ครัวเรือนบริโภคในรอบ 10 ปี พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร บริโภคที่หลากหลายตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 87% และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป คิดเป็น 87% ในขณะที่ภรรยา (94%) เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ดังภาพที่ 204

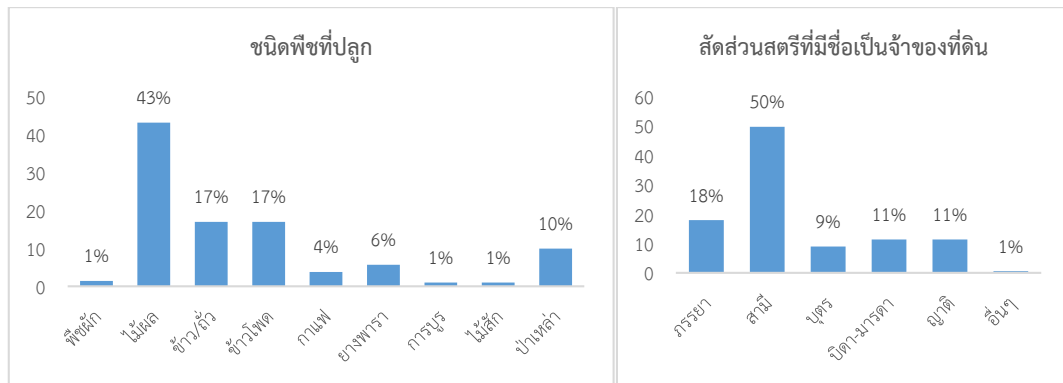
ภาพที่ 204 สัดส่วนความหลากหลายของอาหารในรอบ 10 ปีของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง และผู้เลือกชนิดอาหาร

(3) การประกอบอาชีพของครัวเรือน โดยภาพรวมสตรีตัวอย่างมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการประกอบอาชีพของครัวเรือนในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตร การเลือกวิธีการออมเงิน การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร รวมถึงการใช้จ่ายของครัวเรือนอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งมีค่าอยู่ในช่วง 60-85% แต่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเลือกอาชีพนอกภาคการเกษตร การจำหน่ายสินค้าแปรรูปและหัตถกรรมอยู่ในระดับน้อย ดังภาพที่ 205

ภาพที่ 205 สัดส่วนการมีส่วนร่วมตัดสินใจในการประกอบอาชีพของกลุ่มสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

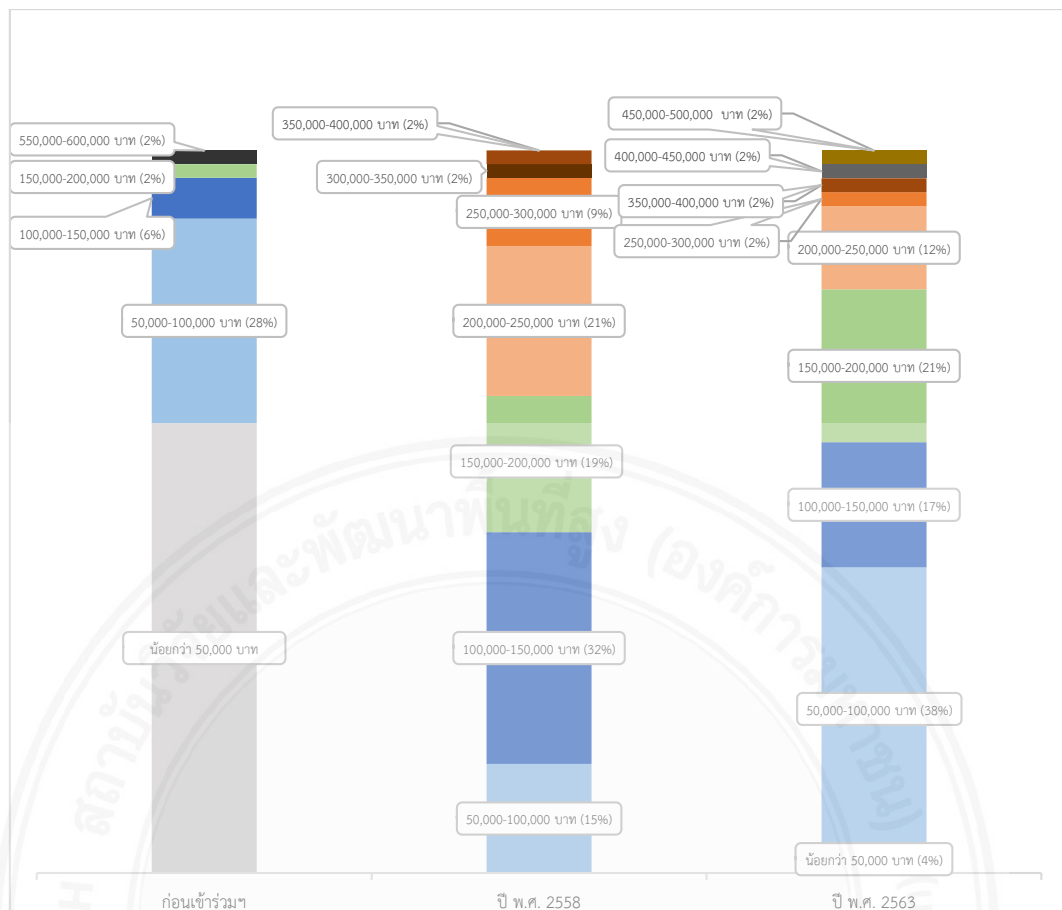
4) การใช้ประโยชน์ที่ดินเพื่อการเกษตร พบว่าครัวเรือนสตรีตัวอย่างส่วนใหญ่มีพื้นที่เพาะปลูก 5 แปลง คิดเป็น 28% โดยพื้นที่เพาะปลูกส่วนใหญ่มีขนาด 4 ไร่ขึ้นไป พืชที่ปลูกประกอบด้วย ไม้ผล ข้าว/ถั่ว ข้าวโพด ป่าเหล่า ยางพารา กาแฟ พืชผัก ไม้สัก การบูร ตามลำดับ โดยภรรยา 18% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ดังภาพที่ 206

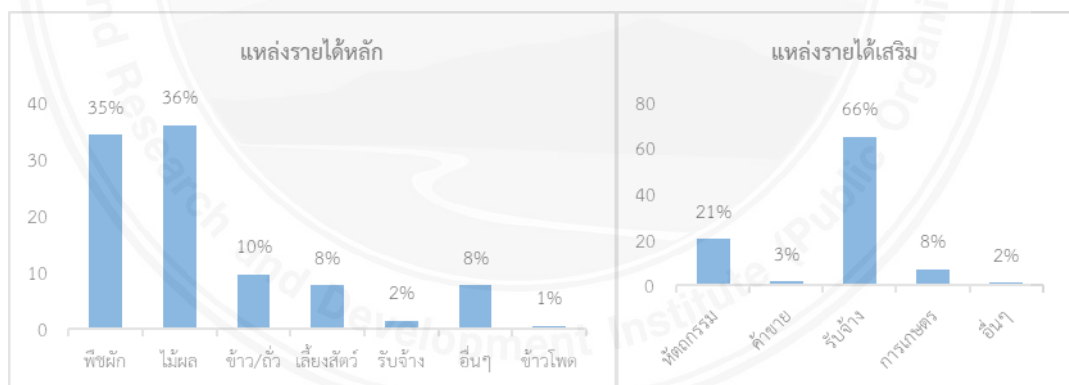
ภาพที่ 206 ชนิดและสัดส่วนพืชที่ปลูก สัดส่วนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง
ที่มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร

(5) รายได้ของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้ต่ำสุดน้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2558 ครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น โดยมีรายได้ต่ำสุด 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 15% รายได้สูงสุด 350,000-400,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 100,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 32% ส่วนในปี พ.ศ. 2563 มีรายได้ต่ำสุด น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 4% รายได้สูงสุด 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% และรายได้ของครัวเรือนส่วนใหญ่ อยู่ในช่วง 50,000-100,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 38% ดังภาพที่ 207

สำหรับแหล่งที่มาของรายได้หลัก ได้แก่ ไม้ผล พืชผัก ข้าว/ถั่ว การเลี้ยงสัตว์อื่นๆ (เลี้ยงผู้สูงอายุ) รับจ้าง ข้าวโพด ตามลำดับ และแหล่งที่มาของรายได้เสริม ได้แก่ รับจ้าง งานหัตถกรรม การเกษตร ค้าขายอื่นๆ (บุตรส่งให้ เป็นหมอสู่ขวัญ) ตามลำดับ ดังภาพที่ 208 ทั้งนี้ สตรีตัวอย่าง 70% มีความพึงพอใจต่อรายได้ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับน้อย และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับปานกลาง-มาก คิดเป็น 88% ระดับมากที่สุด 6% โดยเหตุผลหลักที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทในการหารายได้ของครัวเรือนในปัจจุบันเพิ่มขึ้น คือ เพื่อดูแล สุขภาพตนเองและครัวเรือนยามเจ็บป่วย 33% การสร้างรายได้เพื่อรองรับค่าใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน ที่เพิ่มขึ้น 32% และเห็นโอกาสในการต่อยอดการประกอบอาชีพที่หลากหลายขึ้น 21%

ภาพที่ 207 สัดส่วนการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง ก่อนและหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม

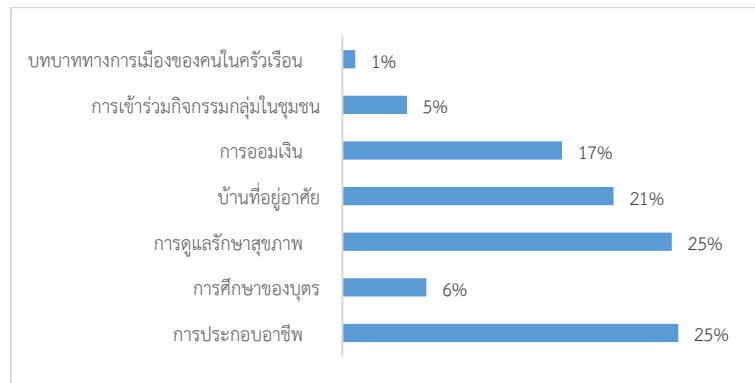

ภาพที่ 208 แหล่งรายได้หลักและรายได้เสริมของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

1.2 มิติด้านครอบครัว

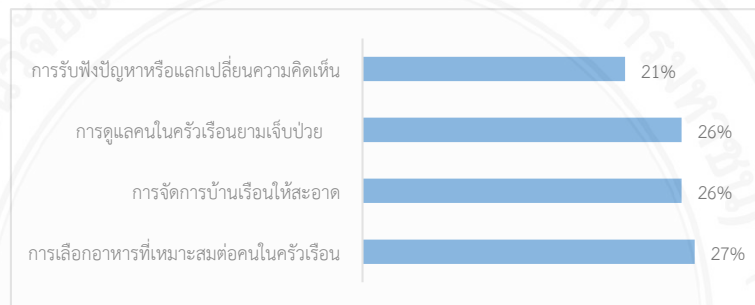
(1) ความอบอุ่นในครอบครัวและที่อยู่อาศัย พบว่า สตรีตัวอย่าง 79% มีความเห็นว่าครอบครัวมีความรัก ความสามัคคี และความอบอุ่นอยู่ในระดับมาก และสตรีตัวอย่าง 74% มีความพึงพอใจเกี่ยวกับบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันระดับมาก

(2) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน 3 ลำดับแรก ได้แก่ การประกอบอาชีพและการดูแลสุขภาพ (25% เท่ากัน) และบ้านที่อยู่อาศัย (21%) ในขณะที่สตรีตัวอย่างมีบทบาทน้อยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มในชุมชนและการตัดสินใจบทบาททางการเมืองของคนในครัวเรือน ดังภาพที่ 209

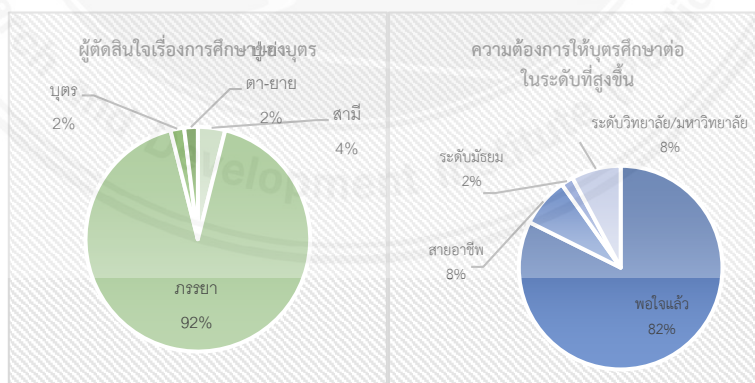
ภาพที่ 209 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง ในการวางแผนอนาคตของครัวเรือน

(3) การดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว สตรีมีบทบาทหลักในการเลือกอาหารของครอบครัว 27% การจัดการบ้านเรือนให้สะอาดและการดูแลคนในครัวเรือนยามเจ็บป่วย 26% เท่ากัน ดังภาพที่ 210

ภาพที่ 210 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง ในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว

(4) การตัดสินใจเรื่องการศึกษาของบุตร พบว่า ส่วนใหญ่คือภรรยา คิดเป็น 92% ส่วนระดับการศึกษาที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อ ได้แก่ พอใจแล้ว 82% ระดับวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย และสายอาชีพ 8% เท่ากัน และระดับมัธยม 2% ตามลำดับ ดังภาพที่ 211

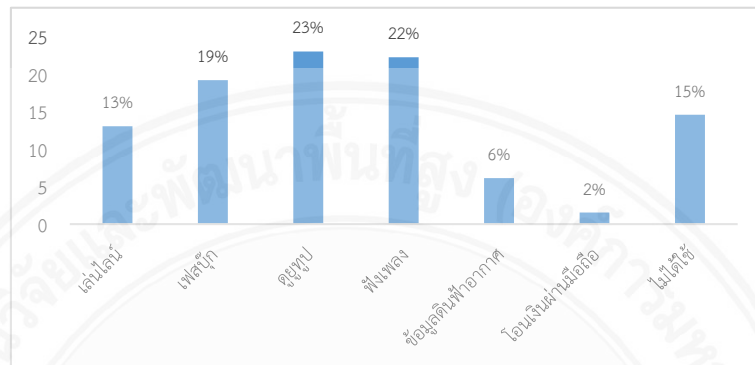

ภาพที่ 211 สัดส่วนผู้ตัดสินใจเรื่องการศึกษาบุตรและระดับที่ต้องการให้บุตรศึกษาต่อของครัวเรือนสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

1.3 มิติด้านสังคมและชุมชน

(1) การเข้าถึงสวัสดิการของรัฐ พบว่า สตรีตัวอย่าง 93% ได้รับบัตรสวัสดิการของรัฐ รองลงมา คือ กองทุนหมู่บ้าน 5% และกองทุนบทบาทสตรี 2%

(2) การใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) พบว่า สตรีตัวอย่าง 92% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 85% ใช้โทรศัพท์มือถือในด้านอื่นๆ นอกจากการรับสายและโทรออก คือ ดูยูทูบ ฟังเพลง เฟสบุ๊ก เล่นไลน์ ตรวจสอบข้อมูลดินฟ้าอากาศ โอนเงินผ่านมือถือ ตามลำดับ ดังภาพที่ 212 โดย 92% ใช้เครือข่ายเอไอเอส

ภาพที่ 212 การใช้ประโยชน์จากโทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ของสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง

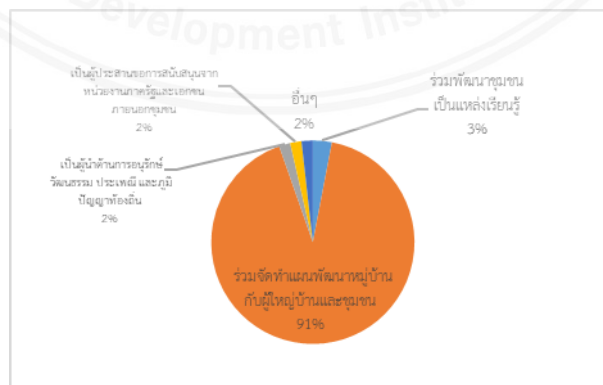
(3) บทบาทสตรีตัวอย่างในชุมชนและการเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่ม แบ่งเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

3.1 สตรีตัวอย่าง 12% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ ได้แก่ ผู้ใหญ่บ้าน 2% ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2% อสม. 3% ประธานกลุ่ม 3% คณะกรรมการกลุ่ม 2%

3.2 สตรีตัวอย่าง 88% เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ

(4) การเข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มของกลุ่มสตรีตัวอย่าง มีเหตุผลหลัก คือ เพื่อสืบหาถอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นเวทีของการแลกเปลี่ยนความเห็น และเพื่อต้องการยกระดับผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้ 26% สามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง 72% ต้องได้รับความเห็นชอบจากสามีหรือคนในครอบครัวก่อน และอีก 2% ตัดสินใจแล้วแจ้งครอบครัวทราบภายหลัง

(5) บทบาทของสตรีตัวอย่างในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 1 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน 91% ดังภาพที่ 213

ภาพที่ 213 บทบาทของสตรีตัวอย่างโครงการฯ น้ำแบ่ง ในการร่วมพัฒนาหมู่บ้าน

(6) การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่า สตรีตัวอย่าง 77% มีความเห็นว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทสตรีในปัจจุบันมากขึ้น เหตุการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงการยอมรับ มีดังนี้

- สตรีมีอำนาจในการตัดสินใจมากขึ้น ด้านอาชีพ การประกอบอาหาร
- สตรีมีความสามารถในการจัดการเวลางานได้มากกว่าผู้ชาย
- สมัยนี้สตรีเก่ง สามารถทำงานที่ผู้ชายทำได้สิทธิเท่าเทียมผู้ชาย
- สตรีที่มีการศึกษาสูงเท่าเทียมกับผู้ชายสามารถหารายได้เท่ากับผู้ชายหรือมากกว่า
- เนื่องจากทุกคนสามารถเห็นได้จากสื่อโซเชียลที่มีสตรีสามารถเป็นผู้นำได้
- สมัยนี้สตรีเก่งสามารถเป็นเสาหลักของครอบครัวได้ ทำงานเพื่อแบ่งเบาภาระในครอบครัว ทั้งงานนอกบ้านและงานภายในบ้าน
- สตรีสามารถตัดสินใจในการทำงานในครอบครัว การแบ่งเวลาการทำงาน การวางแผนที่ดี

(7) ความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทของสตรีโครงการฯ น้ำแบ่ง พบว่า สตรีตัวอย่าง 91% มีความพึงพอใจต่อการเปลี่ยนแปลงฯ ก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริมอยู่ในระดับปานกลาง และหลังเข้าร่วมงานส่งเสริม (ปี พ.ศ. 2563) อยู่ในระดับมาก-มากที่สุด คิดเป็น 90%

สำหรับผลการเปลี่ยนแปลงที่สอดคล้องกับ SDG # 5 ใน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สตรีตัวอย่าง 12% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่นและตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) สตรีตัวอย่าง 18% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร และ (3) สตรีตัวอย่าง 92% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือและ 85% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารและการทำธุรกรรมทางการเงิน ส่วนข้อเสนอแนะเพื่อยกระดับบทบาทสตรีมีดังนี้

- (1) การยกระดับมูลค่าข้าวกำด้วยการพัฒนาบรรจุภัณฑ์
- (2) การสนับสนุนการต่อยอดงานหัตถกรรมของชุมชนเพื่อเป็นแหล่งสร้างรายได้และมีตลาดรองรับ
- (3) การสร้างตราสินค้า/โลโก้ของกลุ่ม
- (4) การพัฒนาภาวะผู้นำในกลุ่มแกนนำให้มีความมั่นใจและกล้าแสดงออก

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย

5.1 สรุปผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินงานของสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของโครงการหลวง ครอบคลุมทั้งด้าน เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ในครั้งนี้นับผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรี ชาติพันธุ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจครัวเรือน การร่วมพัฒนาชุมชน และความสอดคล้องกับเป้าหมาย การพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาท สตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยผู้เก็บข้อมูลในท้องถิ่นที่สามารถ สื่อสารภาษาชาติพันธุ์ได้ ในสถานี/ศูนย์พัฒนาโครงการหลวง 12 แห่ง ได้แก่ อินทนนท์ ขุนวาง แม่แฮ แม่พะแม่ แม่สาใหม่ ห้วยลึก ป่าเมี่ยง พระบาทห้วยต้ม ห้วยโป่ง ห้วยน้ำขุ่น ผาตั้ง และปิงค่า พิจารณา จากเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ 3 ข้อ ได้แก่ (1) มีกลุ่มสตรีที่สามารถพัฒนาตนเองและครอบครัวให้มี อาหารและรายได้เพียงพอตั้งแต่ 2 กลุ่มขึ้นไป (2) เป็นตัวแทนของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ และ (3) ขนาด กิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงด้านรายได้ ครอบคลุมกลุ่มสตรีตัวอย่าง 7 ชาติพันธุ์ ได้แก่ กะเหรี่ยง ม้ง ลาหู่ เมี่ยน คนเมือง อาข่า และจีนยูนนาน ประกอบด้วยสตรี 3 กลุ่ม คือ (1) สตรีที่เป็นสมาชิกโครงการหลวงหรือมีคนในครอบครัวเป็นสมาชิกโครงการหลวง (2) สตรีที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ เช่น หัตถกรรม แปรรูป ออมทรัพย์ และ (3) สตรีที่มีความเป็นผู้นำที่โดดเด่นใน ท้องถิ่น จำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์และประมวลผลรวมทั้งสิ้น 1,823 ราย สามารถสรุปผล การศึกษาได้ดังนี้

(1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-60 ปี คิดเป็น 74% โดย 74% นับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 65% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วน ใหญ่จบชั้นมัธยมศึกษา (44%) และประถมศึกษา (43%) ทั้งนี้พื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างที่ ได้รับการศึกษามากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ศูนย์ฯ ป่าเมี่ยง (93%) ศูนย์ฯ แม่พะแม่และศูนย์ฯ ห้วย โป่ง (86% เท่ากัน) และน้อยที่สุด คือ ศูนย์ฯ ห้วยน้ำขุ่น (18%) นอกจากนี้ยังพบสตรีตัวอย่างที่สำเร็จ การศึกษาระดับชั้นปริญญาโท 2 แห่ง คือ ศูนย์ฯ ปิงค่าและศูนย์ฯ แม่แฮ

(2) การเข้าร่วมงานส่งเสริมกับโครงการหลวง พบสตรีตัวอย่าง 80% เข้าร่วมงานส่งเสริมกลุ่ม สมาชิก โดยมีชื่อเป็นสมาชิกโครงการหลวง 41% ซึ่งพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็น สมาชิกโครงการหลวง 50% ขึ้นไป 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ ผาตั้ง (80%) ศูนย์ฯ ปิงค่า (66%) ศูนย์ฯ ห้วยโป่ง (50%) และน้อยที่สุด คือ ศูนย์ฯ แม่สาใหม่ (18%) โดยมีระยะเวลาการเข้าส่วนใหญ่อยู่ ในช่วง 1-5 ปี (42%) สำหรับการเข้าร่วมกลุ่มส่งเสริมด้านอื่น พบสตรีตัวอย่าง 97% ระยะเวลาการ เข้าร่วมส่วนใหญ่อยู่ในช่วง 6-10 ปี (34%) สำหรับงานส่งเสริมของโครงการหลวงที่กลุ่มสตรีตัวอย่าง เข้าร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการส่งเสริมอาชีพ ประกอบด้วย การปลูกพืช 79% การเลี้ยงสัตว์ 3% การแปรรูปอาหาร 2% งานหัตถกรรม 15% อื่นๆ (การออมเงินร่วมกับกลุ่มที่โครงการส่งเสริม 1%)

2.2 ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร โครงการหลวง 27% กลุ่มออมทรัพย์ 15% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 12% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 5% กลุ่ม สตรีแม่บ้าน 39% อื่นๆ (สหกรณ์เครดิตยูเนี่ยน สมาชิกสหกรณ์หอมใหญ่ผาตั้ง 2%)

2.3 ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม ประกอบด้วย การปลูกป่า 32% การปลูกแฝก 12% การทำแนวกันไฟ 31% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 13% เครือข่ายลุ่มน้ำ 3% การจัดการขยะและน้ำเสีย 9%

(3) ผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการหลวงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

3.1 ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 83% มีข้าวที่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี ครัวเรือน และ 17% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภดยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนไว้ได้ ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย ครัวเรือน 7% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคเพิ่มขึ้น บางครัวเรือนมีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวจาก 3-4 เดือนลดลงเหลือ 1-2 เดือน ครัวเรือนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารประเภทพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร ที่หลากหลายได้ตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป ยกเว้นศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม ที่มีการเข้าถึงเนื้อสัตว์บริโภค 2 ชนิด คิดเป็น 51 % เนื่องจากในอดีตเป็นชุมชนที่บริโภคอาหารมังสวิรัต แต่ปัจจุบันมีรายได้เพิ่มขึ้น การคมนาคมสะดวกขึ้น มีการส่งบุตรหลานไปศึกษาหรือทำงานภายนอกชุมชนมากขึ้น จึงมีการบริโภคเนื้อสัตว์บ้างเมื่ออยู่นอกชุมชน บางชุมชนเริ่มบริโภคเนื้อสัตว์ (ปลา) แต่ไม่บริโภคเนื้อสัตว์ใหญ่ เช่น หมู วัว ควาย เป็นต้น

3.2 ด้านรายได้ต่อปีของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 250,000-300,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2563 สตรีตัวอย่างมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 12% รายได้สูงสุด คือ 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 1% และรายได้ส่วนใหญ่ 50,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 65% ทั้งนี้จากการตรวจสอบข้อมูลร่วมกับผู้ที่เกี่ยวข้อง พบว่ารายได้ของครัวเรือนจากการเก็บข้อมูลสูงกว่าที่รายงานในมูลนิธิโครงการหลวง ซึ่งเป็นรายได้เฉพาะส่วนที่เกษตรกรส่งผลผลิตทางการเกษตร และผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมจำหน่ายผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง แต่รายได้จากการเก็บข้อมูลเป็นรายได้จริงของเกษตรกรทั้งจากการจำหน่ายผลผลิต/ผลิตภัณฑ์ผ่านฝ่ายตลาดโครงการหลวง จำหน่ายผ่านพ่อค้าคนกลางทั้งในและนอกชุมชน จำหน่ายเองภายในชุมชน และรายได้จากแหล่งอื่น แต่ทั้งนี้รายได้จากการเก็บข้อมูลบางชุมชนก็อาจยังไม่ใช่ว่ารายได้จริงของเกษตรกร เนื่องจากส่วนใหญ่ไม่มีการจดบันทึกข้อมูลเมื่อถูกถามถึงข้อมูลย้อนหลังจึงจำไม่ค่อยได้ บางชุมชนกลัวว่าผู้ถามข้อมูลจะทราบรายได้ของตนเองจึงไม่บอกความจริง สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร

3.3 บทบาทและการมีส่วนร่วม พบว่าสตรีมีบทบาทในด้านต่างๆ มากขึ้น ดังนี้ ความมั่นคงด้านอาหาร ผลการศึกษาโดยรวมสตรี 38% มีบทบาทในการหาแนวทางแก้ไขปัญหาด้านขาดแคลนข้าว ยกเว้น 3 ศูนย์ฯ ได้แก่ ปิงค่า ขุนวาง และห้วยลึก ซึ่งสามีและภรรยา มีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกัน รวมถึงอีก 2 ศูนย์ฯ คือ ห้วยน้ำขุ่นและแม่แฮ ซึ่งสตรีเป็นผู้ตัดสินใจหลัก นอกจากนี้สตรีส่วนใหญ่ยังเป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน คิดเป็น 75% ด้านครอบครัว สตรีมีบทบาทมากในการดูแลสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว การเลือกอาหารสำหรับครอบครัว การศึกษาของบุตร โดย 67% ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การตัดสินใจเรื่องค่าใช้จ่ายของครัวเรือน และมีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกับผู้ชายในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่าย

ผลผลิต การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร การมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆ และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4 ความสอดคล้องกับ SDG # 5 จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สัดส่วนของผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น พบว่าสตรีตัวอย่าง 16% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่น และตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) ส่วนแบ่งของผู้หญิงในจำนวนของผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินทางการเกษตร พบว่าโดยภาพรวมสตรีตัวอย่าง 38% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร แต่ทั้งนี้พบพื้นที่ศึกษาที่มีสัดส่วนสตรีตัวอย่างมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร 50% ขึ้นไปมี 3 แห่ง ได้แก่ ศูนย์ฯ ผาตั้ง (58%) ศูนย์ฯ พระบาทห้วยต้ม (53%) ศูนย์ฯ ขุนวาง (50%) (3) สัดส่วนของผู้ที่เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ พบสตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 90% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในด้านอื่นๆ เช่น เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ดูข้อมูลดินฟ้าอากาศ ทำธุรกรรมทางการเงิน รวมถึงการติดต่อสื่อสารในรูปแบบการแชทหรือวิดีโอ เป็นต้น

3.5 การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทผู้หญิงในปัจจุบันมากขึ้นจากสตรีมีบทบาททางการเมืองท้องถิ่นมากขึ้น มีสิทธิเข้าร่วมประชุมและเสนอความคิดเห็นได้มากขึ้น ความคิดเห็นของสตรีได้รับการยอมรับมากขึ้น สตรีสามารถทำงานนอกบ้านและมีส่วนร่วมในการหารายได้ของครัวเรือนมากขึ้น มีกิจกรรมในชุมชนให้สตรีเข้าร่วมมากขึ้น เป็นต้น

สำหรับแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ที่เท่าเทียมกันในชุมชนโครงการหลวง ประกอบด้วย (1) การส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรสำหรับกลุ่มผู้ด้อยโอกาส/กลุ่มสตรี/กลุ่มผู้สูงอายุที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกหลาน (2) การส่งเสริมพืชทางเลือกที่เป็นแหล่งโปรตีนและองค์ความรู้ในการเข้าถึงแหล่งโปรตีน (3) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์ลูกค้าตามยุคสมัย (4) การรวบรวมข้อมูลภูมิปัญญาท้องถิ่น พืชอาหาร สมุนไพร งานหัตถกรรมต่างๆ ในรูปแบบหนังสือหรือสื่อออนไลน์ (5) การสนับสนุนทุนการศึกษาแก่เยาวชนสตรีโดยเฉพาะสายอาชีพ (6) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี (7) องค์ความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล

5.2 สรุปผลการศึกษาในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส.

ผลสัมฤทธิ์ของการพัฒนาชุมชนในพื้นที่ดำเนินงานของ สวพส. ด้วยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ในการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง ซึ่งครอบคลุมทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม แต่ในครั้งนี้นั้นเน้นผลสัมฤทธิ์ที่มีต่อการเปลี่ยนแปลงบทบาทสตรีชาติพันธุ์ในการพัฒนาเศรษฐกิจ ครัวเรือน การร่วมพัฒนาชุมชน และความสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาพื้นที่สูงอย่างยั่งยืนแห่งสหประชาชาติ ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์บนพื้นที่สูง ซึ่งเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามโดยคณะนักวิจัยและผู้เก็บข้อมูลในท้องถิ่นในโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 3 แห่ง ได้แก่ วังผึ่ง ถ้ำเวียงแก้ว และน้ำแบ่ง จากกลุ่มตัวอย่างสตรี 3 ชาติพันธุ์ ได้แก่ ม้ง เมี่ยน และไทลื้อ จำนวนตัวอย่างที่นำมาวิเคราะห์และประมวลผลรวมทั้งสิ้น 99 ราย สามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

(1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ พบว่าสตรีผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่มีอายุ 31-60 ปีขึ้นไป คิดเป็น 92% โดยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ ด้านการศึกษา พบว่า สตรีตัวอย่าง 67% ได้รับการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่จบชั้นประถมศึกษา (48%) และมีธยมศึกษา (39%) ทั้งนี้โครงการฯ วังผึ่ง สตรีทุกคนได้รับการศึกษารองลงมา คือ โครงการฯ ถ้ำเวียงแก้ว คิดเป็น 62%

(2) การเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. พบสตรีตัวอย่างทุกคนเข้าร่วมงานส่งเสริมกับ สวพส. สำหรับงานส่งเสริมของโครงการหลวงที่กลุ่มสตรีตัวอย่างเข้าร่วม แบ่งเป็น 3 ด้าน ดังนี้

2.1 ด้านการส่งเสริมอาชีพ ประกอบด้วย การปลูกพืช 63% การเลี้ยงสัตว์ 19% การแปรรูปอาหาร 8% งานหัตถกรรม 10%

2.2 ด้านการเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ประกอบด้วย สหกรณ์การเกษตร สวพส. 40% กลุ่มออมทรัพย์ 13% กลุ่มวิสาหกิจชุมชน 24% กลุ่มท่องเที่ยวชุมชน 8% กลุ่มสตรีแม่บ้าน 15%

2.3 ด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม การปลูกป่า 31% การปลูกแฝก 14% การทำแนวกันไฟ 23% การพัฒนาแหล่งน้ำเพื่อการเกษตร 19% เครือข่ายลุ่มน้ำ 5% การจัดการขยะและน้ำเสีย 8%

(3) ผลการดำเนินงานส่งเสริมของโครงการหลวงส่งผลให้คุณภาพชีวิตของครัวเรือนและบทบาทสตรีมีการเปลี่ยนแปลงที่ดีขึ้นในแต่ละมิติดังนี้

3.1 ความมั่นคงด้านอาหาร โดยภาพรวมครัวเรือนมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งครัวเรือน 80% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี 2% มีข้าวเหลือบริโภค และอีก 18% ขาดแคลนข้าว หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2563 ครัวเรือนที่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคยังคงรักษาความมั่นคงด้านอาหารของครัวเรือนไว้ได้ ครัวเรือนที่ขาดแคลนข้าวมีความมั่นคงด้านอาหารเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย ครัวเรือน 8% มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคเพิ่มขึ้น บางครัวเรือนมีสถานการณ์การขาดแคลนข้าวจาก 3-4 เดือนลดลงเหลือ 1-2 เดือน ครัวเรือนส่วนใหญ่สามารถเข้าถึงแหล่งอาหารประเภทพืชผัก ผลไม้ สมุนไพร ที่หลากหลายได้ตั้งแต่ 10 ชนิดขึ้นไป และมีเนื้อสัตว์บริโภค ตั้งแต่ 3 ชนิดขึ้นไป

3.2 ด้านรายได้ต่อปีของครัวเรือน โดยภาพรวมครัวเรือนสตรีตัวอย่างมีรายได้เพิ่มขึ้น เมื่อเทียบกับก่อนเข้าร่วมงานส่งเสริม ซึ่งมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี และรายได้สูงสุด 550,000-600,000 บาท/ครัวเรือน/ปี หลังเข้าร่วมงานส่งเสริม จนกระทั่งปี พ.ศ. 2563 สตรีตัวอย่างมีรายได้น้อยกว่า 50,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 7% รายได้สูงสุด คือ 450,000-500,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 2% และรายได้ส่วนใหญ่ 50,000-150,000 บาท/ครัวเรือน/ปี คิดเป็น 60% สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ส่วนใหญ่มาจากภาคการเกษตร

3.3 บทบาทและการมีส่วนร่วม พบว่าสตรีมีบทบาทในด้านต่างๆ มากขึ้น ดังนี้ ความมั่นคงด้านอาหาร ผลการศึกษาโดยรวมสตรี 88% เป็นผู้ตัดสินใจหลักในการเลือกชนิดอาหารของครัวเรือน ด้านครอบครัว สตรีมีบทบาทมากในการดูแลรักษาสุขภาพอนามัยของคนในครอบครัว การเลือกอาหารสำหรับครอบครัว การศึกษาของบุตร โดย 44% ต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น การออมเงิน สตรีมีบทบาทที่ค่อนข้างเท่าเทียมกับผู้ชายในการเลือกชนิดพืช/สัตว์เพื่อสร้างรายได้ การจำหน่ายผลผลิต การหาแหล่งทุนและสินเชื่อเพื่อการเกษตร การตัดสินใจเรื่องค่าใช้จ่ายของครัวเรือน การมีส่วนร่วมพัฒนาหมู่บ้าน 3 เรื่องหลัก ได้แก่ ร่วมจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้านกับผู้ใหญ่บ้านและชุมชน ร่วมพัฒนาชุมชนเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านต่างๆ และเป็นผู้นำด้านการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่น

3.4 ความสอดคล้องกับ SDG # 5 จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ (1) สัดส่วนของผู้หญิงที่ดำรงตำแหน่งในการปกครองท้องถิ่น พบว่าสตรีตัวอย่าง 31% ดำรงตำแหน่งในการปกครองส่วนท้องถิ่น และตำแหน่งในกลุ่มต่างๆ (2) ส่วนแบ่งของผู้หญิงในจำนวนของผู้ที่เป็นเจ้าของที่ดินทางการเกษตร พบว่าโดยภาพรวมสตรีตัวอย่าง 36% มีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตร ในขณะที่โครงการฯ ว่างเปล่า ทรัพยากรมีชื่อเป็นผู้ใช้ประโยชน์ที่ดินทางการเกษตรมากที่สุด คิดเป็น 61% (3) สัดส่วนของผู้ที่เป็น

เจ้าของโทรศัพท์มือถือ พบสตรีตัวอย่าง 82% เป็นเจ้าของโทรศัพท์มือถือ และ 92% สามารถใช้โทรศัพท์มือถือ (Smart Phone) ในด้านอื่นๆ เช่น เข้าถึงข้อมูลข่าวสาร ดูข้อมูลดินฟ้าอากาศ ทำธุรกรรมทางการเงิน รวมถึงการติดต่อสื่อสารในรูปแบบการแชทหรือวิดีโอ เป็นต้น

3.5 การยอมรับบทบาทสตรีของชุมชน พบว่าชุมชนมีการยอมรับบทบาทผู้หญิงในปัจจุบันมากขึ้นจากสตรีมีบทบาทในการดำรงตำแหน่งทางการเมืองท้องถิ่นและการพัฒนาชุมชนมากขึ้น สตรีเริ่มมีบทบาทการเป็นผู้นำในการดูแลครอบครัวมากขึ้น สตรีมีบทบาทตัดสินใจในการพัฒนาชุมชนมากขึ้น สตรีมีสิทธิ์เข้าร่วมประชุม เสนอความคิดเห็น และตัดสินใจได้มากขึ้น สตรีสามารถเลือกประกอบอาชีพตามความต้องการของตนเองได้ สามารถทำงานนอกบ้านเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ เป็นต้น

สำหรับแนวทางการยกระดับบทบาทสตรีชาติพันธุ์ที่เท่าเทียมกันในชุมชนโครงการหลวงประกอบด้วย (1) การส่งเสริมอาชีพนอกภาคการเกษตรสำหรับกลุ่มสตรีที่อยู่บ้านเลี้ยงลูกหลาน (2) การพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์งานหัตถกรรมที่หลากหลายเพื่อตอบโจทย์ลูกค้าตามยุคสมัย (3) การเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าชุมชนด้วยการสร้างโลโก้หรือตราสินค้าของชุมชน (4) การเข้าถึงแหล่งทุนที่หลากหลาย (5) การพัฒนาศักยภาพ/ภาวะผู้นำในกลุ่มสตรี (6) องค์กรความรู้ด้านการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล (ความรู้ การตลาด)

แต่ทั้งนี้ยังมีความจำเป็นต้องศึกษาและทดสอบกระบวนการพัฒนาเพื่อยกระดับเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนด้านความเท่าเทียมทางเพศ ซึ่งเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่ กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละกลุ่มชาติพันธุ์ ซึ่งจะดำเนินการศึกษาในปีงบประมาณ พ.ศ. 2565

